
NAZIONALE
VITT. EMANUELE
12
22 F
5

D. FRANCISCI

TOLETI,

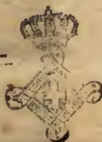
SOCIETATIS IESV,

COMMENTARIA

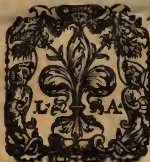
vnà cum Quęstionibus

IN DVOS LIBROS ARISTOTELIS
DE GENERATIONE,
ET CORRVPTIONE,

Nunc denuò in lucem ędita, ac diligentius emendata.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, Apud Iuntas.

M D XC.

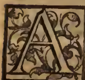
[a]

INDEX LOCVPLETISSIMVS RERVM OMNIVM,

QVAE IN DOCTISSIMIS HISCE commentarijs continentur, nuper confectus, & alphabetico ordine distributus.

Actiuum

L

M

N

Q

R

Reso-

V

FINIS.

IN LIBRVM PRIMVM

Aristotelis, de Generatione, & Corruptione.

COMMENTARIA VNA CVM QVAESTIONIBUS Doctoris Francisci Toleti, Societatis Iesu.

De Prolegomenis horum librorum.

LIbros de Generatione, & Corruptione, Deo duce interpretari, aggredimur, & quæstiones, ac difficultates, quę î hac parte exagitari solent, pro viribus elucidare. Non erit igitur inutile pro ipsorum introductione, quatuor prius pertractare, subiectum, inscriptionem, ordinem, ac diuisionem: reliqua enim, quæ præmitti solent, ex istis nota fient.

De subiecto horũ librorum. 1. Senten. Alber.

Circa subiectum inuenio diuersitatem aliquam inter auctores. Prima enim sententia Alber. Mag. hic in principio est subiectum esse corpus simplex mobile secundum formam.

Duplex est corp' simplex, & compositum.

Pro declaratione aduerte, quòd duplex est corpus, alterum simplex, alterum compositum. Simplex est, quod non ex alijs corporibus componitur, sed immediate ex ipsa materia, & forma, qualia sunt elemẽta. Compositum est, quod ex alijs componitur corporibus, sicut mixta omnia, tam animata, quàm inanimata.

Dupliciter consideratur corpus simplex.

Aduerte vlterius, quòd hoc corpus simplex dupliciter potest considerari, aut vt habet ordinem ad locum, & situm, & mobile localiter est: aut vt ordinem habet, & potentiam ad formam substantialem, & generabile est.l. corruptibile.

Explicatur sententia Alber.

Dicit ergo Alber. quòd hic tractatur de corpore simplici secundum potentiã ad formam generationis: nam de tali corpore: puta elemento traditur in libris de Cœlo, vt potentiam habet ad locum, & mobile est tali motu. Hic autem de eodem tractat in ordine ad generationem: & hoc est, quod dicit, corpus simplex mobile ad formam esse materiam horum librorum. Notat tamen, totum primum librum ordinari ad secundum: in secundo enim de tali simplici corpore agitur: in primo verò quid generatio, & corruptio sit, præmittitur, & vt generatio ab augmentatione, & alteratione distinguatur: ob id de his consequenter tractatur. secundum igitur Alber. de Generatione, & corruptione simplicium corporum hic tractatur.

Reijcitur sententia Alber.

Sed profectò non video, quare hi auctores negent in communi tradi hic quamcunque generationem, cum generatio hoc in loco definita conueniat vniuersaliter alijs omnibus. Præterea cum communia debent prius tractari, & in alijs libris de peculiaribus generationibus corporum tractetur, oportuit hic prius de generatione in communi tractari.

2. Sententia Aegidij, & aliorum.

Altera sententia est Ægidij, qui ait, subiectum huius libri esse corpus mobile secundum formam in se, siue substantialẽ, siue accidentalem. Hæc opinio differt à priore in duobus: unam prior solum loquebatur de simplici corpore, ista vero de quocunque in communi. Præterea, prior solum de generatione, & corruptione, de alijs vero per accidens hic tradi existimabat: ante verò ista tã de generatione, quã de alijs per se. Dicit tamen vnum ista opinio, quòd quamuis in communi tractetur de mutabili secundum formam, tamẽ simul descenditur ad unam particularem mutabilis speciem, puta ad elementa, & hoc in

secundo lib. Hanc sententiam sequitur Pau. Venetus, & Marsilius. q. 1.

3. Sententia D. Tho. Tertia sententia est aliorum asserentium generationem, & corruptionem esse subiectũ human' libri, hui' & hui' sententiæ videtur S. Tho. hic, vbi dicit in libro hoc vniuersaliter tractari de generatione, & corruptione,& ipsarum causis. Dicit autẽ duo, alterum est, quod hic non traditur de augmentatione, & alteratione per se, nisi quatenus alteratio à generatione distinguitur: & quatenus augmentatio coniuncta est cum nutritione, quæ generatio quædam est. Alterum est, quod hic traditur de elementis, quatenus causæ, & principia sunt generationis, & corruptionis omniũ aliorum corporum.

4. Senten. auctoris. Prima propositio. In hac quæstione dicam, quod mihi probabilius videtur.

Dico igitur primo, generationem, & corruptionem, quæ in hoc libro traditur, non esse propriam elementorum, sed vniuersaliter omnibus generabilibus inesse, & mihi placet in hac parte sententia S. Tho. & Ægidij: & me mouent rationes, quas feci contra Alb. præsertim, cum non sit vlla ratio pro ipso.

2. Propo. Dico secundo, quòd hic de augmentatione, & alteratione per se agitur, & non consequenter, & per accidens: & recipio in hoc opinionem Marsil. & Pau. Primo, Probatur. quia Arist. tex. 1. absolute dicit, se de simplicibus his motibus tractaturum, & numerat hos omnes: similiter hoc etiam in hoc textu idem proponit. Et quamuis dixerit se dicturum, an alteratio, & generatio distinguantur; tamen hoc nil impedit, præsertim cum de augmentatione hoc non dicat, non ergo propter generationem de his est sermo. Præterea, quia nullibi de alteratione ipsa in communi tractatur per se, nisi hic. Vnde Auer. 2. de Anima commen. 50. non male dicit, quod tradere de augmentatione ad multas partes philosophiæ spectat, vt motus quidam est, ad libros, inquit de generatione.

3. Propo. Obiectum huius libri est mutatio secundum formam. Dico tertio, quantum existimo libri obiectum est mutatio secundum formam, vt comprehendit generationem, alterationem, & augmentationem. Probatur, quia libri obiectum est, cuius causæ, & principia traduntur: at generationis, & aliarũ causæ traduntur in præsenti, vt Aristo. dicit similiter, & ipsum passiones.

Præterea, quia nullibi dicitur de corpore mobili secundum formam, nec quid sit, ostenditur, nec passio de eo demonstratur, nec vlla ipsius causa.

Nota. Non quicquid est subiectum rei, esse subiectum scientiæ. Aduerte autem, quòd nõ quicquid est subiectum rei, est subiectum scientiæ, corpus quidem est subiectum generationis, sed non est huius scientiæ subiectum, cum nec quid ipsum sit, nec quæ proprietates demonstret. Sicut animal subiectum est somni, & vigiliæ: sed non ob id est subiectum & materia libri illius de Somno. similiter in libro de iuuentute, & alijs huiusmodi. Ita etiam in præsenti, de mutationibus his disputatio est. Et hoc circa subiectũ.

De inscriptione. Inscriptio vero est de Generatione, & corruptione, seu de ortu, & interitu. Nec mireris, quare non fiat inscriptio de alijs mutationibus, id enim factum est forsan breuitatis causa. l. quia præcipua est mutatio secundum substantiam, quæ generatio & corruptio est.

De ordine. Circa ordinem vero scito, hunc librum esse tertium inter naturales: primus enim est Physicorum liber, secundus de Cœlo, tertius de generatione, & meritò: nam in libris Physicorum communia tradita sunt rebus naturalibus, puta, materia, forma, motus, locus, & tempus. Post hæc tradit Aristote. corpora ipsa, & quia prius est simplex, quàm compositum, præmisit libros de Cœlo, in quibus de simplici corpore, & de ipsius motu, puta, loco si differunt. Post hæc debuit corpora composita aggredi, at quia his quoddam commune inerat, puta, mutatio secundum formam, de hac prius in præsenti disserit.

De diuisione. Diuiditur autem hæc doctrina in libros duos, in priori de generatione, & corruptione, augmentatione, ac alteratione disserit: ac de quibusdam alterationem concernentibus, ut de tactu, de actione, & alijs. In posteriori de communibus causis, & principijs generationis, & alterationis aliorũ omniũ corporum, puta de elemẽtis. Et hæc sufficiant pro introductione libri. Ad textum accedamus.

De

CAP. PRIMVM.

De Generatione autem, & Corruptione. Tex. 1.

Intentio Arist. SVam primo intentionem proponit, quę in duobus consistit. Alterum est, quòd instituit causas, & rationes generationis, & corruptionis rerum, quæ natura constant: Alterum est, quod simul de augmentatione, alteratione que dicit, quid utraq; sit: & de alteratione particulariter. an sit distincta a generatione re, sicut est distincta nomine; an non, sed solo nomine distinguatur.

Nota coniunctioné horum librorum & cohærentiá cum libris de cœlo. Aduerte aliquot verba textus, Primo illud, Autem, est dictio continuans librum hūc cum uerbis ultimis librorum de Cęlo.

Nota 2. q excluduntur à tractatione de generatione. Aduerte ulterius illud, Natura generantur. dicit Philop. & S. Tho. quod id dicitur ad excludenda ea, quę arte fiunt, ut cathedra, scamnum, & similia, non enim de horum generatione differitur: similiter alia quæ electione fiunt, ut amicitiæ, discordiæ, bella, nec de huiusmodi generatione tractatur, sed de his, quæ natura constant.

Nota 3. qd intelligat. Aristote. per os & rationes. Aduerte vlterius causas, & rationes Ægidius dicit, quòd vna dictio est explicatiua alterius, ratio enim explicat causam. Dicit secundo, quòd per rationes intelligit causas uniuersales: ita, ut totum hoc Causas & Rationes, significet causas uniuersales. Philopo. per rationes uidetur intelligere modos, quibus causa efficiat; ut si detur, solem esse causam alicuius; & petatur, quare sit, id uocatur ratio. Possumus etiam dicere forsan melius, quòd per rationes generationis, & corruptionis, intelligat ipsarum definitiones, ita ut definitiones ipsarum, & causæ hic tradantur, causa enim, extrinseca principia, definitio intrinseca significat. Atq; ita Arist. suam proponit intentionem.

Dubium. An corruptio sit res naturalis.

1. arg. Dubitatur, an corruptio sit res naturalis; uidetur enim quòd non. Primo, quia vt habetur 2. Phys. natura præcipua est forma, & cętera per formam natura dicuntur, ut habetur 5. Metaph. at corruptio est opposita formæ, ergo non uidetur dicenda naturalis.

Prætetea quia naturale est intentum à natura: at corruptio, cum priuatio sit, & non ens, non uidetur intenta esse à natura, ergo non est naturalis. 2. arg.

Præterea. 5. Phys. tex. 17. dicitur aliquas esse corruptiones uiolentas, ergo saltem non omnis corruptio est naturalis, opponitur enim violentum naturali. 3. arg.

Ad hoc respondet Ægidius, quòd corruptio tripliciter dici potest naturalis. Primo, quia à naturali Philosopho consideratur. Non enim est scientia speculatiua sicut practica. hæc enim vnum per se facit, puta construere, at destruere non est per se artis. At speculatiua utrunque editum speculatur, & generationem, & destructionem, atque ex hac parte dicitur corruptio naturalis, quia de ipsa philosophus speculatur. Secundo dicitur naturalis, quia est effectus materiæ, quæ natura dicitur: quæ enim corrumpuntur, quia materiam habent, corrumpuntur. Tertio dicitur naturalis etiam ratione formæ, quia non fit corruptio alicuius, nisi fit aliqua forma, cum unius corruptio, sit alterius generatio. Dicit tamen Ægidius, quòd non est corruptio naturalis, quasi intenta a natura quia per accidens intenditur. Aegidij sententia. Corruptio tripliciter dici potest naturalis.

Ad hoc dubium respondeo primo, quòd non quidquid in Physica consideratur, est res naturalis: habemus enim ex Arist. 2. Physica. quod differunt ista, Natura, Res naturalis, Res secundum naturam. Natura enim est ipsum motus principium, ut materia, & forma. Res uerò naturalis, est compositum ex materia, & forma constans. Res autem secundum naturam est passio, & id, quod consequitur composita naturalia ratione principiorum. Secundum hæc igitur constat, corruptionem nec esse naturam, nec rem naturalem; sed esse ens secundum naturam, cum consequatur ipsum compositum ratione vnius principij, numpe materiæ. Solutio Autoris. 1. Nota. Non quid quid agitur in Physica, est res naturalis.

Dico secundo, quòd corruptio est intenta à natura dupliciter, Primo, ex parte agentis, quod enim intendit finem, intendit etiam per se media ordinata in finem: at agentia non possunt absque corruptione formam sibi similem introducere, quam 2. Nota. Corruptio est intenta à natura dupliciter.

Intendunt: ergo re uera etiam corruptionem intendunt. Preterea, cum per se agant contraria, in intendunt victoriam contrariorum, quæ absque corruptione illorum non est. Secundo etiam est intenta à materia. Nota autem, quòd potentia materiæ est in contradictione, tanquam in radice, vt ad hanc formam, & non ad hanc sicut voluntatis prima differentia est velle, & non velle: & hinc etiam est in potentia contrarietatis ad plures formas: ergo potentia materiæ respicit generationem, quę habet formam, & corruptionem, quę non habet: ergo potest etiam dici intenta à materia, quamuis non tam intenta, quam generatio. Dico tertio, quòd corruptio non est dicenda naturalis ratione formæ, vt dicit Ægidius; nam corruptio solam dicit formæ priuationem: quod vero ponat formam aliquam, id non est corruptionis, sed generationis, quæ simul est cum corruptione.

3. Nota. Corruptio non est dicenda naturalis ratione formæ.

Ad arg. Ad argumentum primũ dico, quòd quãuis corruptio aduersetur vni formæ, non tamen alteri aduersatur, puta ei, quæ per talem corruptionem mediã introducitur.

Ad secundum patet responsio ex dictis.

Ad tertium dico, quòd corruptio dicitur naturalis, non vt naturale distinguitur contra uiolentum, sed contra artificiale, & uoluntarium, est enim duplex naturale, ut diximus alibi.

Antiquorum igitur hi quidem vocatam.

Proponitur antiquorum sniæ circa generationis, & alterationis distinctione. Intensione proposita incipit circa generationis, & alterationis distinctionem antiquorum sententias indagare, ut percipiatur differentia specifica generationis, secundum quam debet definiri. Proponit igitur antiquos diuisos in duas partes: quidam enim alterationem non distinguebant a generatione: quidam vero distinguebant. Qui autem hi sint, explicat. Qui enim vnum principium ponebant, vt qui ponebant aquam, aut ignem, aut quid aliud, hos necessarium erat dicere, generationẽ esse alterationem, & quod generatur, alterari: at qui ponebant plura, ut Empedoc. & Anaxag. necesse erat, hos alterationem distinguere à generatione. In quo reprehenditur Anaxag. qui cum posuisset plura principia, dixit, quod generari, & corrumpi idem est, ac alterari; & in hoc propriam vocem, dicitur ignorasse.

Dubium. Dubitatur, quid est, vocem propriam ignorare, Respondet D. Thomas, quod is dicitur propriam vocem ignorare, quę suis fundamentis non correspondet: cum autem Anaxag. posuisset fundamentum, ex quo posset distinguere generationem ab alteratione, & non distinxerit, dictus est propriam vocem ignorare, ita etiam exponit Auerroes.

Solutio D. Tho.

Solutio Philopo ni. At Philop. aliter videtur dicere, cur dictus est vocem ignorare: quia quam debuit vocare generationem, dixit alterationem, puta congregationem illorum principiorum separationem nuncupauit: hęc enim potius generatio dicenda est, cum res per eam consistat.

Nota 1. Aduerte hic ex Philop. quòd simplex generatio vocatur in præteriti ea, quę est substantiæ: ea enim, qua fit accidens, vt ex non albo album est, secundum quid, & etiam illa simplex postea dicitur propria: in sequentibus verbis, cum dicit propriè fit.

Nota 2. Aduerte, quod dicit, Qui vnum dicunt vniuersum, & omnia ex vno generant quod posterius est explicatio prioris: nam vt dicit Philo. idem est esse vniuersum, & omnia vnum, & quod fiant ex vno, puta ex aqua, igne, aut alio quouis, vt isti philosophi dicebant.

Empedocles enim corpora quidem quatuor.

Antiquorum opi. multa ponentium principia. Cum dixisset, Anaxagorã posuisse multa principia, sicut alios, qui generationem distinguunt ab alteratione; modo exponit sententias aliorum, inter quos quidam plura, & finita ponebant principia, ut Empe. qui quatuor materialia posuit, puta elementa, & duo efficientia, & ita erãt sex. Quidam infinita ponebant vt Anaxag. & Leucippus, ac Democr. Erat tamen inter hos discrimen; nam Anaxag. posuit infinitas partes indiuisibiles similares cuiuslibet rei, vt ossis, carnis, & aliorum, & hęc dicebat esse principia rerum.

Quo modo res in- At Democr. addebat non solũ has multitudine infinitas, sed formis, & figuris erant

ter se differunt se cundum Democritum.

erant quædam triangulares, aliæ orbiculares: aliæ cuiusuis alterius figuræ.

Atq; ipsa composita dicebat tripliciter differre inter se. Prima differentia erat ex his athomis, puta cum hoc ex triangularibus, illud ex orbicularibus componebatur. Secunda differentia non ex his, sed ex horum positione sumebatur: nam cum ordo mutabatur, vt posteriora priora fierent .l. è contra, tunc mutabatur res: vt accidit in dictionibus, literis conuersis, vt si dicas, Mus conuersa fit, Sum. Tertia differentia penes positionem, & situm: hic enim inducebat etiam variationem, vt accidit in literis his z. si conuertatur & mutetur situs fit N. & sic ponebat variationem ipsorum compositorum, & ut inferius dicetur, priorem mutationem vocabat generationem, reliquas duas alterationem, quia seruabatur res eadem, non variatis athomis, ita dicebat Democri. & differebat ab Anaxagora.

Nota. Nota literam. vbi dicitur (Ipsa autem à se ipsis) significat ipsa composita inter se differebant, his, id est, aut per diuersas athomas, aut ordine, & positione ipsarum, in quibus denominantur tres dictæ differentiæ: ut exponit Philop.

Contrariè autem videntur dicere.

Differentia inter Anaxagorã, & Empedoclem.

Differentiam constituit inter Anaxag. & Emped. circa elementa quatuor: nam Emped. principia ponebat, ex quibus, & caro, & os, & reliqua componebantur, ipsa vero non ex alijs. At Anaxag. elementa putabat composita ex illis particulis, immo maxime composita, cum videret ex elementis confici ferè omnia, ob id in elementis maxime latere has particulas: vnde elementa vocabat omnia seminatia omnium aliorum, quasi continentia materias aliorum.

Iis igitur, qui ex vno omnia constituunt.

Qui vnũ tantũ ponũt rerum principiũ non possunt distin

Dixerat superius, qui vnum principium ponunt, non posse distinguere generatio nem ab alteratione, sicut illi, qui plura ponunt: & explicuit opiniones eorum, qui plura ponunt. Modo explicat, quomodo qui vnum ponunt principium, non possunt distinguere: qui vero plura, possint. Explicat primo de his, qui vnum ponunt. Isti enim componant vnum principium, semper tale principium manere idem in mutatione, debent fateri aliter non esset principium. Cum igitur vnum, & idem principium in mutatione manet. illa mutatio non generatio, sed alteratio est: hoc enim est, esse alterationem, quod vnum prorsus maneat subiectum.

guere inter generationẽ & alterationem.

Dubium. Soluuo

Obijcies, Non ne posset esse augmentatio? Respon. non: nam ibi videtur acquiri substantia ab extrinseco: non ergo distinguunt generationem istã ab alteratione.

Quo mõ qui plura principia ponunt põt distinguere inter generationem, & alterationem.

Illi vero, qui plura ponunt. distinguunt, nam congregationem, & disgregationem illorum principiorum possunt generationem, & corruptionem dicere, & consertur ex Empedocle, qui naturam rerum in illa mixtione, & compositione consistere dicebat, vt ipsius verba indicant. Vnde concludit, quòd ita loqui, est proprius sermo positiuui horum, id est secundum ipsorum dicta, hanc oportet vocare generationem, & corruptionem: & etiam quia ipsi ita dicunt, ut diximus ex Empedocle. Quam autem alterationem vocauerit, superius explicuimus.

Dubium ex Philopo.

Dubitat Philop. nam videtur, quòd nec Secundum Arist. oporteat ponere vnam aliam mutationem esse alterationem a generatione: nam etiam ipse ponit vnum subiectum puta materiam primam, quæ eadem manet in mutatione: ergo pariter dicetur alteratio generatio.

Solutio.

Respon. & bene, quòd aliter illi ponebant vnum principium, aliter Aristo. Illi enim ponebant vnum ens actu determinatum, puta ignem, aquam, aut quid simile: at Aristot. vnum ens potentia, & indeterminatum: Alteratio autem non est, cum vnicum manet subiectum in mutatione, sed cum illud subiectum est ens actu completo, & determinato. Constat autem, quod non sic posuit Aristot. principium, & subiectum vnum in ipsa generatione.

Necesse autem est & his dicere.

Non pos-

Cum eos, qui plura ponunt principia gene-

fe distinguere illos veram generationé ab alteratione. generationem ab alteratione debere distinguere docuisset. Nunc cótra ipsos conuertitur dicens, quod impossibile est secundum eorum sententiam, veram generationem, aut alterationem constituere. & hoc ostendere, dicit esse facile.

In alteratione debet subiectum esse vnum. Ad probationem sumit hoc, quòd in alteratione debet subiectum esse unum, quod contrariorum fit susceptiuum, & modo hoc modo illud recipiat: at hoc non potest poni iuxta dicta horum: ergo vera alteratio non est apud hos. Maiorem ostendit exemplo augmentationis in qua manet eadem substantia, pura animal, & modo maius, modo fit minus.

Minorem probat ex Empedocle: hic enim ponebat qualitates differentias elementorum: faciebat enim ignem album calidum, & reliqua alijs subiecta qualitatibus inseparabilibus: & dicebat. quòd elementa non mutantur inuicem inter se. Si ergo fieri non potest, vt ex igne fiat aqua, nec ex vno aliud, nec fieri poterit, quod vnum acquirat alterius qualitatem, & ita non erit vnum subiectum alterationis: sed quodque cum suis manebit qualitatibus. Hoc idem dici poterit de alijs, vt dicit Philop. qui figuras, & accidentia semper inseparabilia ab athomis ponebant: vnde nunquam apud eos vnum dabatur subiectum contrariorum.

An & manifestum, quod semper vnum.

In omni mutatione oportet subiectum esse vnum. Cum dixisset, vnum subiectum esse in alteratione: hoc principium vniuersalius ponit, dicens simpliciter in omni mutatione, quæ fit ex contrarijs, esse supponendum vnum subiectum: vt si mutatur ex loco in locum, debet esse vnum subiectum, similiter si augetur, & diminuitur: similiter si alteratur, & denique omnium inuicem transmutabilium vna debet esse materia: quod si talis sit, tunc alteratio potest esse.

Nota. Nota, quòd dicit, omnium inuicem mutabilium vnam esse materiam quia vt aduertit Philop. hinc non necessario colligitur, cœlum habere materiam eiusdem rationis cum his inferioribus, cum sit intransmutabile.

Empedocles igitur ipse videtur. Tex. 2.

Reprehensio Empedoclis 1. Reprehendit Empedoclem dupliciter. Primo quia sibi, & rebus notis, & apparentibus contradicit. Rebus quidem apparentibus: quia aufert alterationem manifestam, ut dicit Philop. sibi ipsi vero, quia dicit duo repugnantia: alterum est, quod nullum elementum fit ex altero, non enim 2 ignis fit ex aqua, nec ex aqua fit ignis, sed ex elementis omnia alia fiunt. Alterum dicit, quod cum ex elementis fit chaos, omnia illa fiunt vnum quid, & confunduntur ita ut sit vna natura, præter litem, & amicitiam, quæ causæ efficientes sunt: & iterum ex chao fiunt omnia ista, & distinguuntur per passiones uarias, ex vno tamen principio: ut illud fit ignis ratione aliarum passionum, id aqua ratione aliarum, & sic reliqua duo. & his duobus colligitur contradictio: si enim istæ qualitates elementorum sunt genitæ ex chao, & factæ, Ergo sunt auferibiles, & sic possunt inuicem elementa mutari, cum istæ qualitates auferuntur modo, sicut in principio in ipso chao.

Sunt enim ex quibus dicit Empedocles.

Quia posset quis dicere, quòd non valet consequentia: si possunt elementa destrui ad chaos, quod etiam modo inter se possunt: hoc probat, quia illæ qualitates, quę elementa discernunt, sunt amissibiles ex se, & prætere est modo lis, & pugna inter ista, ut apparet.

Quòd si dicas, Non corrumpütur, cum fit chaos: ad hoc dicit, quòd destruuntur, & vnum fiunt; cum enim adhuc sunt sub illis formis, nondum unum chaos fit. Aliter exponit hoc Philop. At ista est Latinorum expositio, & bona.

Incertum autem & vtrum. Tex. 3.

Altera reprehensio Empedoclis. Alterum in quo errauit Empedocles ponit. Nam nec potest dici unum esse principium, nec plura, certo & determinate. Nam quatenus ex chao fiunt ipsa eleméta per productionem, uidétur unum esse principium, pura chaos: at quatenus ex ipsis elementis coeuntibus fit chaos, non solunt p. aggre-

aggregationem, sed permutationem, quia ex eis vna fit natura: videt quòd plura sunt principia, & ista, sunt priora natura. At ipse nihil dixit certum de hoc: ob id reprensione non caret.

QVAESTIO PRIMA.

An si generatio non esset possibilis, alteratio posset esse, & de alijs circa textum difficultatibus.

Hæc difficultas mouetur ab ea, quæ Arist. dixit tex. 3. contra Empedoclem, puta, si ignis non posset ex aqua fieri, nec vnum elementum ex altero, non esset possibile aliquid alterari: ob id quæstio ista proponitur ab alijs, quam etiam nos elucidabimus.

1. Arg. Est primum argumentum. Prius non dependet à posteriori: substantia est prior accidenti, non ergo dependet ab eo: potest ergo manere substantia accidenti destructo: & sic potest alteratio esse, quæ est ad accidens sine generatione, & corruptione substantiæ.

2. Secundo, Eorum, quæ non inter se essentialiter ordinantur, non est necesse, quòd vnum non sit, si alterum non est possibile: at alteratio, & generatio nõ ordinantur essentialiter, cum sit alteratio, puta dealbatio, absque generatione: ergo quãuis esse non posset generatio, adhuc alteratio, & generatio non ordinantur essentialiter, cum sit alteratio, puta dealbatio, absque generatiõe: ergo quãuis esse nõ posset gñratio, adhuc alteratio esset possibilis.

3 Tertio, quia aliquid est alterabile: quod non est generabile: puta, cęlum, & astra, quæ lumen à sole recipiunt, & id concedit. Alexan. 2. Metheororum comm. 17 ergo potest esse alteratio, licet non esset possibilis generatio. Hæc sunt argumenta circa titulum quæstionis.

4 At vt simul alię difficultates textus explicentur, est argumentum quartum aduersus id, quod de Democrito dicitur, quod posuerit corpora indiuisibilia, videtur, quòd nullus potuerit tale dicere, quia corpus omne diuisibile est, ac perinde est dicere corpus indiuisibile, sicut animal insensibile.

5 Quintum argumentum est contra id, quod ex Anaxagora affertur, quod posuerit partes similares esse principia, & ex alia parte elementa non esse principia: videtur hoc implicatio, quia elementa sunt, maxime similiaria, & homogenea: non ergo possunt habere principium.

6 Sextum est contra id, quod dicitur, qui plura principia ponũt, saluare generationem: videtur hoc non posse fieri, quia isti non ponunt vnum subiectum, quod maneat sub vtroque extremo mutationis: at hoc in generatione, sicut in alteratione, & quamuis alia mutatione est necessarium, ergo secundum opinionem horum, non potest generatio consistere.

7. Septimum est dicitur enim, quod quę inuicem mutantur. habent vnam materiam, videtur ho falsum: elementa secundum Aristo sunt inuicem mutabilia, at non habent vnam materiam: ergo illud principium est falsum. Probatur antececedens ex lib. 4. cœli, tex. 37. dicitur ibi tot esse materias, quot sunt elementa.

8. Octauum est, nam tex. 2. Aristo. argumentatur contra Empedoclem, quòd si elementa possunt mutari in chaos, possunt mutari etiam modo, quia qualitates amissibiles sunt, Argumentum hoc non videtur bonum, nam secundum Aristo aquæ qualitates sunt amissibiles, tamen elementum aquæ nullatenus potest destrui. Hæc sunt argumenta quæ circa textum Aristo. maiorem videntur habere difficultatem.

1 Senten. Alb. Aegidij, &c. Circa quæstionem igitur est sententia Ægidij in pręsenti, & Marsilij. q 4. & Alberti Saxo. q. 3. quòd illa propositio simpliciter est vera, si generatio est impossibilis, etiam alteratio impossibilis est, dummodo de alteratiõe vera, & reali intelligatur, puta quæ fit inter contraria.

1. Ratio. Aegid. ex parte formæ. Probat Ægidius tripliciter hoc. Primo ex parte formæ sic: Quæuis forma habet suas certas dispositiones, & qualitates, quibus remotis, ipsa remouetur at alteratio remouet dispositionem formæ: ergo tendit in ipsius corruptionem, & sic in generationem alterius, quamuis aliquãdo impediatur, puta, cum non continuatur alteratio.

2. Ex parte materię. Secundo ex parte materiæ, sic omnis tertia habet certam dispositionem, secundum quam recipit formam, & sustẽtat eã,

sed

ſed alteratio inducit nouam diſpoſitionẽ in materiam: quia nunquam expellitur vnum, niſi introducatur oppoſitum, ergo alteratio: de ſe inclinat materiam ad aliã formam: ergo ſi non poſſet eſſe generatio, nec ſimiliter eſſet alteratio.

3. Ex parte motus. Tertiò ex parte ipſius motus: nam generatio eſt finis alterationis: ſed ſi non eſt finis poſſibilis, nec erit medium: ergo ſi non eſſet generatio, non eſſet poſſibilis alteratio.

Soluitur Arg. Aegi. Hoc argumentum videtur petere principium: non debet probari, quòd omnis alteratio habeat pro fine ipſam generationem, tunc enim melius concluderet. Præterea non videtur adhuc probare multum, quia generatio non eſt terminus intrinſecus, & ſpecificus alterationis, ſed eſt coniuncta cum fine ſpecifico.

1. Fundamentum. Non eſt generatio naturalis niſi præuia alteratione. Hoc tamen eſt certum, & notandum, quòd non fit vlla generatio ſubſtantiæ naturaliter, niſi alteratio præcedat: & ſic Ariſto. 8. Phyſi. tex. 1. Impoſſibile, inquit, eſt generationem eſſe, niſi motu, id eſt, alteratione ſaltem præcedente. Et merito id fit: nam non fit generatio, niſi ſit diſpoſitio aliqua in materia, quæ ſine alteratione non fit.

2. Præterea, quia non fit generatio ſine actione aliqua inter contraria, quia ſemp in materia præcedit oppoſita forma: præuia igitur eſt alteratio generationi.

No. quam vim habeat rationes Aegidij. Has rationes Ægidij debes intelligere, vigorem habere ſuppoſita philoſophia Ariſto. nam contra Antiquos non concludunt.

2. Funda. Duplex eſt alteratio, altera inter contraria, altera non &c. At pro reſolutione horum, dico aliqua. Oportet tamen primo ſupponere eſſe duplicem alterationem: alteram, quæ non fit inter contraria, vt illuminatio, receptio ſpecierum in intellectu, & ſenſu: huiuſmodi enim qualitates, puta lumen, ſpecies, & ſimiles non habent proprie contrarium: Alteram, quæ fit ſecundum qualitates habentes contrarium: & hæc eſt duplex: Aut enim qualitates ſunt contrariæ immediate quæ in ſe ipſis agunt, & patiuntur, vt ſunt illæ quatuor primæ, puto, calor, frigiditas, ſiccitas, & humiditas, & ſecundũ has fit alteratio prima. Aut qualitates non ſunt immediate contraria, nec in ſe agunt, ſecundum ſe: huiuſmodi ſunt colores, ſapores, odores, quæ non agunt inter ſe, niſi ratione primarum qualitatum: & ſecundum has dicitur alteratio ſecunda.

1. Concl. Dico primo, quòd poteſt aliquid eſſe alterabile alteratione, quæ fit ſine contrario, & ſimul eſſe ingenerabile, & incorruptibile: & de hoc patet de cælo, & aſtris, nec de hoc eſt controuerſia.

2. Dico ſecundo, quòd alteratione ſecunda poteſt aliquid ita alterari, vt per ſe non ſequatur corruptio rei, id eſt, poteſt dealbari: nec dealbatio tendit in rei corruptionem per ſe, vnde completur dealbatio, nec res corrumpitur, nec alia generatur.

3. Dico tertiò, quòd alteratio prima per ſe tendit in corruptionem vnius, & in alterius generationẽ, niſi impediatur. Quod eſt dicere, Calefactio ſi ad ſuum perfectum terminum peruenire ſinatur, rem corrumpit, & aliam generat. Et ratio diſcriminis harum qualitatum, & ſecundarum eſt, quia qualitates primę ſunt diſpoſitiones antecedentes formam introducendam, ſecundæ vero non; ſed conſequentes: vnde albedo, ſapor, odor, licet intendantur, per ſe non inducunt aliam formam: calor vero, & ſimiles inducunt. Præterea, quia intenſio primarum qualitatum non comparitur quancunque formam, reliquarum vero ſic.

4. Dico quartò, quòd quatenus reliquæ qualitates ſecundæ non conſtent ſine primis, hac ex parte inducunt corruptionem, ſed non per ſe: Vnde colligitur, quòd quicquid eſt alterabile ſecundum alterationẽ tam primam, quam ſecundam, eſt corruptibile, vnde ſi non eſſet poſſibilis generatio, nec eſſet corruptio, ac conſequenter nec talis alteratio poſſibilis, & ſic patet difficultatis determinatio.

Aduerte tamen, quòd ſi tu conſideres verba Ariſt. & contextum, non indigebamus hac quæſtione, quã mouent Moderni: nam Ariſto. procedit contra Empedoclem ex ſuppoſitis ab ipſo: dicebat enim duo. Primo quod qualitates ſunt inſeparabiles differentię elementorum, vt calor eſt ſolius ignis, frigiditas ſolius aquæ. Nota explicationẽ tex. Ariſt.

Dicebat ſecundo, quòd ex aqua non poteſt fieri ignis, ex his procedit Ariſt. Si non eſt calor niſi in igne: ergo non poterit aqua fieri calida, niſi conuertatur in ignem. Sed non eſt ſecũdum Empedoclẽ talis mutatio.

ratio: ergo nihil fiet ex frigido calidum, & sic non est alteratio. Idem dicendum est de alijs qualitatibus.

Ad primum. Respondeamus ergo ad argumenta. Ad primum dico, quòd quamuis substantia secundum essentiam & naturam suã non dependeat ab accidenti, tamen quãtum ad existentiam dependet, quia formæ physicæ non existunt in materia, nisi certis accidentibus disposita, ob id mutatio accidentium potest inducere substantię mutationem.

Ad secundum. 1. Solutio. Ad secũdũ dico, primò, quòd generatio est ordinata essentialiter cũ alteratione. Diximus enim non posse naturaliter dari generationẽ absque pcedẽte alteratione: non tamen è contra, alteratio quænis est ordinata cum generatione de facto, cum sit alteratio, licet nõ sequatur generatio.

2. Solutio. Dico secundò, quòd de possibili loquẽdo, alteratio secundum contraria ordinatur essentialiter cum generatione: ita, ut si vna non esset possibilis, nec altera: quia hæc est natura alterationis secundũ contraria, generationem & corruptionem ex se inducere, ut explicuimus.

Ad 3. Ad tertium patet solutio ex dictis: non enim est sermo de illa alteratione, quæ non fit secundum contraria propriè.

Ad 4. Ad quartum respondeo: quòd dupliciter aliquid est indiuisibile. Vno modo, quia nullã habet extensionem, sicut punctũ, quod dicitur indiuisibile mathematicè. Altero modo, quia habet quidẽ extensionem, tamen sub minori non potest cõsistere, quod dicitur indiuisibile physicè, & minimum naturale, de quo locuti sumus 1. Physi. Hoc aũt indiuisibile non repugnat esse corpus, & hmõi erant corpora indiuisibilia, quæ ponebat Democr.

Nota circa sententiam Democr. Aduerte autem, quòd de his indiuisibilibus, quatuor dicebat Democ Primo esse corpora quia cũ ex ipsis continuũ componatur, & corpus, nisi ipsa essent corpora, corpus conficeretur ex non corpore, quod absurdum & impossibile putabat. Secũdo dicebat esse indiuisibilia, ne si diuisibilia essent, componerentur ex alijs, & sic non essent ipsa principia. Tertio dicebat esse diuersarum figurarum, ut posset ex eis rerum uarietas prouenire. Quarto esse infinita, ut innumeræ rerum differentiæ consisterent.

Ad 5. Ad quintum not Aegid. quòd Anax. posuit homogenea in duplici differẽtia quędam apparentia tantũ, qualia illa, quæ per se stant, vt lignũ, caro, neruus, & reliqua: quędã verò, q non per se sunt, quales sunt athomi, ex quibus quæq; res cõstat. Modo elemẽta existimabat esse homogenea, apparentia tamen, nõ vera, cum composita sint: vera aũt similaria erant principia, & sic ponebat ignẽ verè homogeneum, puta illas athomos ignis, & ignem apparentem, & hoc erat elemẽtum, & sic de alijs.

Nota duplicem homogeneorum differentiam secundum Anaxag.

Ad 6. Ad sextũ aduerte, quòd non dicit Arist. quòd poterant hi, qui plura principia ponunt, veram generationem ponere, immo nec generationem, nec alterationem vllã propriam esse, secundum ipsorum sententiã probauit: sed dicit, quòd poterant ponere modos aliquos distinctos generationis, & alterationis: sed illa generatio per congregationẽ non est vera naturalis, potius est artificialis. Res enim artificiales ex pluribus actu existentibus compositæ sunt: & sic isti de rebus naturalibus dicebant: at non ita est, vt dicetur inferius.

Ad 7. Ad septimũ facilis est solutio: est enim dupliciter materiam considerare. Primò secundum se, ac nudam in substantia suã: & sic vna est omnium generalium, vt dicitur in præsenti, & alibi disputabitur. Secundò potest considerari cum dispositionibus ad formam, & sic dicitur multiplex eo, quod variæ fiũt dispositiones pro uarijs formis: & sic loquitur Arist. 4. de Cœlo: nulla est ergo contradictio.

Ad 8. Ad octauum dico, quòd non concludet contra Emped. quod totum elementũ destruatur, sed quòd secundũ partes saltim: hoc enim modo dicit Arist. quòd elementa se mutuo corrumpunt secundum partes, nunquam secundum se totã. Hęc de quæstione.

CAPVT SECVNDVM.

Omnino itaq; de generatione. Tex. 4.

Intentio Aristo de quibus sit acturus.

Sententijs Philosophorum distinctis, & enarratis, iterum intentionem suã repetit, nempe se dicturum de generatione, an fit, & quõ fiat. i. quibus ex causis fit: & similiter de alijs motibus, de augmentatione, & de alteratione, quas vocat simplices

motus, vt distinguat à generatione: hæc enim non est simpliciter motus, sed secundum quid ratione materiæ, quæ ipsius est subiectum, vt diximus lib. 5. Physic.

Plato igitur solùm de generatione. Tex. 5.

Reprobatur antiquorū in tractatu de generatione. ac 5. Pla.

ANtiquos reprehendit, qui parum de his tradiderunt: & primò Platonē, qui quamuis laudē inter alios meruerit, quòd solus de generatione sit locutus: tamen in tribus deficit. Primò, quia de generatione tantum quid sit disputauit: sed an sit, nihil probauit. Secundò, quia non de omni generatione, sed solùm de ea, quę est elementorum locutus est: de generatione autem mixtorum, quæ diuersa est, non curauit. Tertiò, quia de alteratione, & augmentatione, nihil dixit, ob id insufficiens fuit in doctrina præsenti.

Reprehensio tractationis aliorum antiquorum.

Etiā antiqui alij sunt arguendi. Primò, quia superficialiter oēs locuti sūt, nec eam fas attigerunt, præter Democr. hic enim de omnibus curauit, idest, tractauit de omnibus, & attigit horū omniū difficultates, & adhibuit responsiones, quamuis in modo respondendi differat à nobis, nec veritatē habeat: satis tamen fit, quòd omnium meminit, tamē adhuc cum alijs deficit, & quia nihil dixerunt de augmentatione, nisi quod quilibet, quamuis rudis, diceret: puta, quòd augentur res per sibi similia: at quo pacto, nihil ampli⁹ dicūt. Præterea etiam de mixtione nihil dixerunt: similiter nec de actione, & passione naturali: fuerunt igitur diminuti. Videtur textui conformius, ꝙ in his nō arguatur Democri. quia dictus est curasse de omnibus, sed alij philosophi omnes.

Democritus autem, & Leucippus.

Qō Democrit. explicarit mutationes, generationem.

Quia Democr. de omnibus curasse dictus est, quo pacto id sit, explicat. Iste enim cum Leucipp per illas athomos explicabant mutationes: nam per congregationem illarum generatio, per disgregationem corruptio fiebat: ordinis autem, & positionis variatione erat alteratio, ut superius explicuimus. Vlterius, vt melius exponeret causam effectuū naturalium, quia ipse putabat omne, quod apparet, ita esse, sicut apparet, & infinita æstimabat apparere, ob id athomos posuit infinitas figura differentes, vt vnamet res posset varijs apparere varia, vt collum columbæ modò vnius, modò alterius coloris appares secundum situum diuersitatem: quod ita esse putabat Democri. & hoc diuersæ figuræ athomorum tribuebat.

Et hinc etiam proueniebat, ꝙ per substantiam. I additionē quāuis minimam factā rei, fiebat in re diuersitas, similiter per transpositionem. I ordinis mutationem, sicut ex eisdem literis conficitur comœdia, & tragedia: tamen, quia varia est dispositio, & illę diuersæ sunt inter se.

Hic erat difficultas, an omne, quod appareat, sit, sed aliena est admodū difficultas à proposito: sat sit modò intelligere, quod omnibus in confesso est, non omne, quod apparet, verum esse. Nota.

Quoniam autem videtur ferè omnibus. Tex. 6.

De Democr. opinione.

Reiecta opinione singulari non distinguentium generationem ab alteratione in posterum, nunc contra communem opinionem cōuertit se. Erat enim opinio communis Democr. puta, per congregationem fieri generationem, atque per ordinis, & positionis variationem, ipsam alterationem est igitur hoc examinandū, an generatio sit per congregationem

Difficultatem huius proponit, dicitque esse multas rationes pro vtraq; parte facientes rem dubiam. Si enim dicatur, generationem esse cōgregationem, multa sequuntur impossibilia: si verò negetur id sunt rationes fortes, & quæ non facile soluuntur: quibus probatur, quod si generatio non est congregatio, aut non est, aut est alteratio: ob id hoc soluere tentandū est, & veritatem generationis aperire.

Principium autem horum omnium Tex. 7.

Ad difficultatis propositæ solutionem, duas quæstiones p oponit determinandas:

1. quæst. An magnitudines sint indiuisibiles.

das; prior est, an sint magnitudines indiuisibiles, ex quibus fiunt generationes, alterationes, & augmentationes, & harum opposita, puta corruptiões, & diminutiones: an non, sed nulla sit talis magnitudo indiuisibilis. Plurimum autem refert hoc ad difficultatem propositã: nã si probat non esse has, tunc opinio horum corruit, quòd per congregationẽ fiat generatio.

2. quæstio. An hæc indiuisibilia sint corpora, an superficies, ut dicebat Plato.

Posterior quæstio est, an dato, qđ sint tales magnitudines indiuisibiles, sint, sicut ponit Democritus, corpora: an sicut ponit Plato, superficies: ponebat .n. Plato corpora ex superficiebus indiuisibilibus componi.

Hoc igitur ipsum, vt & in alijs.

Comparatio opin. Democriti, & Plat. quod sit Democr. rationabilior.

Comparat opinionem Platonis, & Democriti, ut secundum quæstionem absoluat: dicitq; opinionem Platonis esse irrationabilem, vt dictum est, & probatum. 3. de Cœlo: est autem opinio Democriti probabilior: nam rationabilius est, corpora esse ex corporibus composita, quàm ex superficiebus: non tamen ob id opinio Democriti est uera: nam etiam ipsa irrationabilis est, tamen minus quàm Platonis opinio. Et causa huius est, q̃a Democri. reddit aliquam rationem per illa corpora generationis, & alterationis eo modo, qui dictus est, puta, per congregationem aut transpositionem athomorũ diuersarum figurarum: & sic Democritus dicebat colores, & reliquas oẽs qualitates non esse aliud, quàm athomorum varias dispositiones, quibus mutatis, istæ qualitates diuersæ apparent. At Plato nõ poterat per superficies horum reddere rationem, quia ex superficiebus non fit nisi solidum mathematicum, non autem passio, aut affectio vlla physica, quemadmodum fit ex corporibus, quæ ponit Democritus.

Causa autem, quare minus possint.

Cur Plato peius fuerit opinatus q̃ Democr.

Posses dubitare, Quare Democritus talem protulit sententiam, qua posset respõderi aliquo modo ad omnes has difficultates: non aũt Plato, cum fuerit sapientissimus. Respond. & ad hoc Arist. q̃a Democritus fuit magis expertus in his effectibus naturalibus: qui aũt sunt magis experti, cognoscunt plures effectus, & sic possunt proferre sententiam qua omnibus satisfiat. At qui solum rationibus vniuersalibus contenti, non considerant existentia, id est, singulatia, uno, aut altero oblato, facile proferunt sententiam. Huiusmodi autem fuit Plato: erat enim magis in rebus abstractis occupatus. In hoc monemur, vt in physicis rebus, quoad fieri possit, sensum consulamus, & rationem cum eo coniungamus.

Videbit autem quis, & ex his. Tex. 8.

Nam si quis diceret, Vnde comperitur, Democritum esse magis expertũ Platone? Dicit, quòd huius probatio non est longe petenda, sed ex singulorum rationibus, quas pro sua opinione quisque adducit, haberi potest: Platonis enim ratio ista erat. Si nõ esset magnitudo indiuisibilis, sed quælibet esset diuisibilis, sequeretur, quòd triangulus esset diuisibilis: qđ est falsum: est enim prima omnium figura, quæ non ex alijs constat, nec in alias diuiditur. Sed ista ratio nihil omnino facit ad res physicas, quæ in materia sensibili sunt, est enim aliena, cum sit mathematica. At Democritus ex proprijs procedebat, & physica ratione suam opinionem probabat, vt patebit.

Magis fuit in rebus physicis expertus De. oc. quam Plato.

Ratio qua Plato putabat magnitudinem aliquam esse indiuisibilem.

Inutile mihi prorsus uidetur Platonis sententiam explicare in præsenti: tum q̃a ad libros de Cœlo hoc pertinet, tum quia cum metaphysicè sæpe loquat more Pythagoreorum, alium habet forsan sensũ quã Aristo. explicat: sed parũ hoc refert.

Nota.

Habet autem dubitationem. Si quis ponat corpus.

Rationem Democriti ponit, qua esse corpora indiuisibilia probabat, ex quibus componitur corpus physicũ. Breuiter autẽ ratio. Quæ ex textu deducitur, hæc erat: sumebat enim vnum ex sẽtẽtia aduersariorum. Qui enim dicunt, nõ esse magnitudinem indiuisibilem, dicũt corpus esse diuisibile semper potẽtia omni ex parte, ita, ut nõ sit ad vllam particulam ita minimam deuenire, quin illa sit potentia di-

Ratio Democ. qua ponebat corpora indiuisibilia.

 uisibi-

uisibilis, Ex hoc sumebat unum quod si continuum, omni ex parte potest diuidi, ponatur in esse ista diuisio: nam possibili posito in esse, nullū debet sequi impossibile. Supposita igitur hac diuisione, construebat argumentum tale: Id, quod facta diuisione superest. l. est nihil l. punctum indiuisibile. l. magnitudo diuisibilis. l. magnitudo indiuisibilis: tria prima esse non possunt: erit ergo quartum: & ita habetur intentum, quod non esset nihil. Probabat, quia totum esset nihil: ex nihilo enim fit nihil. Quod non esset punctum, probabat: quia punctum puncto additū, non facit maius. Quod nō esset magnitudo diuisibilis, etiam probabat: quia tunc non esset completa diuisio, ut supponebatur: superest, quod sit magnitudo indiuisibilis. Hoc est argumentum Democ. Sed literam particularius exponamus.

Explicat rō Democri. Proponit igitur Demo. fundamentū, dicens, quod si quis docebat, corpus undequaq; diuisibile esse, & hoc esse possibili, uidetur profecto, quod debeat etiam concedere, quòd possit esse in actu totum diuisum, quamuis non simul sit facta diuisio, sed paulatim fiat, & quamuis per medias partes fiat: nam repetendo diuisiones, tandem ad actum reducetur totū id, quod erat potentia diuisibile: quod si nullus unquam diuider, sat est, quod id sit possibile, & ex tali posito non sequatur impossibile, sicut nullus diuidet granum in decem mille partes, tamen id diuisum esse, non est impossibile: detur ergo. l. intellectu. l. re, quod sit corpus omni ex parte diuisum, sicut erat in potentia: tunc est argumentum Democr.

Fundamētū rōnis.

Quoniam ergo vndequaque est tale corpus.

Explicatio rationis. Diuisione admissa, id, quod superest, non erit magnitudo diuisibilis: quia tūc non esset facta diuisio integra, cum illa superesset diuidenda; nec similiter erit illud nihil, quia tunc totum ex nihilo fieret: & ex nihilo esset compositum: & sic ipsum nihil esset uere, nisi solum secundum apparentiam quod est impossibile. Nec similiter erunt pūcta, quæ ex diuisio ne resultant. Quod probat, quia puncta, cùm sint non quanta, cum copulantur, & in vnam magnitudinem rediguntur, non facient maius aut minus, sicut & in diuisione, vno aut pluribus ablatis, non minuitur quātum: si ergo in diuisione nō faciunt minus, nec profecto in compositione facient quantum.

Sed & si quid veluti rasura.

Excludit Democ aliqua, quæ poterant responderi. Primo dici poterat, quòd ex diuisione nihil superest, qa totum abijt in rasuras, id est, in eas particulas, quę ex sectione corporum restant. Contra hoc replicabat, quia cum illud sit corpus, ad huc erit diuisibile, & sic non absoluitur difficultas. Excludes tur à Democr. solutiones quæ dici poterant.

Excludit etiā aliud, quod dici poterat, puta, quòd puncta cōponunt corpus, ratione alicuius qualitatis, quam habent, & hæc in diuisione amittitur, & recedit, & sola manent pūcta: itaq; magnitudo non est aliud quàm pūcta sic affecta, id est, tadem habentia qualitatem. Tunc replicabat, quia ex non magnitudinibus componeretur magnitudo: puncta. n. sic affecta adhuc quanta non sunt.

Et nota, quòd in his textibus, puncta multa sortiuntur nomine: dicuntur enim pūcta, diuisiones, tractus, signa, & indiuisibilia, quæ omnia idem, quamuis variis rationibus, significant. Nota.

Amplius autem ubi erunt.

Quia illa pars argumenti, quod ex pūctis fit compositio corporis, erat multorum opinio, insistebat contra eam agere Democ. ac tripliciter contra ipsam argumentabatur. Primum argumentum continetur in his uerbis, quæ dupliciter possunt legi, ut notat Philop. Primo interrogatiue, & tunc argumentum est tale: quem locum occupabunt ipsa pūcta? nō enim erunt sursum, cum non sint ignis: nec deorsum, cum non sint aqua, nec alibi, cum non sint corpus naturale. Præterea, non erunt mobilia, quia non habent, quo moueantur, nec immobilia, quia tūc non conuenirent ad compositionem corporis: non est ergo possibile, quòd ex his componatur corpus. Varia lectio. 1. ratio Democr. ad probandum ex punctis non componi corpora.

Possunt

r. Possunt legi etiam eadem verba assertiue:& tūc est sensus, puncta diuisa occupabunt locum, nam aliter esset vacuus locus totius diuisi: sed eum incorporea sint, non possunt occupare locum: ergo non componitur ex his corpus.

2. Ratio. Alterum argumētum. Cum tactio est, est ibi unus tactus, & duo quæ se tangunt, quasi non sit idem tactus, & punctum, ac ea quæ se tangunt: ergo præter puncta aliud est in corpore. Existimo, sensum argumenti esse hunc. In continuo est vnum commune punctum, ratione cuius duo se tangunt, & continuantur: ergo aliud est punctum ab his, quæ se tāgunt: & sic præter puncta, aliud est in continuo, ex quo componitur: si enim omnia essent pūcta, quomodo posset vnum commune sumi vtrique continuato?

Amplius si cum diuisero.

3. Ratio. Tertium faciebat argumentum. Cum diuiditur aliquid in partes, ex partibus rursus coniunctis fit æquale: at ex punctis: id non fit: ergo non est diuisio in puncta, Minorem probat, quia si à continuo quod cunque punctum auferatur, non minuitur, cum sit non quantum: ergo nec postea auget, nec facit æquale, quia æqua est ratio diuisionis, & compositionis.

Omniquaq; igitur diuisum est potētia.

Repetitio argumenti principalis concludentis corpora componi ex corporib' indiuisibilibus. Resumit argumentum principale, si er go corpus omniquaq; diuisibile diuisum sit, quid erit reliquum? Si enim est aliqua qualitas, ut dictū est, quomodo ex qualitate cōponitur corpus, aut quomodo puncta, & qualitas ista separatur? ut diximus prius, cætera prætermittit, & concludit, quòd corpus componatur ex corporibus indiuisibilibus.

Hæc est ratio Democr. quæ quāuis sit magis naturalis quàm ratio Platonis. Addit tamen Arist. quod adhuc est ista sentētia impossibilis, ut probatur 3. de Cœlo.

Sed hæc soluere tentandum est.

Tex. 9.

Solutio Aristo. ad rationem Democr. SOLVTIONEM argumenti adhibere intentat, in cuius declaratioē aduerte, quòd ista propositio, Continuum potest diuidi secundum quamlibet sui partem, habet duplicem sensum. Alter est, vt nulla sit pars, in quam diuidi non potest, qui sensus dicitur distributiuus, Alter est, ut diuidi possit simul in omnem suam partem, qui sensus est copulatus, Est exemplum Philop. Homo est capax omniū disciplinarum; duplicem sensum habet. Alter est, quòd homo sit capax cuiusque, ita vt non sit vlla, quam non possit capere. Alter est, quòd omnes simul scientias collectiue possit capere. Ita similiter de diuisibilitate continui in omnem suam partē: prior sensus est uerus, posterior falsus, & impossibilis: & hunc sumebat Democr. ob id argumentum procedit ex impossibili supposito. Nota duplicem sēsum illius propōnis continuū potest diuidi secundū quālibet sui partem. s. distributiue & collectiue.

Aduerte vlterius, quòd cum dupliciter possit intelligi illa potentia, qua continuum est diuisibile secundum omnē suā partem. ut dictum est: & ut potentia eadat supra omnem partem distributiue, & ut cadat copulatim, & collectiue: si duplex respondet actus. Si enim sit in potentia, vt secundum quamlibet sui partem diuidatur copulatiue, tunc actus erit, quod diuidatur secundum hanc, & secundū quamcunque datam; & hoc uerum est. At si potentia sumatur collectiue, tunc actus est, quod sit totaliter diuisum: hoc autem est impossibile. Nota, potentię qua continuū. pōt diuidi in omnem suam partem duplicem respondere actum. s. copulatiue & distributiue.

Ex quo patet Democ. error, non enim sic est continuum omni ex parte diuisibile, ut possit in quālibet copulatim & collectiue simul esse diuisum: sed quòd nulla sit pars, in quam nō possit esse diuisum, non tamen omnes simul. Error Democr. ex quo eius ratio soluitur.

Ad textum accedamus. Dicit, quòd non est inconueniens dicere, quod continuum est diuisibile secundum quamlibet sui partem, & etiam simul esse indiuisibile. Tu intellige diuisibile modo priori, indiuisibile vero modo posteriori, puta secundū omnem partem copulatiue, & collectiue. Statim ulterius addit, quod est in potentia, id esse actu, id est, vnumquodque esse reducendum ad eum actum, ad quem erat in potentia, ut declaraui. Et in hoc errauit Democritus, qui reducebat ad actum, ut totaliter simul continuum esset diuisum, non tamen sic erat potentia diuisibile. Expositio textus.

Sj

Si enim possibile, & si fiat, non tamen.

Excludit sensu m di uisionis copulatim Excludit sensum illius propositionis, quem sumebat Democri. repetendo idem argumentum. Dicit ergo quod si ita possibile est diuidi contrarium secundũ quálibet sui partem, ut sit diuisum totum omnino, non ut aliquo modo sit diuisum, aliquo, non ut dictum est, sed omni ex parte: tunc sequitur argumentum Democri. Quid enim post hanc diuisionem reliquum erit? aut enim erit nihil, aut puncta, & sic corpus resoluetur in non corpus, & componetur ex punctis, quod est impossibile.

Neque itaque successiuè diuidenti.

Repetitur ratio Democr. Prosequitur argumentum Democri. quòd non erit diuisio infinita in partes minimas, nec quælibet pars erit diuisibilis semper erit ergo standum in magnitudine indiuisibilis. Argumentum enim est. Si non statur ad nihil, nec ad puncta, nec ad infinitas partes: ergo oportebit deuenire ad magnitudines indiuisibiles, & inuisibiles ob earum paruitatem & harum congregatione generatio, disgregatione verò corruptio erit. Sic ratiocinabatur Democri.

Fallax ratio Democ. ostenditur. Dicit tamen Aristo. quòd est latens fallacia in ratione: nam cum punctum puncto non sit continuum & immediatum, ipsum compositum aliquomodo est in omnem partem diuisibile, aliquo modo non est quidem, vti diximus, diuisibile secundum quamcunque partem, datã, non tamen secundum omnem collectiue. si enim punctum puncto esset immediatũ, esset utique secundum quamlibet partẽ simul diuisibile: at quia non est, non ita fit, ut Democr. sumebat.

Videtur autem, quando hoc positum.

Obiectio de linea quod ex punctis composita uideatur Dubium proponit cõtra dicta, Dictũ enim est, quod diuisio potest ubique & secundum quamlibet partẽ fieri, quamuis non simul secundum omnem: uidetur ergo quod linea ex punctis .l. tactibus composita sit. Patet ubique enim diuisio potest fieri, & diuisio non fit nisi in puncto seu supra punctum: ergo ubique est punctum: igitur tota linea ex punctis est, & magnitudo ex omnino indiuisibilibus, & ita diuidetur magnitudo .l. in puncta, & in diuisibilia .l. in nihil.

Hoc autem vt insit in omni parte, est.

Solutio obiectionis. Not. quomodo sint puncta in linea. Dubium soluit Aristo. Pro cuius solutione aduerte, quòd linea, & magnitudo quęuis est vnicũ ens, actu, nec debes imaginari in ea esse pũcta, ut accidentia realiter distincta, est enim totum vnum actu ens, sit plura per diuisionem, & sic sunt potentia puncta plura. Cum igitur sic sit, magnitudinem vnam actu, unicunq; libuerit, poteris, diuidere, & punctum sumere, at cum semel diuisa est, si iterum uelis diuidere, necessario relinques particulam aliquam inter punctum prius, & quo modo facis. V. g sit linea A B, poteris vbique diuisionẽ facere, si aute facias semel in C. nõ poteris aliam diuisionem facere, quin relinquas partem intermediam inter C, & punctum, super, quod diuidis puta E, & hoc, quia non licet duo puncta actu immediata sumere, per diuisionem.

A C B E

Not. quo sit uerum. Vbiq; est punctum in linea, & ubique diuisio esse potest. Habet igitur illa propositio, Vbiq; est diuisio .l. Vbiq; est punctũ, duplicem sensum alterum, quod in linea possis quancunque diuisionem facere, siue hanc, siue illam, & incipere unde libuerit: & iste est sensus uerus, alterum quod post unũ Punctum, & diuisionem, facias alteram illi immediatam, & hoc est impossibile, quia per priorem diuisionẽ separati actu partes, per secũdam impossibile est, quin diuidas nisi in partes, & sic una mediabit inter punctum prius, & quod mediatè est sumptum.

Expositio tex. Ad textũ accedamus. Dicit ergo, quod hoc, quod est, In omni parte est diuisio, siue punctum; habet sensum hunc, quod vbique per totam magnitudinem potest fieri una diuisio secundum partem, quã libuerit sumere uel est unũ punctũ, id est ubique potest sumi unum punctũ. Similiter, cum dicitur, Est omne diuisibile, intelligitur, quòd quacunque ex parte diuisio fieri põt, & hoc significat illud (Sic omne, ut unumquodque) Vel potest referri

ferri ad punctum: idem enim est referre ad diuisionem.i.ad pũctum: nam diuisio fit supra punctum. Si ergo ad punctũ refe ratur, est sensus, quòd sic omne punctũ summi potest ad diuisionẽ, vt vnum quod que per se: & hoc totum verum est Non tamen est sensus verus quòd vbique. diuisio est i. punctum.i. quòd diuisioni factæ alia sit immediata, ita, vt nõ relinquatur magnitudo media: tunc enim punctum puncto esset immediatum: quod est impossibile: sic igitur est diuisio, & similiter compositio. Vt enim secundum duo immediata puncta non licet actu diuidere, cùm non sint, sed relinquitur intermedium: ita nec ex punctis est compositio ipsius totius. De hac re diximus lib 6. Phys. ob id modò prætermittitur.

Quare est, & congregatio, & segregatio.

Corporũ congregatio, & segregatio admittitur da est, sed aliter quã à Democr. Vnde congregationem, & segregationem esse non negat, sed quomodo docebat Democritus Est enim duplex discrimen. Primum est, quod Democritus ponebat congregationem ex magnitudinibus indiuisibilibus: at Arist. non, quia nõ admittit continuum posse esse diuisum simul secundum omnes suas partes, sed segregatione partes maiores, & minores, vt per diuisionem fit, non tamen indiuisibiles: similiter est harum partium congregatio, & copulatio, vt notum est.

Nota. Dicit autem, quòd si punctum puncto esset immediatum, tunc posset continuũ esse diuisum in omnem suam partem, quia cũ perueniretur ad immediata puncta, cessaret diuisio: at quia non sic sunt, nec oportet deuenire nisi ad puncta, inter quæ semper mediet diuisibile, non potest simul esse diuisum.

Sed non simplex, & perfecta generatio. Tex. 10.

Alterum discrimen à Democr. congregatione. Alterum discrimen est, quòd illã congregationem vocabat Democritus generationem: cum autem facta congregatione fit mutatio i ipsis athomis, dicebat alterationem. At Arist dicit, quòd in vtro que errat, quia generatio, & alteratio non fiunt, nisi mutatione vnius in aliud, & non congregatione: vt cum ex aqua fit mutatio in ignem, generatio est, nõ per congregationem, sed quia id, quod erat aqua, fit ignis, quam alij existimabant alterationem, sed non est.

Distinguit autem generationem ab alteratione, quamuis vtraque sit mutatio vnius in aliud. Dicit, quòd in composito est ratio, idest forma, & materia, & sunt passiones. Cùm fit mutatio in materia secundum formas. hæc est generatio: cũ verò est mutatio in composito secundum ipsas passiones, illa est alteratio: non tamẽ est generatio cõgregatio, nec segregatio corruptio: verũ est, quòd sunt dispositiones ad corruptionem.i. generationem: nã quod diuisum, & segregatũ est in minores particulas, expositum magis est corruptioni: vt cum aqua in minutissimas guttulas diuisa est, citius in aerem conuertitur, quàm cùm tota coniuncta est: non tamẽ ob id segregatio corruptio est Sed de hoc remittit se ad sequentia: nunc ista dicta tantum vult, vt contra Democr explicat congregationem, & segregationem nõ esse generationem, nec corruptionem, vt expositum est. In quo differat gho ab alteratione, & à congregatione, & segregatione.

Dubitatur, an si essent ista corpora indiuisibilia, possent dici principia generationis rei. Respondeo, Nullo modo propter duo, Alterum est: quia illa congregatio illorum corporum non esset generatio, sed potius augmentum, quia non fit de nouo ignis, aut substantia aliqua, sed potius crescit, & fit maior, si illa corpora actu præcedunt. Vnde sicut additio plurium partium aquæ, non dicitur generatio, quia præcessit aqua: ita nec illa congregatio. Verum quidem est, quod illæ essent principia corporis, qua parte quantum est, & continuum, sed non qua parte substantia In hoc autem errabant Antiqui: non enim cognoscebant substãtiæ de nouo productionem, ob id talem generationem præexistentium ponebant, quę non est substantiæ generatio, sed continui crementum. Dubium. Corp. ta ath. ma si essent nõ possent esse principiũ generationis.

Alterum etiam, propter quod non est generationis principium athomus, & magnitudo hæc, quia quæuis pars est tã composita secundum substantiam, sicut continuum 2. Ratio.

tinuum

tinuum totum: quæuis enim particula ignis, aquæ, & aliorum, est adhuc ex materia, & forma composita: non ergo principium est: debet enim principium esse simplex, & incompositum.

Obiectio. Quòd si obijcias, Antiqui non admitterent hãc compositionem materiæ, & formæ. Solutio. Respondeo, Licèt nõ admitterẽt, saltem faterentur, quòd ista pars quo ad substantiam est æqua, & tanti actus, sicut est composita ipsa: quamuis non secundum quantitatem: & sic non potest esse principium substantiæ, sed quantitatis: vnde nõ erat illa congregatio vllo mõ generatio. Hęc satis de opinionibus Antiquorum.

CAPVT TERTIVM.

Determinatis autem his, primò speculandum. Tex. 11.

Qõ Arist. an aliquid simpliciter generetur. Reiectis Antiquorum sententijs, aggreditur veritatem generationis determinare, & quæstionẽ circa hoc proponit: an aliquid simpliciter generet, id est, an fiat de nouo aliqua substãtia, vt exponit Philop. an nõ sic, sed quod generatur, semper accidens est, quod subiecto supposito ex aliquo fit, vt ex sano ægrũ, ex laborante sanũ, ex magno paruũ, & reliqua.

Ratio pro parte nega. Ponit Argumẽtum pro parte negatiua. Si generatur aliquid simpliciter, ex non ente simpliciter generabit: ergo erit non ens in quibusdam. Probat à simili, cùm enim generatur aliquid album, generatur ex aliquo, quod fit non album; & cùm sanum generatur ex eo, quod est nõ sanũ: ergo cum simpliciter fit ens, generabitur ex aliquo, quod sit non ens. Et hoc est, quod dicit, (Erit non ens in quibusdam.) id est, erit aliquod subiectum, quod recipiat negationem entis, ex quo fiat generatio. Quòd autem hoc non possit esse manifestius, probat in sequẽtibus verbis textus.

Ipsum autem simpliciter, aut primum.

Confirmatur rõ ex distin. verbi simpliciter. Distinguit verbũ simpliciter: aut enim per simpliciter ens, intelligitur pręcipuũ ens, scilicet substantia, cum dicitur, fit simpliciter ens: aut per Simpliciter intelligitur vniuersaliter quodcũq; ens, & etiam in isto sensu adhuc includitur substantia. Tunc si fit substantia, ergo ex non substãtia. Sed non substantia nihil est: ergo fieret ex Nihilo: quod est impossibile. Maior est nota: minor probatur: quia quod nõ est substantia, nihil erit aliorum prædicamẽtorum, quæ non sunt, nisi in substantia, erit ergo nihil.

Solutio ꝗ fit ons s. & ratio n. s. al laig. Respondet breuiter resumendo, quę dicit in physicis: Quod generatur simpliciter fit ex ente, & ex non ente simpliciter: id est, ex aliquo scilicet materia, quę & est ens, & non ens, simpliciter, sed diuersimode: est.n. ens potentia, non ens actu: & sic non fit ex nihilo, quod simpliciter fit.

QVESTIO SECVNDA.

An quod simpliciter generatur, ex nõ ente generetur.

Difficultas ista est principalis in hoc textu; propterea ipsam examinandã separatim sumimus: est autem titulus quę stionis notus ex textu. Sed est argumentum primum: Quod simpliciter fit, totũ fit: sed ens quod totum fit, nihil ante præfuit: ergo quod simpliciter fit, ex nullo fit, & non ex ente. 1. Arg.

Attende autem, quòd cũ dicitur, Quod fit, ex ente fit; non dicimus, quod fit ab ente, puta causa efficiẽti: hoc enim in dubium non vertitur, sed ex ente fit, id est, ex aliqua materia inente in re: & circa hoc est quæstio. Nota.

Secundum argumentũ est: Forma fit, quia ante non erat, & de nouo est: at nõ fit ex aliquo Probatur: nam maxime fieret ex materia, at materia nõ est pars formæ: ergo ex nihilo fit illa forma. 2.

Tertiò. Agens facit formam, quæ est maioris entitatis quàm materia: ergo faciet ipsam materiam: ergo tota res potest produci. 3.

Quartò, dices forsan, quòd cum forma producitur, tunc educitur de potentia materiæ, & ob id non fit ex nihilo. Cõtra: lumen producitur in aere, similiter species coloris, & sensibiliũ in mente, & species in intellectu, tamen non educuntur de potentia subiecti, vt communiter dicitur: ergo tota res produci omnino potest. 4

Quintò cõtraid, quod dicit Arist. quòd generatio fit ex ente in potentia, videtur falsum

falsum experientia. quod enim generatur, ex aliquo ente in actu generatur: vt ex igne fit aer, ex aqua terra.

Præterea ratione probatur. Omnis generatio est coniuncta cū motu antecedente, & alteratione: sed oīs alterationis subiectum est ens in actu, & cōpositū: ergo generationis etiā subiectum est ens actu.

primum fundamētū ueteres non cognouerūt, aliquid posse de nouo produci.

Aduerte primo, quòd antiqui Philosophi non cognouerunt, aliquid posse de nouo produci ita, vt sit id, quod ante non erat, sed solum productionem putabant, quod apparent ea, quæ ante non apparebāt, & quod essent aliter, quam ante erāt: & sic existimarunt, omnes res actu præcedere, & solum mutari secundum modum quendam, pura, congregationem. l. segregationem, raritatē. l. densitatem. Hoc autem affirmabant, quia sibi persuaserant, nihil posse fieri ex nihilo: quod si res in actū de nouo emergeret, videbatur illis esse necessarium, quod ex nihilo fieret.

Aristo. vero cōsentiens (maxime in rebus omnino physicis: nā de cæteris alibi) principio illi, Ex nihilo fieri nihil, & simul cōuictus experientijs, quibus aliqd de nouo fieri comperiebat, modū philosophandi inuenit, quo vtrunque coniungeret. Dixit enim, quòd quęuis substātia habet duas partes, ita, vt neutra p se, sed simul utraq; sit ipsa res, vna pars est ingenerata, q̃ materia est, altera est de nouo, & forma dicitur.

Modus Philosophandi Aristot.

Vult ergo, ꝙ substantia ratione vnius scilicet materię, nō sit de nouo, sed pręexistat: ratione vero alterius producat', & de nouo sit. Illa autē pars præexistens, est in potentia ad alteram, quę de nouo est: & sic fiet, quod sit productio de nouo, cū sit, quod ante nō erat, & nō fit ex nihilo.

Oīs productio naturalis est cum mutatione.

Hinc docuit Arist. quòd omnis productio naturalis est cum mutatione: quia quod acquirit esse, nō illud acquirit, nisi cū mutatione subiecti præcedentis, cū tota res, q̃ fit, nō fit fm se totā facta. An vero esset aliqua productio, in qua tota res fieret, nō agnouit Arist. saltem de productione naturali. Nos vero fatemur, productiones esse, quibus tota res fit, absq; mutatione, & dicuntur creationes: sed tales non sunt concessæ agētibus naturalibus, de quibus est sermo in præsenti.

Secundū fundām.

Aduerte secundo, ꝙ ex hoc sequitur, hāc propositionē. Aliquid fit simpliciter posse duos habere sensus. Alter est, ꝙ tota res fiat secundū quodlibet sui, vt si materia, & forma rei simul ab agēte ꝓducerentur: & tunc esset creatio. Dico autē, Secundū quodlibet sui: quia vt tota res produci dicatur & creari, solum hoc necessarium est, quòd secundum omnes partes suæ naturæ intrinsecas producatur: & in hoc sensu non conceditur ab Arist.

Aliquid fieri simpliciter, duos hēt sensus.

Alter sensus est, quòd res producatur simpliciter, id est, fiat ens simpliciter, & pfectum, quod ante non erat: vt cum fit ignis scil. substantia alia, dicit' fieri simpliciter, quia fit ens perfectum: & sic in præsenti sumitur.

2. Sensus.

Vbi aduerte, ꝙ cum terminus à quo, & ad quē mutationis opponantur, sicut est diuersus terminus ad quem illius mutationis, secundum duplicē sensum: ita est diuersus terminus à quo. Si enim dicatur tota res fieri secundū quodlibet sui, nunc terminus à quo erit nihil illius: & sic, qđ totum fit secundum se totū, ex nihilo fit. At si dicatur, simpliciter fieri, quia fit ens perfectum: tunc terminus a quo erit imperfectum, & ita est, quòd. n. generat' ex imperfecta substātia id est materia, fit p fectum ratione formæ nouæ.

Nota duplicē terminū a quo.

His suppositis, sit prima conclusio. Aliquid de nouo generatur, & similiter corrumpitur: nec actu præcedūt omnia, vt volebant Antiqui. Hæc cōclusio experiētijs certis conuincitur, quibus maxime innititur Physicus. Duo mihi videntur conuincere, aliquid de nouo ꝓduci, similiter & corrumpi. Alterū, est regressus difficillimus eorum, quæ corrumpūtur, præsertim viuentiū. V.g. moritur equus, si nulla hinc substātia recessit corrupta, sed totū quod erat, manet, sed latens, profecto incredibile est, quo modo hoc ita sit, & nulla sit causa in natura, quę possit equū in statum pristinū restituere, pręsertim, cū minus sit proportionata materia, ex qua primo factus est, quam modo est. n. adhuc organizata, & cum dispositione maiore. Cū igit' nulla sit naturalis causa, quæ id possit facere, signum est, quòd nō ibi latet, quod ante erat: est igitur corruptio alicuius entitatis, & cōsequēter, cum primum fuit, erat productio.

1. Conclu. Aliquid de nouo gñatur & corrumpitur.

1. ratio.

Alter est ex operationib. rerū sumptū, cum

2. Ratio.

cum enim quęque operario sequatur rei naturam, experiamur autem in singulis rebus non esse multas operationes, nec vestigium illarum, quę tamen postea in eis sunt, profecto conuincimur, productiones & corruptiones, de nouo ponere. V. g. sit aqua frigidissima, quomodo si actu hic est ignis, & hic sunt alia omnia, nec minimum apparet operationũ aliarũ rerũ; non ergo in ea latent: vnde cum ignis ex ea fit, fatendum est, nouam esse productionem. Colligitur pręterea ex operatione, quia ibi apparet noua operatio naturalis cõstans & semper. Quare ab aliqua re de nouo ibi producta oportet, vt proueniat, quæ quandiu permanet, tandiu eandem habet operationem.

2. Conclusio. Secunda conclusio. Agendo de naturalibus & vt naturaliter fiunt, cum aliqua substantia de nouo fit, nunquam tota fit ita, vt nihil illius præcesserit. Probat hanc Ægidius. q 12. tribus rationibus. Prima

1. ratio. est, quamuis non eodem ordine ipse proponat. Omne agẽs naturale agit medijs accidentibus, vt notum est, non enim substãtia est immediate actiua: ergo id quod primo introducit, & producit ante substãtiam, est accidens, sed accidens nõ potest naturaliter induci, nisi in subiectum: ergo non producitur ipsa substantia, nisi præsupposito subiecto, non ergo ex nihilo, nec secundum se totam, cum enim substantia non sit inhærens alicui, id, ex quo fit, erit pars ipsius.

2. Secunda est ferè eadem, sed alia proposita via. Omne agens non agit nisi per motum, at motus indiget subiecto aliquo, ergo & generatio, vt enim dictum est superius, generatio est annexa, & coniuncta cum motu.

3. Tertia est. Natura est media inter artẽ & Deum, sed ars non facit, nisi in subiectum, & compositum, ars enim cum circa accidentia versetur, præsupponit subiectum, & substantiam perfectam. Deus autem agit nullo pręsupposito subiecto, ergo natura, quę media est, aget ex subiecto quidem, sed non perfecto, sed in potentia, qualis est materia. Hę sunt rationes Ægidij, & sunt bonæ, ac probabiles.

4. Vlterius. 4. ista propositio colligitur ex sensu, nam est principium in Physica, in omni enim mutatione, quam sensus experitur, ita fit. Circa visum enim ex albo nigrum fit, nõ ex nihilo, sed subiecto, circa gustum, ex amaro dulce, circa tactum ex calido frigidum, etiam in alijs omnib.

Præterea quia omnes antiqui Philosophi in hoc cõuenerunt, quòd ex ente semper fieret aliquid, quamuis in modo fuerint diuersi. An tamen si aliquod agens supra naturam quod ex nihilo possit facere, alibi est disputandum. 5.

Tertia conclusio. Cùm aliqua substantia generatur, quodammodo dici potest tota generari, nã forma in primis de nouo est materia etiam, quamuis nõ absolute fiat, tamen fit illius rei, quę generatur: non enim ante illius generationem erat ob id dici potest, Hæc res tota facta est. Per hæc possumus ad argumenta respondere. 3. Conclusio. Substantia aliquo modo generatur tota.

Ad primum solutio est nota ex dictis, nõ enim simpliciter dicitur fieri aliquid, quasi totum fiat, sed quasi perfectum ens fiat. Præterea vt diximus in tertia conclusione, res quodammodo tota. Ad 1.

Ad secundum respõdet Marsilius. q. 2. quòd forma producitur. tamen quia in materia producitur, dicitur ex aliquo fieri. & hoc sufficit, vt non dicatur creari. Terminus enim productionis est forma in materia. Hæc doctrina mihi non placet, nam profecto si productio primo est ipsius formæ, cum nihil formæ præcesserit, dicetur creatio. De hoc plura diximus 1. Physic. Ad 2. 1. Solutio.

Magis placet solutio Ægidij. q. 12. quã etiam doctrinam nos loco citato latius exposuimus, & est Arist. 7. Metaph. cap. 8. quod nõ producitur forma, nec fit, sed cõpositum, ad cuius productionem comproducitur, & consit ipsa forma, sicut qui virgam incuruat, non facit curuitatem, sed facit coruum, id est dum lignum tale facit curuitatem, omproducit. 2. Solutio.

Quòd si dicas, Quomodo dum circa materiam agit, potest fieri. l. comproduci illa forma, & entitas? Respon. non carere admiratione. Quidam dixerũt ex nostris, quòd creatur forma, & agentia naturalia habẽt virtutem participatã creãdi. Auicẽna attendens hoc esse vltra vires agentiũ naturalium, dixit, causam quandam separatam formas producere. Nos diximus, quòd non est neganda virtus productiua Obiectio. Nota, an forma creetur.

causis

causis particularibus, vt alibi probauimus, tamen non ob id dicenda sunt creare. Fateor tamen esse virtutem mirabilē, quæ participat aliquid virtutis, creaturæ, sed non est, cū semper circa subiecta operetur. Est etiam mirabilis virtus materię, ex cuius potentia educuntur, quæ actu non sunt, non tamen quia mirabilis est, neganda.

Ad 3. Ad tertium negatur cōsequentia, licet enim forma sit nobilius ens, tamen facilius producitur, quam materia produceretur: quia agens ad illam iuuatur per potentiam materiæ, & per dispositiones, & accidentia, quæ ad eam introducunt, hęc autē non essent in productione materiæ.

Ad 4. Ad quartū difficultas est, an talia accidentia educantur, de potentia subiecti, & quamuis multi teneāt partem negatiuā, mihi videtur oppositum, quòd educantur de potentia subiecti, vt reliqua accidētia, nec vllum ex hoc sequitur absurdum, sicut ex opposito. Nā profectò, si ex potentia subiecti nō educuntur, nō video, quare non dicantur creari. Dicere enim quòd non creantur, q a in subiecto producunt, nihil valet, nā gratia in anima creari, aut certe concreari dicitur à Deo, at in subiecto producitur. Hoc tamen alibi ad probandum est ex professio.

Ad 5. 1. Solutio Philopo. Ad quintum respon. Philop. quòd cum aliquid generatur ex ente in actu, non generat ex eo, qua parte actu est, sed ratione materiæ, quæ est in potentia, & sic non manet ex eo aliquid, nisi materia in eo, quod generatur: vt cū ex aqua fit aer, manet in aere materia aquæ, non forma.

2. Alb. Alber. Magn. tract. 1. cap. 21. fere idē dicit, tamen magis ad argumentum respondet dicens, quòd generationem possumus considerare aut secundum se, & naturam suam, aut ratione alterationis præcedentis. Si modo priore consideretur, nō respicit nisi materiam, modo posteriori respicit compositum. Cum autem ipsa sit in fine motus, quādo ipsa est, non est motus, & sic nec compositum, V.g. in fine alterationis, cum verū est dicere, Nunc non est, sed immediate ante fuit, tunc non est cōpositum præcedēs, & est generatio, & forma producta in materia, vt dictum est, libro 6. Physic. vnde dicit, quòd agens vt agens, & corrumpens, versatur circa compositum, vt generans circa materiam, nō agit nisi per motum. Quare aut sit necessarium, quòd in generatione sit pręcedens forma in materia, ex qua debet fieri res, diximus 1 Physi. Hæc de quæstione.

Quod autem, & his determinatis admirabilem.

Cum dixisset, simplicem generationē esse ex potentia ente, actu non ente, vt magis hoc explicet, adhuc circa hoc idem instat, & dubitat, quomodo sit possibile, generationem simplicem esse, siue substantiam fieri, quamuis ex ente in potentia. i. ex ente quouis modo, mirabile enim & difficile est percipere, quomodo de nouo fiat substantia. Iterū magis explicandum quo modo fiat simplex generatio ex ante in potentia.

Dubitabit enim aliquis, an sit substantia. Tex. 12.

Non est nouum dubium hoc, vt aliqui putant, sed idem clarius propositum, & distinctius, vt circa ipsum argumentetur. Dubiū ergo est, nū sit substantiæ productio, an non, sed omnis productio sit accidētis alicuius, similiter de corruptione. Dubium. An sit aliqua productio substātiæ. an oīs sit accidēntali. 1. ratio dubitationis.

Videtur autem, quòd non sit substantiæ productio. Si enim substantia producitur, vtique ex non substantia produci debet. Peto, de hoc, quod non est hoc, id est nō est substantia, nec ens simpliciter actu sed potētia, an sit aliquid aliorum prædicamentorum actu. i. non, sed omnia potētia. Si dicas esse omnia potentia, iam erit separabile à substantia, & accidenti, idest nec erit substantia, nec accidens, & erit nihil: & sic continget substantiam ex nihilo fieri, quod Philosophi formidarunt, & noluerunt admittere. Si vero dicas, ꝙ hoc tantum non est substantia, tū est aliquid aliorum prædicamentorum actu, tunc datur aliud maius absurdum, quod existant ipsa accidentia absque substantia: nō ergo vr, posse substantiā produci.

Et de his igitur quantum fieri potest. Tex. 13.

Aristoteles vt soluat difficultatē ppositā, ad duas quęstiones se cōuertit, 1. quæstio, Aristote. Quæ sit

causa perpetuitatis in generationibus.

tit, ex quarum determinatione illa depēdet. Prior q̃stio est quæ sit causa perpetuæ, & indeficientis generationis: ita, vt in natura nunquā cessent generationes, & corruptiones. Posterior est q̃ generatio dicatur simpliciter, q̃ secundū quid.

2. Quæst. Quæ sit generatio simpliciter. & quæ secundum quid.

Philop. hanc secundā quæstionem de substantiæ generatione intelligit, Latini de generatione in communi, vt cōprehēdit tam substantiæ, quàm accidētis generationem, & mihi hoc placet, quāuis præcipuè de substantiæ generatione, & huius occasione de accidenti tractet.

Cum autem sit causa vna quidem.
Tex. 14.

De qua cā intelligenda sit prima quęstio.

Primum quæstionem aggreditur, explicantque, quā cām petat perpetuæ generationis. Est n. duplex causa, vna efficiens, altera materialis. Efficiens duplex est: vna, q̃ immota mouet, & est primus motor: alteraq; mota mouet, & est primū mobile: vtraq; perpetua. Dicit, ꝙ de efficiēte immoto nō quęrit, q̃a id ad metaphysicum pertinet: de efficiente autem moto pertinet ad Physicū: sed de hoc dicetur lib. 2. nunc in præsenti tantum agetur de causa materiali. Dicit autem, quòd efficiens motum est causa eorum, quæ singularia sunt, id est, causa indiuiduorum istorum sensibilium vniuersalis.

Nunc autem eam, quę vt in materię.
Tex. 15.

De causa materiali inquirendum, non de efficienti.

Cum dixisset se non de efficiente dictorum, explicat causam, quę est in genere materię, se modò qęrere, puta, quæ sit materialis causa perpetuæ & cōtinuæ generationis, & corruptionis naturaliū. Si enim ista causa percipitur, determinatum erit, quòd superius dubitatum est de generatione simplici, an aliquid simpliciter generetur, & corrumpatur.

Habet autem dubitationem idoneam.
Tex. 16.

Ratio ad partē negatiuam. quòd non possit esse generatio perpetua.

Ad causam explicandam continuæ generationis argumētatur, & probat quod non sit perpetua generatio: & est argumentū. Quod corrumpitur. l. abit in ens, l. in non ens: si in ens, ergo non est corruptum, cū adhuc sit: si in non ens, ergo in nihil, quia non abit in substantiam, nec in quautū, nec in aliud horum, ista enim omnia entia sunt. Si ergo abit in nihil. ergo tandē finietur mundus continuis corruptionibus, nec erit generatio perpetua.

Obiectio prima.

Dices, Est infinita materia, ex qua generationes fiunt, & quantumcunq; corrū pantur partes, & partes, adhuc restat, ex quo fit generatio. Hoc dici non potest, quia non datur infinitum actu, sed potētia, & diuisione.

Solutio.

Obiectio secunda.

Dices, Verum est, esse finitam materiā, tamen nō sunt æquales partes ablatę, ex quibus fiūt generationes, sed semper minores, & minores: & præterea quia minus est, quod corrumpitur semper. Hoc etiā dici non pōt; oppositum enim videmus, puta magnam molem aeris conuerti in parum aquę: si ergo perpetua generatio est danda, & materia est finita, alius modus est excogitandus, quam iste sit.

Solutio.

Quo circa propterea quòd huius corruptio. Tex. 17.

Quod in eadē materia possit esse perpetua generatio, & corruptio, & quo.

Modum adhibet, quo ex finita materia possit ꝑpetua generatio, & corruptio sustineri, puta, quia generatio vnius est alterius corruptio, & ē cōtrà: ita, vt ex corrupto restet semper eadē materia, ex qua alterū generetur, & quod generatur, generetur ex materia, quam alterum corruptum relinquit, & ipsa materia incorrupta maneat. Sic fiet profectò, vt ex finito principio perpetua possit & generatio, & corruptio circa singularia, & composita continuari: & hunc eundem modum etiam docuit Arist. lib. 3. Physi. tex. 73.

Et sic est absoluta prior quęstio, ex qua habetur, quòd generatio sit ex aliquo. & hoc eleganter ostendit per ipsam corruptionem, quæ necessario desinit in aliquid, & non in nihil, ut ostensum est.

QVAESTIO TERTIA.

An generatio vnius sit corruptio alterius.

VT magis hæc propositio Arist. nota sit, libet eā exactè disputare. Est aūt in

Primum argumentum. in oppositum argumentũ primum. Quę identificãtur cum rebus disparatis & oppositis, non possunt inuicem prædicari vere:sed generatio, & corruptio sunt huiusmodi:est enim generatio idem re cum forma genita, corruptio cum forma corrupta,quæ formæ nõ valent vltimo modo inuicem affirmari: ergo falsum est dicere, quòd generatio vnius sit corruptio alterius.

2. Secundum est. Aliqua forma producitur, non tamen alia corrumpitur: ergo vnius generatio non est alterius corruptio.Probo antecedens. Cum homo moritur,inducitur forma cadaueris, non tamen corrumpitur forma hominis, quæ est anima immortalis.

3. Tertiò. Cũ nutritur animal,est corruptio cibi, quia nõ manet illius forma: at non generat̃ ipsum animal,q̃a iam erat.

4. Quartò. Si semper vnius generatio esset, cũ est alterius corruptio: sequeretur, quòd semper mundus haberet eundẽ in diuiduorum numerum, quia recedente vno alterum succedit: illud autem non videtur verùm.

5. Quinto.Cũ ex elementis fit mixtũ, fit noua mixti forma:at nihil corrumpitur, cũ elemẽta maneant, quę sunt materia mixti: materia autẽ non debet corrũpi.

6. Sextò multa accidentia producuntur absque alicuius corruptione, vt lumen ꝑ species, similiter colores, & sapores, & odores, quæ in mixtis fiunt: nam elemẽta nec odorem, nec colorem, nec sauorẽ habent:& sie cum miscentur, fiunt tales qualitates absque aliarum cõtrariarum corruptione: non ergo vera videtur in vniuersum propositio Aristotelis.

Duplex gẽnus sensus. Circa hoc aduerte, quòd duo sunt hic tractanda:alterum de sensu logico huius propositionis, Generatio vnius est corruptio alterius,& è contra. Alterũ de Physica veritate.Circa primũ Marsilij. q. 5. &

De primo opinio Marsilij, &c. Alb.Saxo. q.4. notãt primo,ꝙ generatio aliquando sumitur pro materia:similiter corruptio:aliquando pro ipsa forma. Dicunt præterea, quòd res quædam sunt permanentes,quædam successiue.

Dictũ eorum. His duobus suppositis asserunt primo, quòd rerum successiuarũ eadẽ est generatio,& corruptio,& esse:quia simul profecta ista sunt. Cũ enim sunt,tunc fiunt, & desinunt esse. & sic vera est propositio in istis,Generatio est corruptio.

Dicunt secundò, quòd in permanentibus si generatio, & corruptio sumant̃ ꝑ materia,cum eadem sit materia,est vera propositio,Generatio est corruptio. 2.

Dicunt tertio, ꝙ si pro forma sumantur, tunc de pręsenti est propositio falsa, Generatio est corruptio, cũ sint diuersæ formæ:tamen de futuro est vera,Generatio erit corruptio, quia supponit pro eadem forma,vt sit sensus,Forma,quæ modo est generatio,cum est, postea erit corruptio,cum desinet esse. 3.

Hęc est doctrina horum nimis nominalis & profectò miror, quis sibi talẽ dicendi modum,& in Aris. & in communi vsu hominum potuit persuadere. Imprimis isti vocãt eandem esse generationẽ, corruptionem in successiuis: quia simul sunt,& eodem tempore. Hoc autẽ est falsum: nam quãtumcũq; simul sint,immò res vna adhuc,manet diuersa ratio illorũ q̃ sufficit, vt non affirmet̃ vnũ de altero. Reijcitur eorum sententia. Prima.

Præterea, quis dixit vnquam generationem pro materia.l.forma supponi, cũ generatio sit mutatio, materia & forma mutationis,& generationis principia, vel termini? 2.

Pręterea, si forma & materia est generatio, dicet̃ de re iã antiqua.Modo generat̃,quia modo habet formã,& materiã. 3.

Præterea putant isti, motum generari, & corrumpi: quod falsum est, & contra Aristo.5.Physi. non enim motus generatur, sed est id, quo aliquid generatur.l. corrumpitur,vt dictum est lib.4 & 5. 4.

Præterea quando corrumpitur res, cũ iam generatio sit præterita, quomodo dici potest, quòd generatio erit corruptio? 5.

Præterea, eodem modo dicetur, ꝙ res quę est, iam generabitur, & corrumpet̃. 6.

Hæcomnia facile cõcedent Nominales:sed profectò aliena sunt ista à philosophia,ob id prætermittantur, Alij dicunt, quòd ista est vera, Generatio vnius est corruptio alterius.l.è contra: quia sunt relatiua generatio, & corruptio, & dicuntur ad conuertentiam, sicut filius est patris filius,& pater est filij pater. 2. sent.

Sed hoc nullã hẽt probabilitatẽ, quia generatio,& corruptio sunt cõtraria.l disparata, si non sint eiusdem: hæc autem Reijcitur.

non

non dicuntur ad conuertentiam.

Sēsus propositionis, Generatio unius est corruptio alterius.

Respon igitur istam propositionē non esse intelligendam in sensu formali, vt generatio sit corruptio formaliter, sed importare sequelam quandam, & facere vel vt sensum causalem: est enim dicere, Generatio vnius est corruptio alterius, id est generatio vnius secum fert alterius corruptionem, & econtra: & huiusmodi propositiones passim occurrunt, & inter Philosophos, & in communi loquendi modo, & sic sumitur ab Aristotele. Hæc de Logica veritate.

De 2. sensu physico, duplex sensus phisic' ppositionis.

Circa sensum physicum aduerte, quòd superius diximus, compositum proprie, & per se generari, & corrumpi, formam vero comproduci & corrumpi, nec primo generari.i. corrumpi: & sic propositio ista potest intelligi, aut de eoquod primo corrumpitur.i. generatur, aut de eo quod non primo, scilicet de formis, quamuis Arist. sumpserit in sensu priori: loquitur enim de eo cuius est primo generatio.i. corruptio, scilicet de composito, & hoc in substantijs.

1. Conclusio. In substantijs compositis.

Sit igitur prima conclusio. Si loquamur de eo cuius est, primo generatio.i. corruptio, vt Arist. loquitur, est in vniuersum vera propositio illa in substantijs, putà non contingit vllam compositam substantiam corrumpi, quin altera generetur, nec vnam generari, quin altera corrumpatur.

Probatur ex tribus ppositionibus philosophicis.

Huius cōclusionis veritas fundatur in tribus propositionibus philosophicis. Prima est, non contingere, duas formas vltimas, & specificas esse simul in eadem materia, Altera est, nunquam materiam esse sine aliqua forma. Tertia est, quod corrūpitur, non abire in nihil, sed materiam remanere.

1. Ratio.

Ex his fit argumētum. Post corruptionem remanet materia, & hæc non habet formam præcedētem, propter corruptionem: ergo habebit alteram, quia non potest manere nuda: erit ergo generatio post corruptionem.

2. Ratio.

Item cum generatur aliquid, præsupponitur materia: hæc non poterat esse absque forma: ergo præcessit compositum. Cum ergo generatur, inducitur noua forma: ergo expellitur præcedens, quia duæ non sunt simul: generationem ergo præcedit corruptio.

2. Conclusio. In formis substantialib.

Secunda conclusio: Si fiat sermo de ipsis formis, semper corruptio vnius inducit generationem alterius: quia non stat, vnam in materia corumpi, quin altera producatur: non tamen contra, semper productio vnius inducit corruptionem alterius: est enim instantia in homine, qui cum moritur, producitur forma cadaueris, non tamen corrumpitur anima, quia est immortalis, & hoc docet Aristo. 12. Metaph. tex. 17. vbi dicit, quòd causa formalis manet destructo effectu, non omnis, sed mens, id est, anima rationalis; non tamen ob id homo non corrumpitur, immo compositum corrumpitur per animæ à materia separationem: hęc enim sufficit ad compositi corruptionem, vt alibi diximus.

Nota.

Aduerte tamen, quòd etiam verum est dicere hic, quod corrumpitur anima, secundum quid tamen, quatenus desinit esse in illo corpore, & non est forma actu, similiter omnes eius dispositiones corrūpuntur, & potentiæ, quas communes habebat cum corpore, sicut sunt potentiæ vegetatiuæ, & sensitiuæ.

3. Conclu. In formis accidentalib. Primo. nota quādo sit uerū in accidentalib. generationem vni' esse corruptionem alterius.

Tertia conclusio, In accidentibus non est vniuersaliter propositio hæc vera, deficit enim tripliciter. Primo, cum accidentia nō habent contrariū, tūc enim ꝓducuntur absque alterius corruptione, & corrumpūtur absque alterius productione, vt lumen in aere, species in medio.

2.

Deest etiam in his quæ cōtrarium habent, tamen neutrum de necessitate inest subiecto, nec medium. Sunt enim aliqua cōtraria, quorum alterum necesse est inesse proprio subiecto, vt mixtum corpus necessario aut est calidum, aut frigidum. Alia quorum alterum, aut medium necesse est inesse, vt corpus mixtum, aut est album, aut nigrum, aut medium. Quædam sunt alia, quibus neutrum horum competit, vt scientia, & ignorantia prauæ dispositionis: datur enim homo, qui nec est sciens, nec praue ignorans, & in his non est semper necesse, quòd vnum inducatur, cum alterius expulsione.i. contra, vt notum est.

3.

Tercio deficit in his etiam, quæ contrarium habeant modo prædicto, vt habeant ordinē necessarium ad subiectū Deficit,

in quam,

in quam, cum non per se producuntur, nisi cum substantia, habent enim accidentia aliquãdo produci sola, vt cum substãtia genita ex alba fit nigra. Aliquãdo cũ substãtia simul producũtur, vt simul fiat vtrunque, & tunc fiunt absque contrarij productione, vt patet in saporibus, odoribus, coloribus, quia ex mixtione elementorum: simul cũ ipso mixto de nouo fiũt: non enim contraria corrupta sunt, cũ nõ præcesserint, nam elementa non sunt capacia talium qualitatum.

4. Conclusio. Quarta conclusio, Cum corruptio alicuius fit, quodam modo dici potest, quod totum destructũ est, si enim manet materia, non tamen iam illius est, sed alterius existentis compositi, ut dictum etiam est superius de generatione. Ex his omnibus patet declaratio propositæ quæstioni.

Ad primum argumentũ. Ad argumenta respond. Ad primum patet solutio ex dictis; non enim formaliter illa propositio conceditur, sed denotat mutuam generationis & corruptionis sequelam.

Ad 2. Ad secũdum dico, quòd quamuis anima hominis nõ corrumpatur, tamen homo ipse corrumpitur, & sic est generatio cadaueris cum corruptione hominis, nõ enim Arist. loquitur nisi de eo quod per se corrumpitur, & per se generatur, hoc autem compositum est.

Ad 3. Ad tertiũ dico, verum esse in nutritione cibum destrui, est tamen ibi quędam partialis generatio, puta, quia noua forma intrat in illam materiæ partem, in qua erat forma cibi præcedens.

Ad 4. Ad quartum dico, quòd non semper est idem numerus indiuiduorum, quia accidit materias multorum effici vnã, & vnam effici multorum per diuisionem, vt cum ex vno homine multi vermes fiunt, qui ipsius materia in multas diuiditur partes, quæ possint diuersas recipere formas, & contra multa in vnum coniunguntur, vt patet: multis enim nutritur homo, quæ in se cõuertit: numerus ergo non semper est æqualis. Hoc tamen verũ est, quòd tanta est materia omni tempore, quæ modo in plures. modo in pauciores diuisa partes, indiuiduorum auget aut minuit numerum.

Ad 5. Ad quintum dico, quòd elementa corrumpuntur in mixti compositione, nec manẽt formaliter, quãuis & formaliter dicamus manere, adhuc corrumpuntur partim, putà quoad ipsorum intensionẽ. Sed de hoc inferius disputabitur.

Ad 6. Ad sextum patet solutio satis clarè ex conclusione tertia superius posita, Hæc de quæstione.

Propter quid autem hæc quidem simpliciter. Tex. 18.

2. Quæst. in Arist. cur aliqd dicat̃ simpliciter generari, aliquid non. SECVNDAM quæstionem text. 15. propositam aggreditur soluere, eam aũt repetit, & primo in substantijs dicit, cum generatio vnius, sit alterius corruptio, q̃ est causa, quare aliquid dicatur simpliciter generari, aliud simpliciter corrũpi? Sensus quæstionis clarus est, quare cum homo moritur, absolute dicamus corruptionem esse factam, nec dicamus generationem, cũ constet, cadauer esse generatum, & contra, cum gignitur animal, absolute vocemus generationem, cũ tamen ibi sit embrionis corruptio, sic & in alijs multis: non enim est causa huius, cum utraque mutatio simul sit, & videatur posse utraque dici tam generatio, quàm ipsa corruptio.

Dicimus enim quod corrumpitur, non simpliciter.

Dubium Cur accidentium nõ dicatur gño simpliciter. Alteram dubitationem proponit, quare, cum sint quædam quæ generantur, & corrumpuntur simpliciter: & sint quędã generationes & corruptiones simpliciter & nõ secundum hoc, id est secundũ quid, non est ex istis, cum fit quis sapiens? Non enim dicimus fieri simpliciter, qui sapiẽs fit, sed fieri sapientem, & secundum quid.

Solutio. Respond. ad hoc dubium posterius, dicens hoc prouenire, quia entium quędam sunt simpliciter, vt substantiæ, quædã secundum quid, vt accidẽtia, & sic fit in horum productionem, ut quædam simpliciter, quædam sint secundum quid.

Differunt enim ea, in quæ transmutatur.

Quomodo in sub- Accedit ad explicandum in substãtijs, quare generatio quædam sit simpliciter, quę-

stantiis differentia ghio simpliciter, & secundū quid. 1. dffia ex parte terminorum.

quædā simpliciter corruptio: ac dicit huius differentiam sumēdam esse ex his, ex quibus,& in quæ est mutatio,id est, attēdendi sunt termini: & ponit tres differentias. Prima est cum id, quod generatur, est ens, dicitur simpliciter generatio, cum id in quod est corruptio, est non ens, dicitur simpliciter corruptio: per ens intelligit perfectam, per non ens imperfectam substantiam. Vnde cum generatur homo, dicitur simpliciter generatio, licet corrumpatur embrio: cum verò generatur cadauer, simpliciter corruptio. Ponit exemplū de igne,& terra. Ignis enim est perfecta substantia, ob id à Parmenidæ dicebatur ens: terra vero non ens, quia imperfecta. cū igitur fit ignis, generatio simpliciter est: cum vero terra, corruptio.

Obiectio. At quia posset dubitare quis, quomodo ita sit, quòd ignis sit ens, & perfecta substantia, terra vero non, Respon. id esse

Solutio. impertinens, quia sunt tantum exempla, quibus modus explicatur, quo dicatr simpliciter generatio .l. corruptio. solū autē modum explicare intēdit de re subiecta, de exemplo modo non curans.

Alio autem modo materia qualiscunque.

2. dffia ex parte qualitatū materialium. Alterā differentiā ponit ex parte qualitatum materialium,& singularium: dicitq;, quòd eius est simpliciter generatio, cuius qualitas, quæ differentia dicit, magis indicat substātiam; quales sunt qualitates magis actiuæ, vt calor, & frigiditas: & sic ignis generatio, est simpliciter generatio,& aeris: terræ verò corruptio: nam siccitas est differentia parū actiua, & frigiditas respectu caloris.

Alter sensus Arist. Possumus etiam intelligere hoc de pfectiori forma substantiali, vt p has qualitates intelligat formas substātiales rei. Erit ergo prima differētia ex parte ipsius rei cōpositæ perfectioris: hæc vero secunda ex parte pfectioris solius formæ: sunt enim formæ, quæ sunt velut priuationes, vt forma cadaueris,& aliæ similes.

Videtur autem multis magis.
Tex. 19.

3. dffia ex omnium opinione. TERTIVM sumit differentiam ex vulgo: omnes enim, cū aliquid mutatur in id, quod non sentiunt, vocant simpliciter corruptionem, vt cum aqua in aerem mutatur: cū vero ex insensibili aliquid fit sensibile, vocant simpliciter generationē, vt cum ex aere fit aqua. Hoc autē fit circa vulgus, qa existimat, quod sentit, esse magis ens, quod non sentitur esse nō ens, vtitur enim sensu pro scientia.

Colligamus ergo veritatem: quod cū fit magis ens, est simpliciter generatio, cū fit minus ens, fit simpliciter corruptio. Et in hoc bene dicit vulgus, quāuis erret in applicatione, & sic contra veritatem, quia putat non ens, quod est ens; & putat ens, quod est non ens,& sic apud sapiētes est corruptio simpliciter, quæ apud vulgus generatio simpliciter: & q apud vulgus corruptio simpliciter, apud sapientes generatio simpliciter est. Hæc est huius textus expositio.

Esse igitur simplicem generationem.
Tex. 20.

EPILOGVM dictorum facit, puta, q est simpliciter generatio, quāuis sit simul alicuius corruptio; & est simpliciter corruptio, licet sit alicuius generatio, id est, nō obstante, quod simul hæc duo sint semper, tū dicitur vna simpliciter corruptio, altera simpliciter generatio: & hoc pendet ex materia, id est, ex his, quæ generātur.l corrumpunt, vt exponit Philo. Nam cū substantia generat.l. corrumpitur, est simpliciter generatio.l. corruptio: cū verò accidens, tunc secundum quid. Epilogus tractationis de generatione.

Adhuc inter substātias, vt dictum est, generatio simpliciter, cum perfectior est substantia, quæ fit, aut magis sensibilis secundū vulgus; ipsius verò imperfectæ pductio, corruptio simpliciter est. Concludit ergo, causam dictā esse, quare sit simpliciter generatio,& corruptio, nō solum in his quæ mutātur, sed etiā in his quæ mutantur inuicē, qualia sunt elementa: in omnibus enim perfectioris est simpliciter generatio.

Quod autem post dicitur, non quærit hoc.

Cur substanti fiat simpliciter. Regreditur ad secundam quęstionem propositam text. 18. dicitque, non esse similem

generatio & non accidentali.

milem priori: prior enim est de Solis generationibus substantiarũ inter se: posterior vero de substantiali collata accidentibus ipsis. Erat enim, quare, cum fit substantia, & dicitur res absolutè fieri: vt cũ fit homo, & acquirit formam substantialem: non autem cũ acquirit accidens. Responsio autem est, quæ iam posita est: q̃a reliqua accidentium prædicamenta non significant simpliciter ens, sed secundum quid, scilicet quale, quantũ, & cætera: substantia verò est simpliciter ens.

Quòd etiã accidentium inter se conferãtur aliqua dicatur generatio simpliciter, ad alterã collata, & alterã secundum quid.

Addit tamen, quòd etiam in quocunque prædicamẽto est simpliciter generatio, collatione facta in ipso, puta, cũ vnũ ordinis illius generatur, id est, cum generatur melius & perfectius cuiusque ordinis vt inter substãtias, ignis generatio est simpliciter, & non terra, quia ignis est p̃fectior. In qualitate generatio sciẽtiæ est simpliciter in illo genere, & ignorãtiæ generatio simpliciter corruptio similiter est in alijs.

Vnde colligitur, quòd si generationes substantiæ, & accidentium inter se cõferãtur, illæ generationes sunt simpliciter, hæ vero secũdũ quid. Ad si quæque intra suum genus, tunc est vna simpliciter, puta perfectioris extremi, altera secundum quid, quæ est imperfectioris, vt dictũ est.

De eo igitur, quod est simpliciter hæc generari.

Dictorum omnium epilogus.

Facit omnium epilogũ, & repetit duas quæstiones, quas supra proposuit text. 15. Dictũ igitur est, quæ generatio simpliciter, quæ secundum quid fit, & vniuersaliter, puta tam in accidentibus, & substantijs, facta inuicẽ & collatione, quã in substantijs inter se: & hęc erat posterior quęstio. Dictum etiam est, quę sit causa materialis cõtinuæ generationis, & erat materia susceptiua contrariorum: ex hac. n. procedebat, quòd generatio vnius sit corruptio alterius, & contrà.

At verò, neque dubitare oportet, quare. Tex. 21.

Nota difficilẽ hu-

Non est facile apud expositores intelligere, quid sibi velit Aristo. in hoc textu, quod possit cum præcedentibus continua ri: tamen existimo, sensum esse hunc. Ipse enim voluit primo ostendere, quòd generatio fit ex ente, ad cuius p̃bationẽ sumpsit, quod corruptio non est in nihil, sed in ens aliquo modo, & cũ corruptio desinat in ens, generatio erit in ex ente, quia generatio est ex alterius corruptione. Et cum hoc modo in epilogo repeteret, confirmat ex sentẽtia ẽt vulgi, quòd generatio fit ex eo, in q̃d desinit corruptio: ita, vt terminus ad quem corruptionis, fit à quo generationis. Repetit ergo, ꝙ cõmuniter dicitur vulgus, cũ res in insensibile desinit, quod putat nõ ens, vocare corruptionem: at cum ex insensibili, & non ente fit sensibile, vocare generationem. Vide, quo modo terminum ad quem corruptionis, facit a quo generationis, quãuis in re ipsa erret, quia putat nõ ens esse, & quod est ens, tamen in alio non erat.

ius text. expositionem.

Cõfirmat, quæ in epilogo dixerat, ex vulgi sententia.

Hinc patet, quomodo fit generatio cõtinua, quia sicut corruptio ex ente tendit in non ens, ita generatio ex nõ ente facit ens; & si corruptio est entis, vt termini à quo, generatio verò nõ entis. Vide igitur quam ingeniose probauit Aristotel. q̃d ex ente sit generatio per corruptionẽ. Et nota expositionem.

Sed hoc non ens simpliciter dubitauerit. Tex. 22.

Dubium quid sit illud nõ ens ex quo res generatur.

Vulgus nõ ens, putat esse nihil, sed iam supra probatum est, non posse nihil esse, q̃a nihil fit ex nihilo, ob id modo dubitat, q̃d sit illud nõ ens, ex quo res generatur, an sit cõtrariũ eius, quod generat̃, vt si ignis fit ex non ente, nõ ens sit aqua, contrarium enim fit ex contrario.

Solutio.

Respon. quòd non est cõtrariũ, sed illius materia, vt ignis fit ex nõ ente, id est ex materia, quę substat sub cõtrario. Nota hic, ꝙ dictũ est in Physica, quòd contrarium fit ex contrario, non tãquàm ex materia, sed tanquàm ex termino, ex ipsius vero materia, tanquàm ex principio intrinseco: fit enim ignis ex aqua. l. aere. l. alio, tanquàm ex termino, quia non manet aqua. l. aer in igne, sed horum materia. Dices, Ad quid ergo fit ex contrario? Dico, quòd illa materia non poterat esse absque

absque forma: ob id debuit aliquã habere, sed debet esse opposita, & cõtraria, quia debet illa expelli, & altera introduci ab agente per actionẽ naturalem: at non est actio nisi inter contraria: ob id alterationẽ actio, passio generationem præcedunt.

Alterum dubium an sit eadem materia vtriusque cõtrarij gen iti, & corrupti. Aliud dubium ponit Ari. Cũ dixisset, non ens esse materia A contrarij, an talis materia sit vna vtriusq; cõtrarij, & corrupti, & generati. Si enim non esset eadem, non possent contraria fieri inuicem: cum igitur elementis quatuor insit contrarietas, videtur, quòd sit eadem materia.

Solutio. Respon. quod quodammodo est eadẽ, quodammodo non: est enim eadem secũdum id, quod substat vtrique formæ: est enim materia vna secundum substantiã contrariatiũ formarum: secundum esse vero non est eadem, id est, aliter est disposita, & aliter se habet, ac existit sub vna, quam sub alia, licet id, quod existit semper idem sit.

QVAESTIO QVARTA.

An substantia suscipiat magis, & minus.

PRopter id, quod in fine tex. 18. habetur, puta, esse vnam magis substantiã altera, hic dubitamus. Quæstionis sensus satis notus est: petimus enim an sicut vnũ dicitur alio magis albũ, ita sit vnus altero magis ignis. Et imprimis ꝓbatur pars affirmatiua ex Arist. in hoc textu, vbi dicit magis substantiam.

1. arg. ab authoritate.

2. Et prætetea. 2. de anima. tex. 3. dicitur, sensibilia corpora esse magis substãtias. Nec poteris dicere, quòd velit dicere, esse magis, id est perfectiores substãtias: quia tunc sensibilia non deberent dici magis substantiæ, sed potius immaterialia.

3. Præterea. 7. Metaph. cap. 3. inter materiam, formam, & compositum, hoc vocat maxime substantiam.

4. Et 8. Metaph. tex. 10 (qui locus est notandus:) dicit, quòd formæ substantiales sm se sunt numeri, non suscipientes magis. l. minus: at in materia suscipiunt magis, & minus.

2. arg. a ratione. Vlterius sũt rationes. Prima est: Si effectus immediatus alicuius causæ suscipit magis, & minus, & ipsa causa suscipet: sed immediatus effectus substãtiarũ, præsertim elemẽtorum sunt qualitates primæ, suscipientes magis, & minus: ergo & ipsæ substantiæ suscipient.

Secũdò. Per operationes cognoscimus rei substantias: sed operationes vnius subiecti, & speciei non sunt æquales: modo enim perfectiores, modo imperfectiores sunt: ergo etiam substantię, & subiecta suscipiunt magis, & minus. Antecedens patet: nam intelligere, discurrere, quibusdã magis, quibusdam minus inest: ergo etiã substantia, quæ discurrendi principium est. 2.

Tertiò. Cui inest passio, inest etiam subiectum: atque inest calor, quæ est passio ignis: ergo inest ipsa forma ignis, non in tota sua perfectione, quia non esset tunc forma aquæ; ergo est remissa, suscipitq; magis, & minus. 3.

In hac difficultate sunt tres sententię. Prima est Auerro. li. 3. Cœli. cõm. 67. qui sustinet elementorum formas substãtiales suscipere magis, & minus. 1. opinio Auer.

Altera est Scoti, & discipulorum li. 11. Metaph. ꝙ omnes formæ præter animã rationalem suscipiũt magis, & minus, & pro vtraq; sententia faciunt loca Aristo. & rationes in principio adductæ. 2. opinio Scoti.

Tertia sentẽtia est S. Thom. quòd nulla forma substantialis recipit magis, & minus: quam sententiam sequitur Ægidius quæstio. 18. Consistit autem sententia Ægidij in hoc. Dupliciter enim potest intelligi magis, & minus. Vno modo secundum intensionem, quod vocant gradualiter, sicut vna albedo intensior est altera: & sic dicitur suscipere magis, & minus: quo autem modo id fiat, diximus libro 4. Physic. Altero modo, secundum perfectionem, vt vnum dicatur esse altero perfectius. Dicit igitur, quod forma substantialis non suscipit magis, & minus secundum intensionem, ita ut vna & eadem specie modo minus, modo magis sit intensa: suscipit tamen magis, & minus secundum perfectionem in diuersa specie, quia vna est altera perfectior. 3. opinio D. Tho. Dupliciter aliqd suscipit magis, & minus.

Hoc autem quadrupliciter contingit. Vno modo, in aliquo analogo, in quo est vnũ primũ, reliqua, quò magis huic propinqua. Quadrupliciter aliqua substãtia,

et magis, vel minus perfectior. Primus. 2.

pinqua. l. remota sunt, eo pfectiora. l. imperfectiora dicitur: Sicut in ente, in quo primum omnium Deus est: reliqua, quo ad Deum magis accedunt, sunt perfectiora Altero modo in vniuoco aliquo, secundum quòd vnum est a natura præcipuè intentum, alterum verò non.

Nota duo genera formarum substantialium.

Pro quo nota ex S. Tho. supra textu. 18 φ formæ substantiales sunt duplices. Quædam quæ non per se à natura intenduntur: sed vt ad alia ordinantur, qualis est forma seminis, aut corruptionis, similiter quæ ex aliarum corruptione consequuntur, vt forma cadaueris, forma aceti, & similes. Hæ formę dicuntur non intentæ per se à natura. Aliæ sunt per se a natura intentę, vt forma hominis, forma plantæ, & aliæ huiusmodi. Dicit ergo Ægidius, quòd quę a natura per se sunt, dicuntur magis substantiæ, id est perfectiores.

3. Tertiò modo dicitur magis substătia, cuius forma vincit materiam, & è cõtra, minus substantia, cuius forma vincitur a materia. Tunc vincit forma materiam, cum minus trahitur in naturam passionis, sed liberius agit, qualis est forma ignis, & animæ in materia disposita: cũ vero impedita est a materiæ multitudine, dicitur victa a materia, & imperfectior.

4. Quarto sumit magis & minus in speciebus eiusdem generis, ob inęqualitatẽ differentiarum, & perfectionum, quibus contrahuntur genus. His modis omnibus contingit vnam esse magis substantiam, sed nullus est secundum intensionem

Probatur sententia Aegid. j. 2.

Probat Ægid. quòd forma substantialis non fit intentior & remissior, quia si susciperet intensionẽ l. esset in essentia l. in existentia. Non in essentia, quia consistit in indiuisibili, nec in existentia, quia hac variata, etiam variatur essentia, quia existentia immediatè fluit ab essentia: ergo non potest intendi. l. remitti.

Obiectio. Solutio.

Quòd si obijcias, Hoc modo nec forma accidẽtalis susciperet magis, & min'. Respon in q. 19 quòd accidens recipit ratione subiecti magis, & minus, eo quòd magis ipsum actuat, sed non secundum essentiam, nec existentiam suam.

Duplex ...

Dicit autem, quòd dupliciter accidens propter subiectum recipit magis, & minus. Vno modo quando pendet ex accidentibus suscipientibus magis & minus, vt albedo fit intẽsior. l. remissior in subiecto, iuxta primas qualitates a quibus pendet. Altero modo, quia est in subiecto, vbi est qualitas altera minus, aut magis proportionata sibi. Verbi gratia, calor fit intensior, & magis actuat subiectum si sit ignis, quàm si sit aer: quia in igne coniungitur siccitati, quæ magis proportionatur cum calore: in aere vero cum humiditate, quæ minus accedit caloti. Hæc est sententia Ægidij, quę mihi non placet in omnibus.

dens suscipit magis & minus ratione subiecti secundũ Ægid.

1 Conclusio.

Pro huius autem explicatione sit prima conclusio. Accidentia per additionem gradus in esse & essentia sua, intenduntur, & per ablationem remittuntur in subiecto. Hęc conclusio probata fuit. 4. Physic. ob id nõ multum immorabor, sed tantùm explicabitur. Essentiam dupliciter dicimus. Vno modo naturam, quæ definitione explicatur, altero modo entitatem rei seu integritatem, potestq; vno manente innariato, alterum variari. Verbi gratia, linea in sua entitate fit maior, fit minor: at lineæ essentia, id est, natura & definitio eadẽ est semper. Quod igitur de linea est quantum ad extensionem, idem est de qualitate quoad intensionem. additur enim albedini albedo educta de potentia subiecti, & augetur albedo in intensione.

Explicatur cõclusio Duobus modis dicitur essentia.

Et profecto non est intelligibile quod dicit Ægidius, quomodo enim vna qualitas prorsus in se eodem modo se habẽs, potest subiectum magis aut minus actuare? Sed de hoc diximus alibi.

2. Conclusio.

Secunda conclusio. Nulla forma substantialis recipit intensionẽ, & remissionem. Hęc est contra Auerro & Scotum. Hanc mihi persuadeo tanquam probabiliorem propter tres rationes, quartum prima est. Si forma substantialis intendi potest, aut remitti, ergo introducitur per motum, & definit cum motu: & tunc est motus in substantia, quod est contra Aristotel. & ipsos. Probo id sequi, quia calor, & qualitates alię ob id cum motu inducuntur, quia certis gradibus intendi possunt, nec alia est ratio. Quòd si dicas, formam substantialem pręrequire certas dispositiones, quibus posi-

Probõ. 1.

tis, ipsa inducitur in instāti. profecto hoc est contra ipsos, quia ob id introducitur in fine dispositionum, quia indiuisibilis est, & non gradualis: Si enim esset gradualis, sicut paulatim dispositiones introducuntur, vtique etiam ipsa forma, quod falsum est.

2. ratio. Secunda ratio est. Si esset intensibilis, & remissibilis, vtique duæ formæ essent simul: nunquam enim calor remittitur, nisi cum forma opposita coniunctus sit in eadē materia, nec similiter albedo sine nigredine, ergo etiam vna forma substātialis erit cum altera in eadem materia. At hoc quis concedet saltem in formis animatorum, & mixtorum? esset enim tunc vna res duarum essentiarum, & sub duplici simul specie, quod implicat: non ergo est magis, & minus in his formis.

3. ratio. Tertia ratio est. Quia ubi non est contrarietas, non est magis & minus, in his quæ oppositionem habent positiuam, at in substantijs non est cōtrarietas, saltem in animatis, & mixtis, non ergo in his est magis & minus. Dico, cum habent oppositionem positiuam, id est, cum sunt duæ formæ, quæ simul esse non possunt, nisi sint contrariæ, non suscipiunt magis & minus, nam lumen suscipit magis. l. minus absque contrarietate, sed lumen non habet repugnantium cum forma positiua, sed priuationi tantum opponitur, scilicet tenebris.

Ad argumenta pe tita ex testimonijs Arist. Nota magis substātia multipliciter dicitur, Primo. Per hæc possumus ad argumenta respondere. Circa loca Aristote. nota, quod magis substantia dicitur apud Aristotel. multipliciter. Primò ratione secundæ intentionis, id enim quod pluribus prędicatis substat, dicitur magis substantia, & sic inferiora, vt species & indiuidua substantiæ dicuntur magis substantiæ, quàm genera. Altero modo magis substantia, quæ notior est apud omnes, & sic 2. sensibilia corpora vocat magis substantias, id est, apud nos notiores. Tertio magis substantia, quę magis operatiua est, 3. & vincit ipsam materiam, & sic sumitur hoc textu. 8. vt notat Alber. capitul. 14. Quartò dicitur magis substantia, id est, perfectior, vnde nullus ex his modis est secundum intensionem, sicut in accidentibus.

Ad illum locū. 8. Methaphys. qui difficilis est, respondet aliquid, quod loquitur ibi conditionaliter secundum sententiam propositam contra Platonem: vt sit sensus, Formæ separatæ nō suscipiūt magis & minus: si quę susciperent, potius essent, quæ sunt in materia. Sed non sequitur hinc, quòd suscipiant. Ista glossa non mihi placet, quia nihil illis contra Platonem. Solut. testimonij Arist. 1. solutio quorundā.

Dico ergo secundo, quòd secundum expositionem Alexandri, nil contra nos. Exponit enim sic, Forma non est magis substantia, quàm forma, sed collata materiæ est magis substantia, id est, perfectior quàm materia. 2.

Dico etiam tertio, quod etiā si admittamus uerba, ut sonāt, formæ in materia suscipiunt magis l. minus, non secundū se, sed ratione conditionum & proprietatum materialium indiuiduātium ipsam formam in materia. 3.

Ad primum argumentum respondeo, maiorem esse falsam: non enim intensio effectus prouenit ex intēsione causæ, sed ex maiori. l. minori dispositione subiecti. Vnde sicut in medio ignis idem inducit calorē, quem non inducet in lapide eodē tempore: nō prouenit hoc ex uariatione ignis. Ita similiter qualitates ab ipsis formis suscipiunt magis & minus inuariata forma substantiali, propter materiæ dispositionem, ut diximus paulò ante ex Ægidio. Ad primā rationē.

Et per hoc respondetur ad secundum: operationes enim præsertim animalium & hominis uarię sunt, secundum perfectionem etiam in eadem specie, propter diuersam dispositionem organorum corporalium, quibus operationes illæ exercentur. Vnde animę hominum ęqualiter perfectę sunt in se quoad naturam: at quæ hæc aptius sortita est corpus, perfectius operatur: sicut scriba bene scribit calamo apto, alius ita bonus male calamo inepto. Ad 2.

Ad tertium dico, quòd ignis passio non est quicunque calor, sed intensissimus, & coniunctus cum siccitate: calor vero citra summum alijs inest subiectis. Aut potius propria passio non est calor, sed esse calefactiuum. Et hæc satis de quęstione. Ad 3.

Caput

CAPVT QVARTVM.

De generatione autem,& alteratione dicamus. Tex. 23.

Constituitur dña inter generationem, & alterationem. 1. fundamentum Arist. 2. fund.

DIfferentiam inter generationem, & alterationem constituit, ex qua ;d utraq; fit,cognoscitur. Ponit autem fundamentum unum, quod aliud est subiectum,aliud passio, quæ de subiecto dicit, ut aliud hō, aliud albedo; aliud corpus aliud color, aliud animal, aliud sanitas.

Addit alterum fundamentum, quod utrumq; contingit pati mutationem. Aliquando enim est mutatio in passione tātum,ut aliquid, puta, homo, ex albo niger fit, tamen manet homo: aliquando etiam est mutatio ipsius totius, & subiecti,ut cum aqua in aerem, & cibus in sanguinem conuertitur.

1. differentia.

His suppositis,dicit duo: Alterum est, cum mutatio tantum fit in passionibus subiecto sensibili(id est, subiecto in actu, & composito, ut exponit Philop.) manēte,tunc est alteratio. Alterum est,cum verū ipsum mutat, nec manet sensibile subiectum, id est, compositum sed aliud,& aliud:tūc unius est generatio,alterius corruptio. Atque hæc est differētia inter mutationem,quæ est alteratio, & eā quæ est generatio & corruptio.

Maxime autem si transmutatio fiat. Tex. 24.

Vbi maxime apparet mutatio substantię.

HANC substantiæ mutationem, qua totū ipsum mutatur, maxime apparere docet,cum ex insensibili fit sensibile,& ecōtra: ut cum aer ex aqua.l.aqua ex aere fit. Hinc enim patet, totum ipsum mutari magis, quàm in alijs,ubi utrumque est sensibile,puta,cum uinum in acetum mutatur.

Nota.

Dic autem, qđ sensibile uocat, quod sentitur quocunque sensu, tactu .l. alio quouis. At nequis dubitet,quomodo aer insensibilis dicatur, cum sit calidus, & humidus: Respon. esse quidem sensibilem, sed parum propter subtilitatē.l. raritatem, & sic quodammodo insensibilis dici potest.

In his autem si aliqua maneat passio.

Dubium proponi Arist. An in generatione solum totum mutetur.

Varie diuersi interpretes textum hunc exponunt;sed mihi nō uidetur adeò difficilis, ut multis indigeat expositionibus. Sensus igitur est.Cū dixisset Arist. in generatione totū mutari,& alteratione qualitates,est dubium, an in generatione solum totū mutetur, & non qualitas, sicut in alteratione qualitas,& non totum.

Solutio.

Respon. quod cū qualitas est communis genito & corrupto, non est opus q illa mutetur in suā oppositā. Vt si aqua mutetur in aerem, quia uterq; est humidus & transparens,non oportet,quòd humiditas aquę mutetur in suam oppositā, scilicet siccitatē,q̄a etiā aer est humidus: Atq; hæc est huius loci expositio fidelis.

Nota.

An tamen ex hoc loco cōcludatur, accidentia aliqua geniti manere,quę erant in corrupto, dicemus in quæstione circa hoc, in qua late hoc examinabitur.

Si autem non, erit alteratio, ut musicus homo.

Quando non mutatur totū subiectum est alteratio.

Quamuis aliqui laborent circa huius loci expositionem, mihi placet expositio Ægidij,& Pauli,q ista uerba respondeāt antecedentibus,quibus dixit esse generationem & corruptionem, cum totū mutatur. Modo addit, quod si totum nō mutatur,nō erit nisi alteratio: ut cum homo musicus fit immusicus; si musica, & immusica essent formę, & cōstituerēt aliqđ per se, tunc esset horum generatio & corruptio, quamuis maneret homo. At cum passiones sint subiecti manentis in mutatione,tunc secundum talia erit alteratio, non autem generatio,nisi secundum,qđ, puta hominis musici.l.immusici.

Quando igitur secundum quantum fit transmutatio.

Alteratio & generatio distinguuntur ab alijs mutationib⁹. Primo.

Distinguit has duas mutationes, puta alterationem, & generationem ab alijs: nam cū mutatio est in quātitate, est augmentatio.l.diminutio:quando in loco,latio quādo in qualitate,est alteratio:quando uero in subiecto ipso, cuius est passio & accidens,est generatio,& corruptio.

Statim

statim comparat omnes non ratione termini, sed in subiecto: dicitque quod generationis subiectū est maxime materia enim omniū subiectum primū. Reliquarum subiecta sunt aliquo modo materia, scilicet secūda: materia quidē, quia suscipit contraria extrinseca, sed non maxime materia, quia est composita habēs adhuc materiā. Atque hæc de generatione & alteratione.

QVAESTIO QVINTA.

An generatio ab alteratione distinguatur.

1. argu. NOn indiget titulus declaratione, quia satis est manifestus. Ac est argumentum primum, quo probatur, non esse mutationes distinctas in essentia. Si distinguerentur, maximè esset in subiectis: quia generationis subiectū est materia, q est ens in potentia; sed alterationis subiectum est ens in actu. Sed hęc nulla est differentia, quia etiam materia secundū se suum habet actum: quamuis autē non sit ita perfectus, sicut actus cōpositi, nō videtur hoc sufficere ad faciendam distinctionem genericam inter generationem & alterationem.

2. Secundò, tam extra essentiam materię est forma substantialis, quā extra essentiam subiecti est forma accidentalis: vt ergo subiectum dicitur alterari secundū accidentales formas, ita etiā materia, secundum substantiales: & generatio erit quædam alteratio.

3. Tertio. Si differrēt istæ mutationes, ex eo esset quod alteratio est ex cōtrario in contrarium, non autem generatio, sed generatio etiam est a contrario incōtrariū & à subiecto in subiectum, vt ex aqua in ignem, & econtra: ergo nō est differentia inter ista.

1. fundamentum q. sit generatio, corruptio & alteratio. Aduerte primo, quid sit generatio, qd corruptio, qd alteratio: ex his enim quæ in textu dicta sunt, possunt earum definitiones cōponi. Est enim generatio mutatio ex non substantia in substantiam: corruptio vero mutatio ex substantia in nō substantiam: vbi per substantia intelligimus compositam, & actu perfectam substantiam, per non substantiā vero imperfectam, & inconsummatā substātiam, vt sit sensus, Generatio est mutatio, qua cōpleta fit cōposita substantia ex imperfecta & incompleta: cōtra uero corruptio. Alteratio vero est mutatio secūdū qualitates, seu passiones.

2. fundamentum ex differentia inter generationem & alterationem. Aduerte secūdo, quòd sex differentias possumus constituere inter generationē & alterationem.

1. ex parte terminorum ad quos. Prima est ex parte terminorū ad quos: nam generatio est secundū formam substantialem, alteratio vero secundum qualitatem & hinc sumitur essentialis differentia, & generica inter has duas mutationes, puta penes terminos ad quos genere differentes.

2. ex parte term. non à quibus. Secunda est ex parte terminorū à quibus: nam alteratio est à subiecto, id est, a contrario positiuo: at generatio est a nō subiecto, & ab opposito priuatiuo, est. n. alteratio ab albo in nigrum, at generatio ex non homine in hominem.

1. Ratio. Huius autem ratio duplex esse potest. Prior est, quia in alteratione, quæ sit ad cōtrarium, terminus à quo, sēper est determinatus: si enim est ad callidū, sēper est ex frigido. & quòd rēdit in nigrum, sēper ē ab albo. [à] medio. At in generatione non est certus semper terminus à quo determinatus positiuus ignis n. aliquando ex aqua, aliquando ex aere, aliquādo ex alio fit similiter corruptio. ob id nō sumimus terminum positiuum, sed priuatiuum, quia semper iste est, vt ex non ignē fit semper ignis.

2. Ratio. Posterior ratio est: quia alteratio habet vniuersaliter quāritatem, & successionē in forma ad quā tendit. Ad explicandā autem hanc quantitatem, sumimus contrarium, vt ab albo in nigrū. Si enim diceretur à nō nigro in nigrum, nulla esset hic quantitas, quia ex nō nigro nigrum in instanti fit. At generatio non sic: est. n. indiuidua, & instantanea, ob id priuatiuū terminum sumimus.

3. differentia ex parte sub. Tertia differentia est ex parte subiecti. Quod enim dicitur alteratione mutari, est compositum totum, at quod generatione mutatur, & idem manet sub vtroq; termino murationis, materia est: nā compositum, quod ante erat, nō manet: quod succedit, nō erat ante: ob id neutrum mutatur;

tur: quod enim mutatur, debet idem sub vtroque termino mutationis manere: in generatione autem, & corruptione sola materia prima talis est.

4. ex parte successionis motus. Quarta est ex parte successionis motus: nã in alteratione inuenitur ferè semper quantitas, quia ferè oís successiua est, prætertim quæ inter contraria fit: atque hinc sequitur, quod tempore mensuret, & ei adęquetur. At generatio pura nõ est successiua, nec tempore, sed instanti temporis mẽsuratur. Dico puram generationem, id est, secũdum suam solam naturã cõsideratam: aliquando enim generationem vocamus mutationem substantiæ cũ præuia alteratione, & tunc successiua est sed non secundum se.

5. ex parte dispositionum præcedentium. Quinta est, quòd generationem pręcedit semper alteratio coniuncta ei: at non e cõtra præcedit generatio alterationem ei coniuncta de necessitate. Dico, Ei coniunctam: quia bene generatio præcedit: nam res postquã generata est, alteratur: sed generatio non est cõiuncta alterationi, ita, vt nullum intercedat tẽpus. Et hoc dico de necessitate, quia accidit simul atque generata est res, alterari: sed nõ id ex se postulat alteratio. Præterea alterationẽ nõ sẽper præcidit alteratio: quia calefit aliquid, nõ præcedente necessariò alteratione alia. Dico, Nõ semper: quia alterationem, quę fit secundum qualitates secũdas, præcedit alteratio semper secundũ primas, vt dictum est lib. 7. Phys.

6. ex parte expulsionis alterius formæ. Sexta est, in alteratione non sẽper cum vna forma introducitur, expellit altera, nec econtra: nã lumẽ introducitur absq; expulsione formæ, & recedit absque alterius introductione. At in generatione semper, & vniuersaliter non inducitur vna forma in materiam, nisi expellatur altera: nec vna expellitur, quin altera indatur.

Nota. Et attende, quòd non dico, quòd corrũpatur, sed qđ expellatur: anima enim rationalis aduẽtu alterius expellit à materia, sed non corrumpitur. Ex his omnibus infertur & probata remanet conclusio, quòd differunt maximè generatio, & alteratio.

Ad 1. Ad primũ argumentum respon. quòd est magna differentia inter actum materiæ, & compositi. Materia enim est actus non per se, nec propter se, sed est dimidiũ ens naturale: at compositum est ens consummatum iam: vnde differt mutatio vtriusq;, maximè, q̃a mutatio materiæ nõ est propter ipsam, sed propter compositũ, & per talem materiam consummatur & perficitur tale compositum. At alteratio non consummat compositum, sed disponit, & ipsum ordinat secundum aliquem modum: vnde materia non dicitur altera per formam, sed perfecta.

Et per hoc etiam soluitur argumentum secũdum: quia forma substantialis facit vnum ens, at non accidentalis, nisi vnum per accidẽs, sed potius superuenit vni enti. Ad 2.

Ad tertium solutio patet ex secũda differentia posita inter generationem, & alterationem: fit quidem generatio aliquãdo ex contrario, sed non vt ex termino p se, sicut fit alteratio propter dictas causas ibi. Et hoc sit satis de quæstione. Ad 3.

QVAESTIO SEXTA.

An alteratio sit motus continuus.

POstquàm, quid esset alteratio, diximus, & quomodo à generatione differat: examinare oportet, an alteratio sit successiuus motus, & continuus: in hoc enim dicebamus à generatione differre. Et videt, q̃ nõ sit vlla alteratio continua. Primò dicit Aris. expresse. 8. Phys. tex. 23. dicere alterationem fieri continuè, est aduersari valde manifestis. Arg. 1. ab auctorit.

Et vltra hoc est ratio prima. Si alteratio est cõtinua, puta calefactio, fiet in aliquo tẽpore incessanter: hoc autẽ esse non posse probatur. Si in toto tẽpore isto est calefactio, ergo in quocunque instãti res est facta magis calida. sed sunt in tali tẽpore instantia infinita: ergo in fine illius tẽporis erit infinitus calor, quod est impossibile: non ergo alteratio cõtinua esse potest. 1. ex ratione.

Pręterea ẽ altera ratio. Si alteratio fieret continuè, esset diuisibilis in infinitum, sicut motus & quodlibet continuũ: sed hoc esse non posse probatur. Si enim calefactio in infinitum diuisibilis est, nõ dabitur primus gradus caloris aut qualitatis, 2.

tatis, nec prima pars subiecti, quæ calefacta sit: ergo iam non dabitur minimum naturale, quod videtur falsum, & contra ea, quæ diximus. 1. Phy.

Præterea tertio. Cuius termini nō possūt cōtinuari, nec ipse motus pōt esse cōtinuus: at alterationis termini nō possūt cōtinuari, cum sint contrarij: nō ergo potest alteratio esse continua. Confirmatur ex Arist. 6. Physi. text. 58. vbi motus in cōtrarijs, aut cōtradictorijs factos ob id vocat non continuos.

1. fundm̄ difficultas duplex in hac quæst. Qualitas dupliciter diuisibilis. Circa hoc aduerte, difficultatē esse duplicē. Est enim qualitas dupliciter diuisibilis. Vno modo secundum extensionem in subiecto: diuiditur enim albedo secundum diuisionē partium subiecti, cui inest, similiter quęlibet alia sensibilis passio. Altero modo secundū intēsionis gradus, eo quòd qualitas habet certam graduum latitudinem, secundum quam est intensior. l. remissior in subiecto vno.

Duplex alteratio. Cum igitur dupliciter diuidatur qualitas, duplex est alteratio. Altera quæ fit secūdum partes subiecti, cum calefit subiectum quantum secundum suas partes.

Altera quæ secundum graduum intensionem, cum idem subiectum ex calido fit magis calidum, & ex non calido calidum: & de vtraque alteratione est difficultas, an sit continua, ita, vt duret per aliquod tempus absque interpolatione & quiete media.

1. Opin. Aegidij. De hac re sunt tres opiniones diuersæ. Prima est Ægidij, quæstione 26. qui dicit, quòd alteratio quoad intēsionem est continua, tamē quoad subiecti partes est discontinua, & interrupta. Imaginatur enim sic fieri calefactionem, quòd accedat ignis aquæ, & per tempus disponat minimum, in quod potest introduci calor, & per totū minimū in vno instanti calorem introducat, sed per tempus continuè intendat introductum, postea cesset, & disponat secundum minimum, & in instanti introducat, & sic de alijs minimis: Vnde non est continuus motus quātum ad extensionem, sed est successiuus, quia pars post partem alteratur, media tamen est quies. At quo ad intensionem est continuus, quamuis nō omnino, quatenus intensio vnius minimi, & alterius non videatur omnino esse vna, & sic intensio totius continui non est omnino etiam continua. Hanc sententiam videtur sequi Iandunus, lib. 8. Physi. quæstione 8.

Altera sententia est quorundā Tomistarum credentium esse Sancti Thomæ. 3. Physic. tex. 23 & re vera non est, solum enim de argumentatione ibi loquit. Hęc igitur sententia est, quòd nec quoad intēsionem, nec quoad extēsionem est alteratio continua, sed discontinua, ita, vt ignis in hoc tempore disponat primum minimum subiecti, & in instanti per totum inducat calorem, & per aliud tempus cesset, & disponat aliud minimū, & in instāti inducat, & sic de alijs. Idem etiam quoad intensionem: per tempus enim disponit, & inducit vnum gradū totum, postea disponit, & inducit alium, & sic consequenter. Ista opinio solum innititur primo argumento facto in principio quæstionis. 2. Opin. quorundā ex discipu lis S. Tho.

Tertia sententia est ferè communis, quòd sit continua, & quoad intēsionē, & quoad extensionem, ita, vt non fiat per instātia, quiete interrupta, sed per aliquod tempus cōtinuum, & huic maxime fauet Aristo. 6. Physic tex. 57. & 58. vbi diuisibilem dicit alterationem, & augmentationem, sicut motum localem. 3. Sententia.

At vt quid mihi in hac parte videatur tenendum, aperiam, sit prima conclusio. Alteratio quoad vtrunque cōtinua est sępe. Dico Sæpe, quia aliquādo euenit secūdum subiecti partes nō esse continuam, sed totam simul, vt dicemus postea. Hæc conclusio meo iudicio probatur euidenter. Et primo suppono vnum principium certum. Quando agēs est debite approximatum passo, necesse est, quòd agat in ipsum statim. Ex hoc argumentor. Demus ignē approximatum aquę, & sit iam primum minimum calefactum, si per se tēpus est, in quo non calefacit secundum: ergo agens non agit in passum, cum sit debite approximatum. 1. Conclu. Alteratio quæ ad vtrunque sæpe est continua. 1. arg.

Dicunt isti, quòd tunc disponit illud minimum. Sed contra hoc est ratio fortis. l. introducit aliquid. l. non. Si non, ergo non disponit, nam impossibile est intelligere quomodo disponat, nisi agat. Si agit, ergo alterum patitur. Si patitur, ergo recipit. Si ergo recipit per illud tempus: Reijcitur solutio quorūdā.

...as. Videiam alterationem continuã in tempore quã negas. Quòd si adhuc ista fiat in instanti, debes tãdem deuenire ad dispositionem in tempore, aliter per tempus nihil aget agens. Profectò hoc argumentum concludit.

2. Praeterea est altera ratio: quia qualitas prima qualis est calor, non habet aliam dispositionem in aqua praecedentem, qa ista non est nisi raritas, & hoc ipsi dicũt: sed est impossibile. Nam aquae raritas est effectus caloris: nec ignis rarefacit, nisi calefaciendo: quia ignis raritas non est actiua, vt possit raritatem facere: non ergo introducit illam, nisi introducendo calorem, & oppositum non est audiendum. Quamuis non nego raritatem aliquãdo praecedere calorem, ut in motu duorum lapidum fit ignis l. motus efficit calorẽ rarefaciendo. Sed ignis nõ potest hanc raritatem facere: quia non se constricat cũ partibus aquae. Concludamus igitur, ꝙ alteratio continua est.

3. Est tertium argumentum. Si sit p illa minima alteratio, sequitur, qd agens intensissimũ, & debilissimum aequaliter agunt, quia utrunque nõ nisi minimũ gradum introducit, & minimã partem alterat in singulis instantibus.

Reijcitur solutio quorundam. Aliqui hoc admittunt: sed dicũt, quòd quamuis ita sit, tamen agens fortius frequentius alterat, quàm non ita forte, sed profectò hoc non est recipiendũ: quia si Deus impediret actionem vtriusq; in altero instanti, quis posset capere, quod tãtum ageret calor vt octo, & calor vt duo?

4. Quartum argumẽtum est: quia tunc non esset alteratio una, sed plures mutationes simul coniunctae. Docet enim Aristot. lib. 5. Physic. quòd si quies intercedit, non est unus motus: & libr. 8. ob id negat esse vnum motum reflexum cum simplici.

Cõfirmatur ratio. Praeterea: quia si aliquis modo calefieret, & quiesceret per diem, & statim calefieret, etiam diceretur unus motus, quod est falsum: nã parum refert, quòd quies sit magna, aut parua.

5. Quintum argumentum est concludẽs ad hominem. Ipsi dicunt, quòd motus localis est omnino continuus. ex hoc sumitur argumentum. Rarefactio est coniuncta cum motu locali, quia non fit rarefactio, quin locus acquiratur: sed localis est continuus: ergo & ipsa rarefactio, hęc autem alteratio est: ergo est continua alteratio.

Secunda conclusio: In alteratione datur primus gradus acquisitus, & prima pars secundum subiectum. Explico, Cum ignis accedit aquae, datur unius primus gradus caloris in uno instanti introductus, similiter prima & minima pars aquae calefacta. 2. Conclu.

Haec cõclusio quantum ad minimum extensionis probatur, quia si non datur prima pars quae sit calefacta, sed semper minor & minor praecessit, sequitur, quod nec dabitur minimum ignis & substãtię, quod falsum esse supra ostendimus. 1. Ratio.

Probatur sequela: quia calor disponit ad formam ignis, sicut ergo nõ datur primum in calore, nec dabitur ignis minimum Quia demus. v.g. minimum ignis sit. A. B. si in medietate potest induci calor, detur, quod intendatur ibi usque ad octo: peto, an erit ignis l non. Si est, ergo minor minimo. Si non, ergo posita summa dispositione, non erit forma.

Pręterea, quia summus calor erit cum forma aquę. l. erit materia sine forma, necesse est igitur, quòd si nõ datur ista diuisio in igne, sed est minimum, quod etiã sit in accidenti. 2. Ratio.

Praeterea, quia agens & alterans sẽper est applicatum aequaliter alicui parti pas si; & sic non in minori & minori prius inducit qualitatem. 3. Ratio.

Hoc etiam patet de intensione: nã vix intelligi potest, qd detur forma aliqua permanens, & incipiat, nec detur pars primò producta, cũ agens sit certae & determinatae virtutis. Ista etiam sententia est Auerrois expressa. 8. Physi. com. 23. & Iandun. lib. 6. q. 15. & Ægidij q 25. huius.

Nec propterea existimes, quòd nos ponamus in motu primum mutatum esse: nam iste gradus, & hoc minimum primum mutatione instantanea producuntur, nec sunt quicquam motus, sed sunt vltimum non esse motus: quia tunc non est motus, sed immediate post illud erit & ita est Intelligendus Aristot. lib. 6. Physic tex. 55. & 56. quamuis non negarem illic magis dicere, quòd non datur minimum: nam docet simpliciter, quòd ex In alteratione non datur primũ mutatum esse.

albo incipit nigrum per motum, & non per mutationẽ, propterea est probabilis sententia tertia proposita At S. Tho. 8. Phy.tex.23.dicit ad illũ locum, quòd loquitur in genere de motu, & non descendit ex professo ad motum particularem.

3. Conclu. Tertia conclusio. Post primum istum gradum,& minimum: non inducitur calor, nec quoad intẽsionem, nec quoad extensionem, nisi successiue continuè. Et ratio est:

1. Ratio. quia iam posteriores gradus adueniunt primo, & minima posteriora sunt primo continua:& sic quantumcumq; illorum pars minor prius producatur, non dabitur minus minimo per se existẽs, vt alibi declaratum est.

4. Conclu. Quarta conclusio. Hoc nõ habet locũ de partibus latitudinis, & longitudinis semper,quia frequẽter alterãtia sunt maioris quãtitatis,quàm sit minimum, etsi magnam partem simul alterant. At verũ habet de partibus profunditatis, in quas posteriores, & interiores posterius alterantur, cum ab agente magis distent. Nec iu hoc est id vniuersaliter verum: sunt enim alterationes, quæ secundũ subiecti partes simul fiunt,vt patet de coagulatione,& cõgelatione, de quibus multoties diximus.

Ad 1. Ad primum argumentum dico, quòd sicut motus localis est cõtinuus, ita vt in quocunq; instãti mobile sit in alio loco, non tamen ob id conceditur spatium esse infinitum,quia sunt infinita instantia in potentia. Ita similiter in alteratione circa qualitatem. Et pfecto mirabile est quod isti admittunt in motu locali, non autem in alteratione,cum tamen vtriusque sit æqua ratio.

Ad 2. Ad secundum patet solutio ex secunda conclusione.

Ad 3. Ad tertiũ dico, quòd motus alterationis est in termino ad quem: vnde dealbatio est albedo fluens,uel potius fluxus quo ipsa fluit,terminus à quo extrinsecus est.ob id,quamuis non sit cõtinuus, non aufert motus continuitatem. Motus localis excedit in hoc alterationem,quia eius termini possunt esse continui: ac ob id Aristot. vocauit alterationem illi discontinuam, sed non semper, ut diximus in expositione illius loci. Hæc satis.

QVAESTIO SEPTIMA.

An in corruptione fiat resolutio vsq; in primam materiam.

SOlennis est quęstio hęc in his libris, & valde utilis,in qua tria exequemur: primum est sensum quæstionis aperire: alterum est sñia Phylosophorum cum ipsorum potissimis rationibus proponere. Tertium quid probabilius mihi videatur ostendere. Quid sit faciendũ in hac q̃ne.

Circa primum aduerte, quòd non quęrimus,an post rei corruptionem maneat materia nuda: hoc enim impossibile est. Non enim materia absq; vlla forma esse potest: quod si hæc recedit, illa succedit. Sed sensus est,an cum aliquid corrumpitur,& alterum generatur, nihil corrupti maneat in genito, nisi sola materia. V.g. corrumpitur homo,fit cadauer,an in cadauere nihil hominis maneat, nisi sola materia prima.l.*maneat aliquid aliud. Explicatur sensus quęstionis.

Et attende, q̃ est duplex difficultas in hoc. Altera est,an maneat aliqua forma substãtialis.V.g. corrumpitur homo,manet ne aliqua forma substantialis, quæ erat primo hominis? Aliqui enim dicunt quod sic, puta, qui ponunt formam corporeitatis substantialem, ut Auicenna,& Scot.sed cõtra hos disputauimus.1.Phys. Alij ponũt formas elemẽtorum in mixto: sed contra hos dicemus in capite de mixtione. Duplex hic in re difficultas, videlicet de substãtiali formali & accidentali, an in corruptione aliqua maneat.

Modo supponamus non esse nisi formã vnã substãtialẽ i cõposito:& petimus de accidẽtibus,an qñ corrũpitur aliquid, maneat aliqua ipsius qualitas aut accidẽs i genito nihil, nisi sola ipsius materia prima. & per hæc patet quæstionis sensus.

Sunt autẽ circa hoc duæ celeberrimę opiniones. Prior est eorum qni asserunt, quòd semper in corruptione fit resolutio vsq; in materiam primam ita,vt nullum accidẽs maneat idem numero in genito, & in corrupto. 1. Sñia fieri resolutionem in gñone vsque ad materiã primam.

Notant autem, quod in qualibet generatione conueniunt dispositiones duplices: quædam antecedentes rem generandam, & introducentes ipsam formam, at istæ corrumpuntur cum forma, quæ recedit a materia per primum non esse & se- Ingñone sunt duplices dispõnes.

& sequuntur aliæ similes dispositiones cum forma producta per primum esse, cõseruantes ipsam in materia. Verbigratia, ignis exsiccat, & calefacit aquam, donec forma aquæ expellatur, & inducatur forma ignis. Expulsa autem forma aquæ corrumpitur totus calor, & siccitas, quæ in ipsa erant: quia ad subiecti corruptionem corrumpũtur quæ in ipso sunt, & inducitur forma ignis cum nouo calore, noua siccitate, & alijs dispositionibus.

Authores huius sniæ D. Tho. Aegidius &c. Hæc sententia est S. Tho. & Ægi. 1. ge. tex. 25. & lib. 1. tex. 24 & Capreo. 2. Sen. d. t 5. q. 1. & Pauli. Sonzi. 8. Met. q. 9. & Caieta. de ente & essentia. q. 17. & communis Thomistarum.

1. Argu. Potissima argumenta huius sententiæ sunt ista. Primum est. Accidens est, quod aduenit enti in actu, ergo subiectum cui accidẽs inhæret, est totum compositum: ergo destructo composito, necessario destruetur accidens, ergo nihil corrupti manebit in genito.

2. Secundum est. Si accidens est in materia immediatè, & non in composito, summo ipsam materiam cum accidẽti, & peto, an sit vnum per accidens. l. per se. Non per se, ut notũ est, ergo per accidens. Sed omne per accidẽs præsupponit per se: ergo ante accidens prius natura est forma in materia, ratione cuius est unum per se.

3. Tertium est. Accidens unum numero non potest migrare de subiecto in subiectum, sed si accidens corrupti manet idẽ in genito, utique esset migratio accidentis, ut notum est: ergo fieri non potest ut maneat.

4. Quarto. Arist. tex. 23. dicit, quòd generatio est mutatio totius in totum, nullo sensibili manẽte. Sed si maneret accidẽs idem, iam maneret aliquod sensibile in utroque toto, ergo non esset generatio.

5. Quinto. Sequeretur, quòd esset idem motus continuus vtriusque, & diuersi subiecti, quod est impossibile. Probatur sequela. Cõburatur homo. l. animal viuũ, & continuetur calefactio usque ad cineres, tunc si idem est calor in mortuo, qui erat in viuo, & talis calor semper intenditur: ergo erit calefactio continua duorum subiectorum.

6. Sexto Sequitur etiam, quòd cum animal moritur, ille calor qui manet, est idem cum priore viui. Sed probatur, quòd non possit hoc esse. Calor mortui inducit putrefactionem, calor uiui conseruat, ergo non potest esse ille calor idem. His argumentis innititur hæc sententia.

Altera sententia est huic opposita. Distinguit enim duplex subiectum accidentium, alterum inhæsionis, alterum prædicationis & denominationis. Materiam cõstituit subiectũ inhæsionis, cui insunt accidentia, ad compositum est subiectũ prædicationis, de ipso. enim accidentia denominatiuè prędicantur. Ex hoc sequitur, quòd cum maneat idem subiectum inhæsionis, non repugnat aliqua accidẽtia, manere eadem in genito, quæ erant in corrupto. 2. Sẽtentia non fieri resolutionem vsque ad materiam primam. Duplex subiectũ, inhæsionis. & denominationis.

Hæc sentẽtia est Alber. Mag. tracta. 2. cap. 2. & Auerro. t. de gener. commen. 1. vbi dicit eandem esse materiam alterationis, & generationis, & similiter commen. 24 & Alber. Sax. q. 6. & Marsil. q. 7. & Grego. 2. sen. d 12. q. 2. arti. 2. & communis Nominalium. Auctores huius sententiæ. Alber. & Auer.

Argumenta huius sententiæ potissima sunt, quę sequuntur. Primum est ex Arist. hoc tex. 24. ubi dicit, accidentia cõmunia genito & corrupto manere in generatione. Et lib. 2. tex 25. dicit, elementa symbola facilius transmutari, quia unã qualitatem habent communem, ut aer, & ignis, utterque enim est calidus, humiditas sola contraria est. 1. Argu.

Secundum argumentum communissimum est Nominalium. Frustra fiũt per plura, quæ possunt fieri per pauciora, sed ad formam generãdam sufficiunt dispositiones præcedentes, ergo frustra ponuntur aliæ, quæ sunt similes prorsus. 2.

Tertium est. Si non manet eadem qualitas, sequitur, quòd aliquid corrumpitur sine corrumpente, quod est impossibile. Probatur sequela. Cum aer in ignem cõuertitur, si calor aeris non manet, a quo ergo corrumpitur? non a calore ignis, quia calor non destruit calorem, non a siccitate, quia non sunt contraria: ergo non habet corrumpens. 3.

Quartò. Sequitur etiam, quòd aliquid generatur, & non habet generans. Proba- 4.

tur: moriatur animal, manent albedo, sapor, & alia accidentia: si vero non, a quo ergo generantur? quia non est vlla causa efficiens, nisi gladius corrumpens animal, at tale agens non potest similes producere effectus.

5. Præterea quinto. Aliquid generaretur a suo contrario. Patet Demus, quòd moriatur animal ex nimio frigore, tunc per aliquod tempus inuenitur calor in cadauere: si ergo non est idem, sed de nouo productus, iam fieret à frigiditate contraria, quod est impossibile.

6. Sexto Experientia probatur, quia vix credibile apparet, quòd in homine mortuo nō sit eadem cicatrix, eadem figura, eadem dimensio, quæ erant ante, præsertim quia si de nouo producta sunt: frustra sunt producta, cum talia accidentia non sint necessaria ad formam cadaueris. Hæc est sententia horum, & rationes ipsorum.

1. Conclu. Superest, vt quid mihi probabilius videatur, aperiam. Sit igitur prima conclusio. Resolutio fit vsque in materiam primam mediatè, & post multas corruptiones, Explico. Cum homo corrumpitur in cadauer, & iterum cadauer in aliud, & hoc iterum: profectò iam post tot mutationes non est vllum accidens, quod erat hominis, sed sola materia.

Explicat̃ cōclusio.

2. Conclu. Hæc conclusio est certa apud omnes, præter Auerroem, qui quantitatem manere perpetuo cū materia autumat: sed contra istam sententiā diximus iam lib. 1. Physic. de qualitatibus vero alijsq; accidentibus, nulli est dubia.

Secunda conclusio. Aliquando immediatè ex prima mutatione fit talis resolutio vsque in materiam primam, ut patet in combustione paleæ, & in mutatione elementi nō symboli, & alijs huiusmodi. De his duabus conclusionibus non est magna difficultas.

3. Conclu. Tertia conclusio. Non semper fit resolutio immediatè vsque in materiam primam. Hæc conclusio mihi videtur multo probabilior quā opposita. Explicatur conclusio. Aduerte ergo, accidentia esse in duplici differentia. Quædā enim sunt communia genito, & corrupto: quædam propria vni. Scias enim, quòd genitum, & corruptum semper specie. l. genere differunt: nunquam enim primo unum in aliud eiusdem speciei corrumpitur, sed alterius, ut homo in cadauer, ignis in aquam, aer in ignem, & idem in omnibus.

Explicat̃ conclusio ex accidētium differentia cōium & ꝓpriorū.

Vnde accidentia propria speciei corrumpantur, nec manent in genito: at, quæ generica, & communia sunt aliquo modo, nec contrarium habent in genito, nihil uetat eadem manere in mutatione immediatè & prima. Istam sententiam mihi persuadeo multis rationibus.

Prima est: Illi debent accidentia inhærere, de cuius potentia educuntur, at accidentia educuntur ex potentia materiæ: ergo in ea inhærent. Loquor autem de huiusmodi accidentibus sensibilibus. Maior profectò videtur certa, quia vix potest intelligi quo modo si aliquid ex sola materia extrahatur, non sit in ea. Minor probatur: Sumo calorem in aqua: iste non potest extrahi ex forma, cum sit forma opposita, & determinata ad frigiditatem: ergo extrahetur in materia, & ex potentia communi ad opposita. 1. Ratio

Secundum est. Dispositiones in aqua attingunt introductionem formæ ignis, & ipsam producunt: ergo sunt cum ipsa forma: si enim non essent, quomodo possent producere formam? Antecedens autem probatur: quia nō est aliud, quod proxime attingat productionem formę, nisi talis dispositio: agens enim non producit substantiam, nisi per accidentia, vt instrumenta. 2.

Quòd si dicas adhuc, quòd solus ignis producit: argumentum non soluitur. Nam pono, quòd ignis agens desinat esse per primum non esse cum dispositionibus inductis, tunc nec erit agens, nec virtus eius. Nec oportet casum fingere, hoc enim apparet in virtute seminis, etiā destructo generante & patre. Si virtus illa nō est cum anima incipit & producitur, non potest generari, & profectò mihi videtur hoc argumentum esse admodum forte.

Tertium est. Si de nouo dispositiones producantur cum forma ventura, sequitur, quòd calor ut octo, & intensissima qualitas produceretur in instanti, & 3.

corrum-

corrumperetur altera in instanti: vt cum ignis producitur, & aqua corrumpitur. Hoc autem ipsi concedunt, sed profecto gratis, & absque ratione qua id probent necessario.

Et quamuis hoc de calore dici posset, tamen quomodo dici potest de animali, cuius dispositiones sunt tot organa, tot temperies particulares membrorum? Quis enim credet, quòd destruuntur õmnes aduenieñte anima, & in instãti producuntur aliæ? Sequitur enim, quòd frustra illæ præcesserunt: sat enim fuit animam introducere. Non enim hic potest dici, quòd sunt istæ dispositiones priores ad expellendam formam præcedentem, sicut calor in aqua: quia istæ organizationes, & instrumenta nullo modo tendunt contra formam seminis; ergo profecto manent eadem adueniente anima, ad ipsiusque aduentum perficiuntur.

4. Quartum argumentum est, quod ex mixtionibus sumitur, in quibus formæ herbarum, lapidum, & ipsorum simplicium pereunt, tamen virtutes manent, & qualitates inducentes eosdem effectus; quos ante. Nec valet dicere, quòd iterum de nouo producuntur similes virtutes: quia non est agens, quod potest tales producere. Quia enim ratione posset agens producere ex his herbis, quare nõ ex alijs rebus, quas de nouo producit? non ergo credendum est, sed, quòd manent ipsæ eadem qualitates.

5. Quintum est. Cum corrumpitur animal, & de nouo fit ille calor, peto, vel per se, producitur a causa quæ destruxit animal, vel mediatè & consequẽter. Non per se: quia si occisum est gladio, nõ videtur gladius, nec vlla causa per se productiua illius caloris. Si mediate & consequenter ad formam cadaueris, profecto est impossibile: quia cum talis calor non fit passio, nec effectus, nec dispositio necessaria talis formæ, sed alienum ab ea; nõ videtur, quòd possit consequi ad ipsius productionem.

Reijcitur solutio Caieta. Nec valet quicquam solutio Caietani, quòd ideo manet calor ille, quia non potuit ita corrumpi calor, vt in numero, & specie corrumperetur: ob id ille manet nõ idem numero, sed idẽ specie. Ego miror Caietanum, qui potest sibi talem conclusionem persuadere. Nam qui corrumpit indiuiduum, etiam corrumpit speciem in eo existentem, si ergo ille primus calor destructus est, etiam species in eo. Quod si dicat, Alius est productus, tunc non est ex potentia corrumpentis, quòd ille sit cum ipse producat calorem illum.

6. Sextum argumentum est ad hominem. Si forma prius natura est in materia introducta, quàm vllum accidens, & dispositio, peto, Vel illa forma est singularis, vel non. Si non: ergo non est producta, est enim productio singularium. Si ergo est singularis: ergo ante quantitatem & dispositionem indiuiduatur res: non ergo à materia signata prouenit formæ indiuiduatio. Hoc argumentum magnam habet vim in doctrina eorum qui tenent, non esse accidentia nisi in composito. Dicunt enim alibi, esse indiuiduationem formæ a materia signata & determinata. His igitur argumentis mihi probabilior apparet proposita conclusio,

Non pro solutione argumentorum. Nec argumenta in oppositum habent multum roboris. Pro solutione nota, quòd non ita ponimus accidentia in materia, quòd in ipsa nuda sint, quamuis forma separaretur omnis, nullus enim hoc dicit: sed sunt in materia, ita vt habeant aliquam formam, siue hanc, siue illam.

Ad 1. Ad primum igitur respond. quòd accidentia adueniunt enti in actu, & composito, quia non sunt in materia, nisi habeat formam, & non insurgunt, nisi ex materia, quæ aliquam habeat formam, siue hanc, siue illam. Nam quamuis dispositiones vnius antecedant ipsam, non tamen sunt ante alteram formam, quæ erat in materia. Quòd si velis, quòd primo & immediate omnia inhæreant composito; id nego. sat est, quòd adueniant, & insint materiæ, quæ est substantia, licet imperfecta. Accidentia ergo toti adueniunt composito alicui, licet non insint immediate, nisi ratione materiæ.

Ad 2. Ad secũdum, admitto accidens cũ materia consideratum vnũ esse per accidẽs, & quod tale præsupponit vnum per se: sed dico, hoc esse materiã. Quis enim negare pote-

poterit materiam secundum se substantiam esse? si substantia, ergo & una, & non per accidens.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd nõ est illud migrare de subiecto i subiectũ, immo manet idem subiectum inhæsionis, puta materia, quæ eadem est in genito, & corrupto: repugnat autem, quod accidentia transeant de materia in materiam.

Ad 4. Ad quartum patet solutio ex textus expositione. Nã secundũ Philop. per subiectum sensibile, compositum actu intelligitur, quod mutatur in corruptione & generatione, & idem non manet.

Ad 5. Ad quintũ sicut diximus lib. 5. eundẽ esse motum continuum cadaueris, & canis viui è turri cadentis, ac media in uia obeuntis: ita etiam putamus eandẽ calefactionem, si continuo per illud tempus combureretur, quia manet idem mobile secundum partem unam præcipuam ad motũ, & in calefactione manet idẽ subiectum, quamuis non sit idem subiectum denominationis, ac propterea non videatur tantum vnus motus.

Ad 6. Ad sextum est facilis responsio: non enim calor qui erat naturalis, inducit putrefactionẽ in cadauere, sed calor extraneus, qui plurimus erat ante, & pręterea ipse etiam calor naturalis, quia nõ est in conueniens, vt qui erat naturalis vni formæ, fiat extraneus alteri, ita ergo solui possunt argumenta contra conclusionẽ hanc nostram.

4. Conclusio p D. Tho. Sit quarta conclusio. Opposita sententia, scilicet, quòd non sint accidentia vlla eadem in genito, & corrupto, est valde probabilis: quamuis, vt dixi, mihi uideatur oppositum probabilius, & magis tenendum: Sex argumenta quæ facta sunt in alteram partem, solui possunt, si notes duo, quæ ipsi dicunt, Alterum est, quòd accidentia corrumpi contingit quatuor modis. Primo à contrario, manente subiecto, vt calor corrumpit aquę frigiditatem. Secundo ad corruptionem subiecti: quando enim subiectum corrumpitur, etiam omnia quæ in eo sunt, & sic dispositiones antecedentes corrumpuntur nõ a contrario, sed ad subiecti corruptionẽ. Tertio, ad corruptionem termini, ut destructo filio, recedit paternitas. Quartò ad defectum causæ, vt lumen ad defectum lucernæ. (1. Notandum pro solutione argumentorum.)

Alterum dicunt, quòd accidẽs aliquado per se producitur, & tunc à simili, aliquando per accidens, & velut consequenter, & tunc a dissimili, & a contrario. Et per hac aliqualiter soluunt argumenta. At quæ nos proposuimus, non ita facilem habent solutionem. (2. Notandum.)

Ad duo loca Aristo potest etiam respõderi. Ad primum respondeo pro ipsis, quòd Aristo. solum dicit hoc, quod cum qualitas est communis vtrique, id est, genito & corrupto, non est necesse, quòd illa mutetur in contrariam, ut quia aer, & aqua humiditatem habent, nõ est opus, cum aer in aquam conuertitur, quod sicut calor aeris mutatur in frigiditatem, ita etiam humiditas in siccitatem. Hoc non est opus, non tamen ex hoc colligitur, quòd maneat eadem. Ista est apparens satis euasio. (Ad loca Arist. Ad 1.)

Ad 2. Ad secundum respon S. Tho. eodem loco, quod ideo facilior est transitus in symbolis, quia est minor resistentia: quia nõ est nisi unum contrarium corrumpendum, in non symbolis sunt duo.

Obiectio Marsilii. Contra hoc subtiliter replicat Marsilius, quia si in nõ symbolis sunt duo corrumpenda, ita etiam sunt duo corrumpentia: & sic videtur eadem propositio unius ad unum, & duorum ad duo.

Solutio. Dico, quòd nõ valet instantia Et ratio est: quia humiditas. V g in aere, minus resistit igni, quia est cum calore, qui minus est proportionatus ei, quàm cum est, cũ frigiditate, tunc enim magis resistit, & propterea facilius est transmutare symbolum. Et hęc satis de hac quæstione.

TRACTATVS de Augmentatione.

CAPVT QVINTVM.

De augmentatione autem reliquum est. Tex. 25.

Propõ duarũ qõnũ tractãdarum. 1. in quo differat augmentatio non alterõne,

POstquam de generatione, & alteratione dixit, nunc augmentationem aggreditur, ac duæ tractanda proponit, alterum, quo: nam differat à generatione &

ne & alteratione. alterum quomodo fiat augmentatio, similiter diminutio.

An augmẽtatio & alterõ differãt i solo termino ad quem, an i alio aliquo. Circa priorẽ quæstionẽ dubitat, an in solo termino ad quẽ fit differentia inter has mutationes: an etiam in aliquo alio, scilicet in modo aliquo. Et respondet, qđ in vtroque. In termino quidem ad quem, quia generatio est ad substantiã, alteratio secundum qualitates, augmẽtatio autem secundum quãtitatem. In modo quidem, quia, quod generatur, dũ generatio nõ necessario mutat locum, lignũ enim eodem loco manens potest substantialiter mutari. Similiter, quod alteratur: nã quiescẽs in loco potest alterari. At, quod augetur, necessario mutat locũ, ob id differt in hoc modo augmentatio à reliqs: hæc enim cum mutatione loci, illæ non necessario coniunctæ sunt.

Nota ex Philop. d artiũ differentia. Notat Philop. ꝙ artes tripliciter differunt. Quædã in sola materia, ut qui facit statuam ex ligno, & q facit ex lapide, & qui facit ex ferro. Quædam differunt forma sola, ut qui ex ligno facit statuam, & qui ex ligno triremes facit. Quædam in utroque ut medicina, & ars domificandi, & ars fabrilis. Ita se habẽt hæ, augmentatio, generatio, & alteratio, differũt enim in termino ad quẽ, q̃ est uelut materia, & in modo, qui est uelut forma, ut dictũ est: & ita in prima quęstione dubitauit in quo differunt, an in uno horum, an in utroque.

Dubiũ 1. Dubitabis, Quare, cum tres sint mutationes, dixit, Vtraque mutatio fit ex potentia in actum? quia utraq; uidetur denotare duo.

Solutio Philop. Respõdet Philop. quòd duas mutationes, scilicet augmẽtationem, & alterationem sub una coniunxit, quia utraque est mutatio accidentis.

Dubiũ 2. Dubitabis ulterius, qa 8. Phys. tex. 55. dicit, quòd alteratio præsupponit motũ localem. Solutio. Dico, quòd nõ præsupponit motum localem semper sui, sed, i. sui. i. alterius: hic autem dicitur, quod nõ est opus ꝙ ipsum met alterabile localiter mouatur, dum alteratur, sicut augmentabile.

Alio autem modo ab eo, quod fertur.

Quo mõ qđ augef Cum dixisset augmentabile, i. quod diminuitur mutare locum, explicat quomodo mutet locum. Dicitq; primo, quod & diminuit, mutet locum. non mutat totum locum, sicut, quod fertur, hoc enim unum locũ relinquit, alterum acquirit at, quod augetur non relinquit locum quẽ occupabat, sed ipsum retinet. Dicit secundo, quod non retinet ipsum, sicut, quod circulariter mouetur, ꝙ intra eosdem terminos secundum partes mutatur, sed mutat locum, sicut quod extẽditur, quia retinens eundem locũ, ampliorem & lationẽ acquirit, in minorem autem se contrahit, quod diminuitur, nõ tamen totum deserit.

Quod igitur differt non solum in ipso.

Tex. 26.

Infert conclusionem, non solum differre augmentationem ab aliis in termino à quo, sed etiam in modo, quia cũ illa loci mutatione necessario fit, vt dictũ est: & sic soluitur prior quæstio in principio posita. Responsio ad 1. qõnem. Augmentatio differt ab aliis motibus & iõ ne termini, & modi.

Secundam autẽ quæstionem aggreditur, quomodo fiat augmentatio, & ponit quæstionem. Supponitq; prius, quod circa magnitudines fit augmẽtatio. quo supposito, petitur quomodo fit augeri & minui secundum magnitudinem & corpus, quia dupliciter potest intelligi, aut ꝙ augemur magnitudine & corpore potentia aut actu. Et nota, quòd est quęstio de materia augmentationis, & diminutionis. Qõ 2. Aristote. quo mõ fit augmẽtatio Sensus qõnis.

Vtrum ex potentia quidem magnitudine.

Tex. 27.

Quaestionem ꝓponit, an corpus seu magnitudo generetur, i. augeatur ex non corpore, & magnitudine actu, sed ex corpore potentia. i. nõ sic. Adhuc, si ex non corpore actu, corpore uero potentia, an fiat ex tali corpore potẽtia, quæ materia est secundum se separata uel non, sed in aliquo existenti. An magnitudo augeatur ex nõ magnitudine.

Et facit argumentum, quo probat non fieri augmẽtationem ex materia separata: tũc enim. i. esset absque loco. i. esset ut punctus. i. uacuũ. i. corpus insensibile talis materia: sed nihil horum potest esse; ergo non fit augmentatio ex materia sepa- Arg. Aris. a disiunctione. Primum.

separata, quæ sit potentia corpus. Minorem probat quātum ad duas priores partes, quòd non possit esse non habens locum quia id, quòd generatur.l. augetur, locum habet: ergo etiam id ex quo debet esse generatio, & augmentum; debet locum habere, si non per se, saltem per accidens. Probat etiam, quòd non sit vt punctus, quia tunc esset in alio, & non separata.

2. Reliqua duo prætermittit: quod non sit vacuum, quia vacuum impugnatum

3. est lib 4. Phys. Similiter, quod non sit corpus insensibile, quia iam etiam non esset per se, sed in corpore: tum etiam, vt dicit Philop quia non potest esse corpus quin sit sensibile: nam si corpus est, locum habet, & tunc.l. sursum.l. deorsum, naturaliter.l. violente, & omni modo sequitur, quòd sit sensibile: aliter non haberet locum.

Nota. Nota, quòd hic locus varie exponitur a multis, & à Philop. quia varie legit. Mihi magis ad mentem Arist. videtur expositio data: debes tamē supplere vnam coniunctionem, quę deest, vbi dicitur, Veluti punctus: legi debet, Aut veluti punctus: habetur Græce.

Sed si in aliquo inerit. *Tex.* 28.

Impugnat alteram partem, quòd non sit hoc corpus in potentia in aliquo: ita tamen, vt nihil eius sit nec pars, nec accidens eius: si enim aliquid esset, tunc non potentia, sed actu esset. Hoc impugnat tripliciter, dicens primò, multa seq impossibilia. Primo sequitur, ꝙ esset generatio ex aliquo non corrupto, vt aeris ex aqua non corrupta. Patet: quia fit ex ea, quod est in aqua, & nō est ipsius quicquam, sed sicut vas.

Triplex impugnatio unius partis distinctiuæ, Qd non sit corpus in potentia ex quo fit augmētatio. Primo.

2. Secundo possent in uno esse infinitæ materiæ, cum nihil illius sint, & locum non occupent, cum non sint corpora: & sic infinita possent actu generari.

3. Tertio sequitur, quòd cum ex aliquo generatur aliquid, tunc recederet aliquid ab eo, ex quo generatio fit: puta cum fit ex aqua aer recederet aqua manens, & relinqueret materiam, sicut qui manens alteri relinquit locum. Hæc autem omnia impossibilia sunt.

Melius ergo est facere omnibus. *Tex.* 29.

Concludit, quòd cum materia non sit separata secūdum se existēte, nec in alio, ita vt nihil sit illius, debemus fateri ipsam esse inseparabile ab omnibus, id est, esse quid in vnoquoque, quod non possit ab ipso manente separari, atq; ita ipsius erit pars, eritq; cum ipsa re vnum numero, id est, vnum numero facient, ratione & definitione distincta. & ita est: materia enim ignis cū ipso vnū est numero, cum in ipso existat, ratione autem distincta est: sic etiam in alijs.

Materia est inseparabilis ab unoquoque.

Ex quo obiter reijcit eos, qui pūcta, & lineas corporum materiā ponebāt. Contra hos argumentum ponit: quia puncta lineę, & alia huiusmodi, corporis & materiæ termini sunt, at materia nō est terminus: non ergo sunt puncta materia: est ergo materia illa, cui insunt formæ, & ista nec ab his separari potest, ut probatū est.

Pūcta, & lineæ non sunt corporū materia.

Generatur igitur simpliciter alterū. *Tex.* 30.

Concludit, quòd id ex quo generatio est, aliqd est.l. corpus actu, & non potentia, sicut id à quo res fit actu etiam est.l. simile in genere, aut in specie, ut in vniuocis in causis, aut saltem actu, ut in æquiuocis. Sicut ergo à quo, est actu, ita ēt ex quo generat enim ignis actu ex aqua.l. aliquo in actu sibi simile: similiter frigus actu generat ductū sibi dissimile ex aliquo actu, puta molli.

In gñone terminus a quo est corpus actu, non potentia corpus.

Hic nota diligēter, ut intelligas Arist. mentem, quòd materia est duplex. Quædam est alterationis, quæ sui mutatione rem conficit, vt mel & acetum sui mutatione faciunt oximel, & elementa mixtū. Quędam est materia cōpositionis, quę, non destructa rem componit; vt lignum arcæ est materia in arte cōpositionis, at in naturalibus est materia prima in composito per se.

Nota primo materia duplex una alteratiōne, altera cōpositionis.

Aduerte etiam, quòd in generatione præter materiam compositionis; est etiā materia alterationis, puta terminus à quo, vt aqua materia est ignis: similiter I augmentatione est materia alterationis

Nota 2. In gñone reperit utraque materia, & in augmentōne sed diuerso modo.

cibus

cibus extrinsecus sumptus, qui corrumpitur, & in hac materia alterationis conuenit generatio, & augmentatio, & talis in vtraque est corpus compositum: ac ob id Ari. modo de generatione, modo de augmentatione loquitur hic quia cōmunem habent alterationis materiam.

Generationis tamen materia compositionis differt ab ea, quę est augmentationis: qđ materia generationis nō est corpus, sed prima materia: at in augmētatione est corpus actu: nam vt dicemus: cibus, qui est materia alterationis: cōuertitur in propriam substātiam rei viuentis, & sic conuersus & factus actu, auget tunc: vtraque ergo materia in augmentatione est corpus actu, vt late dicemus post.

Quoniam autem est, & substantiæ. Tex. 31.

Materia augmentationis est corpus actu, non cōe corp⁹, sed particulare, & singulare.

Cvm dixisset augmentationis materiam corpus esse, seu materiā, vt est à re inseparabilis, nunc probat quod nō qualecunque corpus, sed particulare & singulare, non enim corpus actu in communi, sed hoc, & illud, est materia augmentationis: & hoc sic ꝓbat. Materia, vt est in corpore, est materia augmentationis: sed nō est corpus quod nō sit hoc corpus singulare: ergo corpus singulare est materia augmentationis.

1. Ratio.

Probat, quòd omne corpus sit corpus singulare: quia nullum est uniuersale corpus separatum.

Nota. Idē est re alterationis & augmētationis subiectum, ratione diuersum.

Ex quo fit, ꝙ corpus est quale: & sensibile, & idem est alterationis & augmentationis subiectum, quamuis ratione differant, non tamen re l. loco, idem enim est corpus, quod est quantū, & quod est quale, & eundem occupat locum, nisi quis velit dicere qualitates esse separatas: quod est impossibile. Ratio tamen vtriusq; est diuersa: secundum enim quantitatem est augmentationis materia, vt quale vero alterationis.

Colligitur ratio.

Et hinc colligitur ratio: nam materia augmenti corpus actu est, & non potentia corpus, & magnitudo: quia idem est subiectum & materia circa quam contingit alterationes eē, & augmētationes, sed alterationes sunt circa corpora actu, & particularia: ergo & augmētationes: non ergo est aliquid commune & separatum, puta materia, vt probatum est.

2. Ratio.

Alteram etiam rationem facit ad idē probandū ex differentia generationis & augmētationis. Nam generatio est ex potentia in actum: at augmentatio est additamentū præexistentis magnitudinis habenti iam magnitudinē: fit ergo augmētatio secundum corpus actu. Et nota, qđ loquitur iam de materia compositionis.

Dubium.

Dubitatur; Nam cum augmentatio sit motus, videtur, quòd sit existentis in potentia, & ad quantitatem, quia est motus ipse ad quantitatem.

Solutio. Nota. Qđ augetᵉ est partim in actu, & partim in potentia.

Aduerte, quòd id quod augetᵉ, partim debet esse actu, partim potentia ad quātitatem. Est quidem actu: quia debet præcedere sub aliqua quātitate: quod enim totam acquirit quātitatem de nouo, nō augetur, sed generatᵉ: augmentatione enim ad maiorem quantitatem est, & respectu huius debet esse in potentia.

Sic etiā id ex quo fit augmentatio.

Id etiam ex quo augmentatio fit, debet actu & potētia quantū esse: actu qdē, quatenus corpus aliqđ debet esse, & non materia separata: potentia vero quatenus debet esse sub quantitate illius rei, quæ augetur. Arist. loquitur secundum id qđ est vtrunque actu, & quod augetur, & ex quo fit augmentum.

Accipiendum itaque magis. Tex. 32.

Repetitur qō diligentius examinanda.

Modvm augmenti scrutaturus, cum materiam esse corpus actu docuisset, iterum eādem quęstionem proponit, vt iam modum hunc explicet: ob id iterum quæstionem à principio particularius dicit ꝓponendam, an id ex quo augmētatio fit, sit corpus actu.

Nota. Supposito triū principiorum.

Et nota verba, Dicit enim, Quali existenti augeri: id est, cum augmentum sit secūdum aliquem modum, huius causas determinare oportet.

Ad explicandum autem hoc, sumit tria principia communia in augmentatione; per hæc autem reliqua inquirit: sicut de loco disputaturus prius communia de ipso sumpsit. Primum principium augmentationis, & diminutionis doctrinæ est. Quod augetur, eius quælibet pars augetur. Alterum, Quod augetur, idem

Primum

est in principio & fine augmenti, similiter etiam de diminutione, & hoc principium in textu sequenti ponit. Tertium est augmentum fit aliquo ab extrinseco sumpto, quæ omnia postea examinanda sunt.

Ratio dubitationis. Ponit igitur argumentũ. Ex quo augmentum fit I. est corpus. I incorporeum. Si incorporeum, erit uacuũ. I. aliquid ex his quæ superius impugnata sunt. Si corpus ab extrinseco sumptum cũ id quod augetur secũdum omnem sui partem augeatur, uidetur, quod sit corporum penetratio, quod est impossibile. Hoc est argumentum dubitatiuum ad indagandum modum augmenti.

Sed neque sic contingit. Tex. 33.

Reiicitur quidã augmentationis mod°. EXCLVDIT quendam modũ, quẽ aliquis posset excogitare, puta qđ sic sit augmentum, quomodo ex aqua aer, fit enim maior substantia ex minori, diminutio uero ẽ contra, ex aere aqua. Hunc modum excludit, dicens, quod est generatio & corruptio, nõ tamen augmentatio, nec aquæ, nec aeris, nec corporis in communi. Si enim aliqđ uideretur augeri, esset corpus commune aquæ & aeri, quia illud maneret sub minori & minori quantitate illorum enim utrunque non manet, sed unum generatur, alterum corrũpitur. Sed tale corpus non est actu, qa nõ est aliud quam aqua & aer, non enim corpus est in communi separatum.

Quòd autem aqua I. aer, non augeatur, probat, quia in augmento oportet seruare omnia principia tria, quæ dicta sũt. Deest autem unum hic, quia quod augetur, debet manere idem sub utroque termino, at cum ex aere fit aqua, neutrum manet ante & post, est enim unum generatum, alterum corruptum. Et in hoc similatur augmentatio alterationi, in utraque enim idem manet intellige compositum substantiale, quamuis alteratio sit secundum passiones augmentatio secundum quantitatem.

Dubium. Hic dubitat Philop. de aere cũ fit aqua, uidetur enim relinqui vacuum, & cum aqua fit aer, uidetur esse penetratio.

Solutio. Respon. quòd neutrũ sequitur, sed ꝙ partes propinquiores elementi parũ condensentur. cum fit aer, rarefiant autem parum, cum fit aqua. Sed de hoc diximus lib. 4. Physic. tex. 83.

Dubitabit autem aliquis. Tex. 34.

CVM dixisset corpus augeri corpore, dubitat, quid dicatur augeri, an cibus ipse, an id quod sumit cibum, an utrunque. Videtur enim, quod vtrunque, nam sicut cũ aqua miscet vino, vtrunque augmentũ suscipit, ita similiter cibus, & animal. Quid augeatur cibus, animal, an vtrunque.

Respon ꝙ nõ augetur nutrimentum, sed animal, quia non manet nutrimentũ & cibus, animal autem manet, & quod augetur debet manere.

Respon. autem ad exemplum de vino quòd id quod dominãs est, & vincit alterum, dicitur augeri, vt vinum si parum aquæ infusum sit. Quòd autem vinũ dicat augeri, patet, quia manet, & illa mixtio vinum est, cum faciat vini effectus cõtra uero aqua augetur si parũ est vini, & vincit aqua. Et attende, quod loquitur de augmento improprio per similitudinem ad proprium, quod est uiuentium. Responsio animal augetur non cibus.

Idem dicit in alteratione, nõ enim passio quæ de nouo est, alterata dicitur, sed subiectum, quod idem manet. Idem in alteratiõe dicendum.

Quod autem alteratum est, hoc quandoque quidem.

Cum de alteratione, & augmentatione dixisset, similitudinem habere, quòd id quod alterari & augeri dicit, debet permanere, nunc dissimilitudinem, & similitudinem quandam in ipsis ponit. Similitudo, & dissimilitudo augmentationis & alterationis.

Dissimilitudo est, quod si respicias id à quo sit augmentum, & à quo alteratio puta extrinsecum ipsum, quod in alteratione est agens, in augmento cibus, tunc alterans aliquando alterat, & alteratur: vt dum frigefacit aqua, calefit. Aliquãdo non alteratur, vt Sol agit, nõ alteratus ab eo, in quòd agit. Non sic autem in augmento se habet cibus, sed semper auget, & non augetur. Alterãs duplex quod alterãdo alteratur, & quod alterando nõ alteratur.

Similitudo tamẽ est, quòd sicut in aucto est uirtus augẽdi, ita I alterato virtus alterandi, ita vt in vtroq;, id est alterabili, & augmẽtabili sit principium motus, scilicet

scilicet augmentationis & alterationis.

Solutio cuiusdam dubij. Et per hoc solui potest dubium vnum nam aliquando cibus fit maior in corpore, vt dum conuertitur in spiritus, id est, in substantiam subtiliorem; vt in chilum, aut sanguinem, tamen non augeri dicitur, nō solum quia corruptus est, vt diximus, & non manet, sed etiam quia in cibo non erat illa, virtus, vt conuerteretur in maiorem substantiam, sed in animali alterante, & conuertente cibum, quòd si augeri diceretur vtique haberet virtutem talem in se.

Nota. Quod augetur debet hēre i se virtutē vt tale motum exerceat. Hinc habes, quod id quod augetur, in se habet virtutem ut talem motum exerceat, nec est virtus augmentatiua ab extrinseco, sicut est cibus.

Dubium: An virtus alteratiua sit in alterante.

10

Duplex dubium hic esse potest, alterū est, quomodo dicit virtus alteratiua esse in eo quod alteratur. Videt enim potius esse ab extrinseco, non enim calefit aliqd

1. Fundm. aut frigefit, nisi ab extrinseco agente.

Aduerte, quòd non est dubium de virtute augmentatiua: hanc enim certum est, esse in eo quod augetur nō in ipso cibo; & hoc dupliciter, vt bene dicit Philo.

1. Primò, quia in eo est virtus augmētatiua, vbi est virtus nutritiua, sed hæc non est nisi in eo, quod nutritur, non autem in cibo, & nutrimento, quia nutrimentū corrumpitur, at virtus nutritiua manet, est ergo in ipso, quod nutritur, hoc enim manet.

2. Secundò quia ibi est virtus augmentatiua, ꝙ assimilat sibi, & ad se trahit aliud, sed quod augetur, trahit ad se, & sibi assimilat nutrimentum, non autem è cōtrà, ergo in eo est talis virtus. De hoc non est dubium, at de alteratiua virtute hoc est difficile.

1. Opin. Duplex est opinio circa hoc, & Latinorum, & Græcorum. Latini dicunt, sensum Arist. esse, virtutem alteratiuā esse simul cum augmentatiua, vt sicut in eo, qđ augetur, est virtus augmentatiua, ita etiam

Reijcitur hæc opi. sit alteratiua alterandi cibum ipsum. Et hæc est doctrina vera, sed non videtur ad mentem ipsius Arist. nam tunc non esset virtus in eo, quod alteratur, est enim cibus, qui alteratur.

2. Opin. Propterea magis placet altera expositio Alexandri, & Philop. In cuius declaratione aduerte, quòd est duplex virtus alteratiua. Vna remota, quā aliqui actuatiuam vocant, altera propinqua, quam aliqui factiuam alterationis vocant.

Nota 1. Duplex est alteratiua virtus, propinqua, & remota.

Nota 2. Quoddā alterās nō alterat, nisi prius ipsum altere tur

Et vt clarius hoc fiat aduerte, quòd est aliquod alterans, quod nō alterat aliquid nisi prius ab ipso alteretur; sicut vinum & piper non calefaciunt, nisi prius à calore naturali alterentur. similiter pharmaca, tunc illa virtus, quæ primò actuat, & alterat ipsum alterans, dicit remota, & actua tiua. Illa verò, quæ alterata alterat, ꝓpinqua & factiua illius alterationis.

Rñsio ad dubiū: quę virtus alterans sit in alterante. Loquitur igitur Arist. de virtute alteratiuā actuante, hæc enim est in eo, qđ alteratur, vt notū est, vt virtus actiua piperis est in eo, quod à pipere calefit, & alteratur, & talis est ea, quæ est in eo, ꝙ augetur. actuat enim cibum, qui actuatus animal, alterat, & ita locus exponitur.

Dubiū 2. Alterum dubium est, quomodo dicit hic esse alterans, quod nō alteratur cum constet agens repati, dum agit. Philop. dicit. Verum est, agēs alterari, & aliquid parum alteratur, vt plus sit, quod agit, & hoc dicitur non alterari.

1. Rñsio Philop.

2. Rñsio verior. At magis in hoc placet mihi expositio multorum Latinorum, quod loquatur in genere de quocunque alterante, est autem aliquid, quod alterat, & non alteratur, vt Sol, Cœli, & causæ vniuersales. Est aliud, quod alteratur simul, vt particularia agētia, & sic in textus expositione diximus exemplum ponentes de vniuersali causa.

Quoniam autem dubitatum est de his Tex. 35.

De modo augmentationis repetunt qdā ante dicta. Cum de modo augmentationis disputasset, ipsum iam explicare aggreditur, ac repetit, qđ superius dixit, puta in modo isto constituendo, & explicādo esse obseruanda principia illa tria, ne aliquod falsi ficetur. Primum est, vt maneat idē, quod augeri dicitur, alterum est, agmentum fieri, aliquo ab extrinseco adueniēte, tertium est, vt quolibet signum sensibile augeatur, vocat signum sensibile partem

Tria obseruāda principia augmentatione.

 mini-

minimam naturalem, quæ potest per se actionem habere, & cibum conuertere.

Tres aliæ obseruandæ veritates.

Adhuc præter ista tria principia oportet alias tres veritates obseruare, quas simul concordare, est difficile: quòd nõ est vacuum intra corpus; quòd non est corporum penetratio; quòd non augemur in corporeo, sed corpore.

Qd difficile videat, has simul cõuenire, & inuenire modũ quo hat augmentatio.

Ista tria simul consonare, videtur difficile: nam corpore suscepto ab extrinseco augemur: quare videtur, quòd penetretur cũ nostro corpore, quòd si penetratio non est, videtur, quòd non debeat esse corpus, quo augemur: quòd si nec penetratio est nec in corporeo augemur, videtur, quòd interius sit vacuũ, in quod recipiatur corpus hoc. Quòd si non est vacuum, profectò difficile est, modũ inuenire, quo possit augmẽtatio cõstare. At talis modus inueniendus est: nam impossibile est, vnũ quodque illorum scilicet in corporeo augeri, penetrationem esse, aut vacuum intra corpus quod augetur, dari.

Suscipiendum autem causam cum determinauerimus.

2. Suppositio. Partes dissimilares augentur, quia similares augẽtur. Nota. Quæ sint partes similares, & dissimilares.

Antequam huius causam explicet, & modum, prius duo proponit. Alterum est quòd partes dissimilares augentur, quia similares augentur: & ratio est, quia ex ipsis constant.

Hoc proponit Aristo. vt sciamus, qui est, quod primò augetur, & in eo modum consideremus.

Aduerte ex libr. 1. Histor. cap. 1. in animalibus, etiã in alijs viuentibus esse partes in duplici differentia. Quædam dicuntur similares, puta quæ diuiduntur, & cõponuntur ex partibus eiusdem rationis, & denominationis cum ipsis; vt caro, cuius quælibet pars est caro; & os, & neruus, & similia.

Quædam sunt partes dissimilares, quæ ex huiusmodi similaribus cõstant, & mẽbra vocantur, vt caput manus, pes, & reliqua: & harum non quælibet pars est eiusdem rationis cum toto: nõ enim pars capitis, vel manus est caput aut manus.

Cum igitur dissimilares sint aggregatio similarium quædam, augmentum ipsarum pendet ex similaribus: ob id enim augetur caput, quia os, caro, nerui ipsius augentur.

2. Suppositio. Partes similares aliquãdo accipiunt ꝓ forma aliquãdo pro materia.

Alterum, quòd proponit est quamque partium similarium, sicut & aliæ res naturales, quæ dicunt formam in materia, dupliciter dici. Vno modo pro forma altero modo ꝓ materia: vt os, caro, neruus, aliquando pro formis, aliquando pro materijs sumuntur.

Nota expositionẽ loci Arist.

Et quanuis iste locus sit difficilis; & varie exponatur à multis; tamen sequar modo expositionem Philop. quia in quæstione hoc latiùs examinabitur. Per formam & materiã intelligit eas, quæ sunt partes substantiæ compositæ naturalis. Et dicit, quod nomina aliquando significant formas, aliquando materias: id est, aliquãdo rem ratione formæ aliquando rem ratione materiæ, secundũ quòd contingit prædicare de his, & quæ secundum materiã, & quæ secũdum formam insunt. Aliquando etiam totum compositum significant, vt dicit Philop. sed non exprimit Arist. quia hoc nil facit ad præsens.

Nota aliquando significant rem rõne formæ, aliquando ratione materiæ, aliquando totũ ipsum cõpositũ.

Quamcunque igitur partem augmentari.

Conclusio Arist. Augmentatio fit secundũ formas, nõ secundũ materiam.

Suppositis his, quæ in præcedenti textu dicta sunt constituit cõclusionẽ, quòd augetur caro, os, & reliqua secũdum formam, non autem secundum materiam, ita, vt illa tria dicta principia veritatẽ habeant in augmento secundum formam, non autem secundum materiam.

Quòd est dicere, Os, neruus, & reliqua dicuntur augeri, qui ipsorum formæ modo sub minori, postea sub maiori sunt materia, at ipsorum materiæ non dicuntur augeri, quia quædam partes recedunt, quædam adueniunt, nec vnquam materia manet eadem.

Oportet enim intelligere quemadmodum. Tex. 36.

Explicat conclusio Comparatione.

Comparatione explicat, quo modo vna forma maneat, puta. Sit aliqd vas, in quo infundatur aqua, & effundatur, ita, vt noua, & noua sit aqua: tũc manet idem vas, at materia non: ita similiter forma viuentis est: sicut vas, manet eadem

dem tamen partes materiæ quędam tecedunt quædam adueniunt.

Obiectio. Dices, quod non est simile exemplum nam vas manet sub eadem quantitate, at forma aucti est maior, & maior.

Solutio. Dico, quod exemplum tantum est ad vnitatem formæ ostendendam sub diuersa materia: ꝙ si exemplum velis adæquatum, vt dicit Philop sume vtrem; qui simul extendatur, dum aqua accedit, & tűc erit exemplum plenius.

In his autem, quæ sunt dissimilium partium. Tex. 37.

Idē ostendit in par tib. dissimi latib. fieri augmenta tionē secū dū formā in qb' clarius apparet.

CVM dixisset, formam manere eandē in osse, & neruo, & reliquis; nunc id magis esse manifestum, docet, in dissimilaribus partibus, in quibus notius est, quod proportionaliter auctæ sint, id est, secundum omnes suas partes.

1. Quare autem in his sit noti', reddit rationē: quia magis nota est forma; & semper videntur restare manus formę, pedis, & capitis, quantumcunque materia existens sub forma tali sit alia, & alia.

2. Confirmat ex vulgo, notiorē esse formam dissimilarium: nam omnes cōmuniter putant, in animali mortuo manere eandem carnem, tamen nō eadem membra: & re vera, neutrum manet, quia vtriusque forma, scilicet anima recessit. At error est, quia minus discernitur forma in similaribus.

Quòd si huius queres rationem, ea est nam operationes membrorū sunt notiores, quam similarium partium; ob id cū in homine mortuo non sint, facilius cognoscitur, illic deesse formam, quam in similaribus.

Conclusio Aristote. Qđ augeť manet idē & fm omnē Partem augeť secū dū formā, nō secūdū materiam. Concludit ex his, quòd augeri, & idem manere in auctione, ꝙ secundum omnē partem augeri, verum est, secundum formam, non tamen secundum materiam quod post examinabitur.

Maius autem totum generatum est. Tex. 38.

Ideo ex quo fit augmentum esse debet dissimile I princip.o. De modo, quo augmentum fiat, dixit nunc ad materiam, & id, ex quo augmentum fit, se trāsfert, ac dicit, quod nutrimē tum quidem in principio est cōtrarium, & dissimile ipsi viuenti, tamen mutatur in simile. Verbi gratia accedit sanguis humidus ossi sicco, est quidem sanguis contrarius, tamē mutatur in os, & fit similis, & sic auget ipsum os, & sic in reliquis partibus. & ita augmentum fit ex simili, & dissimili, simili in fine mutationis, dissimili in principio. & simile fine.

Dubitabit autem aliquis, quale oportet. Tex. 39.

Id qđ nutrit, & auget debet esse potentia viuens. QVIA dixerat, quod nutrimentū est dissimile in principio, posset quis quærere, An omnis res sit nutrimentum ita, vt quodcūque corpus augeri possit. Ad hoc respon. quòd non, sed id solum, quod est in potentia viuens, & potentia id, quod debet nutriri, & augeri: id ergo auget carnem. l. os, quod est potentia caro. l. os.

In nutritione fit generatio qdā, & corruptio. Ex quo sequitur, quod debet esse corruptio, & generatio quædam; corrumpitur enim id, quod est potentia caro. l. os, si sit purā sanguis, l aliud quid: & fit actu, ac generatur caro, & os. l reliqua, quæ augeri debent.

Nutritio p̄cedit augmētationē. Vnde augmētationem præcedit generatio nutrimenti, secundū quam fit actu simile ei quòd debet augere, & nutrire.)

Nutrimentū nō dēt manere de se, sed vniri nutrito, & aucto. Sed addit, quod sic ille cibus, & nutrimentum debet generari, & fieri actu uiuens, puta caro, os. l. neruus, vt non maneat per se existens: tūc enim esset generatio: sed debet coniungi, & vniri cum ipso aucto, & nutrito, & ita non per se, sed in hoc, quod augetur, debet esse, & sic ipsum augere poterit.

Quid igitur patiens ab hoc actum est.

Qđ augeť dēt recipere I se nutrimētum mutatū, & sibi Vnire. Concludit ex dictis: Quod augetur, debet in se recipere ipsum nutrimentū mutatum, & ab ipso pati recipiendo; & non solum recipiendo, sed etiam velut secum miscēdo per copulationem, & vnionem. Et hoc Arist. dicit modo interrogatiuo, explicatque duplici exemplo.

1. Exemplum. Alterum est: *Si quis habeat vinum*, qđ habet potentiam conuertendi, & faciendi vinum aquā sibi mixtam, & infusam; & infundat parum aquę ipsi vino; tūc ex aqua

aqua fiet vinum, non vt per se, sed cum ipso vino coniunctum, & vnitum: sic fit cōuersio cibi in aucto, quantum adhoc.

2. Exemplum. Alterum est de igne, qui aliquando cōburit ligna distantia, & non sibi vniendo & tunc dicitur generatio ignis: aliquando vrit sibi iniecta, ac sibi vnit, & tunc augetur.

Sic virtus augmentatur, quæ inest in carne. l. osse. l alijs partibus: conuertit nutrimentum in potentia ad actum, & sibi vnit, & insurgit augmentatio.

Nota. Et auerte, quòd exempla solùm in hoc ponuntur, vt ostendatur generatio, quæ fit non per se, sed cum agentis copulatione, & vnione.

Quantum autem vniuersale quidem. Tex. 40.

Dubium. HVNC locum bene exponit Philop. dicit enim, quòd dubium soluat, quod suboriri poterat ex his, quę dicta sunt de nutrimento. Dictum est enim, quòd sit potentia viuens, scilicet caro, os, neruus. l. aliquid simile: & quod debeat mutari in actu tale. Ex hoc videtur sequi, quòd iam ipsum non sit actu corpus, sed potentia, nec magnitudo.

Solutio. Ad hoc respon. quòd potest quidem esse vnum actu corpus, & quātum, & aliud potentia. Non enim prohibet, vt id, quod dēt fieri ex potentia aliquid actu, sit aliud quid actu; & quod sit hoc quantum, sit aliud quantum. Et ad hoc ostendendū, dicit, quòd non sit vniuersale, vt animal, sed ipsum singulare, puta hoc. l. illud nec sit corpus in communi, sed hoc. l illud. similiter nec quantum in communi, sed hoc. l. istud. Si enim fieret in vniuersali corpus, fieret prorsus ex non corpore: & si fieret quātum in vniuersali, fieret ex omni non quanto. at cum fiat hoc corpus, potest fieri ex hoc non corpore, sed quod sit aliud corpus: Similiter fit quantum ex alio, quod non sit illud quantum, sit tamen aliud, Ita ergo augetur caro ex aliquo quanto, sed non ex eo, quod sit caro ipsa quanta actu, vt ex sanguine, similiter nutritur, & augetur vnum quodque ex eo, quod est potentia tale, & mutabitur in actu tale, nō tamen prohibet, quin sit aliquod aliud actu corpus.

Dubitat Philop. quare cum fit animal, fit ex omnino non animali, at corpus fit semper ex corpore. Dubium Philop.

Respon. quòd forma animalis est separabilis, id est, potest esse materia absque quacunq; animalis forma, at nō à corpore separabilis est, & hoc quia materia sēper habet quantitatem. Solutio ex eodem.

Ex quo loco aliqui putant secundum Philop. quantitatem esse cœnam materiæ. Sed non est talis sententia Philop in hoc loco, solum enim dicit, quod non sit materia absq; vlla quantitate siue sit ista siue illa, sed non semper cum eadem. Nota. 2. Solutio auctoris.

Sed debebat adhuc ratio dari, quare nō sit separabilis à quantitate. Ob id dico, ꝙ materia non potest esse vnquam denudata ab omni forma corporis, sed aliquā semper debet habere, siue hanc, siue illam, quia proprius, & primus ipsius materiæ actus est actus corporis, & eius potentia in hunc terminatur, quanuis non habeat hunc actum ab vna forma, vt voluit Auic. sed ab ipsis singulis formis sensibilibus, quibus omnibus communne est dare hunc actum primum materiæ, vt ipsa compositum fiat, & sit.

Secundum igitur quod potentia compositum. Tex. 41.

CVM nutrimentum, qualiter se haberet ostendisset, nunc distinguit augmētationem à nutritione Hæ enim ex eodem fiunt subiecto, dicitq; ratione, & definitione differre, subiecto tamen conuenire, nam augmentatio respicit nutrimētum, vt est potentia quantum illud, quod dēt augeri, nutritio vero respicit idem, vt est potentia substantia viuens. Distinctio augmentationis à nutritiōe. Conueniunt subiecto differunt ratione.

Verbi gratia, sit nutrimentum, puta sanguis hic est potentia caro nutrienda, & potentia quantum ipsum, scilicet caro quanta Nutritio fit ex ipso, vt est potētia caro, & actu fit caro, augmentatio vero, ex ipso, vt est potentia tale quantum viuens & fit actu quantum. Exēplum.

Nota. Auerte tamen cum Philop. quòd tunc fit nutrimentum actu quantum, quando auget quantitatem viuentis sua additione. Hoc autem non semper est, ob id manet

net nutritio, quæ est conuersio sola, non augmētum hoc autem fit, cum plus substátiæ est deperditum quá reparetur per talem conuersioné, ut inferius dicemus.

Et nutrimentum augmētationi idem.

Dist nctio inter id qđ nutrit, & id quod auget. Sunt idem sub ecto & differūt ratione.

Posita differentia inter augmentationem & nutritionem, nunc eandem ponit inter quod nutrit & qđ auget sunt enim idem subiecto, sed differunt ratione, vt enim cibus est potentia caro, nutrit carnem, vt autem est potentia quanta caro, ita ut fit plus, quam deperditum, sic auget cum uero minus, diminuit, semper tamen siue in augmento siue in decremēto est nutritio, quia est substantię cōuersio.

Hæc autem forma sine materia vt immaterialis.

Quid, hoc loco intelligit Arist. per formā, & materiā.

Locus est difficilis, tamen placet Alexādri expositio. & Philop vocat materiā quantitatem ipsam, vocat formam ipsam substantiam, & tunc est caro in potē sia forma, cum nutrit, in potentia uero materia, auget.

Cum ergo dixisset pauló, ante, qđ nutrit ut est potētia caro addit hoc esse formam sine materia, id est, respicit substantiam non quantitatem.

Occurrit obiectioni.

At ne quis existimaret, esse hic formā absque materia omnino; addit, quod nō est, sed dicitur hoc immateriale eo modo quo id quod est in materia; immateriale dicitur, puta re in materia est; sed secundum se & intellectu absque illa materia & quantitate consideratur.

Quod si accedit materia & nutrimentum in potentia utrunque, scilicet substātia & quantum puta materia, & forma, ut dictum est; tūc & nutritio, & augmentum fiunt, & fit augmentum in partibus immaterialibus. id est, secundum formā augmentum fit.

Si autem amplius facere non possit. Tex. 42.

De diminutione, quō fiat.

DIMINVTIONEM explicat tunc esse cum nutrimentum in minus conuertitur, quam fit deperditū, sicut cum tantum aquę infunditur uino, ut iam aquosum fiat, & uirtus minuatur.

Nota 1.

Et nota cum Philop. quod exemplum solum est quantum ad virtutem tantum puta, virtus uini fit minor, dū plus aquæ infunditur quæ minus potest conuerti in uinum. Ita similiter in uiuenti secūdum quantitatem minuit enim quantitas dū minus reparat, quam fit deperditum.

Nota 2. Quādiu uiuēs uiuit, aliquę partes eius deperdūtur.

Aduerte enim, quod dum uiuēs uiuit, semper deperdit partes substantiæ, & materię, quas nutritione continuat, reparat.

Nota 3. Triplex uiuentiū status.

Sed duplex est uiuentium status, naturalis primus, in quo plus reparat, quam deperdat, & sic fit augmentum. Alius est in quo tantum reparat, quantum deperdit. Tertius, in quo minus reparat, & iam incipit imminere mors, & est diminutio. tamen in his omnibus est nutritio, dum uita durat.

Hæc Arist. de augmentatione, tamen quia ex præcipuis considerationibus, & difficilibus philosophicis quæstionibus ista de augmentatione non tenet infimū locum; paulum debemus immorari, & ea omnia, quę dicta sunt, discutere, & magis declarare.

QVÆSTIO OCTAVA.

An Augmentatio sit generatio.

Scopus disputationis Agendum de augmentatione ꝓpria, s. viuentiū

INter alia, quæ de augmentatione disputanda sunt, id primum sumimus examinandum, sub quo genere sit, quia hoc multum ad ipsius attinet definitionem. Oportet autem aduertere, quod nō hic de quacunque augmentatione sermo est; sed de ea, quæ est uiuentium. hæc enim propria est.

Nota. Cōis augmentatio multiplex.

Sumitur autem augmentatio. I. in cōmuni pro crementi, & maioritatis cuiusque motu & sic multipliciter dr. Primò, 1.
pro quacunque intensione qualitatis, dicitur enim intensio augmentū quoddā, & qualitas augeri dicitur. Altero modo, 2.
pro augmento in numeris, dicūtur enim numeri augeri per additionem unitatū. Tertiò, augetur magnitudo aliqua ꝑ ma 3.
gnitudinis additioné, ut aqua additione aquæ. Quartò etiam augetur aliquid, 4.
nulla facta additione, & sic rarefactio dicitur augmentatio quædam, nec de his

augmen-

augmentationibus in præsenti est disputatio; sed de ea, quæ est uiuentium, quæ adueniente aliquo extrinseco fit.

5. Ac petimus, an talis sit generatio. Et videt, quod sic. Primo: Id, quo posito, ponitur augmentatio; & quo ablato, aufertur, est ipsa augmentatio: sed posita tali generatione, puta maioris partis substantiæ, quam sit deperdita in viuente ponitur augmentatio, & ipsa ablata, aufertur augmentatio: ergo illa generatio est augmentatio.

1. Ratio. Quod augmentatio sit gño.

2. Ratio. Secundò: Augmentatio est generatio maioris partis substantiæ: sed generatio maioris partis est generatio: ergo augmẽtatio est generatio.

3. Tertiò: quia augmentatio assimilatur mutationi, qua ignis in se conuertit lignum: sed hęc est generatio: ergo, & augmentatio.

4. Quartò: quia in augmẽtatione est corruptio simpliciter cibi: ergo ibi est generatio. Corruptio n. vnius, generatio est alterius: ergo augmentatio est generatio.

1. opin. Marsilij. In hac difficultate sunt tres sententiæ. Prima est Marsilij, q. 10. qui augmẽtationem dicit, generationem esse quandam: est enim generatio, & cõuersio cibi, cùm est & fit maior substãtia, quam sit deperdita, ita tamẽ, quod non sit generata per se, sed coniuncta, & vnita cum viuente: ob id vocat aggenerationem hanc talem mutationem: & dicit, augmentationem esse aggenerationem quandam.

2. opin. aliorum. Alia est sententia aliorum, quos ipse citat, qui augmentationẽ plures esse motus dicunt: est enim partim generatio, partim motus localis, partim alteratio, & alij, quia hi omnes necessario in augmentatione sunt.

3. opin Alberti Saxonis, Aegidii &c. Tertia sententia est Alberti Saxo q. 9. & Aegidii. q. 27. & Philop. tex. 41. & est communis, quod augmentatio nõ est generatio illa, quanuis sit necessaria, & prænia. sed augmentatio est motus in quantitatem maiorem, quæ ex illa aggeneratione insurgit. Non enim solum nutrimẽtum in substantiam viuentis conuersum substantiam nutrit, sed etiam quantitatem habeus, cum plus est, quam deperditum sit. Ipsum viuens augetur, & motus ille augmentum est, secundum quem substantia viuentis per maiorem quantitatem dilatatur. Hæ sunt opiniones præcipuæ aliorum.

Pro quarum dilucidatione sit prima conclusio. Augmentatio est motus à minori ad maiorem magnitudinem formaliter non autem aggeneratio substantię. 1. Conclusio.

Pro declaratione aduerte, in augmentatione multas mutationes cõuenire. Est vna alteratio secundum quam pars viuentis nutrienda cibum sibi iuxta positum disponit, vt in sui similitudinem reducat. Altera est corruptio substantialis cibi, forma enim recedit ipsius, hanc sequitur tertia, nempe generatio quædam secundum quam in illam cibi materiam formam viuentis succedit de nouo, non quidem separatim, sed coniunctè cum ipso viuente, & talis mutatio nutritio est viuentis. post hanc est quarta, hanc sequens secundum quam quantitas nutrimenti mutati copulatur viuenti ita, vt fiat viuens maius, quam ante erat, & hæc sola dicatur augmentatio, quam sequitur alia quam noui loci maioris acquisitio.

1. fundm. In generatione quinque mutationes reperiri.

Aduerte vlterius, quod alteratio præcedit tempore reliquas quatuor, at quatuor aliæ, quæ, facta alteratione fiant, simul tempore sunt ita, vt dum forma cibi expellitur, altera introducitur, & viuens augetur, & locus etiam mutatur, dum maior occupatur, quam ante.

2. fundm. altero præcedit ipse reliquas quatuor mutatiões, ille vero quatuor sũt simul.

Quãuis ergo simul tot mutationes cõueniant, non tamen propter similitudinem earum natura confundi debet, sed differunt inter se multum, ac varias habent rationes.

Imo, quia quantitas distinguitur realiter à substantia, etiam augmentatio, & nutritio realiter distinguuntur, cum sint ad diuersos terminos, te aliter differentes & præsertim si augmentatio cum quantitate, & nutritio cum substantia re idem sint. Est enim valde probabilis opinio, quod mutatio à termino non distinguič realiter, vt diximus libr. 3. Physic.

Augmẽtatio, & nutritio realiter differunt.

His suppositis, notus est sensus conclusionis Probatur autem primo, Mutationes quarum termini distinguuntur, & ipse distinguũtur, sed generationis, & augmentationis termini distinguũtur, & est enim augmentatio ad quãtitatem, & aggeneratio ad substantiam; ergo & ipse distin-

Probatur conclusio. 1. Ratio.

distinguuntur ergo augmentatio non est generatio.

2. Ratio. Secundo Augmentatio est à subiecto in subiectũ, ob id motus dicitur ab Arist. 5. Physi. at generatio est à non subiecto in subiectum, nec motus est ergo augmẽtatio non est generatio.

3. Ratio. Tertio, Quod generatur, non dicitur mutari cum nõ fuerit antè, sed fieri vt cũ generatur homo, non mutatur, quia tũc nõ est quod autem mutatur, debet antè, & põt esse at quod augetur, dicitur mutari, & moueri ergo non est augmentatio generatio.

4. Ratio. Quarto. Si augmentatio esset generatio, tunc esset generatio, & augmentatio sub vno genere substantię vtraque enim est ad substantiam non ergo essent quatuor mutationum genera, quæ Aristo. & Philosophi recipiunt.

Constat igitur ex his, augmentationẽ non esse generationem, sed motum ad quantitatem. Nõ enim dici potest, quòd sint plures motus tunc enim non vnum mutationis genus esset, sed aggregatio multorum, & vnum per accidens.

2 Conclusio. Secunda conclusio. Proxima materia augmẽtationis est corpus actu simile specie, & accedens ei, quod augetur.

Nota 1. Duplex materia augmentationis. Aduerte, quod est duplex materia augmentationis. Altera, quæ dicit alteratio nis, & hæc est nutrimentum ante conuersionem in substantiam viuentis; & talis materia remota est. Altera cõpositionis est, & hæc est nutrimentum conuersum in substantiam viuentis, & ex hoc proximè fit augmentatio, non quod tempore præcedat conuersio in simile ipsam augmentationem, simul enim sunt, sed tantum natura.

Nota 2. Nõ solum nutrimentũ fit simile in substantia, sed in qualitate. Vlterius etiam nota, quod non solum fit simile in forma substantiali, sed & in qualitatibus, vt os facit os, caro carnem neruus neruũ, & sic vnumquodq; augetur & nutritur corpore simili in substantia, & in qualitate. Hoc docet Arist. & 8. Physi. text. 55. vbi dicit, quod nutrimentũ factum simile ager.

3 Conclusio. Tertia conclusio. Augmẽtatio est motio viuentis eiusdem manentis facta ab anima ex minori ad maiorem magnitudinem adueniente aliquo extrinseco, vt suæ naturæ debitos quantitatis terminos viuens consequatur.

Hæc potest esse definitio augmentationis.

1. definitio augmentationis per causas. 2 definitio breuior. Quanuis non sit opus sic definire; sat enim erat dicere, viuentis motus à minori ad maiorem magnitudinem at vt melius causæ distinguerentur, posita est definitio prolixior.

Explicatio definitionis. Formalis causa est motus in quo à generatione secernitur. Et motus termini ad maiorẽ magnitudinẽ ex minori: quo à diminutione differt, cuius termini sunt oppositi; Ponitur subiectum proprium qd est viuens materia est extrinsecum adueniens. Efficiens, est anima est enim anima primum principium effectiuum augmenti, Finis est vt viuentia quæ statim à principio perfectam quantitatem adepta non sunt, ad ipsam perfectionem secundum propriam cuiusque naturã per augmentationem perueniãt. De singulis his causis non est in præsenti disputandum, sat est modo in generali ipsas attingere. Per hæc ad argumenta possumus facile respondere.

Solutio argu. Ad 1. Ad primum neganda est maior per illam enim probaretur, quod pater est filius quia posito vno ponitur alterum, & ablato, aufertur. Sequitur quidem ex tali generatione augmentatio, nõ tamẽ augmentatio est ipsa generatio.

Ad 2. Ad secũdum, quod in illa generatione maioris substantiæ sunt duæ mutationes altera substantiæ altera quantitatis. Nec intelligas, quod illa productio quãtitatis est augmentatio sed simul cum extensione, & dilatatione substantiæ quæ prouenit ex vnione, & copulatione cum viuente ipso.

Ad 3. Ad tertiũ dico, quod comparatio illa ignis solum est quantum ad hoc, quod in augmentatione non generatur aliquid, vt per se fit sed coniunctum cum viuente. Tamen adhuc in igne cõsideramus duas mutationes; & eam, quæ est ignis generatio; & eam quæ est ipsius accretio secundum maiorem quantitatem, quãuis sit impropria.

Ad 4. Ad quartum, admitto esse cibi corruptionem simul etiam dico, esse ibi aliquam generationem: sed non est talis generatio ipsa augmentatio, sed ei est adiuncta, & ad ipsam necessaria, quanuis

simul tempore vtrúque fit, propterea tamen non tollitur distinctio inter ipsas, vt dictum est.

QVÆSTIO NONA.

An in augmentatione eadem viuentis forma numero maneat.

Sensus qõnis. GRauis quidem, & difficilis est, quæstio ista: cuius sensus est, Constat enim res augeri per conuersionem cibi in propriam substantiam,& diminutionem per recessum partium substantiæ: petim⁹ autem,an cũ cibus destruit, & in viuentis substantiam conuertitur, an in materia cibi noua pars animæ introducatur educta ex potentia illius materiæ cibi,an eadem prorsus numero anima quæ in viuente erat,ingrediatur illam. Similiter in diminutione, cũ recedit pars carnis,ossis. l. alterius, an particula animę,quę ibi erat corrumpatur, an nõ, sed maneat regressa ad alias materiæ partes.

Nota. Et nota, quod ex determinatione huius difficultatis simul manet alia determinata: puta, quomodo quod augetur,debeat manere idem.

1. senẽtia. Pro altera igitur parte quæstionis, puta,quod sit eadẽ anima numero sub maiore, & sub minori materia, sunt argumenta.

1. Argũ p parte affir matiua. Primum est ex Arist. text. 36. vbi dicit, secundum formam esse augmentationẽ & text. 37. quod manet forma eadem, materia recedit, sicut manet idem vas, aqua fluit, & refluit alia, & alia: ergo videtur profecto, quod sit eadem forma numero in augmento.

2. Secundo, si forma etiam cum materia recedit in diminutione, nõ esset idem subiectũ quod auctũ est, & quod ante erat: quia nec forma antiqua, nec materia sit eadem. Cum igitur debeat esse idẽ subiectum, & non sit hoc secũdum materiam, quam non permanere eandem certum est erit profecto secundum formam.

3. Tertio, quia si sic esset augmentum viuentium, sequeretur, quod non differet ab augmento non viuentium, puta ignis non enim aliter augetur ignis, quam conuertendo stupam, l. aliud simile in ignem & sibi copulando; Ergo profectò cum tanta sit differẽtia, vt vnum animatum, alterum sit inanimatum, videtur nõ sic esse augmẽtum in viuẽtibus, sed per eiusdem formæ numero extensionem.

4. Quarto sequitur, quod possent animata in infinitum crescere, & ex natura sua terminũ non haberent: quod est falsum & cõtra Arist. 2. de anima. text. 41. Sequela probatur: quia si illo modo augerẽtur, tunc esset augmentum per iuxta positionem similis in actu, sicut in igne: cresceret ergo absque intrinseco termino, sicut & ignis.

5. Quinto sequitur, q̃ post aliquod tempus prorsus esset aliud viuens, quam fuit genitum: quod videtur quasi opinio. Heracliti. Sequela patet: quia paulatim corrumpit antiqua forma, & materia, & nouæ succedunt partes, tandem omnes partes erunt aliæ ab his, quæ in generatione prima fuerunt.

Authores primæ sententiæ. Hæc sunt argumẽta pro hac parte: cuius quidem sententiæ sunt viri insignes, puta. Philop. hic multoties id docet Alb. Mag opusc. de nutritione tract. 1. cap. 3. & tract. 2. cap. 1. & videtur etiam hoc sentire. S. Tho. 2. de anima. lect. 9. idem Aegidius in isto loco: & Burleus tract. de intensione, & remissione. cap. 3. & Paulus Ven. supra textum. 37.

2. sniæ. At oppositam partem alij sustinẽt, puta, quod semper educatur noua pars formæ in nutritione, & pereat in diminutione in omnibus prę ter hominẽ, cuius animá indiuisibilis est & immortalis. Sicut enim est calor, qui est vnius medietatis ligni diffunditur per totum producendo nouũ in partes proximas, & diminuitur partibus destructis; ita est de anima, quæ in materia diuisibilis est.

Authores 2. sniæ. Ista sentẽtia est Marsilij. q. 12. & Alb. Saxo. q. 10. & Petri de Mantua, tract. de primo, & vltimo instanti. Est enim Alexãdri; & Auerroes consentire videtur comme. 38. similiter Simpl. 2. de anima particula. 49. Est etiam omnium Nominaliũ. Quid in hac controuersia sit tenendum, difficile est iudicare.

1. Cõclusio. Tamen sit prima conclusio, Existenti anima diuisibili, mihi impossibile apparet, non educi nouam partem formæ de nouo ex materiæ nutrimenti potentia-

tia similiter cum recessu partis substantia deperdi.

Explico conclusionem. Quanuis sit opinio, an animæ animalium perfectorum sint indiuisibiles, sicut hominis, nec non tamē de imperfectioris, & saltem de anima bus plantarum; communis opinio concors est, esse oēs diuisibiles in materia, & coextendi secundum quantitatem, & est expressa sententia Aristot. tamen quia non est modo locus id disputandi, supponatur, vt alias probandum. Imò ergo existimo, omnes animas præter humanam esse diuisibiles in materia, quidquid tamen sit, hoc supposito, est conclusio, quo deducitur pars formę ex materia, & cum materia recedente corrumpitur etiam particula formæ.

Animæ plātarum diuisibiles, & imperfectorū animaliū. Aīas brutorū oēs esse diuisibiles pbabilius.

Et probatur conclusio fortissimis argumentis. Primum est: Demus partem substantiæ viuentis, quę augeri debet, & est appositus illi cibus immediatè, tunc si formæ pars illa, quæ est in illa particula materiæ manens, eadem etiam transit ad informandam materiam cibi, peto, Vel deserit suam materiam, vel non, sed simul vtranque informat. Si deserit, non ergo augetur, nec occupat maiorem materiam. Si vero simul informat vtranque ergo est indiuisibilis, est enim tota illa in materia priore, & tota illa in alia simul materia: non enim est aliud esse indiuisibile.

1. Argu. Pro prima cōclusione

Præterea, quia non est maior forma in vna parte, quàm in tota, quia eadem est, nec aliquid formę productū est de nouo.

Confirmatur ratio.

2. Secundo. Sumo partem, quæ est corrupta: forma in illa existens prius, vel est corrupta, vel non. Si corrupta, habeo intētum. si non corrupta, vel manet sine materia, vel non. Non est dicendum, quòd si sine materia: si ergo manet in materia, erit profectò in parte materiæ antecedente, erunt ergo duæ particulę formę in vnica parte materiæ.

Ad hoc dicunt aliqui quòd cum illa forma definit esse in illa materiæ parte recedente, confugit ad materiam antecedentem, & quæ ibi interat ad aliā, & hęc ad aliam, donec vltima intret in cibi materiam.

Solutio quorūdā.

Primo, quid ridiculum magis dici potest in philosophia? Et quanuis multis hoc inpugnari poterat, hoc tamē modo conuincitur. Nam pono, quòd sit maior pars materiæ deperdita, quàm cibi sic acquisita, quod accedit tempore diminutionis, tunc non habet locum solutio.

Reiicitur ea solutio.

3. Tertio: si paulatim recedente materia manet forma, & in ea materia; è cuius potentia non est educta; cum toties fiat ista mutatio secundum ipsos, vt nihil maneat materię antiquæ, & quę primo erat, sequitur, quòd erit forma corruptibilis habens materiam, de cuius potentia non est educta, & sic ab illa tota est independens, quod profectò est absurdissimum in philosophia.

4. Quarto sumo vnam formam eductam de potentia materiæ, & facto augmentum: Ita depēdet tota forma ista ab hoc tota materia, sicut pars formæ a parte, quia sicut tota est educta ex potentia totius materię, ita pars de parte: sed forma a tota inseparabilis est, ergo etiam pars a parte, quin corrumpatur.

5. Quinto, quia forma educta de potentia materiæ, non potest vllo modo per se moueri, quo ergo modo forma illa mouetur ad illam materiam, aut quis est talis motus? nō enim localis, nec vllus alius est, vt patet ex definitionibus singulorū. His, & alijs argumentis, quæ adducere possem, existimo conclusionem nostram probari.

Sit secunda conclusio. Probabilis est opposita sententia propter autoritatem autorum, quanuis non habeant aliam solutionem meliorem argumētorū, quàm dicere, quod anima excellit alias formas. & ita quanuis diuisibilis sit, potest se ad materiam maiorem eadem manens dilatare, & hac ex parte est aliquo modo indiuisibilis. Sed consultius est dicere oppositum, pręsertim, cum sit pro nobis auctoritas magnorum hominum, rationes conuincentes, & oppositæ opinionis rationes debiles sint. Quo circa ad ipsas respondetur.

2. Conclusio.

Primum argumentum positum est in auctoritate Arist. non in ratione, & contra ipsum, vt locum loco opponamus, sunt duo loci. Alter est textus. 38. vbi dicit, quod viuens augetur simili. Si ergo caro facta similis auget, ergo est distincta ab eo, quod auget, si ergo vnam, &

Ad 1. Sūæ.

eandem habet formam, non distincta est, sed eadem. Alter est, textus 39. dicit, quòd caro generata nutrit. quis autem in Arist. dicit generari sensibile, & ex potetia in actum fieri, nisi comproducatur forma?

Prætetea ibidem duplici exemplo, puta de aqua infusa vino, & ligno iniecto ignis explicuit nutrimentum: at constat, quod noua forma ignis, & vini inducitur in aquam, & lignum.

Ad locum Arist quid sit augmétationé esse secundũ partes formales, & non materiales.

At vt ipsum locum Aristote. soluamus, vbi dicit, augmentationem esse secundum formam, non secundum materiam. Aduerte, quòd multiplex est expositio.

1. Expő Marsil. & Alber. de Sax.

Marsil. & Alber. de Saxo. locis citatis, dicunt, quòd in viuente sunt partes porosæ. & non porosæ. Porosæ illę sunt, quę non sunt animatæ, sed vacuitates quędã mediæ inter partes ipsas solidas, & animatas, sicut in spongia quadam, & has solidas dicunt non porosas. Interpretantur ergo Arist. vt partes formales vocet porosas, quia in eis fit augmentum proprie, quia nutrimentum recipitur in ipsis, non autem in solidis, quas vocat materiales.

Reijcitur 1. Expő.

Ista expositio non est ad mentem Arist. quia quod dicitur de materiali, & formali parte, dicitur de quocunque ente naturali. At non sunt huiusmodi partes in omnibus. Quòd autem distinctio Aristot. sit communis, ipse indicat, dum dicit, idem esse in omnibus, quę habent formam in materia.

2. Albe. & Concil.

Est alia expositio Alberti tractat. 3. capitu. 8. & conciliat differen. Notant, quòd in animali sunt partes in triplici differentia. Quędam, quæ habent rationem formæ, & continentis; & sunt istæ, quæ aliquam operationem exercent in corpore animalis, huiusmodi sunt membra. Quædam alia sunt, quæ habent rationem materiæ, vt eæ, quæ non habent aliquam peculiatem actionem, sed solum viuere: vt caro, adeps, pinguedo. Aliæ sunt mediæ, & harum quædam sunt ex parte formalium, vt quæ non sunt membra, tamen habent officium aliquod, & operationem in corpore; vt venæ, arteriæ, quibus fertur nutrimentum; nerui, quibus exercetur motus. Quædam ex parte materialium, vt ossa, & cartilagines

Nota 3. in animali gñs partium.

quæ non agunt, sed sunt, vt fundamenta corporis. Quædam sunt vtrunque participãtia, vt musculi, qui ex neruo & carne constant. Vult ergo Albertus, quòd materiales partes vocentur hic materia, reliquæ forma, & sit sensus, quòd fit augmentatio manente forma, quia manentibus eisdem membris, venis, & ossibus, decrescunt, & augentur caro, pinguedo, & alia huiusmodi.

Quamuis autem hoc verum sit, tamen non est ad mentem Aristotel. ob eãdem positam rationem, quia distinctio Aristotel. generaliter est in omnibus naturalibus. Reijcitur 2. Expő.

Alia est expositio Alexandri, in cuius declarationem aduerte, quòd sunt duplices partes in viuente, spermaticæ, & nutrimentales. Spermaticæ sunt illæ, quas virtus formatiua seminis facit ex materia ipsa seminis, facit enim ossa cartilagines, venulas, neruulos, & partes organicas, vt cerebrum, cor, epar, & reliqua, postea has partes auxit ex nutrimento accendente, & addidit carnem, pinguedinem, & alia totum ergo, quod ex semine factum est, spermaticum vocatur, reliquum nutrimentale. 3. Alex. Nota 2. in viuente partes.

Vult ergo Alexand. quòd dum vita viuentis durat manet spermaticum, & hoc vocatur ab Aristotel forma. reliquum discedit; acceditque, nec idem permanet, & materia dicitur, & sic exponit locũ: Quid quid tamen sit de doctrina ipsa, tamen non videtur eadem ratio ad mẽtem Aristotelis. Reijcitur 3. Expő.

Alia est expositio Auerrois, quod formam intelligit eam, quæ est altera pars compositi; similiter materiam. Sed sensus non est, quòd manet forma, nõ materia, sed quòd augmentatio non fit effectiue a materia, sed ab ipsa forma. 4. Auer.

Sed nec ista expositio est ad mentem Aristotelis, quia comparat formam vasi, quod idem manet aqua alia, & alia accedente: at vas nihil efficit, sed idem manet continens. Reijcit' 4.

Alia expositio literę Aristotel. consona Philop. & Albert. & aliorum, quam supra diximus, quòd sit sensus, quod in augmento semper maneat eadem anima modo sub minori, postea sub maiori materia: materia autem non sit eadem, & sic 5. Philo.

totum,

totum, quod augetur, idem manet secundum formam. Fateor expositionem esse admodum consonam textui.

Reiicit 5. At quia doctrina non uidetur vera, vt probatum est, videtur mihi, aliam expositionem adhibendam esse; ne Aristo. in talem sensum trahamus.

6. authoris Nota 1. Idcirco dico, quod possumus considerare in re materiali ipsam naturam specificam. & ipsum singulare, vt hominẽ, & hunc hominem. Natura est dicta forma, singularitas materia: & hoc Arist. 1. Cęli. cap. 9. docet, Cęlum dicere formam, hoc Cœlum materiam. In rebus autem spiritualibus, hoc non habet locum, quia se ipsis sunt singulares.

Dico igitur, quod cum fit augmentum ossis, manet forma, id est, natura, quia semper est verum dicere os, siue sit maius, siue minus: at singularitas, id est, hæ. l. illæ partes, quæ materia dicuntur, recedant.

Explicat. Et explicat S. Thom. hoc triplici exemplo, puta de populo: dicitur enim, quod idem est semper populus, tamen quidã homines modo, alij postea sunt. Similiter dicitur idem fluuius, alia tamẽ, & alia aqua, idem dicitur ignis, tamen aliud, & aliud opponitur combustibile. Sic etiam in præsenti, quãuis maior sit identitas in uiuente, vt dicetur in argumento vltimo. Sic mihi videtur: posse Aristotel. glossari commode, cum constat oppositam sententiam vis posse defendi aut intelligi.

Ad 2. ar. 1. Nota. Ad secũdum nota: quod cum dicitur, In augmentatione debet manere idẽ subiectum. non intelligas, quòd debet esse in augmentationibus omnibus, quæ fiũt toto tempore augmenti, quę nõ sunt cõtinuæ: sed sat est, quod dum aliqua certa augmentatio fit, in ea manet idem subiectum: & ita fit.

2 Propterea vlterius nota, ꝙ sicut aliud est, qđ generatur, vt terminus generationis: aliud, quod generatur, vt subiectum: generationis ita etiam in augmẽtatione aliud est, quod auctum est, ut terminus; aliud, quod auctum est, ut subiectũ, & suscipiens augmẽtum. Quod generatur, vt terminus, est cõpositum, scilicet, homo. l. leo: quod vero est subiectũ, materia est. In augmentatione aũt, quod est auctum, vt terminus, est totum compositum ex præcedente corpore, & superaddito, vt si ex bipedali fiat tripedale; quod est vt terminus auctum, est tripedale: quod vero vt subiectum est, illud solum, cui superadditur, vt bipedale: & hoc manet idem, dum fit tripedale.

Nec valet, quod non est idem sub toto termino, cum enim acquirit vltimã partem pedalitatis, est tripedale cum dimidio. Dico quod non debet sumi id solũ, quod à principio fuit, id est bipedale, & totũ aliud est terminus: aliter enim possemus dicere, quod in alteratione nõ manet idem, cum fit homo albus: nam semper est magis albus, & subijcitur albedini sequenti. Sed non sic debemus sumere, sed ipsum, quod ante motum fuit, si hoc igitur in augmentatione consideremus, non est dubium, quin in qualibet augmẽtatione detur subiectum sic idem manens. Occurrit obiectioni.

Ad 3. Ad tertium dico, esse duplex magnum discrimen inter augmentum uiuentium, & augmentum ignis. Alterum est, quòd ignis non crescit nisi ex ea parte, qua ei alimẽtum ponitur: si sursum apponitur, sursum tendit: si ad latus, similiter ad latus. l. ad aliam differentiam. At viuens cibo una parte posito crescit secundum omnem differentiam, & sursum, & ad vnum, & ad alterum latus. Vnde cõstat, quod talis motus non est ab ullo elemento, sed à forma peculiari, quæ dicitur anima: & hoc docebat. Arist. contra Empedoclem probans augmẽtum uiuentium non esse ab igne. Nota discrimen inter augmẽtationẽ uiuẽtium, & non uiuentium. 1. discrimẽ

Alterum discrimen est, quod ignis suscipit alimẽtum ad partes exteriores, nec secundum omnes suas partes augetur, at viuẽs intra se cibum sumit, ac per varias partes internas virtute propria distribuit & sic soluitur argumentum. Alterũ discrimen.

Ad 4. Ad quartum dico, quod non possunt animata crescere in infinitum: nõ enim sola oppositione crescunt, sed conuersione cibi, & auctione circa ipsum, in qua virtus naturalis debilitatur: in igne autem non debilitatur calor, sed semper æque fortis producitur.

Ad 5. Solutio Marsil. & Alb. Ad quintũ Marsil. & Alb. q. 11. dicunt tripliciter aliqd dici idẽ numero, ꝓpriissimè, & proprie, & largè. Id propriissimè vnum

vnum est, quod manet idem secũdum se totum, vt Cęlum, Angelus: id vero proprie, quod manet idem secundum præcipuam sui partem, vt homo, cuius materia nõ manet, sed sola anima. large vero, quod, quãuis quoad oẽs partes non maneat, tamen manet secundum figuram, & situm, vt fluuius: & sic manent reliqua animalia post multum tempus, quorum materia tota, & forma recessit.

Reiicitur hæc solutio. Mihi displicet ista sententia, quia iam profecto nullo modo esset idem numero, sed specie. Quare dico, quod partes spermaticæ semper manent in toto vitæ tempore, quanuis decrementum passę sint, & sic forma etiam in illis manet eadem: & hæc est sententia Auer. Alex. Philop. Alberti. Cum igitur ipsum fundamentum idem maneat, toto tempore vitę, quãuis fluxus sit in reliquis partibus, viuẽs tamẽ dici potest idẽ numerò: & in hoc differt viuens ab igne qui non sic manet.

Nota, quæ nã partes maneant i viuẽte eædẽ numero.

QVAESTIO DCIMA.

An quod augetur, eius quęlibet pars augeatur.

VNum ex his, quæ ad augmentationem necessario sunt obseruanda, erat, vt ostenderet, quomodo eius, quod augetur, quælibet pars augeatur, propterea in præsenti disputatur.

1. argum. Est autem argumentũ primum in oppositum, Cum augmentum sit per aduentum alicuius extrinseci corporis: sic viuẽtis quælibet pars augetur. I. datur corporis penetratio, & hoc est impossibile. Vel datur, ꝙ diuidatur viuens, vt partes cibi ingrediantur in singulas partes, nõ enim videtur alius modus, sed hoc etiã est impossibile, quia oportet diuidi totũ in omnem suam partem, si debet augeri secundum quamlibet: hoc autem nõ potest esse. Præterea, quia tunc in augmento interueniret dolor, qui causatur ex diuisione continui: at tamen nullus dolor ibi interuenit.

2. Secundò. Sunt partes aliquando in viuentibus aridæ, vt patet de multis, qui contractionem patiuntur membrorum, & non augentur secundum illas partes, bene tamen secundum alias: ergo non quælibet pars augetur in viuente, dum augetur.

Tertio. Si quęlibet pars augetur, saltem minima deberet augeri alia minima, & tunc in singulis augmentis totum in duplo maius fieret, quod est aperte contra experientiam. 3.

Quarto. Sequitur, quod secundum omnem dimensionem augeretur, & tunc esset animal tam latum, quam longum, & profundum, quod est falsum. 4.

Quinto, quia dici posset, quod non est totum corpus viuentis continuum, quia habet poros, per quos cibus applicatur partibus. Est argumentum cõtra istos poros. Isti sunt repleti corpore aliquo, alias esset vacuum: ergo non possunt aliud in se extrinsecum recipere, quin detur penetratio corporum. 5.

Sexto Si isti pori recipiunt in se nutrimentum: ergo conuerso nutrimento in viuens, non dilatabitur viuens, nec occupabit maiorem locum, sed potius replebitur, & pręterea iam non recipiet aliud, cum non maneant pori. Quod si dicas, Postquam est facta cibi illius conuersio, fiunt noui pori, & tunc dilatatur caro. L neruus, iam profecto non fit augmentum simul cum nutritione, & conuersione cibi: quod est contra Arist. 6.

Septimo, Cum illi pori fiant ex illo, qđ superest, ex diminutione, videtur, quòd non sit maior, quàm excremẽtum ipsum relictum ex diminutione, si ergo nutrimentum non est maius, quam deperditum: ergo non fiet augmentatio. 7.

Octauo, quia est porus in medio carnis, nec videt quomodo cibus possit transire, cum anteriores, sint prius iam repleti quia quæq; pars sibi attrahit. Hęc sunt argumẽta contra partem affirmatiuam. 8.

Sunt in hoc duo modo dicendi. Alter est Auerrois, comm. 38. qui existimat, quod libet minimum naturale corporis habere suum porum minimum, ita vt inter minima mediet porus, & in hoc sanguis receptus nutrit, & auget quodque minimum per iuxta positionem, quia conuertitur in ipsius substantiam, & sic eius, quod augetur, quelibet pars sensibilis, & minima augetur. 1. Snia Auer.

Reiicitur snia Auer. Ista opinio non mihi placet, quia absq; ratione

ratione multiplicat poros, & minimis partes distinguit: quod gratis dicitur, imo contra rationem; quia tunc esset corpus tam porosum, quam solidum: quod non est credibile. Præterea tam porosum esset vnum, quam alterum: quod non apparet. Et vlterius, quia non est ratio, qua probetur, illas particulas esse minimas.

1. Sententia Marsi. & Alber. Altera opinio est Marsilij q. 13. & Alber q. 12. qui distinguunt in corpore partes porosas, & non porosas esse, vt dictum est. Dicunt tamē quod omnes hæ augentur: tamen non eodem modo, sed porosæ per intus susceptionē, quia in se recipiunt cibum non porosæ vero per iuxta positionem ad latera.

Reijcitur 1 sententia. Ista sententia mihi non placet in hoc, quod dicit partes porosas augeri: nam pori nō censentur partes nostri corporis, cū non sint aliud, quam concauitates plenæ substantia non viuente.

Et dato, quod essent partes, non dicuntur augeri; quia non manent eadem, imo postquam repletæ sunt, alij noui fiūt pori: quod autem augetur, debet idem manere.

Snia Authoris. Propterea dico esse poros in corpore nostro & viuenti innumeros: & esse partes solidas, non minimas, sed paruæ quantitatis, aliquas maiores, aliquas minores aliquas æquales, quia nō omnes idē omnino habent temperamentum. Similiter poros esse inter se inæquales, & hi nō dicuntur augeri, sed deseruire augmentationi, quatenus alimentum continent, quo solidæ augentur. Vt autem hoc declaretur.

1. Not. Causa pororū quo duplex. Aduerte primo, quòd horum pororū est causa duplex, vna efficiens altera finalis. Efficiens est calor naturalis interiores corporis partes resoluens, & consumens, ex quarum resolutione, & consumptione superfunt vacuitates internæ in qualibet partes plenę vapore resoluto l excremento.

Finis horum duplex est alter, vt sint viæ per quas excrementa resoluta eijciantur foras, ne interius manētia corruptionis partium sunt causa. Alter finis est, vt per eosdem alimētum trahatur ad singulas has partes.

Est enim duplex via alimenti. Altera est venæ, per quas sanguis fertur ad innumeras corporis partes. Sunt enim rami ficcatæ venæ in multos ramos quorum alij ad alias corporis partes vergunt. Tamen quia non debuit ita vena multiplicari, vt quęq; particula haberet suam, prouida natura fecit poros, vt p hos particulæ paruulæ nutrimentū sibi traherent exugentes sanguinem à venis, quæ sanguinem ipsum per suos poros emittunt, sicut exit sudor per carnem exterius: non quod sanguis ex se egrediatur, sed quod à virtute partium exugatur. Hæ igitur sunt causæ pororum, qui nūquā sunt vacui sed modo sāguine, modo excremēto, modo vapore, modo his oībus repleti sunt.

Auerte secundo, quod quælibet pars alimentum sibi iuxta positum alterat, & conuertit, & non augetur sicut aqua, cui aqua ab extrinseco accedit, quæ vocatur additio quantitatiua sed ipsa pars cibum sibi similē facit, & hoc dicitur augeri per iuxta positionem non solum quantitatiuam, sed etiam generatiuam, & alteratiuam. 1. Nota.

Tamen nota diligenter, quod cum cōuertit cibum in poro existentem, simul resoluit vaporē, qui ex cōcoctione resultat, & ille vapor nouum faciens porum propellit viuentis partes versus locum exteriorem, & sic dilatatur, & locum maiorem occupat. Not. 1.

Vnde simul fit porus; & dilatatio partium, & cibi alteratio, & conuersio: & sic quælibet pars augetur per hāc propulsionē, vt dixit Philop. tex. 39. & manēt alij, & alii noui por: & ne iterum existimes, quod alij pori fiunt, facta cōuersione, sed simul cum ipsa Vide igiē quomodo quælibet pars crescat. 1.

Aduerte tertiò; quod est differētia inter spermaticas partes, & nutrimentales. Spermaticæ enim recipient augmentum definitum à natura, & certo tēpore; nec si decrescant, iterum reparantur. At aliæ partes quocunque tempore augentur, & diminutæ crescunt iterū? vt patet in carne, quę in infirmitate deperditur, & iterū restauratur at non sic partes spermaticæ decrescunt in infirmitate. 3. Not.

Et attende, quod quamuis partiū augmentum sic secundum omnem dimensionem: Nota

sionem: hoc tamen est proportionaliter plus enim spermaticæ partes secundum longitudinem augentur propter naturam caloris sursum tendentis. Nec semper est augmentum, & secundum omnem simul dimensionem, quia stat carnem & partes alias, secundum vnam, non secudũ aliã crescere dimensionem: ex quibus omnib. patet quomodo qd augetur, eius quælibet pars augeatur.

Ad 1. Ad primum argumentũ respon. quod nec datur penetratio, nec diuisio fit: sed per poros, quos diximus, communicatur alimentum solidis partibus.

Ad 2. Ad secũdum admittimus esse illas partes absque augmẽto, quod prouenit. l. ex debilitate caloris naturalis. l. ex opilatione pororũ. l. quia aliunde impeditur, quo minus ei plene alimentum communicetur: hoc tamen non est contra dicta, quia solum intẽdit Arist. docere, quòd cum aliquid totum augetur, tunc partes augẽtur at cuius vna pars non augetur, iam totum non augetur, sed totum extra illam partem.

Ad 3. Ad tertium, negamus secundum minimam partem esse augmentum: nõ enim quod augetur, est pars minima, vt diximus: & quãuis admitteremus, quod esset minima, & sanguis enim esset minimus: tamen cum in carnem cõuertitur, est minus minimo. Minimum enim sanguinis conuersum non adæquat minimum carnis l. ossis: quia animalis pars concretior est, & qæ pars cibi semper resoluitur: vnde non fit augmentum in duplo.

Ad 4. Ad quartum patet solutio. Non enim tantum est augmentum, & æquale secundum quamque dimensionẽ, vti diximus.

Ad 5. Ad quintũ dico, quòd corpus, quo replentur pori, cedit cibo l. quia alia ex parte, & per alium porum recedit. l. si est obstaculum, per partem eiusdem pori, sicut fit de aere, cum aqua infunditur naui per os ipsum.

Ad 6. Ad sextum, solutio nota est ex secũdo fundamento. Cum primum enim pori cibo repleti sunt virtus viuentis simul incipit conuertere, & alterare, nuuosq; poros facere, & ex inde dilatat cato Los l. aliud & ita cessat argumentum omni ex parte.

Ad 7. Ad septimum dico, quod pori ex excrementis, & ex vaporibus resolutis fiũt, vnde maiores sunt, quam partes diminutæ & plus cibi capientes, quam sit deperditum, imo quam cõuerti possint. Nec isti sunt omni tempore æquales: sunt enim in iuuenibus maiores, in senibus vero minores.

Ad octauũ dico: quod cibus prius trahitur à partibus superioribus, quã sistat in inferioribus: partes enim interiores ab exterioribus sumunt, hæ vero ab aliis, donec perueniatur ad venas ipsas. Et sic patet determinatio quæstionis huius.

QVÆSTIO VNDECIMA.

An augmẽtatio sit motus continuus.

Augmentationem motum ad quãtitatẽ superius esse determinauimus nunc, an continuus sit examinare oportet. Et videtur primo, ꝙ sit continuus. 1. argu. p parte affirmatiua.
Si augmentatio non esset continua, esset in instanti: at esse non potest in instanti, quia tunc augeri, & auctum esse essent simul nec prius res diceretur augeri, quam quòd esset aucta; quod est cõtra Arist. 6. Physic. tex. 7. vbi dicit, prius esse moueri; quam esse rem motam.

Secundò. Augmentatio est circa quantitatem, sicut localis motus circa spatiũ, ita vt sicut hic per spatium, ita ille per terminum fit diuisibilis, vt dicitur 6. Physic. tex. 49. at localis, quia diuisibilis est, continuus, ergo, & augmentatio. 2.

Tertiò. Motus à contrario in contrarium est in tẽpore motus autem qui tempore fit, continuus, & successiuus est. debet enim ad diuisionem temporis diuidi est ergo augmentatio successiua, & cõtinua. 3.

Quartò. Ità fit augmẽtatio, sicut extensio caloris per vnum continuum l. extensio ignis sed calor. l. ignis cõtinuo potest diffundi per lignum ergo ipsa augmẽtatio potest successiua esse, & continua. 4.

Quintò. Augmẽtatio est velox, l. tarda ergo continua, vt notum est. 5.

Sextò. Alteratio potest esse cõtinua, vt superius est probatum, ergo & augmentatio. Hæc sunt argumenta ꝑ vna parte. 6.

At ex altera parte etiam argumẽta nõ desunt. 1. argu. pro n. g.

Primò

Primò ex Ariſt. 8. Phyſic. tex. 23. vbi negat, augmentationem eſſe cõtinuam, vt illum eſt expoſitum.

2. Secundò. Augmentatio nõ habet vnũ ſubiectum: ergo non eſt continua. Probatur antecedens: nam aliud eſt os, quod augetur, aliud caro, aliud neruus, nec continua ſunt inter ſe.

3. Tertiò. Augmentatio præſupponit generationem: at generatio eſt inſtantanea ergo & augmentatio; nam ſimul fit vtraque mutatio.

4. Quartò. Si Augmentatio eſſet ſucceſſiua, & continua, tunc nõ daretur primum eſſe, quia in motu non datur primũ eſſe. At hoc videtur falſum: nam cum augmentum fit ſecundum aliquam actu partem, videtur, quòd debeat dari prima.

5. Quintò, quia ſi eſt continua p aliquod tempus, ergo in quolibet inſtãti factum eſt maius viuens. at ſunt infinita inſtantia; ergo erit viuens in fine temporis illius in infinitum actu: quod eſt impoſſibile: manet igitur dubia res.

1. Nota. At vt hoc determinemus, oportet, certa ab incertis ſecernere. Tripliciter põt intelligi, motum eſſe continuum. Primò, vt continuus dicatur perpetuus, quo modo Ariſt. 8. Phyſico. vocat, circularem ſolum eſſe poſſe continuum, id eſt, perpetuum: nec de hoc diſputamus modò.

2. Nota. Secundò dicitur continuum augmentum, ita, vt duret continuò per totum tẽpus, quo augmẽtum fit, vt per viginti annos primos abſq; interpollatione homo augeatur. l. aliud animal, per tempus ſui crementi determinatum. & de hoc non eſt tanta difficultas, quia talis cõtinuitas non inuenitur, quia non ſemper calor naturalis eſt in conuerſione maioris ſubſtãtiæ ob frequentia impedimenta.

Tertiò, poteſt augmentum dici continuum pro aliquo ſaltem tempore ita, vt cum fit augmentum quantuncunque ſit paruum, illud fiat continuè in aliquo breui ſaltem tempore: & de hoc eſt duplex opinio.

1. Opin. Marſil. & Alb. Saxo. & Iand. Altera Marſil. q. 14. Alber. Saxo. q. 13. & Ianduni. 8 Phyſico quę. 7. q ſuſtinét augmentum eſſe continuum, & ſucceſſiuum, ſicut eſt motus localis per aliquod ſpatium: & rationes huius opinionis nõ ſunt fortiores, quàm ſint propoſitæ in principio; quam ſententiam vt indubitatam ſuſtinent aliqui moderni.

2. Auer. & Alb. g. Altera eſt oppoſita ſentẽtia Auerro. 8. Phyſico comm. 23 & 3. Phyſico. cõment. 8. ac Alberti Magni. 8. Phy. ſuper textum 23. & Sancti Thomæ ibidem; qui docent augmentum non eſſe cõtinuum, ſed quòd eſt interpolatus motus varijs inſtantibus ita, vt hoc tempore fiat diſpoſitio, & alteratio cibi, & in fine fiat conuerſio in inſtanti, & ſic augmentum: poſtea fiat in tempore diſpoſitio cibi, & alio inſtanti conuerſio & totum augmentum ſit congregatum ex his omnibus augmentis particularibus.

Auerroes addit, quòd iſtæ partes, quæ in ſingulis augmentis acquiruntur, ſunt minimę, & ita ſit augmentum ſecundum multa minima multis diuerſis inſtantibus copulata.

Sola authoris. Quid autem mihi videatur hac in redicendum aperiam ſequentibus concluſionibus,

1. Concluſio. Prima: Augmentum nõ eſt continuũ, & ſucceſſiuum, ita, vt quando aliquid eſt auctum ſecundum aliquam quãtitatem in aliquo tempore, in medietate fiat ſecũdum dimidium, & in alia medietate temporis ſecundum aliud dimidium, & ſic proportionaliter: non, inquam ſic, ſed in tempore aliquo fit diſpoſitio, & alteratio cibi, in fine autem alterationis conuerſio, & ſimul augmentatio.

Primo authoritate. Hæc concluſio profectò ſat eſt probata autoritate Auerrois, Alberti & ſancti Thomę, qui collati, & oppoſiti Modernis magnæ rationis vim habent. At præter hoc videtur primò expreſſa doctrina Ariſtotel. 8. Phyſic. tex. 23. vbi habetur talis concluſio expreſſa, & exemplis ipſius Ariſto. explanata.

2. rõnib. Sunt tamen prędicta argumenta duo, quæ videntur mihi efficaciam habere.

1. Concluſio. Alterum eſt. Suppoſitis duobus: quorũ primum eſt, quod cibus ante conuerſionem dum fit alteratio à parte viuẽte, puta carne, non ęſt continuus, ſed ſolum cõtiguus, & iuxta poſitus carni: & cum conuertitur vna pars ſanguinis in carnẽ manet diſcõtinuata ab alia parte reſidua ſanguinis, quæ cibus eſt: hoc autem nullus negare poteſt.

Alterum ſuppoſitũ eſt, ꝙ datur mini-

mum substātiæ productæ naturalis ita, vt cum caro producitur sit sub certa quātitate, sub qua primò producit, quod si datur minimum substantię sequitur, quòd debeat dari minimum secundum extensionem in accidentibus disponentibus ad substantiam. Si enim non daretur minimum, tunc posset disponi pars minor minima, & in ea introduceretur forma substantiæ, quod est falsum.

Ex his duobus argumētor. Sumo partem sanguinis iuxta positā carni nutriēdæ, & peto, an huius alteratio sit successiua, ita, vt non detur quæcunq; pars, quin prius minor disponatur. i. non, sed aliqua certa pars simul disponatur. Si des primum, iam incidis contra secundum suppositum. non enim daretur primum. i. minimum in substantia, sicut nec in ipsis dispositione. Si secundum dicas, ergo non successiue, & continue fit augmentū vlterius ex residuo cibi cum maneat discōtinuum per primum suppositum, nō potest disponi nisi ad minus secūdum minimum, ergo non est secundum minorem, & minorem proportionaliter partem, & sic dicam de alijs.

Reiicitur Solutio. Nec poteris, dicere, quòd est continuus motus, quia in singulis instantibus acquiruntur continue minima. Hoc enim est impossibile, quia minimi conuersionem præcedit alteratio distincta in singulis. Præterea, quia tunc essent infinita minima æqualia actu, & non communicantia quod fieri non potest, non ergo est continua augmentatio.

3. Ratio. Alteratio augumentum est. Diminutio non fit continua, ergo nec augmentatio, Consequentia est bona, quibus enim rationibus ipsi probant, augmentationem esse continuam, eisdem probari potest etiam diminutionem, Antecedēs verò probatur, Si diminutio motus est, non ergo datur primum, secundum quod diminutio facta est. Cùm igitur ex diminutione resultet aliqua substātia, quæ fit ex materia separata à viuente, non dabitur minimum substantiæ illius, quod est impossibile, igitur non potest esse motus continuus His igitur mihi videtur probari intentum.

2. Conclusio. Secunda conclusio. Mihi probabilius est, quòd non fiat secundum minima augmentatio ista, sed quòd fit secundum maiores partes.

Vt enim contingit in generatione substantiæ fieri non minimam, sed maiorem vnico instanti, ita etiam potest per nutritionem conuerti, & secundum illam erit simul augmentatio.

Et ratio, quæ me mouet, est, quia nō est ratio conuincens, qua constringamur ad ponendam augmentationem secundum minima, cum possit ęque bene aliter fieri, vt diximus.

Ex quo sequitur vnum, quod maxime notare debes, augmentationem hoc modo fieri, recepto nutrimento in poris, cum virtus viuentis incipit alterare, & resoluere, tunc fiunt pori, vt dixi supra, & tunc partes extenduntur, & dilatantur. Sed nondum est augmētum, quia adhuc ęqua est substantia, facta dilatatione virtutis partes exteriores toto tempore alterationis ferè, tunc in fine fit cibi conuersio, & alimentum fit pars viuentis & est maius viuens, & hoc est augmentum, & noui, loci occupatio versus ipsum, qa vbi erat nutrimentum est iam viuens. Nota modum augmentationis.

Nota. Vnde mutatio loci partim præcedit, partim comitatur, seu consequitur vt notum est, vnde nisi fieret illa præcedens extensio, vt accidit in sensibus, non esset conuersio cibi augmentum, quamuis esset ibi viuens. vbi erat nutrimentum iuxta.

Ad 1. Ad argumenta respondere possemus. Ad primum, quòd loquitur Arist illuc de motu locali, vt ipsius verba indicant, & quamuis etiam sit sermo de augmēto, adhuc veritatem habet. Nam augmentum non vocatur illa vna mutatio instantanea, sed multę simul, quæ rem secundum aliquem gradum notabilem quantitatis augent, vnde inter media augmenta sunt augeri.

Ad 2. Ad secundum dico cum Sancto Tho. & Auerroe. 8. Physic. quod Aristo. loquitur in genere de motu, non curat, an sit iste. i. ille in Physicis, nisi solum exempla ponendo. Vel possumus dicere, quòd est diuisibile augmentum secundum quantitatem, si totum sumas augmentum viuētis. non enim totum vnico absoluitur instanti, nec oportet, vt proportionaliter diuidatur secundum quantitatem. Sat est

quòd

quod sit diuisibile. Et profectò ista glossa sufficit, cum habeamus locū in Arist. quo ipse fatetur expresse, non fieri augmentū proportionaliter secundum tempus.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd nō est perfecta contrarietas in quātitate, ita, vt quælibet contrarietur cuilibet sed est contrarietas secundum perfectum .l. imperfectum terminum. Et sic debet sumi totum augmētum, quod ex imperfecto tendit ad perfectum. & hoc tempore perficitur.

Ad 4. Ad quartum, nego extensionem ignis per lignum fieri continuè, quia semper prius disponitur pars, quam fiat ignis: est tam cita, præsertim in charta, & paleis, vt videatur continua. Et hoc est manifestum.

Ad 5. Ad quintum nota, quod augmētatio sumitur aliquando pro alteratione simul antecedente augmentationem in quantitate: & sic totus ille motus continuus vocatur, & velocior vnus altero. Adde etiam quod augmentatio dicitur ipsa per se velocior, cum sit frequētior, id est, in vno tēpore, & æquali pluries augetur res.

Ad 6. Ad sextum dico, esse aliam rationē in alteratione: hæc enim nō fit cum productione substantiæ. Vnde cum aliquod minimum ligni alteratur, potest calor p residuum continuè diffundi, quia non separatur ab antecedente: & sic non dabitur minus minimo per se: quod in generatione non habet locum, quia quod in generatur, statim discontinuatur, & oportet in residuo non dari minus minimo, quia tunc esset per se.

3 Conclusio. Tertia cōclusio Puto, probabilem esse oppositam sententiam, possuntq; solui argumenta omnia facta, sed non facilè, præsertim cum sensus & maior probabilitas sint in contrarium.

QVÆSTIO XII.

An nutrimentum sit simile nutrito.

SVperest, vt cum de augmentatione quid esset disputādum fuerit; & quomodo quælibet pars eius, quod augetur, augeretur; & quomodo idem in augmēto permaneret, superest, inquam, vt nunc de tertio disputemus, nempe de illo extrinseco, quo adueniente, fit augmentatio.

Et est argumentum primum cōtra id, quod dicitur tex. 38. quòd debet esse simile nutrito. Videtur falsum. Pars nō est nutrimentum rei: at nutrimentum, cum est simile nutrito, est ipsius pars: non ergo est iam nutrimentum. 1. Argu.

Secundò, contra id, quod dicitur, nutrimētum esse in potentia; videtur, quod quodlibet corpus posset esse nutrimentū viuētium: quia est eiusdem materiæ, quæ est in potentia ad formam quamlibet: at illud falsum est. non enim quolibet, puta lapidibus. l. ferro nutriri possumus. 2.

Tertiò, contra id, quod dicitur, Nutrimentum nutrit, vt substantia, auget, vt quantum; semper nutrit, non tamen semper auget. Videtur hoc fieri non posse, nutrimentum nunquam fit substantia viuens, nisi simul sit quantum, vt notum est; ergo non potest nutrire, quin augeat. 3.

Quartò videtur, quòd nutritio non differat ab augmentatione, non enim videtur, quis alius motus esse possit. 4.

Circa hoc aduerte primo, nutrimentū debere esse proportionatum cum viuente. Cùm enim debeat in viuentis substantiam conuerti, debet esse tale, vt possit formam talem recipere. Sunt autem duo in quibus ista proportio consistit. Alterum est, vt sit mixtum, nam viuens omne mixtum est, quia est dissimilare, ex quo fit, quòd purum elementum non sit nutrimētum viuentis, ideo aqua l. aere non nutrimur. Alterum est, quòd tale mixtum sit, vel sit proximum viuētis temperamēto. l. saltem reducibile ad viuentis temperamentum ab ipso viuente. Viuens autem in temperie quatuor qualitatum consistit, præsertim tamen in calido, & humido temperatis, quæ igitur non possunt reduci ad tale humidum cū calido temperatum, non sunt nutrimentum viuentium. 1. Nota.

Quod triplici ex causa prouenire potest, vt docet Albe. opuscu. de nutritione. capit. 1. Primò, cum est intemperatum, & improportionatum ita humidum, vt non possit solui, & temperari, nisi à uehe- Triplici ex causa pōt alimentū non esse proportionatum. Primò.

mente calore, qualis non est in animali; vt est ferrum, argentum, & metalla, quorum temperies dissolui nequit, nisi à calore fortissimo ignis: calor autem animalis non est tantus.

2. Secundò, cum humidum non potest dissolui, & à sicci intemperie separari, nisi per ipsius humidi consumptionem; vt in lapidibus, & alijs, quorum humida accedente calore destruuntur, & aduruntur.

3. Tertiò, cum est humidum admodum paruum, vt in pilis, & ossibus, ac lignis siccis: omnia igitur ista ob dictas causas non sunt nutrimentum viuentium.

Nota. Nota tamen, quod cum sint inter ipsa viuentia adhuc varia temperamenta, diuersa quæque nutrimenta appetunt, prout magis ac magis ipsis proportionata sunt: vnde sanguinei, quibus humidum aereum viget cum calido temperato appetunt tales cibos, vt vinum rubeum, album panem, oua mollia, & tre mentia: cholerici verò admodum nutrimenta adusta. & quodque viuens pro sua temperie: ex quo patet; quale debeat esse nutrimentum.

2. Nota. Aduerte secundo ex hoc, cùm nutrimentum debeat præparari, & disponi ad viuentis temperamentum, natura in animalibus constituit tres principales partes, in quibus hoc nutrimentum perficeretur.

Tres partes in qb° disponitur nutrimentum.

Stomach°. Altera pars est stomachus, seu ventriculus, in quo fit concoctio, & separantur partes fœculentæ, & ineptæ nutritioni; & totum ad intestina mandatur, à quibus iecur, seu hepar sumit totum illud, quod nutritioni est aptum; relinquit excrementa alia, quæ per aluum mittuntur. Est autem quædam uena ab ipsius iecoris sinistra, seu inferiori parte procedens ampla satis, quæ dicitur vena portæ, quæ statim in duas diuisa post aliquod spacium à iecore, & illæ in alias, & hæ in alias innumerabiles, quæ meseraicæ dicuntur, sumunt, & trahunt ab ipsis intestinis nutrimentum ad iecur, in quo cibus præparatur, & fit iam massa rubea, erat enim primo velut crocei coloris, nondum tamen sanguis est secundum Aristot. bene tamen secundum Galenum. Parum refert hoc in præsenti. In iecore, quod est in parte dextra sub ventriculo, fit concoctio, in qua secernuntur partes terrestres tanquã ineptæ nutritioni; & partes calidissimæ, & subtiles, priores, & quæ melancholicæ sunt, mittuntur ad lienem per venam quandam. Lien autem est ex opposito inferius à parte dextra. Posteriores vero mittuntur in vas quoddam intra iecur, quod dicitur folliculum fellis, in quo residens illæ partes cholericæ, & biliosæ. Sic nutrimentum præparatum mittitur ad cor per venam superiorem iecoris, quæ à corde in superiorem partem iecoris mittitur, ampla nimis, & dicitur vena caua. Humor autem, & massa recepta in corde concoquitur, & fit sanguis perfectus; & iam est nutrimentum vltimum, quod mandatur per venas iterum in vniuersas alias venas, & partes corporis animalis, quibus quæque pars nutritur. Vnde sanguis vltimum alimentum est, vt dicit Aristoles 2. de partibus capit 3 Nec existimes, venas, intestina esse loca principalia concoctionis, & præparationis alimenti; sed viæ, per quas defertur, quanuis aliquam inducant alterationem, sed non quæ mutet sanguinem, non enim mutatur iam, nisi in partem viuentem à singulis partibus nutriendis.

Vena portæ.

Venæ meseraicæ.

Lien.

Folliculũ fellis.

Cor.

Vena caua.

Has tres purgationes, seu dispositiones explicat Galenus liber, de iuuamentis, similitudine bona, puta de vuis. Primo enim calcantur, separanturque illæ cutes, quæ assimilantur excremento animalis primo facto per aluum, postea mustum reponitur in alio loco, & fiunt sedimenta: & feces, quæ similantur excrementis in iecore, tandem in vase facit spumas, & restat vinum purum. Sic à sanguine egresso à corde extrahitur aquositas per duas venas, quas emungentes vocant, & in renes tendunt; & illinc in vessicam vrinæ, quæ omnia perspicue Anathomici docent & ostendunt.

Exẽplum triũ digestionum.

Renes.

Sunt igitur vniuersaliter quinque alterationes vbi ante conuersionem in substantiam animalis. Prima est in ore, quæ masticatio dicitur, & hæc imperfecta alteratio est. Secunda est in ventriculo.

Quinque alterationes cibi.

Tertia

Tertia in iecore. Quarta in corde. Quinta in singulis partibus nutriendis. Ex his, puto, duas esse solum concoctiones, & eã quæ est in ventriculo, & eam, quæ est in iecore, quia in his mutatur cibi species, non in alijs, sed parum refert hoc nunc discutere.

Quinque excremen corũ gñã. Fiunt etiam quinque excrementa, primum in intestinis, duo in iecore, quartum in corde, vltimum in alijs partibus vnde sudores proueniunt, pili, vngues, sputum, immundities aurium, & nasi, & alia multa. Vide igitur, quantus sit naturæ ordo in disponendo nutrimento.

3. Not. 4. Virtutes in singulis partibus. Aduerte tertiò, quod sunt operationes, & virtutes quatuor in singulis partibus. Prima est, attrahendi cibum ad se, quare attractiua dicitur. Altera retinendi, ne dum conuertitur, retrahatur; quæ retentiua dicitur. Tertia conuertendi & alterandi, quæ dicitur digestiua. Quarta expellendi superfluum a se, quæ expulsiua dicitur, quas omnes docet Auicen. 2. fen. doctrina 6. capitu. 2. unam aliã addit Auerr. 2. colliget. puta discretiuam, qua quod sibi vtile est ab inutili, & inepto ad nutritionem secernit: sed forsan hæc eadem est cum digestiua. Per hæc omnia potest ad argumenta respoderi.

Ad 1. Ad primum aliqui dicunt, alimentum, quod dicitur simile esse sanguinem quia est valde similis animali, & viuenti nutriẽdo, in qualitatibus Sed hoc nõ est recipiendum, nam cum debeat mutari in viuens ex potentia in actu, profecto potius contrarius dicetur, quia mutatio ex opposito est. Præterea, quia est cõtrarius nutriendo aliquando, nam sanguis humidus est, os, vero valde siccum, non ergo debet dici simile.

Melius ergo, vt dicamus, quod idem est nutrimentum, & pars viuentis; pars quidem, vt solum vnionem dicit nutrimentum autem, vt reparat substantiam deperditam, cum ergo sanguis est, tunc est nutrimentum dissimile, donec fiat viuens.

Nota de corde. Nota tamen ex Aristot. 3. de partibus. capitu. 5. quòd cor est locus, in quo primum sanguis continentur, ac inde in vniuersas partes corporis nostri per venas, & arterias diffunditur. assimilatur cor fonti communi, vnde in vniuersum ortum aqua deducitur.

Ventriculi cordis. Sunt enim duo ventriculi, & receptacula in corde. Vnum superius, quod dextrum dicitur, & in hoc fit primum sanguis nutrimentalis, qui per venam cauam diffunditur in corpus, & hoc aluntur partes reliquæ. Ex isto ventriculo dextro transudat aliqua copia sanguinis in aliud inferius, quod dicitur leuum. hic fit purissimus sanguis, ex quo generantur spiritus motiui, qui sanguis dicitur arterialis, & diffunditur per venam quãd am ex ipso procedentem, quæ dicitur arteria magna, & hic sanguis diffunditur in pulsus, nam pulsus est arteria cum sanguine isto, & spiritu motiuo, solet sanguis hic naturalis dici. Atque hęc satis de sanguine, Galenus, quem Medici sequuntur, sanguinem in iecore generari dicit, qui per uenas diffunditur, & in corde generari spiritus vitales, qui per arterias a corde originem trahentes diffundũtur, & huic sentẽtiæ magis fauet Anathomia, quàm Aristoteli, quid autem sit verius, viderint Medici. Nota de arteriis.

Ad 2. Ad secundum dico, quod non loquimur de quacunque potentia, sed solum nutrimentum dicitur in potentia, quod reduci potest ad viuentis temperiem ab ipso viuente, vt dictum est, hæc autẽ reductio fit medio calore naturali.

Nota de calore naturali. Habet autem tres operationes mirabiles calor iste. Prima est, separare partes diuersæ rationis. Separat enim excrementa à partibus ad nutritionem aptis, & in hoc fit similis calori elemẽtari, hic enim separat ætherogenea, vt aurum ab alijs, quibus cum miscetur. secernit. Altera est viuificare, facit enim ex sanguine non viuente viuens, in quo similatur colori cœlesti, qui viuificus est. Tertia est assimilare quia calor in osse sibi sanguinem similat, dum facit os, in neruo neruum, in carne, carnem, & sic de aliis. & ab hoc calor animantis dicitur, an tamen specie differat ab elementari alibi discutietur.

Ad 3. Ad tertium dico, quod non sit nutritio absque acquisitione alicuius quantitatis, sed non quæcunq; acquisitio facit augmen-

augmentum, nisi sit maior, quàm ea substãtia, quæ deperdita est. Dices, Quare in senibus cessat augmentum non autẽ nutritio? Dico, Propter siccitatem partium ex cõsumptione humidi naturalis reddũtur partes duriores, & quæ vix extendi, & propelli possunt: ob id cessat augmentũ, non tamen nutritio: quia manet calor naturalis agẽs. & hinc est, quod pori sunt breuiores multo in senibus, quam in iuuenibus.

Ad 4. Ad quartum vide Albertũ Sum de homine. q. 28. Est difficile scire, qualis mutatio sit nutritio, apud eos, qui formã eandem extendi dicunt in materia cibi: est enim contraposita generationi, vt ipsi dicunt. Generatio est propter formam: materia enim nouam acquirit formã. & est motus materiæ in formam: at nutritio e contra formæ motus in materiam.

Ad secundum ea quæ nos diximus, facile est, hoc soluere. Est enim generatio quædam, cum noua forma producatur, si diuisibilis sit. sicut cum vna medietate ligni accensa, altera accenditur, huius est generatio: cum vero est forma indiuisibilis, est adhuc generatio quædã, quamuis enim non fiat forma, nec materia: tamen fit totum illud, scilicet caro, os, sicut fit homo non facta anima, nec corpore. Et hæc satis de augmentationis materia.

CAPVT SEXTVM,

Quoniam autem oportet primum. Tex. 43.

POSTQVAM de generatione quid esset, & qualiter ab alteratione separaretur, disseruit: similiter etiam de augmentatione: nunc de principijs communibus generationis corporum particularium, scilicet de elementis disputare aggreditur. At quia opus erat prius, quam de ipsis diceretur, quædam alia præmittere, puta tractationẽ de tactu, de actione, & passione, & de mixtione; ista nunc explicare incipit. Proponit igitur intentionem suam in principio, dicitq;, Cum sit disputãdum de materia, & de vocatis elementis, oportet primum tradere ea, quæ nostris temporibus confuse tractantur apud Philosophos.

Intentio Arist. in sequenti.

De elementis autem tres quæstiones proponit post discutiendas. Prima est, an sint, nec ne. Altera est, an sint sempiterna, & ingenerabilia, an non, sed secundũ aliquam partem saltem generentur. Tertia est, si generabilia sunt, an mutuo omnia, & inuicem inter se, ita, vt vnum ex altero & e contra generetur l. nõ sic, sed ex vno reliqua generentur, vt alij voluerunt: quidam enim ex igne solo, quidam ex solo aere reliqua generabant. Nota literam secundum Philop. Cum dicitur de materia, & de vocatis elementis, idem intelligit. exponitur primum, scilicet materia, per secundum, ne existimetur hic agi de materia prima secundum se.

Tres quæstiones proponit de elementis.

Vlterius, dicit vocata elementa quia cõmuniter hæc quatuor prima corpora elementa vocantur, & tamen non sunt simpliciter elementa, cum adhuc ipsa compositionem habeant, nec in mixto secundũ formam omnino maneant: elemẽtũ autem secundum totam substantiam debet manere in eo cuius est elementum. Nota, 1.

Nota vlterius, quod prima quæstio posita ab alijs non ponitur pro quæstione: sed sensus est, an vocata elemẽta, siue vere elementa sint, siue non, an ingenerabilia, & sempiterna sint, vtrunque commode dici potest. 2.

Omnes enim, qui elementa generant, & qui ea.

Conclusionem suam confirmat ex sententia Antiquorum, dicitque, quod tam illi, qui elemẽta generant, id est, dicunt elementa esse ex alijs generata, vt Anaxa. & Democr. quam hi, qui non eã dicunt generata, sed illa quæ ex ipsis componuntur, vt Empedoc. omnes hi de generatione horum siue vno, siue altero modo dicentes, vtuntur congregatione, & segregatione. similiter loquunt de agere & pati. Congregatio autem quædam mixtio videtur ergo ad disputationem de elemẽtis, oportet de his tradere, præsertim quod de mixtione illa, nihil distincte loquuti sumus hucusque.

Agẽte esse de mixtione probat ex sententia antiquorũ

Sed neque alterari poßibile est, neque segregari.

Agendū esse de alteratione, & passione.

Ex opinione eorum, qui plura ponunt principia, probauit agendum de mixtione, at nunc de agere, & pati probat ex ipsorum opinione, sed etiam eorū, qui vnū principium faciūt, hi enim alterationem admittunt. Dicit ergo, quod nec alterari, nec congregari. l. segregari, contingit, nisi ponatur actio. l. passio. Opus enim est, vt sit vnum agens, alterum patiens, & ita qui plura elementa ponunt, generationē dicunt, quia adinuicem agunt, & patiuntur.

Reprehensio antiquorum.

Hos tamē arguit Arist. quia ad veram actionem, & passionem ponendam præter plura principia contraria, oportebat vnum commune ponere subiectum, aliter autem non contingit vere agere, aut pati. Nam vnum contrarium, non potest fieri alterum contrarium non enim calor fit frigiditas, sed ab vno se subiecto expellentes agunt, & patiuntur. Et in hoc laudatur Diogenes, qui tale posuit commune subiectum contrarijs, sic enim continget agere, & pati: De hoc diximus libro. 1. Physic.

Reprehendit tamen ipsum Diogenem in vno, quia solum ad actionem, & passionem ponebat vnum subiectum, in quo errabat. Non enim sat est, vnum habere subiectum, sed quòd adinuicē sunt res actiuæ, & passiuæ, scilicet, contraria sint, non enim calor agit in saporem, quanuis vnū habeant subiectum.

Sed si de ipso facere. & pati.

Agendum esse de tactu.

Non solum de mixtione, actione, & passione. sed etiam de tactu disputandum docet. Quod probat, qa sicut nec mixtio sine actione. l. passione, ita nec ista sine tactu esse possunt, opus est vt se tangant, quæ inuicem agere, & pati debent, ergo & de tactu dicere oportet. Inter ista autē omnia primum de tactu proponit dicendum esse, quia vniuersalior est, quibus enim inest mixtio, inest tactus. Similiter cum unum agit, alterū patitur principaliter, id est, proprie, est etiam tactus non est autem ē contra, nam duo se tangere possunt, quin agant, & patiantur, & duo agere, & pati, quin sit mixtio, à tactu ergo incipiamus.

Ferè igitur vt & aliorum nominum.
Tex. 44.

TACTVS multipliciter, & analogicè dicitur, quare non a communi definitione, sed a diuisione incipit. Dicit igitur, quod sicut alia quā plurima nomina multipliciter dicuntur, quædam purè æquiuocè, quædam per prius, & posterius, & analogicè; ita etiam in tactu. — Tact⁹ multipliciter dicitur.

Incipit autem primam significationē, secundū quam tactus proprie dicitur, exponere dicens, quod tactus proprie in est iis, qui habent positionem, & locum, puta corporibus. — In quib tactus ꝓprie reperitur.

At posset quis dubitare. Nam corporibus mathematicis inest proprie tactus, non tamen sunt in loco. — Nota. 1.

Resp. quod sunt quidem in loco, & eis locus debetur, siue sint separata realiter, vt ponebat Pythagoras; siue non, sed secundum solam rationem.

Vbi nota: quod diximus. 4 libr. Physic. quod locus debetur primo rei ob suam quantitatem, locus autem naturalis ob qualitatem. Vnde si daretur corpus quantum ab alijs separatum; vtique deberet ei locus, & locum repleret, sed per accidens locus, naturalis ei competeret. Non enim magis sursum, quam deorsum aptum esset esse. modo autem cum non est separatum quantum à quali re, sed ratione sola, idem est locus, re pro vtroque, sed ratione diuersus. Nam locus, vt locus, & vt ambiens, correspondet corpori, vt est quantum, locus vero, vt talis est, id est, vt has l. illas claudit qualitates, debetur corpori eidem, vt quale est. — 2.

Ex his concludit Aristoteles. Primò, tactu, illa se tangere quæ vltima simul habent. & determinatas habent quantitates id est discontinua sunt, & positionem habent, quorum quidem sunt conditiones tres, vt sint corpora, & discontinua, & simul habeant vltima, sic enim est li 6. determinatum, quod se tangunt, quorum sunt vltima simul. — Quid sit tactus 1. modo.

Quoniam

Quoniam autem positio quidem.

Quid sit tactus 2. modo.

Secũdum tactum vult indagare, & est eorum quæ non solum habent illa tria pcedentia, sed inuicem sunt motiua, & mobilia. Ad hoc autem facit hãc rationem: Quę sunt in loco, & positionem habent, se tangunt, vt dictum est: at quæ in loco sunt, quædam sursum, quędam deorsum. l. secundum aliam differentiam sunt: ergo omnia talia se tangunt. Vlterius, talia, aut grauitatem habent, vt terra l. leuitatem, vt ignis, aut vtrunque, vt intermedia, quæ vtroque participant; huiusmodi autem sunt actiua, & passiua mutuò, motiua, & mobilia: ergo horũ tactus est. Est ergo tactus eorum: sed non solum sunt corpora, sed & discontinua, & vltima simul habẽtia, sed etiam inuicem motiua & mobilia sunt, tactus igitur addit motũ supra primum.

Quoniam autem mouens non similiter. Tex. 45.

Quid sit tactus 3. modo.

TERTIVM tactus modum indagat, puta cum duo nõ solum corpora sunt, & simul hãbent vltima, & motiua, ac mobilia sunt: sed etiã actiua, & passiua, id est, alterantia, secundum qualitates, & passiones. Ad hoc autem proponit distinctionem mouentis.

Duplex gñs mouẽtis, & faciẽtis.

Est enim duplex. Alterũ, quod Mouet, & nõ mouetur: alterum, quod mouet, & mouetur. Eandemq; distinctionem dicit esse in faciente; sed tamen est differentia inter faciens, & mouens. Mouens enim est superius includẽs quamcunque actionem: at faciens inferius est, dicitque alterationem secũdum qualitates. Et hoc probatur ex suo opposito nam opponitur patienti: patiens autem est secundum motũ passionis, qui est secũdum qualitates tertiæ speciei.

Alius qdã modus tactus.

Ex quibus colligitur alius tactus, nam potest esse, quod mobilia, & mouentia se tangant, sed non per passionem, & actionem, & sic erit alius tactus eorum, quæ passiua, & actiua inuicem sunt.

Tres tactus colligunt.

Vnde colligit tres tactus vniuersaliter. Primus eorum, quæ positionem habent. aliter eorum, quæ motiua, & mobilia sunt, tertius eorum, quæ actiua, & passiua sunt. Primus tactus mathematicus dicitᶜ secũdus, & tertius physici, magis autem tertius.

De quo magis proprie dicatᶜ tactus.

Aduerte autem, quod aliqui volunt tactum magis proprie dici de tertio, & physico inter quos est Philo. Sed mihi nõ placet imò omnium primus est mathematicus Primò: quia tactus est passio quanti, & habentis positionem: at corpus mathematicum, puta, vt quantum est, dicit intrinsece, & formaliter ipsam quãtitatem ergo tactus ipsius est primus.

Præterea, quia tactus physicus pendet ex mathematico: nisi enim quantitas esset, tactus non esset: at nõ ẽ contra potest mathematicus absque physico cõsistere.

Præterea, quia est simplicior, reliqui sunt compositi, & habent se per additionem ad ipsum.

Pręterea, quia ab Arist primus omniũ ponitur, atque talem proprie tactum vocat. est igitur primus, & reliqui per attributionem ad ipsum dicuntur.

Quõ se habeat tactᵉ ad actionẽ.

Aduerte vlterius, quod tactus est cõditio necessaria ad actionem. Nõ tamẽ existemus, ꝙ actio cadit immediate supra id, in quo est tactus: nõ enim hoc esse potest. Est enim tactus in superficie indiuisibili: at actio est supra corpus: propterea actio, & passio supra aliquod corpus immediatè, & primo fiunt. Cum enim ignis applicatur ligno immediate, & simul agit per partem aliquam totam ipsius, quæ non potest esse minor, quàm minimum naturale.

Est igitur vt plurimum tangens.

Quõ se habeant & tactum.

Quomodo se habeant tangens, & tactum, nunc explicat, & dicit tria. Primum est, in plurimũ, & frequẽter tangit, quod ab ipso tangente tangitur, id est, tactum tangit ipsum tangens. Rationẽ adhibet: quia fere omnia, quæ corpora, & sensibilia sunt, mouent, dum mouentur: & sic tãgunt dum tanguntur, inter quæ sensibilia reperimus aliqua, quæ necessario ita se habent, & experimus, tacta tangere, qualia sunt elementa.

Alterum est: aliquando quamuis raro, mouens tangit motum, sed non tangitur. & attendo, quòd hoc est. l. quia mouens

mouens est immateriale, vt intelligentia respectu Cœli. Vel mouēs est alterius materiæ, vt Cœlum tangit elementa, agitq; in ipsa, non autem è contra.

Tertium est. Cum id, quod tāgitur, est eiusdem materiæ generis cum eo, quod tangit, tunc est mutuus tactus, & quod tangit, tangitur.

Ex quo fit quod si aliquid mouet immobile, id tanget, & non tangetur, sicut mouet intelligentia Cœlum: & tristis, & malè habens mouet nos, non tamen nos ipsum mouemus: in his enim, quæ monēt, non sunt eiusdem materiæ cum motis: atque sic concludit de tactu, prout ad Naturalem pertinet.

1. Not. Duplex tactus, virtutis, & secūdū quantitatem. Hic aduerte primo, quòd duplex est tactus: quidam secundum virtutem, & operationem, quidam secundū quantitatem. Tactus virtutis potest esse inter duo corpora, vt cum sol virtute sua agit, & tangit terram: potest etiam esse inter res, quarū vna est corpus: altera non, vt cum Intelligentia mouet Cœlum.

Discrimen vtriusque. Est autem discrimen: nam tactus virtutis, qui est à corpore necessario præsupponit tactum quantitatis. I. ipsius. l. alterius corporis: vnde distans non agit in distās, nisi in proximū agat, & immediatum corpus. At tactus virtutis à re spirituali non supponit tactum quātitatis: Vnde Intelligentia mouet orbem, non per aliud medium corpus; aliter enim esset processus in infinitum, si ad vnum indigeret alio.

2. Not. Tactus mutuus, & nō mutuus. Aduerte vlterius, quòd in tactu tertio physico est tactus mutuus, & tactus non mutuus, seu diminutus: mutuus est, cum inuicē actiua, & passiua se tangunt, vt elementa inter se: diminutus est, cum vnum agit, sed non repatitur, vt cum Cœlū agit in elementa, nec ab his repatitur.

Hæc eadem distinctio est in tactu secūdo, puta mouens, & mobile: est enim mutuus, cum duo inuicem se localiter mouent, vt duo lapides obuiantes, & duo impellentia se corpora: alter est diminutus, vt cum Intelligentia Cœlum mouet.

Obiectio. Dices, quomodo vnum Cœlum tangit alterum?

Solutio. Multipliciter respondet Philop. sed nihil ad rem. Dico, quòd secundo modo inferiores superiores mouent inferiores immediatè saltem quoad motum diurnum.

CAPVT SEPTIMVM.

De ipso autem facere, & pati dicendum. Tex. 46.

Disputatio de actione, & passione. POST tactum, de actione, & passione disputat: ac primū maiorum sententias citat, quos dicit, in hac re subcontrarios videri: nā contraria dicere videntur: at quia nō omnino sunt cōtraria, cū vtraq; vera sint, idcirco subcōtraria vocat. Fuit circa hoc duplex sententia.

Duplex sētentia veterum de actione. 1. Snia. Prior, quæ multorum fuit, est, quòd simile nō agit in simile, nec patitur a simili: sed semper actio, & passio inter dissimilia sunt, adeo quòd si aliquando videtur, simile agere i simile, vt cū magis calidū in minus calidū; tunc non ratione similitudinis, sed ratione contrarietatis actio, & passio, puta, quia vnum est multum, alterum paucum, quę contraria sunt.

Ratio. Horū ratio erat: quia similibus omnia ex æquali īsunt: nec esset ratio, quare magis vnum esset actiuum, aut passiuū, quā alterum: vnde secundum hoc actio, & passio est inter contraria.

Democritus autem vltra alios. Tex. 47.

2. Snia. POSTERIOR sentētia fuit Democriti, qui solus ab alijs discrepauit, dicens, quod simile agit in simile: quod si aliquādo oppositum agit in oppositū, id est ratione alicuius similitudinis, & non contrarietatis.

Ratio. Et probabat: quia quod omnino diuersum est, non agit in diuersum, vt linea in albedinem: actio ergo & passio nata sunt fieri inter similia, non autem inter diuersa, vt priores dicebant.

Videntur autem hoc modo dicentes. Tex. 48.

Rō. dissidij. Concludit ex hic dictis, videri contraria dicere Philosophos antiquos, & subdit rationē huius cōtrarietatis; quia cū esset vtrūq; simul, ipsi nō sumpserunt, nisi vnā partē. Quod actio, & passio est simul inter simile, & dissimile: at ipsi non sumpserunt, nisi vnam partem singuli, cum tamen vtrunq; & totū debuissent asserere.

In oio simil ia non est actio. Quare Arist. vtrunque simul ponit, ac dicit primò, quod simile omnino, ita, vt nullatenus sit differens, non agit, nec patitur a simili.

Probat. 1. Probat dupliciter. Primò, quia si vtrunque est omnino simile, non erit maior ratio quare, vnum agat. i. patiatur potius q alterum: vnde neutrum aget, neutrumque patietur.

2. Probat secundo: quia si simile agit in simile omnino posset idē in se ipsum agere Si enim calidum in calidū simile omnino agit posset etiam in se. Hoc autem esse non potest: nā tunc nihil esse in corruptibile. i. immobile, quia posset vnumquodque in se agere.

Obiectio Dices, q non valet consequentia, quia simile nō est idem simili, sicut idem sibi.

Solutio. Respon. quòd si hoc dicas iam colligitur, q actio, & passio innititur alicui diuersitati: & sic iā non est inter omnino similia: & predicta estu, nō essent idem, tamē satis est quod essent æqualia in virtute agendi, quare si possent augere. v. g. calorem, vt æstus in alteratione posset esse, augere calore, vt æstu in se existentem.

Et omnino alterum, & nullatenus idem. Tex. 49.

Oino diuersū non agit, vel patitur ab oino diuerso. D i c i t secundo Arist. quod omnino diuersum non agit. i. patitur ab omnino diverso: probat dupliciter. Primo inductione quadam: quia linea non agit in albedinem, nisi secundū accidens quatenus, linea coniungitur cum altero contrario.

Probatur. 1. 2. Secundò, quia non sunt contraria ea, quæ omnino diuersa sunt: at inter cōtraria actio reperitur: hęc enim ab vno subiecto se mutuo expellunt secundum actionem, & passionem.

Nota. In litera, per ea, quæ sunt ex contrarijs, intelligit media ipsa, quæ ex extremis cōponuntur.

Sed quoniam non quodcunque natum est pati. Tex. 50.

Actio fit partim in similia, partim in dissimilia. D i c i t tertiò, in quo sententiam, explicat, quod actio, & passio est inter similia, & dissimilia: similia quidem genere, subiecto, seu materia; dissimilia autem specie, & forma: vnde color a colore patitur, & sapor a sapore, & corpus a corpore: puta hic color specie albedo in alium specie. s. nigredinē, sed vtraque sunt color vnus genere: similiter ignis ab aqua, sed vtraque elementum, & corpus, calor a frigiditate, sed vtraque qualitas passibilis.

Probat vnica ratione: Nihil agit, & patitur nisi contrarium, aut subiectum habens in se contrarium, puta calor. i. ignis habēs calorem: at omnia talia sunt differentia specie genere eadē; cōtraria enim hæc sunt, quæ cum specie differant, eiusdem sunt generis, ac mutuò agunt: ergo actio, & passio Inter simile, & dissimile sunt. Probatur

Huius autem causa est, quòd contraria. Tex. 51.

R a t i o n e m dictam, quam breuiter posuerat, explicat magis, & quomodo cōtraria similia dicantur propter vnitatem generis subiecti, dissimilia propter speciē & formam. Cumque actio & passio sint inter huiusmodi contraria, erūt profecto inter similia, & dissimilia simul, & agens & patiens erunt aliquo modo similia, aliquo etiam modo dissimilia, vt dictū est. Explicatur cō superi.

Quoniam autem faciens, & patiens genere quidem.

Vt Philop. exponit Arist. ostēdit Propositionem seu conclusionem conuersam. prius enim probatum fuit, contraria agere, & pati, sed potius sumptum hoc fuit. modo autē cōuersum probat, puta actiua, & passiua inuicem esse contraria, & hoc dupliciter. Actiua, & passiua inuicem esse contraria.

Probat. 1. Primo quia talia sunt eiusdem generis specie differentia, mutuoque agunt: ergo contraria.

2. Secundo, quia generatio, & corruptio inter contraria sunt: ergo etiam actio, & passio, & sic actiua, & passiua.

Nota. Et nota, q hic vocat generationem, & corruptionem tam substantiæ, quam accidentis, quæ superiores, sunt actione, & passione, quæ sunt tantum secundum qualitates: & argumentatur, vt dicit Philop. è superiori per regulam quæ dicuntur

tur de prædicato, & dicentur de subiecto.

Agēs dum agit assimilat sibi passum.

Ex quo infert hanc cōclusionem, quod vnumquodq; dum agit, assimilat sibi passum contrarium. Quod probat quia generatio est inter contraria ergo dum aliqd generat, & agit circa suum cōtrariū intēdit illud reducere in contrarium, quod est simile sibi. V. g. dum calidū agit in frigidum, & intendit generare, ponatur frigidum reducere in suum contrarium quod est calidum & sic sibi assimilat effectum, & sic patiens mutatur in faciens, idest, in idem specie cum faciente.

Et secundum rationem quoque nō eadem dicentes. Tex. 52.

Conciliat antiqui.

CONCILIAT modo Antiquos, qui videbantur contraria dicere, at non dicebant. Qui enim actionem inter cōtraria ponebant, respiciebant formam qui vero inter similia respiciebant subiectum qd idem est contrariorum, & tam secundum contraria, quam secundum subiectum actio & passio prædicatur. Dicitur enim calidum calefacit, & ignis seu corpus calefacit frigidum calefit, corpus calefit cō tribuitur subiecto est similitudo, cum vero ipsi contrario, dissimilitudo & vtrumque verum est.

Nota.

Eandem quoque rationem existimandum. Tex. 53.

Determinat q. an omne agēs agendo repatiatur. Duplex. mouens.

NVNC quęstionem determinat, vt Philop. exponit an omne agens agēdo repatiatur. Ad cuius determinationē pręmittit diuisionem mouentis nā per mouens determinat de agente.

Duplex est mouens alterum, quod est causa efficiens, & est primum alterum est vltimum, & proximum effectui & generationi. V. g. animal mouet baculū, & baculus librum primum est animal, vltimū est baculus, qui est proximus motę rei, scilicet libro. Simili ratione.

Duplex faciens.

Duplex est faciens. Primum, vt medicus sanitatis, proximū, vt vinum. l. potio.

Primum mouens nō est necesse, vt mouendo moueatur similiter nec primū faciens, vt agēdo repatiatur.

In mouentibus, primum non est necessarium, quod mouēdo moueatur, imo aliquando est necessarium quod nō moueatur, vt patet de mouēte omnium primo proximum vero semper mouens mouetur. Ita etiam in facientibus fit faciens primum, dum alterat non alteratur, & vltium dum alterans, alteratur.

Ratio.

Hoc probat tali ratione. Quæcunque habent eandem materiam, faciunt & patiuntur at proxima agentia habent eandem materiam cum passo prima aūt nō semper, ergo illa agunt, & patiuntur semper non autem ista Minorem exēplo manifestat. Medicus enim non alteratur ab eo, qui sanatur, cibus antem, & potio alteratur medicus autem primum est, cibus vero vultimum.

Nota dupliciter cō uenīūt primū mouēs & primū, efficiens, seu alterās.

Hic nota, quod conuenit primum mouens cum primo, & vniuersali facienti in duobus. Alterum est quod sicut primum mouens non mouetur, dū mouet; ita primum faciens non alteratur, dum alterat, Alterum est, quod vtrunque est independens vt enim primū mouens non dependet à mouente, ita & primū faciens non dependet ab alio alterante.

Duplex eorū differētia.

Sed est differentia in duobus. Primum est quod primū mouens est incorporeum vt primum alterans corpus est, puta sol, seu cęlum. Alterum est, quod primū mouens nullo motu mouetur; at primū alterās, mouet motu locali. Et ratio est qa alteratio præsupponit motum localē, localis autem omnium est primus. vnde q antecedit, & est primum in motu locali, & immobile, nullo motu moueri potest non sic in alteratione.

Quæcunque igitur actiuorum. Tex. 54.

Conclusio Arist. omne agens materiale agendo, & pati pōt. Explica.

CONCLVSIONE generatione conclusionem determinat, dicens quæcunq; actiua quæ habēt forma in materia, possūt pati; dū agunt quæ vero non habent non possunt pati.

Explicat antem duos terminos huius conclusionis. Alter est habent materiam dicit, quod materia sit eadem fere, idest, eiusdē generis, materia enim contrariorū eiusdem est generis. Si enim agens materiam habet, sed non eiusdē generis, nō repatitur vt Cœlum non repatitur dum alias at hæc inferiora.

Alter terminus est, posse pati, dicit, illud

lud dici posse pati, quod præsente agente, & in debita approximatione pôt reduci ad actum, vt potens esse calidū est, quod accedente igne, fit actu calidum, statim repetit comparationem mouentis, & facientis.

Est enim effectiua causa. Tex. 55.

Ostendit princip.ū actionis esse efficiens.

PRINCIPIVM actionis, & passionis nunc explicat per causarum diuisionem procedēdo ac primo causam efficientem dicit esse actionis principium quod probat per exclusionem aliarum. Non enim finis mouet nisi metaphorice preterea. quia est tunc cū est forma sed forma nō potest esse principium actionis: quod probat. Posito efficiente, actio est: at cum forma, & finis ponuntur, iam cessat actio, quia illa sunt termini actionis: ergo non sunt principia. Et hic habetur illa cōmunis propositio, Habitibus id est, formis. l. finibus positis in materia, cessat actio. De materia non probat, quia notū est, ipsam nullius esse actiuitatis.

Ostendit principiū passionis esse materiam.

Dicit secundo, materiam secundum se esse principium passionis, eatenus enim res patiunt, & quatenus sunt in materia: vt calor patitur, & destruitur, quia est in materia: si si extra materiā esset, non posset pati, quamuis nō possit esse extra materiam. At intelligētiæ, & si quæ sunt aliæ à materia separatæ formæ, non possunt pati: quamuis agant.

Epilogus.

Epilogat igitur, quæ dicta sunt. Dictū est primo, quid agere, & pati sit. Secundo quibus insit, scilicet habentibus materiā vnum, puta, pati alterum nō habentibus etiam. Tertio, quare insit, nempe actio secundum formam, passio secundum materiam, & quomodo insint; nēpe, quia quædam agūt patientia, quædam vero absq; passione agunt, quod est quartum quod dictum est.

QVAESTIO XIII.

An simile agat in simile.

4. Conclusiones traditæ ab Aristote. Primo.

QVatuor veritates nos hucusque de actione, & passione docuit Aristotel. Prima erat, Simile non agit in omnino simile non enim album, nec calidum in calidum, nec frigidum in frigidum agit.

2. Secunda, diuersum non agit in omnino, seu genere diuersum: non enim albū in lineam, nec sapor in lignum agit.

3. Tertia, Contrarium agit in cōtrariū, vt calidum in frigidum, & album in nigrum. l. medium: vnde fit, vt actio si inter ea, quæ eiusdē sunt generis, & specie differant, seu eiusdē generis materiæ, & forma differētia sint: ex quo fiet, quod actio & passio sint & inter similia quodam modo, & aliquo modo etiam dissimilia: similia quidem genere, & materia; dissimilia vero specie, & forma.

Hinc colligere licet vnū cum ipso Aristo. quod, nec in se ipsum agere per se potest, cum nihil à se specie differat.

4. Quarta erat, quod agens cōmunicās in materia cū passo, dum agit, repatit: vt si calidum agit in frigidum calefaciēdo, repatitur, & infrigidatur a frigido.

De quo agen. sit.

Hæc omnia, antequam vlterius procedamus, examinanda sunt: & primo, an simile agat in suum simile specie, ita, vt nō sit actio semper inter contraria.

Explicatur titulus. q.

Aduerte pro tituli intelligentia, quod non est quæstio, an similem habens aliquam qualitatem cum altero possit in ipsum agere, hoc enim certum est vtrumq; potest enim esse, quod simile in vna habeat aliam qualitatem cōtrariam suo simili. secundum quam agat: vt si sint nix, & calix, quæ similitudinem habent in albedine, tamē quia contrarias habēt qualitates alias (est enim nix frigida, calix calida) potest vnum in alterum agere: & tunc album in album aget, sed per accidens, non enim ratione albedinis, sed contrariarum qualitatum. Sensus autem quæstionis est. An simile agat in simile per se, id est, secundum eam qualitatem in qua similitudo cōsistit: in quo sensu id negat Aristo. & nos examinare contendimus.

De qua actione hic sit sermo.

Aduerte etiā, quod non hic de actione in sua vniuersali significatione sumpta sermo est, vt ipsemet Arist. docuit: sed de ea, quæ secūdum passibiles qualitates sit, & præsertim primas quatuor, secundum quas propria fit alteratio, tā actiua, quam passiua.

His

1. Argu. pro parte affirmatiua. His igitur præmissis, est argumentum primũ pro parte affirmatiua. Actio fundatur in victoria, & excessu virtus agentis supra resistentiam passi, vt notum est tunc enim ignis agit in aquam, cum virtus ipsius excedit resistentiam aquæ: ergo quo minor fuerit resistentia, tanto potius erit actio: at inter similia minor est resistentia ergo inter illa erit, actio. Consequẽtia videtur nota sed probo minorem. Sit calidum vt sex, & frigidum vt quinq; tunc calidum excedens aget in frigidum & quo minus sit frigidum, eo magis aget propter minorem resistentiam. At cũ in calidum vt sex est mutatum frigidũ, minus resistit, quam cum erat calidum vt quinque q̃a minus habet de frigido sed cum erat calidum, vt quinque, in ipsum agebat calidum vt sex. ergo etiã aget, cũ est calidum, vt sex: & sic similiter aget in omnino simile.

2. Secundò. Calidum magis, agit in calidum minus, vt notum est: at magis calidum, & minus calidum in specie similia sunt ergo simile agit in suum specie simile, nec est talis actio inter contraria.

3. Tertio. Vna candela illuminat mediũ illuminatum ab altera candela ergo vnũ simile agit in simile: illa.n. duo lumina, & duæ candelæ eiusdem speciei sunt.

4. Quartò, cœlum alterat inferiora ista, & calorẽ inducit, reliquasq; qualitates: at ptorsus est alterius materiæ genere: ergo falsum est, φ dicit Arist. agens esse dissimile tãtum forma, & specie, simile materia, & genere cum passo.

5. Quintò. Multa sunt contraria genere eadem, & specie differentia, inter quæ nõ est actio: non enim album in nigrum secundũ albedinem agit, nec molle in durum, nec rarum in densum non ergo vere dicit Arist. inter contraria actionem esse.

Nota dupliciter esse aliquid simile. In hac difficultate duæ opiniones existunt pro quarum intelligentia aduerte quod dupliciter aliquid dicitur simile. Vno modo in qualitate, altero modo in gradu. Id dicitur simile in qualitate, quod eandem specie cum altero qualitatem habet, vt cum vtrunque est calidum, aut album, aut humidum: Id verò simile dicitur in gradu, quod præter qualitatem, habet etiam æqualem intensionem. l. remissionem in ea, cum altero, vt cum vtrunque est æque calidũ. l. æque humidum.

Hoc igitur supposito, est opinio Pauli Vene. in summa c 23. & Alb. Saxo q. 15. & aliorum, φ simile in qualitate tantũ agit in suum simile, vt notum est: nã magis calidum agit in minus calidum, at simile in qualitate, & gradu nõ potest agere in suum simile, vt calidum vt quatuor nullo modo potest calefacere calidũ, vt quatuor, nec ipsum intendere: nec æque intensum. l. remissum in æque intensum, seu æque remissum. 1. Opin.

Ratio. 1. Harũ ratio vna est, actio debet esse inter contraria, & propter aliquem finem: sed simile in gradu non est ullo modo cõtrarium suo simili, vt notum est, nec est finis actionis ergo nõ est actio. Quod nõ sit finis actionis, patet: quia finis actionis est, vt agens assimilet sibi ipsum passum: sed illic est omnino simile: ergo non est opus actione.

2. Præterea probatur ex Arist. tex. 48. vbi dicit, simile non agere in omnino simile aliter enim ageret in se ipsum; quod esse non potest.

Altera opinio. Altera opinio est Marsilij. q. 18. & aliorum, qui simile in gradu dicit posse agere in sibi simile in gradu, ita, vt calidum quatuor, gradum possit agere in calidum vt quatuor, ipsumq; intendere.

1. Ratio. Hoc maximè experiẽtia probat. Ferrũ enim candens facit ignem ex stupa, producitq; calorem intensissimum, & tamẽ in ferro non est calor ita intensus, cum non sit ignis. Si ergo inducit minor calor summum calorem, profectò cõstat, quod egit in simile sibi, puta in stupã, cum habuit æque intensum calorem cum ferro & etiã supra induxit calorem, donec fieret ignis.

Hæ sunt opiniones communiores in hoc.

Nota de quo sit difficultas. At pro huius elucidatione nota, quod difficultas non est, an simile in qualitate tãtum agat in suum simile: hoc enim dubium non est, sed an simile in gradu agat in simile in gradu: de hoc enim varia existit opinio.

1. Fundamẽtũ maior, vel minor actiuitas nõ sem per sequit maiorẽ, vel minorẽ intensionem formæ. Pro determinatione sit primũ fundamentum: quod maior. l. minor actiuitas non semper sequitur maiorem. l. minorem intensionem formæ. Explico clarius per

per exemplum, quod aliquis calor plus, minus ue calefaciat non indicat ipsum in tensiorem.i.remissiorem semper.

Probat 1. autoritate Aristo. Hoc probo autoritate, & experientia. Autoritas est Aristo. 8 Physi.tex. 80.vbi dicit, quod in maiore magnitudine maior virtus exittit. Verbi gratia, sit vnum pedale calidum, vt quatuor si aliud sumas bipedale calidum, vt quatuor maior in eo est actiuitas & potentia; & si tripedale adhuc est maior, & tamen intensio eadem est.

Ratio ex loco Ari. de sumpta. Ex quo loco sic colligo: Si tripedale æque intensum cum pedali est maioris actiuitatis: ergo in eodem tempore plures gradus caloris inducet, & magis calefaciet, & tamen non ob maiorem intẽsionem formæ.

2. expet. 2 Probatur etiam experientia: quia ferrum candens magis calefacit, quã lignũ æque intensi caloris, imò quam stupa intensa, in qua cum sit ignis, constat calorem intensiorem esse. Constat ergo, q̃d maior actiuitas non sumitur à maiore intẽsione semper, sed etiam à multitudine maiore formæ, quæ est secundũ plures partes materiæ; & subiecti; vt id etiam magis calefaciat, quod secundum plures partes extẽsionis & quãtitatis calidum est: vnde plus tripedale quã bipedale agit.

Vbi plures gradus formę ibi est maior actiuitas. Erit ergo regula, quod vbi plures gradus formæ cõgregãtur circa passum siue sint secundum intensionem siue secundum subiecti partes, ibi est maior actiuitas. V.g. sit calidum pedale, vt quatuor intensum, sit tripedale, vt duo secundũ suas omnes partes ita, vt in passum debitam habeant approximationem magis calefacit tripedale.

2. fundm forma æque intẽsa plus ag t i subiecto dẽso, quam raio. Probatur autorit. Nota. Sit secundũ fundamentum, quod idẽ calor receptus ĩ subiecto denso plus agit quã in raro existẽs. Idest, sit forma ęqualis intensionis recepta in aliquo subiecto raro: & in alio denso alia ęqualis: hęc plus aget, & actiuior erit.

Hoc & autoritate, & ratione probatur autoritas est. Arist. 1. Metheor. dicit, q̃d virtus vnita fortior est se ipsa dispersa vbi nota duo, & quod est æqualis virtus. seu æque intensa forma, quæ est condensata; & quæ est dispersa per rarefactionem aliquando; & similiter, quod illa fortior est.

Probatur ratione. Ratio autem est optima ex vno supposito, puta, quanto agens est propinquior passo, tanto magis agit in ipsum; quod experientia patet. Cum igitur partes densi minus distent ab vno puncto medij signatò, quam partes rari positi in eodem loco, vt parum aduertenti facile est intelligere profectò magis dẽsum calefaciet.

Duplex cã, cur dẽsum æque intẽsũ magis agit. Vnde duplici ex causa densius ęque intensum magis calefaciet & aget.

Vno modo, quia plures materiæ partes habebit calidas, & tunc actiuius erit iuxta primum fundamentum.

Altero modo dato quod tot sint partes, quia magis sunt omnes passo approximatæ.

Et hæc est causa, quare si summat calidum rarum, & partes ipsi comprimantur magis calefaciet, quam prius: & quare etiã per occularia literæ visæ maiores appareant quia in vitro densiore species magis congregatæ agunt fortius. Sed tamen nota quod densum non agit vltra gradum intensionis, nisi plures gradus formæ in materia habuerit, vt dicitur ad primum. Sed dicetur magis agere, quam rarum, vel quia citius agit, vel quia sibi simile producet, quod non aget rarum, quia non est bene applicatum.

3. fundã. Sit tertium fundamẽtum, quod ex his sequitur, & est notandũ: quod non solum contingit, duo esse similia in qualitate, & gradu, sed etiam in potentia, ita; vt sicut potest esse, q̃ duo sint in qualitate similia sed non in gradu, ita etiam in gradu, sed nõ in potentia, vt sit calidum, vt quatuor densius, sit aliud rarius est quidem similitudo in gradu quæ consistit in ęqualí intensione, sed non est similitudo in potentia, quia actiuius est, quod est densius.

Potest esse aliqd simi le ĩ qualitate & gradu sed nõ in potẽtia, seu actiuitate. Imo potest esse, quod sit vnum minus in gradu, at sit maius in potentia, & actiuitate. Non enim, vt ostensum est, mẽsuratur actiuitas solum penes intẽsionem. Hoc etiam experientia patet nam aer calidius esse habet, quam terra calefacta à Sole, at terra actiuior est, & in potentia vincit, magisque calefacit.

1 Conclusio. His suppositis, sit prima conclusio.

Simile

Simile in gradu agit in simile in gradu ita, vt calidum vt quatuor possit agere in aliud calidum vt quatuor.

1. Ratio. Hæc conclusio probatur contra Paulũ Vene & Albertum Saxo. Primo: quod actiuius est, potest agere in minus: sed calidum vt quatuor in materia dẽsa actiuius est, quam calidũ vt quatuor in materia rara: ergo potest agere in ipsum, & ipsum intendere. Non enim potest intelligi, quo modo sit vnum maioris potentiæ, quam aliud, & non vincat ipsum, in idque agat. Non enim alia ratio est, quare dicamus, quod calidum vt octo, agit in calidum vt duo, nisi quia illud fortius est, & actiuius.

Solutio. Ad hoc respondent Paul. & Alb. quod calidum, vt quatuor in densiori materia fortius est, & magis agit, Sed hęc maior actiuitas non consistit in hoc, quod producat calorem, vltra quatuor, sed quod calorem vt quatuor sibi similem citius producet, quam aliud calidum vt quatuor in materia rara.

2. Rõ qua ista solutio confutatur. Sed hoc reprobatur argumento secundo, quod concludit. Sit ferrum candens, cui apponatur stupa: ad sensum patet, q̃ comburetur stupa, fietq; ignis: at tunc in ferro, cum nõ sit ignis forma, vt videtur, non potest esse calor in summo intensus. Et ponatur, quod summa intensio sit, vt octo: erit ergo in ferro calor vt sex. Vlterius, in igne facto ex stupa, cum sit forma ignis, necessario erit calor vt octo: non enim inducitur forma, nisi cum vltima dispositione.

Tunc forma argumentum; Ferrũ calidum vt sex, induxit totam dispositionem ignis in materia stupæ induxit ergo octo gradus caloris vltra suam intensionem, quæ erat vt sex: si ergo induxit octo, cum hoc fuerit per motũ, fuit successiue stupa calefacta: cumque peruenit ad sex gradus, adhuc vlterius calefiebat: ergo tunc simile in gradu agebat I simile in gradu.

Obiectio. Quod si dicatur, in poris ipsius ferri igni esse ignem vere, & formam ignis, quãuis substantia ipsa ferri non sit ignis, acque ideo comburet.

Solutio 1. Hoc non tollit difficultatem. Nam sit v. g. terra ignita, quæ poros non habet cum sit elementum simplex.

2. Deinde ridiculum est dicere, poros ferri comburere stupam, & non potius ipsas partes solidas ferri cãdentis, cum sint densiores.

3. Et tertiò, quia quo res sit densior, & minores, & pauciores habeat poros, eo magis comburet: & quo rarior, & plures, ac maiores habeat poros, eo minus combũret; cum deberet esse contrarium, si pori igniti combutunt.

4. Confirmatur rursus experiẽtia luminis nam si duo luminosa apponãtur in eodẽ medio lumen intẽditur: & si addatur tertium, adhuc magis, & si quartum, & quintum sextũ, &c. semper magis intenditur, quare si luminosa sint omnia v. g. vt quatuor, fieri potest, vt in medio produeant plus luminis, quam singula, nã pluribus additis æqualibus luminosis, cum singula in medio illo tantundem producãt, tãdem augebitur lumen ibi vltra quatuor.

5. Imò vero multa numero lumina, si in idem concurrant, ignẽ generant, vt patet in reflexione speculi, cum singula seorsum lumina non id possunt, nec tantum calefaciendi habeant virtutem. Idemque omnino videtur de pluribus calidis æqualibus eidem medio applicatis, nam plus producent caloris, & intensiorem calorẽ, quam singula seorsum.

6. Præterea iterum hac ratione confirmatur. Si vnum quodque seorsum in illo medio produeat ad certam distantiam suæ actiuitatis v. g. duo, & alterũ luminosum ad eandem distanstiam collocatum augetur lumẽ iam. Hinc fit, quod intra illum terminũ sphæræ suæ actiuitatis vltra gradum, quem alias posset, auget lumen. Eadem autem est ratio de quouis termino, & quauis partę sphęræ actiuitatis, & quouis alio agente, & passo igitur. &c.

3. Ratio. Tertiò probatur. Sit iterum calidum vt quatuor densius: sit alterum rarius, & apponatur simile passum raro: tunc rarũ in tale passum inducet calorẽ vt quatuor in aliquo tempore. Ex quo sumo argumentum: Rarum in hoc tẽpore induxit in passum calorem, vt quatuor ergo densum, quod fortius est, in eodem tempore in simile passum inducet vltra quatuor. Hæc enim est regula maioris potentiæ, vt dictum est lib. 6. Phys. intellige de densiori

fiori æquali in intensione, sed excedenti in multitudine graduum.

4. Ratio. Quarto probatur etiam experientia: nam in hyeme aer sua frigiditate congelat flumina, & tamen remissior est frigiditas aeris, quam aquæ; si enim esset intensior: vtiq; condensaretur, aqua que fieret vt accidit in pluuia.

Obiectio. Dicunt isti, quod non solus aer, sed influentia cœlestis congelat.

Solutio. Sed hoc nil obstat: nam influentia cœlestis adhuc nō frigefacit terram. l. aquā alia frigiditate, quā illa, quæ est in aere: nō ergo prouenit, nisi ex frigiditate multa proueniente secundum partes multas aeris, & ita fit congelatio cū flant venti, & nouæ ac nouæ succedunt aeris partes, & accumulantur. Hic ergo manifeste patet, q̄ simile in gradu potest agere in sibi simile in gradu, & aliquid vltra gradum propriç intensionis agere.

2. Conclusio. Secunda conclusio. Maior in gradu potest agere in minus, & minus etiam in maius. Explico, calidum vt octo agit aliquando in calidum vt duo, & aliquando etiam calidum vt quatuor agit in calidū vt quinque. De primo nō est difficultas: secundum autem ex dictis colligitur: Nā potest minus intēsum maioris esse potentiæ, quam magis intēsum propter maiorem graduum multitudinem I materia & sic aget in ipsum magis intensum.

Nota. Hinc sequitur vnum notandum, quod a proportione minoris, & æqualis proportionis secundū gradus prouenit actio aliquando. Dicitur tunc actio prouenire a proportione maioris, cū maius agit in minus: tunc autem a proportione minoris, cū minus agit in maius, a proportione vero æqualitatis, cum equale agit inequale: si igitur maius, minus, & æquale tā tum secūdum gradus intensionis mensurentur. His tribus modis contingit actio nē prouenire, ut patet ex omnibus, quæ dicta sunt.

1. Obiectio. Item sequeretur, quod duo agentia remissa, sibi applicata se inuicem intenderent vsque ad summum: quod est absurdum, & contra experientias. Sequela probatur. Sint, verbi gratia, calidum vnum densum. puta ferrum, intensum vt 5. & alterum calidum rarum, puta lignum, vel aer intensum quoque vt 5. & applicent simul; tunc densius posset agere in rarius, & ita intenderet, verbi gratia vsq; ad 6. rursus illud rarū intensū vt 6. intenderet densius, vt 6. nam vnūquodq; potest producere formas eque intensas, atque ipsum habet: & rursus densius calidius factum vt 6. intenderet iterū rarius verbi gratia vsque ad 7. & ita consequenter, quare se inuicē intenderent vsque ad summum duo agentia remissa inuicem applicata: quod est falsum, & cōtra experiētias. Vnde rursus sequeretur, q̄ omnia calida seipsa inuicem comburerent, cum s. ita paulatim seipsa perducant ad summum caloris.

2. Obiectio. Item, si quod est maioris actiuitatis, puta densius, potest non solum celerius, sed intensius agere vltra suū gradum; sequeretur, quod si calidum in summo esset dēsius, verbi gratia ferrum ignitum, intēsiorem calorem posset producere ignis, verbi gratia rarus etiam intēsus in summo: imo & quòd posset intendere calorem ipsius ignis rari, At hoc est absurdum, & vt videtur impossibile, cum nō possit calor intendi vltra summum: ergo non. &c.

Solutio prioris obiectionis. Ad primum respon. hoc argumentum magnam habere vim contra hāc opinionem: nihilominus dici potest, id quidem aliquando posse contingere, sed non semper. Et contingere id quidem aliquando posse, docet experientia, vt in furnò quandoque qui sponte comburitur, in fornacijs, cum partes vndequaque se Inuicem calefaciunt, cum non sit respiratio aeris refrigerantis, & in tritico idem videtur, sponte nimirum calefieri in horreis, nisi aere refrigeretur: & de carbonibus etiam seu prunis accensis, quæ sponte se inuicē accendunt, cū a se inuicem separatę extinguantur. Non tamen id semper cōtingit, sed raro, & in paucis ,ppter varia & multiplicabilia impedimenta vel aeris, vel aliarum rerum, vel propriæ etiam resistentiæ, vel propriæ formæ substantialis non admittentis, vel repellentis a se calorem.

Solutio 2. obiectionis. Ad secundum respon. q̄ si vtrunque sit in summo intensum, non poterit haud dubiæ intensionem qualitatem producere videlicet vltra summū, sed tamen poterit in minori tēpore producere in summo

mo qualitatem, & ad maiorem distātiā, qua alterum rarius, & prima. superabit passum fortius: quod alterum non posset. & poterit alios effectus ignis facere in aliquod passum, puta liquefacere, verbi gratia mettallum aliquod, & separare ęterogenea, & rarefacere & adurere, quos effectus non poterit ignis rarior facere in idem passum ob nimiam passi resistentiā, & duritiē, vel alia impedimenta, quæ ab eo superari non poterunt, quæ tamen densior ignis superabit. Neque vero densior ignis rationem intēdet in calore: sed tamen roborabit, & conseruabit fortius, & defendet a corrumpentibus, cum ergo ventum est ad summam intensionē, iam non crescet intentio ex maiori actiuitate, sed tamen crescet actiuitas, & alij effectus dicti augebuntur. &c.

3. Conclusio. Tertia conclusio. Simile in potentia non potest agere in simile in potentia, & actiuitate. Hæc conclusio est notanda, quia ea est, quam Aristot. intendit, cum dicit. Simile non agit: in omnino simile. Non frustra dixit illud verbum omnino: vt indicaret, simile posse, agere in simile, puta qualitate, & gradu, quia ista adhuc dissimilia sunt, seu esse possunt: at cum sunt, similia in potentia, secundum quam actio attenditur, non est actio.

Ratio. Probatur conclusio. Actio consurgit ex victoria seu excessu potentiæ, & virtutis supra virtutem: at vbi non est dissimilitudo potentiæ, non est talis excessus, non est ergo actio.

Nota. Aduerte maximè, quod similitudo. l. dissimilitudo intensionis per accidens se habet ad actionem: sed attendi debet dissimilitudo potētiarū, & virtutum: cunq; fuerit vnum tantæ potentiæ sicut alterum, tunc non est actio, nec simile minoris potentiæ agit in id, quod est maioris, sed semper maius in minus. In quo sensus est intelligēda communis Philosophorum propositio, a proportione maioris inæqualitatis semper actio prouenit: non autem a proportione minoris, seu æqualis.

4. Conclusio. Quarta conclusio. Actio est proxime, & immediate inter æqualitates primas, voco qualitates primas, quæ nō ex aliarū cōmistione procedunt, quales sunt quatuor elementares, & si quæ sunt aliæ, vt lumē: hoc enim alterat, sicut calor. Voco agere immediate, id est secundum se agere: nam reliquæ qualitates secundæ agūt quidem, sed per primas.

Nota, non quæcunq; contraria in se agūt. Hinc fit, vt non quæcunq; cōtraria in se inuicem agant, vt bene notat Philop. sed quæ immediatā habēt contrarietatē.

Dices, An quæcunque agunt, sunt contraria? Respon. quod sic tamen aliquando formaliter, vt sunt illa, quæ mutuo inter se agunt. Aliquādo vnum saltem virtualiter, sicut lumen, & frigiditas. Est. n. lumē virtualiter contrarium frigiditati, cum sit caloris productiuum, sed nō formaliter: nam è contra frigiditas nō agit in lumen.

Ad 1. Per hæc ad proposita argumēta respōderi potest. Ad primum, si solum contenderet de simili in gradu, facili concedere mus totū. simile. n. agit in simile. At quia argumētum, & procedere videtur etiā de simili in potentia: ideo respondetur, quòd vbi minor est resistentia, ibi magis est actio dummodo tamen sit resistentia aliqua. Nā actio non consurgit inter omnī no similia: at cum peruenitur ad simile in potentia, tunc nō est actio, sicut prius: quia cessat tota resistentia, & totus excessus. Hæc enim natura agentis, vt nō agat vltra id, quod potest: ageret autem vltra id, quod potest, si in simile in potētia ageret, & preterea, vt dicit Arist. quia non est ratio, quare vnum agat potius, quàm patiatur inter similia in potentia. Preterea, quia posset idem in se ipsum agere, vt in textu expositum est.

Dubium. Solutio. Dices, Quare nil agit vltra id, quod potest? Rēsp. quia nil agit nisi secundum, ꝙ est actu: nō enim dat quod non habet. Si igitur vltra quod potest, agit, iam ageret secundū, id, quod non habet: nam potentia est in agente iuxta id, quod actu hēt.

Obiectio. At contra hoc potest esse dubium. nam tunc sequitur, ꝙ remissus calor non ageret calorē intensiorem, quia ageret vltra proprium actum? Respon. quod remissus

Respōsio. calor agit quidem aliquando calorem intensiorem se, sed tunc habet in extensione actu, quod deest intēsioni. Explico Calor intensus vt quatuor, agit in calorem vt octo intēsum: sed tūc in intēso, vt quatuor sunt tot gradus secūdum partes materię, vt. l. excedat octo, aut saltē adequēt,

& sic operatur, secundum quod est actu.

Nota. Ex quo collige vnum notandum, quod nisi numerus gradus, siue intensionis, siue extensionis adæquet effectum. l. excedat, non potest peruenire ad ipsum effectum. V.g. nunquam fit calidum vt sex, nisi ab habente tot. l. plures gradus, siue intensiue, siue extensiue.

Ad 2. 1. Solutio. Ad secundũ, admitto magis calidum agere in minus calidum, sed non agit in ipsum ratione caloris, sed ratione frigiditatis, cum qua est minus calidum: cuius signum est quod non quodcunque magis calidum agit in minus, nisi illud, quod vincat frigiditatem ipsius, minus calidi. Vnde si sit calidum vt duo, & simul frigidum vt sex, hoc nõ patietur a calido triũ graduum: quia calor vt tria, non vincet frigiditatem vt sex.

2. Solutio. Potest etiam dici, quod calor sub hac ratione, qua minor est contrariatur calori, vt maior est, vnde intẽsum, & remissũ aliquo modo formaliter opponuntur.

Ad 3. Ad tertium, quanuis ex professo non intendimus hic de duobus luminibus quicquam determinare, quia alibi late dicemus: tamen interim dico, quòd vnum non intendit alterum, nisi sit illo maius, & differant secundum intensum, & remissum, quanuis medium possint illuminare intensius duo luminosa, quam alterum solum.

Ad 4. Ad quartum dico, quòd Arist. loquitur de his, quæ mutuo agunt, & patiuntur: & hæc debent materiam eiusdẽ generis habere: at Cœlum agit in inferiora, sed non mutuo patitur, ob id non est opus, quod materiam habeant eandem.

Nota. Et nota, quòd eam vocat materiã eiusdem generis, quæ immediate transit ab vna forma in alteram, vt a calido in frigidum. l è contra.

Ad 5. Ad quintum patet responsio ex conclusione quarta. non enim omnia contraria sunt immediate actiua, & passiua: sed quæ prima contraria sunt, vti diximus.

Hæc autem omnia dicta sunt probabiliter, quanuis illa alia quoque opinio Pauli Veneti, & Alberti, in eo quod asserunt, minus intensum non posse agere in maius intensum, sit quoque probabilis. Sed dicetur densius magis agere, & fortius, quia celerius aget, & quia vincet passum, quod non posset vinci ab altero.

QVÆSTIO XIIII.

An idem agat in se ipsum.

Difficvltas ista non habet facilem determinationes bene consideranti, ob id circa ipsam argumenta aliquot proponemus, vt veritas elucescat ac probatur, quod non possit idem in se ipsum agere. Primo quidem autoritate Aristot. nam in hoc libro tex. 48. dicit, si simile ageret in omnino simile, tunc idem in se ipsum ageret, quod deducit tanquam impossibile. Argumen. ꝑ parte negatiua. 1. Argumẽ. a testimonijs. 1. Testimoniũ.

Præterea. 5. Meta. tex. 17. definit potentiam actiuã, dicitq; esse principium transmutandi alterum in quantum alterum. 2.

Præterea. 8 Physi. tex 40. ostendit nullum agere in se totum secundum totum: sed oportere, assignare id, quod mouet & agit, distinctum ab eo, quod mouetur, & quod patitur. 3.

Præterea tertio, de anima tex. 17. quia oportet diuersum esse agens a patiente. Docet in anima esse & intellectum agentem, & intellectum patiẽtem, seu possibilem diuersos, vt illius sit agere, huius vero pati. Ex his, & multis alijs testimonijs, quæ adduci poterant, colligitur secundũ Arist. nihil in seipsum agere posse. 4.

Secundo est argumentũ. Quod agit, est, actu; quod patitur, est potentia, vt notum est: at idem esse actu, & simul potentia respectu eiusdem, est impossibile: ergo pariter est impossibile, quod idem in se ipsum agat. Hoc argumento vtitur Aristo. 8. Physi. tex. 40. ad hoc idem probandum. 2. Argu. a ratione.

Tertio. Si admitteretur idem in se ipsum posse agere, nulla esset via Arist. per quam immaterialitatem primi motoris, ostenderet: nam per hoc ostendit, primum motorem esse separabilẽ, quod id, quod mouet, non est idem cum eo, quod mouetur: ac ita primus motor erit immobilis, & in materialis. Apparet ergo illud esse principium certum, nihil agere in se ipsum. 3.

Quarto. Sequitur, quòd non esset aliquod 4.

quod

quod remissum, sed quælibet qualitas esset in summo gradu. l. non esset: quia quælibet intēderet se, si posset in se agere, nec cessaret vsque ad summum gradum: hoc autem falsum esse experientia ostēdit: nihil ergo in se agit.

Modus dicendi quorundā Duplex actio corruptiua, & perfectiua.

Hanc difficultatem sic reliqui determinant, & soluūt. Distinguunt duplicem actionem, quandam perfectiuam quandā corruptiuam, Vocant perfectiuam eam, quæ non ducit rem & subiectum in corruptionē, quales sunt actiones immanentes, vt intellectiones, volitiones, sensationes, & motiones secundum locū. Vocant corruptiuam eam, quæ ducit subiectum ad corruptionem, eo quod sit secūdū qualitates corruptiuas, quales sunt omnes alterationes, ad quas primæ qualitates aliquo modo conueniunt.

Actio corruptiua Duplex, directa, & reflexa.

His etiam addunt aliam distinctionē: quod actio corruptiua est duplex. Altera directa, altera reflexa. Directa est, cum agit aliquid in aliud per se. l. per medium aliquod tantum; vt cum ignis calefacit aquam l. lignum. Reflexa, cum agēs agit in aliquod passum, quia agit in aliud; vt Sol illuminans terram sibi obiectam directè, illuminat per illos radios ea, quæ sibi obiecta non sunt, & sic reflexè agit: similiter etiam ignis aliquando calefacit reflexè.

1. Dictum illorum.

His suppositis dicūt quatuor Primum est: actione perfectiua immanente, qualis est volitio, & intellectio, & sensatio, aliquid agit in se primò, & per se Intellectus enim in se intelligit, & volūtas in se amat & sensus sentit nec actiones extra potentias, a quibus procedunt fluunt, sed in ipsis manent.

2. Alterū est; actione pfectiua, qualis est motio localis, aliquid agit in se, sed per accidens, & per aliud per accidēs, vt anima se mouet, dū mouet corpus per aliud, vt mouetur ferrum à virtute à magnete impressa: at tā ferrū, quā anima se mouent.

3. Tertium est actione corruptiua directa nihil in se agit per se, nisi per accidēs nihil enim se ipsum calefacit per se, aut altera, nisi per accidens: sicut enim aqua reducit se ad frigiditatē, aut cum aliquid dicitur in se agere, quia vna pars agit in alteram.

Quartum est: actione corruptiua reflexa aliquid in se agit: quod dicunt fieri in antiperistasi; vt cum vigoratur vnum contrarium ex alterius præsentia. l. ex resistētia extrinseca, vt frigidiores sunt fontes subterranei tempore æstatis.

Nota de Antiperistasi, secundū quosdā.

Quod si petas, A quo ista aqua magis infrigidatur? Dicunt, quod a se ipsa: hoc modo, quod diffundit species intentionales per medium; quæ cū occurrunt calori existenti in partibus terræ vicinoribus superficiei, redeunt ad subiectum, a quo processerunt, ipsumq; infrigidant. Simili etiam causa tempore hyemis sunt fontes calidiores. Dicunt etiam, quod hac eadem causa magis calefit medium ab igne cum ponitur igni aliquod obstaculum Nam sicut hæ species possunt agere in suum met subiectum, ipsumq; intendere; sic etiam in aliud subiectum, quanuis sit simile, & eiusdem intensionis nā per has species simile etiam agit in simile gradu.

Authores istius sententiæ.

Hæc est Neotericorum doctrina ex dictis variis ipsorum collecta. Huius sententiæ est Paulus in summa c 23 & Mars q. 17. & 18. & Alber. Saxo. q. 15. & Caiet. Thien. tract. de reactione c 4. & aliorum multorum.

Indicium authoris & sentētia supradicta. De primo dicto illorum.

Et quanuis aliqua horū vera sint, non tamen omnia profecto, & ea nō satis perpensa, & enodata: In primis ipsorum dictū primū æquiuocum est valde, nec quęstionis respondent. Aliud enim est agere in aliquo, vt in subiecto, aliud agere, in aliquod vt in obiectum. Et quamuis in actionibus transeuntibus idem ferè sit; tamen in immanentibus aliud est. Nam Intellectus semper agit in se, vt in subiectum, quia intellectio in ipso recipitur, nō tamē semper in se, vt obiectum, quia alia intelligit a se: similiter sensus alia a se sentit, & voluntas amat.

Quæstio igitur, si de quacunq; actione intelligatur, vt ipsi volunt, nō soluitur ex illa parte, oportebat enim ostendere, qđ Intellectus non solum in se, sed se intelligit, & sensus se sentit, & voluntas se vult: ita enim per se agerent in se. At hoc non ita est: nō. n. tales operationes insunt nisi Angelis: quod ostendere non est præsenti speculationis, alibi, Deo dante, dicemus.

Secundum dictum veritatem habet.

De 2. dicto. D. 3. Tertium dictum abunde tractauimus li. 2. Physic. & ibi hanc reiecimus sententiã & oppositum ostendimus probabilius, qđ ab alio reduceretur aqua ad frigiditatẽ ex calore.

De 4. reprobatur illa sola. Primò Quartum horũ dictum, iudicio meo, est intolerabile, & ab omni philosophia absonum: quod facile ostenditur. Primò ex communi sententia Peripatetica, qđ accidentia nõ migrant de subiecto in subiectum: isti autem, dicunt, quod eædem species redeunt per idem medium ad suũ subiectum.

2. Et præterea secundò, quia talis reditus esset motus: at omnis philosophia docet, accidens omne per se esse immobile, nec moueri nisi cum ipso subiecto.

3. Tertiò, quia species intentionalis nõ producit accidens ipsum reale, cuius est species vt enim species coloris nõ producunt colorem, nec species soni sonum, ita nec species caloris, seu frigiditatis calorẽ aut frigiditatem alias enim possent in ipso organo sensitiuo producere tales qualitates quod falsum est. Tunc enim sensus non sentiret nam secundum Aristot. sensus debet denudari ab eo, quod percipit vt si percipit colorem, nõ debet esse coloratus. Excludenda igitur est ista sententia.

Authoris sententia. Aliter igitur existimo esse dicendum. Et vt in particulari etiam hæc veritas pateat, distinguamus actiones, vt singulas examinemus. Si latè vocabulum extendamus, multis modis contingit agere: Agit enim, quod localiter mouet, & qđ generat, quod corrumpit, quod alterat secũdum qualitates sensibiles, siue primas siue secũdas, quod auget, & similiter qđ secũdum animam operatur, vt quod sentit, intelligit, appetit, vult. Ex quo patet esse has actiones, puta motionem localẽ, generationẽ, corruptionem, alterationem secundum sensibiles qualitates, augmentationem, & animæ actiones sensitiuas, & appetitiones, & intellectiones: & de omnibus his dubium esse potest non facile, an idem agat in se ipsum, vt in obiectum & subiectum.

Multiplex genus actionis.

De motione locali, an idem agat in se ipsum. Incipiamus à motione locali, de qua diximus multa. 8. Physic. At modo multum aduerte, tripliciter posse aliquid mouere, & moueri, vt ex Aristo. habetur. 5. Physi. tex. 1. Primo per accidens, id dicitur per accidens mouere, quod est cõiunctam accidentaliter cum eo, quod per se mouet; vt calidũ ædificat quia enim ædificator, qui per se ędificat, calidum est, dicitur per accidẽs calidum ædificare. Id ẽt p accidẽs moueri dicitur, quod est in eo, quod per se mouetur vt mouetur homo ad motum nauis, in qua est. Tripliciter potest aliqd mouere, & moueri. Primo.

2. Secundò Dicitur aliquid mouere, seu moueri secundum partem. Id mouet secundum partẽ, cuius aliqua pars mouet, vt homo mouet librum, quia manus mouet, cuius vero pars mouetur tantũ. Id secundum partẽ moueri dicitur, vt moueri dicitur homo, quanuis brachium solũ moueatur.

3. Tertio Aliquid secundum totum seu primò mouet. l. mouetͬ: & hoc. est quod non secundum partem suam, vel per accidens, sed secundum seipsum totum mouet, vel mouetur vt lapis cadens dicitur secundum totum moueri, similiter manus mouẽs secundum totam moueri dicitur.

Est etiam hæc diuisio communis, non solum motu locali, sed etiã aliis, vt dicetur postea.

Nota. Si igitur tripliciter contingit mouere, & moueri, cum aliquid se ipsum mouere dicitur, etiam tripliciter intelligi potest. Primo, quod se ipsum moueat per accidens: quod tunc fiet, cum aliquid secundũ se quidem mouet aliud, ad cuius motum mouetur & ipsum & hoc pacto non dubium est, aliquid se ipsum mouere, vt anima in animalibus ipsis: hæc enim mouet, & dum ipsa mouet corpus, per accidens ad motum corporis mouetur. Tripliciter cuiã aliqd potest mouere se ipsum. 1.

Nota. 1. Vbi nota, qđ anima se ipsam mouet, id est, & mouet, & mouetur, mouet q dem per se corpus, mouetur quidẽ per accidens ad motũ corporis: ob id se ipsam mouere per accidens dicitur.

Nota 2. Et nota, quod hoc nulli alteri formæ substantiali inest, nisi animæ.

Secũdo. Aliquid se ipsum mouere dicitur per partem, eo quod secundum vnã partem mouet, secũdum alteram mouetur

per se:& hoc modo animalia se mouere dicuntur: mouent quidem ratione animæ, mouentur ratione corporis. Dico autem, per se: nã p accidens simul etiã mouetur anima ad motum corporis; q sic totum animal mouetur secundum totũ, sed secundum corpus per se, secundum, animam per accidens. At ratione animæ mouet, vt patet in motu nerui, quamuis vt diximus libr. 8. Physic. in toto animali sit pars corporis per se mouens, & pars corporis per se mota.

3. Tertio, aliquid mouere se, intelligi potest secundũ totum per se vt idem met adæquatè moueat, & idẽ adæquate moueatur: vt idem omnino, quod motum facit, motum patiatur. Et hoc reputat ipse Aristo. impossibile. 8. Physico. text. 40. & sequentibus, vt ibi expositum est, eo quod vna eademque substantia non potest esse eiusdem motus esse actiuum, & passiuũ principium, ne sit simul actu, & potentia.

Nota valde an aliquid possit mouere seipsum. Fateor hoc vnum, & meam proferam ignorantiam, quod nõ video, quare hoc non possit fieri. Nã sicut intellectio actio quædam est, quæ procedit ab eo, qđ est actu, & recipitur in eo, quod est potentia, & tamen vnũ & idem se intelligit, vt patet in angelis: quare etiam vnum, & idem secundum totum non se mouebit in corporibus? Nihil enim prohibet, qđ simul sit actu, & potentia secundum motum localem nam vt moueat, debet esse actu, id est, existere; vt moueatur, debet esse potentia, id est, capax motus. Simul ergo potest vnum existere, & esse ens actu & motus esse capax. Recipiamus igitur, nihil se ipsum mouere secundum totum, tanquam probabilissimum, propter sententiam Aristote. & aliorũ omnium, sed nõ vt demonstratum. Et sane de actione perfectiua concedendũ est, aliquid posse agere in seipsum, quicquid sit de alijs.

4. Modus mouendi seipsum. Præter hos modos vnus alius videtur super esse, puta cum ferrum se mouet per virtutem à magnete impressam & cibus ad partes nutriendas, & etiam elementa ad loca naturalia, & proiecta per mediũ cõstat enim, quod in his est virtus actiua mouens, cum non ab alio extrinseco proxime & immediate ferantur.

In quibus maxime aduerte, quod non mouentur ratione partis, nec mouent, vt animalia: quia eorum substantia non est actiuum illorum motuum principiũ: sed mouentur secundum totum, puta ratione materiæ, & formæ per se, mouẽtur tamen ratione illius impressæ virtutis actiuæ. At quia accidens non habet mouere, nisi vt alicuius substantiæ virtus, & instrumentum est; talis motus datur substãtiæ illi, cuius est illa virtus, & a tali substãtia moueri dicitur, cumque ista nõ sit ea, quæ mouetur: nam hæc tantum patitur, & nõ mouet, ob id ab extrinseco ista primo moueri dicunẽ: vt á generante, a mẽbro, a magnete, & reliquis proxime tamen ab illa impressa virtute, sed nõ a substantia neque a parte substantiali. Nota de motu ferri a magnete & proiectorum, alijs.

Hic multum considera, quod ex hoc soluitur difficultas notanda. Solent enim aliqui dicere, quod cœlum potest moueri a se, sicut lapis: & tunc non oportet distinguere, mouens & motum, sed totum cœlum mouetur a virtute motiua I ipso. Sed ex hoc soluitur: si enim cœlum ratione substantiæ mouetur tantum, ratione virtutis mouet, vt lapis: vtique oportet aliud principium extrinsecum ponere, cuius sit illa virtus instrumentum: quod si substantiam actiuam, & passiuam ponas, iam oportet distinguere id quod mouet, & id quod mouetur. Et id quod mouet est primum mouens, quod, quia semper & sine defatigatione mouet secundum Aristotelem ob id virtus incorporea est. Et hoc considera nam ex his notũ sit quomodo aliquid in se agat in motu locali. Nota.

De generatione substantiæ dico, quod ex illis tribus modis positis: qui communes erant, secundus solus possibilis est, alii duo impossibiles. Secundus quidem est, quod aliquid se generet secundum partẽ, puta vt vna pars generet alteram: & hoc contingit in nutritione, quæ generatio quædam est. Idem enim se nutrire dicitur eo, q vna pars substantialiter cõuertit alteram, & potest in aliquo toto vna pars aliam mutare, & totũ illud se mutare dici potest, quãuis hoc improprie valde. Nã cum mutatio fit, totum illud nondũ est, nisi id quod mutat, & generat: cum autẽ De generatione substantię an aliqd moueat seipsum. 1. Modus.

totum est, iã generatio ipsius non est: ob id non dicitur se mutare, seu generare ꝓprie.

2. & 3. At primus modus, puta, quod aliquid generet per accidens; & tertius, quod se totum generet, impossibiles sunt. Ratio est: quia vt generet, debet esse: vt generetur, debet non esse formaliter: at simul esse & non esse idem formaliter est impossibile.

De corruptione, an aliqd moueat seipsum. 1. 2. 3. De corruptione vero secundus modus idem est cum generatione: pariter etiam primus, & tertius in substantijs, vt notum est. At in accidentibus instantiam patitur nam potest aliquid se totum corrumpere per accidens, puta, dum corrumpit id, ad cuius corruptionem corrumpit, vt si supponamus, accidentia manere in cõposito, tum febris destruit hominem, quo destructo, simul ipsa perit.

Obiectio. Solutio. Dices, Homo se occidit ergo substãtia se corrumpit. Dico, ꝙ non proxime, sed quia indicit id, quod corrumpit.

De alterationib' sẽsibilibus, quomodo agat aliqd in se. Superest, vt dicamus de alterationibus sensibilib': de his enim Aristo. loquitur, & de his in præsenti erat præcipua disputatio.

1. Modus. Dico igitur primo, vt eodem ordine procedamus, quod idem potest per accidẽs se ipsum alterare, puta, qa alterat id, cuius alteratione ipsummet alteratur. Et huius exemplum est de anima, quam nõ dubito secundum varios effectus corpus alterare, puta calefacere infrigidare, quibus tamen ipsa per accidens alteratur.

2. Dico secundo: quod contingit etiam, aliquid se alterare secundum partem, puta, quia secundum vnam partem alterat, secundum alteram alteratur, vt notũ est. ut homo se alterare dicitur, cum cor alias corporis partes alterat.

3. Dico tertio: quod idem secundum totum non alterat se ipsum, id est, vnũ non se calefacit, ita, ut idem prorsus calefaciat & calefiat p se: & hoc magis notum esse, quam in motu locali. Quod enim alterat debet habere formam actu: quod alterať vero carere illa, At nõ stant simul in vno eodẽque adæquatè habere actu formam & non habere motus vero localis, cũ non sit secundum formam, magis videtur â se posse esse.

Nota. Fateor tamẽ quod non demonstratur adhuc quia vt aliquid calefaciat, sat est habere calorẽ virtualiter, aut etiam per propriam formam substãtialem se perficere, reducendo se ad suum naturalem statum, cur ergo idem non poterit esse actu calidum virtuale, potẽtia vero formale, & ita se calefacere? Sit ergo dictum hoc probabilissimum, sed non demonstratũ: & hoc est, quod intendit Aristote tex. 48. huius libri.

4. Dico quarto quod aliquid se alterat secundum antiperistasim, id est conuersionem, & reflexionem, quamuis non propriè a se, quin potius ab altero alteratur: quo autem fiat modo, explicãdum est: ille enim modus quorundam superius positus non mihi placet.

Nota de antiperistasi. 1. Modus. Aduerte igitur, quod dupliciter fit ista antiparistasis. Vno modo ex eo, qđ duo agentia multiplicantur circa idẽ passum. V. g. sit ignis, cui apponatur aqua vasi infusa: l. lignum aliquod; & post lignum. l. aquam sit lamina ferrea; tunc fortius comburetur lignum, & aqua, quam si nõ esset ferrum, post lignum: calefit ergo propter antiperistasim.

Causa huiusmodi. Sed hoc non est ex eo, quod reuertantur species ignis. l. caloris ex ferro ad lignum, sed quod ignis calefaciat ipsum ferrum, & aerem illi contiuuum, quæ calefacta ipsum lignum iterum calefaciunt: & sic sunt plura agentia: & quia ferrum calefacit per calorem ab igne receptum, dicitur, quod calor conuertitur: sed tamen re vera idem non est. Nota. 2. Cuius signum est: quod vt tale medium fortius alteretur, opus est quod apponatur aliquid receptiuum multi caloris, quo possit agere puta densum aliquod. Et hic est vnus modus, qui dici potest per reflexionem, nec proprie antiperistasis est.

Nota 3. 2. Modus antiperistasis. Dupliciter aliqd agit magis in aliud. Alter modus est pro cuius declaratione aduerte, quod vnum & idem potest: dupliciter magis agere in aliquod, Vno modo quia ei propinquius est: & hoc notum est Altero modo, quia meliori modo & secundum maiorem dispositionem se habet ad ipsum, V. g. ignis calefacit undequaque secundum sphæram suę actiuitatis, apponitur aliquid ei ex una parte actionem impediens, tunc in alias partes for-

fortius agit, & intensius, & hæc dicunt antiperistasis, & conuersio.

Nota cur æstate plus frigeant I ternæ ter- ræ partes.

Partes ergo terræ frigidæ impeditæ à calore extrinseco tempore ęstatis, fortius agunt in interiores, ad quas se conuertunt, & sic infrigidant magis aquas. Et hoc admodum est notandum: est enim generale in multis, vt dicetur in libris Metheororum. Nec oportet admittere illam specierum conuersionem, quæ absona est a recta philosophia naturali, & Metaphysica.

Altera ꝛ antiperistasis.

Alia præterea ratio probabilior & verior antiperistasis illius propriè dictę, est quod in initio actionis, antequam superetur vnum contrarium ab altero fortiori, per aliquam particulam temporis se defendit, & suam ad se virtutem actiuam conuertit, se vniens & suam virtutem ad sui defensionem, ne pereat, aut lædatur ab altero; & ita in seipsum cōuertit actionem se fortificans ex naturali, inquam, appetitu suæ conseruationis: & ita aqua frigida apposita. Soli in æstate per aliquam temporis partem antequam a Sole superetur, frigesit magis. Posset etiam hæc actio aliquando durare per maius, aut minus tempus, pro ratione & virtute agentium. Et hoc sit satis quantum ad hanc actionem.

De augmentatione & nutritione an aliquid moueat se ipsum.

De augmentatione verò, & nutritione dico, quod idem se auget secundum partem, & formam, vt docet Aristote. Quod est dicere, viuens nutrit, & auget ratione formæ: nutritur & augetur etiam ratione formæ. Nec hoc est incōueniens: quia fit nutritio, & augmentatio, accedente aliquo extrinseco, quod mutatum in viuentis substantiā, ipsam dicitur nutrire, & augere propriè: at quia conuersio: & vnio fit per formam & animam, actio formę tribuitur; & ipsa etiam agere primum, & nutrire dicitur.

De operationibus alijs, quomō aliqd moueat se ipsum.

De animæ alijs operationibus nihil in præsenti dico: quia non est huius loci id discutere, & maiorem habet hoc difficultatem, quàm vt breuibus dici posset: reseruetur in libros de anima. Patet igitur, quid in hac quæstione sit sentiendum: oportet tamen argumenta in principio posita soluere.

Ad 1.

Ad primum, quòd ex autoritate procedit, dico, quod solum ostendunt illa loca, nihil agere in se primo, & secundum idem prorsus, & per se, non tamen alijs modis, qui dicti sunt.

Ad 2.

Et per hoc etiam respondetur ad secundum argumentum: quanuis vellem, te aduertere sensum illius, Quod agit est actu. Agens enim tripliciter est actu. Primo in actu formali, puta, cum simile est specie passo mutato; vt calidum respectu calidi. Altero modo in actu eminentiæ, puta, cū potest illud facere, quanuis nō sit simile: & sic Sol est actu, cum facit herbā. Alius est actus virtualis, cum aliquid in virtute alterius agit; & sic agit virtus seminalis. Cum ergo dicitur. Nil agit, nisi quod est actu: intellige, quod est actu. l. formali l. eminenti. l. virtuali.

Nota tripliciter aliquid esse in actu.

Nota.

Et propter hanc doctrinam dixi superius, quòd argumentum non est demonstratio ad probandum, idem nō agere in se primo, & per se: quia non repugnat, ꝙ aliquid sit potentia calidū, & actu simul: sed actu continentiæ, seu eminentiæ, vel virtuali; potentia vero ad alium calorem formalem.

Ratio.

Et hoc patet. Potest enim esse piper & vinum actu calidum eminētia, seu virtute, at in potentia calidum formaliter. Nō ergo illa ratio demonstrat, quòd ob id nihil in se agat.

Ad 3.

Ad tertium eodem modo patet solutio. Tamen nota, quòd nō ob id, quòd distinctum est, mouens a moto colligitur separabilitas primi motoris, sed quia mouere potest tempore infinito, & sine defatigatione, quod nō esset, si esset virtus in corpore, vt diximus bene in lib. Physic. 8.

Ad 4.

Ad quartum solutio eadē est, non enim admittimus, ꝙ alteratione sensibili idem agat in se ipsum primo, & per se.

QVAESTIO XV.

An omne agens, dum agit repatiatur.

Nota difficultatem q̄onis.

QVæstio ista de actione, valde difficilis ab omnibus iudicatur, & re vera est, cum propter varias sententias Doctorum, tum propter argumentorum difficultatem, quæ pro qualibet snia videtur facere, tum etiam propter innumeras

meras calculationes, & sophismata, quæ neoteriti hic accumularunt. Dabimus tamen operā, Deo fauente, vt in tanta multiplicitate, & obscuritate veritatem hanc & facilem, & breuem, dilucidamque proponamus, & ostendamus.

Quæ sint facienda in has quæstione.

Primo igitur quæ difficultatem faciūt, dicemus. Secundo communiores, & potiores sententias cum suis fundamentis adducemus. Tertio quid mihi probabilius videatur, aperiam. Tandem quarto difficultates propositas, & secūdum aliorum, & secundum nostram sententiam soluam.

De titulo qōnis.

Ante omnia tamen titulus quæstionis a nobis explicādus est. In primis de actione, quæ secundum qualitates sensibiles est, præcipue loquimur.

Quid sit agēs in agēdo pati.

Vocamus autem agens agendo pati, cū sic agit in passum, vt passum etiam agat in ipsum: & hæc passi actio reactio est V.g. aquam calefacit man⁹ calida ita, vt aqua, quæ patitur, frigefaciat manum; tunc manus agens repatitur.

Nota 1. vim 4. vocabulorū.

Sunt igitur notanda quatuor vocabula, puta Actio, Passio, Reactio, Repassio.

Quid actio.

Actio est ipsius principalis agentis, & maioris virtutis, qua in passum agit.

Quid passio. Quid reactio, & repassio.

Passio vero est ipsius passi operatio, q a patitur. At illa actio, qua passum agit in agēs fortius, & principalius reactio dicitur; & passio, qua agens tale patitur, repassio.

Est igitur difficultas: an agens secundū qualitates sensibiles in passum repatiatur ab eo.

2. Not. in qbus cōueniant philosophi cir ca reactionem. 1. Nō fieri reactionē, si agēs nō hēt materiā, aut sit alteri⁹ generis, 2. Nō si actio extra sphæram actiuitat.

Aduerte secundo, quòd in duobus casibus omnes conueniunt, quòd agens non repatitur. Vnus est, qui habetur ab Aristo. in hoc loco tex. 54. cum agens, aut nō habet materiam, aut si habet, est alterius generis à materia passi. Vnde res spirituales agentes in ista inferiora, non repatiūtur: quia materiam non habent: similiter cœli non repatiuntur, quia materiā habent alterius rationis.

Quid sit sphæra actiuitatis.

Alter casus est: cū agens est extra sphæra actiuitatis passi. Attende enim, quòd omne agens, cum sit finitæ virtutis, non agit nisi per spatium determinatum, & vsque ad certum terminū: imo nec in illo spatio toto æqualiter agit, sed debilius semper in partes distantiores a se: & hoc spatium, in quod agere potest ageas, dicitur sphæra suæ actiuitatis, ita, vt nisi passum sit applicatum intra hanc sphæram, non possit agere agēs in ipsum. Variatur autem hæc sphera, quia modo maior, & modo minor est, ꝓ maiori. l. minori agētis virtute.

Potest igitur esse, quòd sit aliquod agēs, fortissimum habens magnam sphæram, & sit passum debile breuem habens sphęram; tunc poterit applicari tale debile sphære fortioris, ita, vt fortius sit extra illius spherā in quo casu fortius aget absque repassione ab illo passo. Et hoc notum est: ignis enim agit in distantia: a quibus non repatitur, quia horum actiuitas non ita se extendit, vt ignem possit pertinere.

Et ob hoc, quamuis Sol esset eiusdem materię cum terra, ageret in ipsum absq; repassione ab ipsa, quia terræ actiuitatis sphæra attingere Solem non potest.

Quę sit difficultas in hac qōne.

Difficultas igitur consistit, cum agens quidem est eiusdem materiæ cum passo, & vtrunque est debite applicatum, ita, vt vtrumque contineat alterū intra sphæram suæ actiuitatis.

Nota. 3.

Aduerte vlterius, quod actio, & reactio possunt intelligi dupliciter. Vno modo secundum diuersas contrarietates. v.g. vt vnum agat secūdum calorem, & repatiatur secundum humiditatem. l. quod frigefaciat, & repatiatur secūdum siccitatem, & sic non negatur reactio ab vlla sententia: potest enim ignis agere in aquam secundum calorem, & aqua in ignē secundum humiditatem: similiter aer in terrā secundum calorem, & repati a terra secūdum siccitatem.

2. In eadē cōtrarietate.

Altero modo secundum eandem contrarietatē, vt agens calefaciat, & frigefiat a passo, & de isto est tota difficultas.

Sensus integer presentis difficultatis.

Collige igitur ex his hunc sensum quæstionis, an agens, quod est eiusdem materiæ cum passo, repatiatur secundum illam contrarietatis speciem, secundum quam agit, vtroque existente debite applicato, ita, vt calefaciens calefaciendo frigefiat, & frigefaciēs calefiat per repassionem. Hic est igitur sensus, & nota in quo difficultas consistat.

Argumēta contra reactionem. 1.

Quæ igitur rem hanc difficilē faciunt sunt quinque argumenta. Primum est Burlei.

Burlei 3. Physi. super tex. 17. Sit agens, & patiens, tunc. l. ista sunt virtutis æqualis, l, inæqualis. Si æqualis, neutrū aget in alterum, quia à proportione æqualitatis non est actio. Si inæqualis, tunc vnum, scilicet maius aget in alterum tantum, & non repatietur, quia à proportione maioris actio est, quod si minus reageret, iam profectò esset actio à proportione minoris, nam reactio, actio quædam est.

2. Secundum est Calculatoris in tract. 7. de reactione. quod si esset reactio, tunc idem simul moueretur motibus contrarijs, quod est impossibile. Sequela autem probatur. Sit agens A. & sit patiens B. illud calidum, hoc vero frigidum, sit autē A. in quadrupla proportione ab B. ita vt B, nō possit reagere in totum A sed in aliquam eius particulam, puta quartam, & vocetur. C. tunc sequitur, quòd talis calefiet, & frigefiet simul, Probatur. Si illa repatitur à. b. notum est, quod frigefit, vlterius etiam calefit à tribus reliquis, quartis ipsius A. Quod sic ostēdo C. habet sufficiētem cōtrarietatem cum reliquis partibus A. quæ vocentur D. vt possit pati, quia C. est paruum frigidum D, autem, puta, tres quartæ, sunt multum calidæ, quia pono, quod sunt in gradu summo, ergo calefaciēt ipsum C. vides ergo, quomodo si est repassio in C. tunc simul calefiet, & frigefiet?

Solutio q̃ posset afferri, refellitur 1. Dices, non fit simul, sed modo frigefit, post calefit. Hoc non valet propter duo primo, quia si postea calefit c. etiam tunc 2. nō repatitur, iam illo tempore erit actio ab A. in B. sine repassione. Secundo, quia sumo illud tempus, in quo frigefactio fit sine calefactione, & argumentor. In medio temporis illius erat frigiditas in C. ergo habuit contrarietatem cum D, calido potuit ergo iam calefieri, nec vlterius expectare, & ita dicam in quacunque data frigefactione, est enim semper per quæcunq; data diuisibilis secundum Arist. Hoc argumentum ab omnibus summæ difficultatis iudicatur.

3. Tertium argumentum idem colligit, scilicet, quòd idem simul contrarijs moueatur motibus, tamen ex parte medij. Si igitur A. agit in B. & B. reagit in A. fit hoc per aliquod medium, puta c. suppono autem quod non agit in passum agens, quin agat in medium, cum illud distans est; tunc A. agit calefaciendo B. ergo medium calefit, iterum B. re agit simul per idem medium infrigidando A. ergo medium C. frigefit. Simul ergo idem calefit, & frigefit, intenditurq; motibus contrarijs, hoc autem, videtur esse non posse. Nec est minoris difficultatis hoc argumentum, quam præcedens, imò clarius ducit ad impossibile.

4. Quartum argumentum est. Sequeretur, quod nihil suum simile induceret, nec summus gradus qualitatis produci posset. Probo. Sit A. summe calidum agens in B. frigidum, & nitens ipsum sibi assimilare, & suppono, quod nihil agit vltra suam virtutem & actiuitatem, tunc si A. agens in B repatiatur, ergo minuitur in actione eius virtus, fitq; remissius, dum magis agit, ergo in fine actionis non erit summe calidum, sed aliquos gradus caloris amittet, non ergo inducet summum calorem in B. quod videtur absurdum.

5. Quintum argumentum sumitur ex motu locali. Non enim omne, quod mouet, necessario mouetur secūdum locum, ergo nec quod agit, & alterat, necesse est, pati, & alterari. Hæc sunt argumenta; præcipua, & difficilia in hac materia, in quibus laborant authores maximè, quorum sententię præcipuæ sunt prius exponendæ.

1. Sententia Calcul. Prima sententia est Calculatoris. Suisset, tract. 7 de reactione, quæ breuiter consistit in hoc. Est enim duplex agens, seu patiens: alterum vniforme, alterum difforme. Duplex agens. Vniforme est, quod secundum omnes suas partes æqualem participat formæ gradum, vt si esset bipedale calidum vt quatuor, ita, vt secundum omnes suas partes, quibus agit, vt patitur, haberet calorem, vt quatuor. Difforme vero est, cum non æqualem gradum, formæ participat, vt si bipedale quasdam partes haberet calidas vt quatuor, quasdam vt duo, quasdam magis, quasdam vero minus.

Vis actiua secundum Calcul. tantum agit quantū resistit. Aduerte vlterius secundum Calculatorem, quod qualitas actiua tātum resistit suo contrario, quantum agit; vt si multū agit; multum resistat; si parum agit parum resistit, est autem resistere, se a cor-

sumptione defendere, & conseruare à contrario conante corrumpere illam qualitatem.

1. Dictum Calculatoris. His suppositis, Dicit Calculator primò: Agens difforme repatitur secundum eandem contrarietatem, sed non secundum eandem partem; sed secũdum aliam agit secundum aliam patitur: agit quidem secundum fortiores partes, repatitur secundum debiliores. V. g. sit pedale calidum habens partes calidas, vt sex, aliquas vt duo: sit aliud pedale frigidum habens partes frigidas, quasdam, vt sex, quasdam, vt duo; sit illud A. hoc autem B. tunc A. secũdum partes calidas vt sex, agit in b. secundum partes frigidas vt duo B autem reagit secũdum partes frigidas vt sex in A. secundum partes calidas vt duo: agit ergo A. & repatitur; similiter B. secundum diuersas partes. Debet autem obseruari, vt partes, quæ agunt. l. reagunt. in difformi sint fortiores partibus passis, vt sit semper actio à proportione maioris.

2. Dicit secundò: Agens vniforme non repatitur, dum agit, nec secundum diuersas partes. V. g. sit A. vniformiter calidum vt quatuor: sit B. vniformiter frigidũ vt tria tunc, A. aget in B nec repatietur, quia secundum quamlibet partem excedit in actiuitate ipsum B. & ita in resistentia.

Secũdum Calculatorem nihil potest agere, & re pati secundum idẽ, & eandem partem. Ex quo colligitur, quòd iuxta Calculatorem nihil potest agere, & repati secundum idem & eandem partem eandẽ contrarietatẽ: nihil enim simul calefit, & frigefacit l. è contra: solum ergo reactio ista est in partibus diuersis.

Obiectio contra Calculatorẽ. Obijcies Calculatori, Sit, A vniformiter calidum vt quatuor: sit, B difforme habens frigidas partes quasdam, vt quinq; quasdam vt duo: tũc, A. vniforme aget in B. ratione partium frigidarum, vt duo: & repatietur ab ipso, B. ratione partium vt quinque, ergo idem secundum idem agit, & repatietur.

Responsio ipsius. Respondebit calculator, quòd id non potest esse: hoc enim pendet ex applicatione agentium: nam B. l. applicatur secundum debiliores partes. l. secundum fortiores singulis partibus ipsius A. Si secundum debiliores: tunc A. aget in B secundum illas, & non repatietur ab ipsis: si verò secundum fortiores, tunc b. aget in A. non è contra: & sic nunquam secundum easdem partes erit actio, & passio, sed secundum diuersas. Hæc est opinio Calculatoris, quam placuit ita exponere, quia obscurè ab ipso traditur, & a paucis exponitur, & a quibusdam nõ est satis intellecta.

2. Opin. Hẽtisberi. Secũda opinio est Hentisberi celebris Sophistæ in suorum sophismatum libro sophis, vltimo: & quasi eadem videtur cũ Calculatore: conuenit enim in suppositis & in modo reactionis: sed differt: nam ad mittit etiam inter vniformia esse reactionem, atque hoc modo dicit, Sit A. vniforme calidum, vt quatuor: sit B. frigidũ vt tria; dicit, quod A. agit in totũ B. quia est fortius illo: at b. reagit in particulam ipsius A. quia fortius est totum frigidũ, vt tria simul ob multitudinem materiæ, quam sit vna particula ipsius A. agit ergo. A secundum totum, repatitur secundum partem. In quo differat a Calculatore.

Nota. Hæc sentẽtia, si intimè aspiciatur, profecto non potest euadere, quin idẽ secundum idem agat, & repatiatur; nam si totum A. agit in B. ergo secundum eam partem etiam qua repatitur: ergo iam illa etiam pars aget, & repatietur. Vlterius B. agit secundum totum in partem A. & repatitur secundum totum ab A. ergo idem secundum idem aget, & repatietur.

Nota rursus in quo differat à Calculat. sententia. Ex quo collige cõtra aliquos, quod est multo diuersa ista sentẽtia a Calcula. hic enim nullo modo admittit, secundũ idẽ esse actionem, & repassionem; ille vero, id admittit, solumque dat modum, quomodo id possit esse, cum hoc quod a proportione maioris semper sit actio: & ita ipse docet, quod cũ, A agit in totum B. est a maiori actio: similiter reactio, quia B. agit in partem A. cõuenit ergo cum Calculatore in fundamẽto, quod qualitas tãtum est actiua, quãtum resistitiua: differt tamen prorsus in sententia.

Authores istius sententiæ. Nota. Hæc sententia fuit Mariliani, contra quem scripsit tractatum Caietanus Thieneus. Et nota hoc, quia ex vtriusq; sententia agit aliquid, & repatitur, sed nõ secundum totum id, secundum quod agit. l. si secundum totum repatitur, non tamen ab illo solum repatitur, in quod agit, vt patet in casu posito. Hæc est horum opinio.

3 Sẽtẽtia. Tertia est aliorum opinio, quæ actionem,

nem, & reactionem inter aliqua tota con stituunt, & secundũ easdem partes, at nõ in eadem cõtrarietate per se, sed in diuersa, in eadem verò per accidens.

Dupliciter aliqua qualitas prima potest corrumpi, per se & p accidens.

Notaot hi, quòd qualitas aliqua prima dupliciter potest corrumpi. Vno modo per se à suo contrario, vt calor à frigiditate, & siccitas ab humiditate, & econtra. Altero modo per accidens, puta ad corruptionem alterius qualitatis, cũ qua in illo subiecto naturaliter est cõiuncta, verbi gratia calor ignis corrumpitur per accidens ab humido destruente siccitatẽ ipsius ignis, & sic humidum aeris destruitur à frigido corrumpente ipsius calorem per accidens tamen.

Dicũt igitur, quòd actio, & reactio per se fiunt inter aliqua agentia, & patientia secundum duas contrarietates, vt ignis per se agit secundum calorem, repatitur secundum siccitatem ab aqua, hęc autẽ patitur secundum frigiditatem, reagit secundum humiditatem. At quia corrupta siccitate ignis etiam calor minuitur, sit, vt ignis repatiatur secundùm calorem, secundum quem agit, per accidens tamen. Similiter aqua patitur p se in frigiditate, at quia per hanc deperdit etiam in humiditate, per accidens fit, vt reagat aqua secundum id, secundum quod patitur, puta secundum humiditatem. Ita autem hoc fit, vt nisi essent hæc gemina contraria in vtroque agente, & patiente, non esset reactio, vnde calidum, & siccum agens in frigidum, & siccum non repatitur, hunc igitur modum reactionis isti ponunt.

4 Sentẽtia cõmunis.

Quarta sentẽtia est communis, quam sequitur Marsil. q. 19. & Albe. Saxo. q. 16. & Paul. Vene. in summa cap. 25. & Caieta. Thienen. in quodam de reactione tractatu, & alij multi. Quæ, quia magis inter omnes rationabilior apparet mihi, magisque ad mentem Aristotelis; ob id est explicanda latius.

1. Suppositum, non esse æquales actiuitates qualitatum nó resistẽtijs.

Supponunt vnum contrarium opinionibus præcedentibus; nempe qualitates primas nõ esse tantum actiuas, quantum resistitiuas, imò oppositam esse latitudinem actiuitatis, & resistentiæ, vt si actiuitas consideretur, calor est maxime actiuus, in secundo gradu frigiditas in tertio humiditas, in vltimo siccitas, hæc enim parum actiua est. At si resistentiæ latitudo pensetur, oppositus est ordo, siccitas enim est maxime omnium resistitiua cõtrario, post hanc humiditas tertium locũ obtinet frigiditas, vltimũ calor. Quod est dicere, Difficillimè siccitas expellitur & humiditas difficilius, quã reliqua duo, facillimè calor, semper tamen in eodem gradu. & potentia considerare debes.

2 Suppositũ ex quo prouenitat actio.

Supponunt secundò, quod actio prouenit ex victoria virtutis actiuæ alicuius supra alterius resistentiam. Verbi gratia, tũc calidum agit in frigidum, cum calidi actiuitas vincit resistentiam frigidi, similiter econtra, tunc frigidum in calidum, cum frigidi actiuitas huius vincit resistentiam.

1. Dictum

His suppositis, dicunt primo, q actio, & reactio est per se in eadem contrarietate, & secundum idem totum. Explico. Sit calidum, vt quatuor, sit aliud frigidũ vt quatuor, tunc calidum agit in frigidum, quia calidi actiuitas, quæ summa est, vincit frigidi resistẽtiam, quãuis sit eiusdem gradus, at repatitur tale calidum à frigido, quia frigidi actiuitas vincit resistentiam caloris, quæ minima est, & sic fit repassio, & reactio non solùm inter contraria æqualia gradu, sed etiam inter æqualia, quia minor frigiditas aliqua maiorẽ habet actiuitatem, quàm sit resistentia maioris caloris, & ita potest reagere.

2. Dictum

Dicunt secundò, quod non est reactio nisi cum maior est actiuitas passi, quàm sit resistentia agentis, vnde si sit summus calor, & frigidum vt vnum. l. duo, tunc erit actio absque reactione. Ex his patet, quomodo fit actio, & reactio secundum idem, & eandem contrarietatem; & quomodo semper actio, & reactio eueniant à proportione maioris, semper enim actiuitas agentis est maior resistentia passi, & actiuitas passi in reactione maior est, quàm agentis resistentia, aliter non fieret reactio.

Hæc est communis sententia, nec volo alias sententias citare, quia parum ab his differunt, nec aliquid vtilitatis ex eis percipere possumus.

Authoris sententia.

Superest, vt quid sentiẽdum de hoc mihi videatur; hoc loco tertio aperiam.

1. Cõclusio Dari reactionem.

Sit igitur prima conclusio. Reactio, & repassio sunt. Hæc conclusio probatur

authoritate experientia, & ratione. In primis, quòd agens agendo repatiatur, est Aristotelis 3. Physic. tex. 8. & 16. & lib. 1. gene. textu. 53. & 87. & 89. multum expresse habet hoc li. 4. de generatione animalium cap. 3. & alibi apud Aristotelem. est etiam communis Philosophorum sententia, qui omnes in re conueniunt, quanquam in modo differant.

Per testimonia Arist. & aliorum.

1. Ab experientia.

Experientia etiam hoc colligitur. Primò, quia aqua calida vehementer infusa frigidæ, ipsam temperat, & ab ipsa temperatur: quod non esset, nisi esset reactio. Similiter ferrum ignitum aquæ frigidæ infusum ipsam calefacit, & ab ipsa frigefit: & manus comprimens gelu, liquefacit ipsum calefaciendo, ab ipsoque frigefit: cibus comestus alterat animal, & alteratur ab ipso: etiam duo vasa simul concussa se inuicem frangunt, & duo cultri se hebetant: sunt profectò innumere & manifestæ omnibus experientiæ de hoc.

2. Ratione

At ratio alijs prætermissis, vna est, quæ ex mixtione sumitur. Cùm enim mixtio fiat ex multis agentibus alteratis omnibus, & ad concordiam, & temperiem redactis: profectò non videtur fieri posse talis omnium alteratio, nisi elementa ab his, in quæ agunt simul etiam paterentur: ob quam rationem Aristoteles, vt paulò inferius dicemus, coactus fuit ponere, & admittere reactionem, & repassionem agentium communicantium in materia.

Quænā sit rō à priori, qua agens repatiatur.

Dices, te desiderare intelligere, quæ sit radix, & causa à priori, ob quam agens repatiatur. Respondeo, vt expectes parum vsque ad conclusionem tertiā: illic enim eam aperiam, in ipsa enim opinio nostra consistit.

2. Conclusio tripartita, dari. s. repassionē sm eandē cōtrarietatē, & sm idē, & eandē partē, & per se.
1. Pars cōclusio.

Secunda cōclusio. Repassio est, & secundum eandem contrarietatem, & secundum idem, & eandem partem, & per se. Hæc conclusio est contra tres priores sententias, quæ profectò nō sunt in philosophia recipiendæ, multoque minus in doctrina Aristot. Sunt igitur tria probanda, quæ in hac cōclusione proponuntur. Primum est, quòd si reactio secundum eandem contrarietatem: Alterum, quòd secundū idem contra Calcula. & Hentisb. Tertium, quòd per se, & non per accidens contra tertiam opinionem.

Probatur reactionē esse secundum eādē qualitatē.
1. Authoritate.

Primum authoritate experientia, & ratione probatur, Authoritas est expressa Arist 4. de generatione animalium. cap. 3. vbi dicit, esse necessarium, quod calefacit frigefieri, quod premit premi. Præterea Themist. super 3. Physi. tex. 8. inquit, ignis calefacit, & frigefit simul ab ea re, quam calefacit ipse: idem etiam ibidem Simpli.

2. Experientia.

Experientia autem hoc satis comprobat: puta ex aqua vehementer calida infusa frigidæ fit tota tepida, quod non esset, nisi calida calefaceret, & infrigidaretur, & frigida infrigidaret & calefieret: sunt etiam eædem de hoc experientię superius positæ, & aliæ multæ.

3. Ratione

Ratio autem huic fauet: aliter enim in mixtione elementorum oporteret saltem duas qualitates manere in summo gradu: quod repugnat mixtioni: Frigiditas enim & calor si ita se haberent, vt calor ageret tantum, & non repateretur a frigiditate, maneret in summo: nam non potest ab alio pati, nisi a contrario: idem ēt esset de siccitate, & humiditate. Colligitur ergo, esse repassionem secundum eandem contrarietatē: nec de hoc adhuc est difficultas apud Doctores, sed de alijs duabus partibus.

2. Pars cōclusio.
Probatur reactionē eē sm idē.
1. Authoc Arist & aliorum.

Ob id probatur altera pars, quòd idem quod agit, patiatur: quod negabat Calcula. Probatur autem hoc similiter authoritate, experientia, & ratione: hæc enim sunt potissima media in philosophia naturali. Authoritas est expressa Aristot. 3. Physic. textu 8. quam in conclusione sequenti latius declarabimus. Inquit igitur Arist. quòd idem esse actu, & potentia respectu eiusdem fieri non potest: at respectu diuersorum, potest fieri. Idem enim est calidum actu, frigidum potentia: & hinc fit, vt agens repatiatur: agit enim qua parte est actu, patitur, qua parte est potentia.

Adde tu, Idem & secundum eandem partem quantitatiuam potest esse simul actu, & potentia, vt id prorsus sit potentia frigidum, quod actū est calidum ergo idemmet repatitur, quod agit, quod etiā egregiè explicāt Simpli. & Themist. in illo loco. Vide ergo clarè mentē Arist. cōtra Calculatorem, & non solùm Arist. sed.

Authoritate Græcorum. sed etiam Græcorum omnium talem locum exponentium;& aliorum illustrium Interpretum?

2. Experientia. Nec deest huic experientia. si enim sumatur aqua multum calida vniformis,& aqua multum frigida vniformis,simulq; coniungātur: quis negabit totam aquam futuram tepidam? idem ergo, quod agit, repatitur secundum idem aliter enim nō esse tota aqua tepida.

1. Ratione Hoc tamen ratione probatur. Primo: quia sequeretur, ꝙ non posset esse mixtio elementorum. Quod probatur. Si enim non est repassio in agente elemento, nisi secundum aliam partem, ita, vt secundum quasdam tantum agat, secundum alias tantum repatiatur: illæ ergo partes agentes non repatientur, & sic mouebunt in suo vigore: nec ad mixtionem venient. Vlterius repassa destruētur ab alijs agentibus partibus, quæ non poterunt repati: non ergo erit mixtio, sed partialis generatio, eo, quod partes fortiores in se conuertent debiliores absque repassione illarum.

Nota. Existimo hoc argumentum esse fortissimum contra Calculatorem, nec solui posse, nisi fingendo modos mixtionum pro libito, & imaginatione propria, sed non pro rerum natura.

Idem alia ratione probatur. Præterea sequeretur quod vnū elementum non ageret in alterum cum repassione: quod est contra Arist. expresse, & contra sensum. Probatur; quia elementum aquæ est vniformiter frigidum secūdum se: ignis etiam vniformiter calidus: si ergo aqua igni infunderetur tunc non esset repassio, quia solum inter difformia constituitur a Calculatore: quod quidem gratis, & absque ratione affirmatur. Concludamus ergo esse reactionem, & repassionem secundum idem, & secundum eandem contrarietatem.

3. Pars cōclus. Probatur reactioné esse per se, in eadem contrarietate secundum idē. 1. Experientia. Tertium vero, quod id fit per se, probatur contra tertiam opinionem, quam ipsa sola experientia repellit Nam aqua calida, & aqua frigida simul iuncta mutuò agunt, & patiuntur, & secūdum eandem contrarietatem: nam humidum nō patitur, vtraque enim est humida: quod si aliqua est siccitas in calida, ea est per accidens, & parua, ita, vt non possit dici quod ad corruptionem illius patitur calor.

Hoc idem experimur in pomo frigido compresso à manu calida, vbi repassio est secundum eandem contrarietatem. Quis enim dicet, quod pomum destruit calorem manus, quia destruit humiditatem, & manus destruit frigiditatem pomi, quia destruit siccitatem ipsius? profectò hoc vanum esset, & absque fundamento. 2.

Idem probatur ratione. 1. Præterea est ratio, Demus, quod ignis agat in aquam secundum calorem: si calor ignis repatitur per accidens, tunc repateretur ab humido aquæ agente per se in ipsum siccum ignis, vt ipsi dicunt: si ergo hoc ita esset, sequitur, quod ignis non reciperet frigiditatem; sed solam humiditatem: nam humidum non producit, nisi humidum. Cum ergo hoc falsum sit, ignis enim repatiens frigiditatem habet, alias calor esset in summo. ergo repassio est secundum eandem contrarietatem. Idem de aere, & terra: & hoc argumentum nostrum profectò forte est contra istos.

Præterea sequitur ex ista sententia, ꝙ elementum symbolum, vt ignis, & aer, aqua, & terra ageret absq; reactione: quia hæc non habent nisi vnicam contrarietatem: hoc autem est contra Arist. & gratis dictum. Quod enim agant inter se symbola, docet Aristot. 2. gene. tex. 25. ꝙ vero repatiantur, docet. 1. gene. tex. 54. vbi dicit ea, quæ in materia cōmunicant, agendo repati. At talia in materia communicate certum erit ergo repassio, & non nisi secundum vnam contrarietatem, & ideo per se. Pluribus posset hoc confirmari, sed ista sufficiant: quia res manifesta est. Ex his manet integra. 2. conclusio probata. 2.

3. Conclusio. Qua respōdetur ad pcipuā difficultatem quæst. Tertia conclusio. Agens communicās in materia cum passo, repatitur ab eo, dummodo sit intra sphæram actiuitatis ipsius, quamuis passum sit multo minoris virtutis, & resistentiæ, quā agens. Hæc conclusio est cōtra quartam opinionem, in qua consistit modus, & causa reactionis: ob id prius est explicanda, deinde probanda.

Explicatur conclusio. Sensus igitur est; cū aliquod contrariū agit in aliud contrarium, repatitur ab eo secundū illas partes, quę in sphærā actiuitatis illius cadūt: & hoc quāuis contrariū

reagens.

reagens sit minoris virtutis, quam si resistentia agētis. verbi gratia calidū vt octo agit in frigidum vt vnum: repatietur calidum à frigido, si fuerit intra sphæram talis frigidi. Verū quidē est, quod erit multo minor huius sphæra, tamē si vtcumq; intra eam contineatur, repatietur quantum ad illam saltem partem, quæ intra sphæram continetur.

Fundamētū conclusionis contraria se cōpatiunt in eodem subiecto secundū remissum, ita vt sit semp expleta tota latitudo intēsionis.

Ad probationem vnum est supponendum fundamentum omnibus opinionibus commune: puta, contraria in eodem subiecto se compati, secundum remissum gradum, quod sic debet intelligi: Fingamus, totam latitudinem caloris esse octo gradus intensionis, totidem autem latitudinem frigiditatis; fieri non potest, vt gradus contrarij ita in vno sint subiecto, vt hunc numerum excedant, l. diminuant: vnde quinque caloris, & quinque frigiditatis non possint esse, vt tres vnius, tres alterius. Vnde etiam æquales esse non possunt, nec inæquales, ita, vt excedant latitudinem vnius. Si ergo sunt quinque caloris, erunt tres frigiditatis, si septem illius, vnus erit huius: itaque quantum deest vnius contrarij, tantum suppletur ex altero vsque ad totam vnius latitudinem: nec amplius esse potest. Hoc postea a nobis ostendetur.

Probatio conclusionis.

Probatur igitur, quod quicunque gradus ad sensum expositum reagat in summum, & primum argumentum sumitur ex causa, & natura reactionis, quæ prius à nobis est explicanda.

Radix ea qua oritur reactio, & repassio, quod sint partim in actu, partī in potētia

Aduerte igitur multum, quod eadem est radix, & causa passionis, & repassionis; actionis, & reactionis. Patitur enim aliquid tantum, qua parte est in potentia ad formam aliquam, non autem qua parte est actu: vnde frigesit, quo non est frigidum actu, sed potentia, magis frigesit, quod est minus frigidum actu, sed potentia est magis frigidum. Actio autem est econtra secundum id, quod est actu, vnde frigefacit, quod actu est frigidū, siue formaliter, siue virtualiter. Hoc docet egregie Aristo. inferius in hoc lib. tex. 77. Ita similiter repassio est secundum id, quod est potentia, repatitur ergo secundum frigiditatem, quod sic est calidū, vt in potentia sit frigidum. Reactio vero est secundum id, quod actu est. Hæc doctrina est Aristotelis. 3. Physic. tex. 8. & est notāda. Dicit ibi, quod passio est secundum potentiam, actio secundum actum, cumque idem possit esse actu, & potentia respectu diuersorum, vt actu calidum, potentia frigidum.

Hinc fit, vt agens repatiatur. Constituit ergo radicem repassionis in hoc, quod agens sit in potentia respectu formæ, quæ in passo est in actu, quod egregie notauerunt illic Themist. & Simpli. Et ex hoc colliges, radicem repassionis esse materiam eiusdem rationis, nam per eam afficitur agens in potentia, vt possit repati.

Radix itē repassiōis est agēs. & passum cō municare I materia.

1. arg. pro conclusione.

Ex hac obseruanda doctrina sumo argumentum primum. Si calidum, vt octo agens in frigidum vt duo, ita, vt sit saltem secundum aliquas partes applicatū sphæræ ipsius frigidi, probo, quod repatiatur calidum hoc est, potentia frigidum, illud autem est actu frigidum; ergo hoc reaget in ipsum, quod enim illud sit calidum, nihil facit, ad ipsius passionem, dummodo sit in potentia frigidum.

Solutio, q possit affert reactur

Dices, Quamuis illud sit in potētia frigidum, nō infrigidabitur, quia calor summus, resistit frigiditati passi. Cōtra hoc argumētor, quia illa resistentia, nō est alia, quam corrumpere ipsum frigidum; non enim actio frigiditatis illius impediri potest. Sed sic est, quod non in instanti corrumpet totā illam frigiditatem, quin aliqua per aliquod tempus duret, ergo per illud tempus ab illa repatietur, deperderéque tantum caloris, quantum acquiret frigiditatis. Attende ergo veram philosophiam, quód non stat esse agens actu aliquod applicatum passo in potentia, quin sequatur actio, & in loco fundatur reactio.

Nota, non pōt agens in actu eē applicatū passo, q̄n agat.

Obiectio.

Dices, Quomodo parua frigiditas induretur cum tanto calore. Dico ex fundamento, quód illa non repugnat esse cum multo calore, non tamen in summo & ita parum remittetur calor in repasso, quod si multa fuerit frigiditas, multum remittetur calor. Idemque dico de alijs contrarijs

2. argumētum.

Est secundum argumentum, quod declarat, & corroborat primum. Demus calidum vt octo, cuius actio sit impedita

per

per diuinam potentiam; applicceturq; ei frigidum vt duo: quis negabit frigidum acturum in calidum, cum sit vnum actu, alterum potentia, in quo actio consistit? Si ergo tunc ageret, ergo modo quanuis calidum ageret in frigidum: modo enim non impedit totalem actionem frigiditatis sed partem, dum ipsam paulatim corrumpit: tamen frigiditas, quæ est, dum est, ager, quanuis minus & minus, quia vincitur à fortiori cōtrario, quousque totaliter destruatur: Intelligo, manente agēte in actiuitatis sphæra. Sic igitur aliquid agens repatitur simul, quia agit secundū quòd est actu, patitur secundum quod est potentia: nec implicat, simul habere vnā formam, & aliam recipere contrariam in diuerso tamen gradu.

3. Argū. Probo tertio idem, supposita quadam experientia, qd minima gutta aquæ iniecta ferro candentissimo, aliquam particulam remittit. Verum est, quod aquæ frigiditas intensior est, quam calor ferri: tamē fit argumentum hoc. Potentior est vnus gradus frigiditatis respectu materiæ calidæ, vt octo non densæ. sed raræ: & æqualis, quā sit aquæ illius frigiditas respectu caloris ferri, qui ob densitatem materiæ fortissimus est, at aqua agit in illud, ergo etiā gradus frigiditatis in calorē, vt octo.

Dubium. Dubitabis. Sit agens calidum, vt octo, & sit A. Similiter sit frigidum vt duo, & sit, B. iuxta suppositum prius B. habebit sex gradus caloris, si igitur reagit B. in A. quare agit potius frigiditas, quam calor, qui in b. maior est?

Solutio. Dico, quod agens non agit vltra propriam potentiam, vt dictum est, cum autem reactio sit quædam actio, B. non aget in A. secundum calorem, quia A. calidius est aget igitur tantum secundum frigiditatem, quia A. est in potentia frigidum.

Nota. Et attende, quòd non cessabit reagere B. in A. quousque cesset actio ipsius A. in B. cessat autem, cum nulla est frigiditas in b. quæ reagat, quia iam totus calor est introductus.

Nota. Hoc intellige dummodo sit semper A. in spæra ipsius B. quod fiet, si ei fuerit immediatum, cum enim distat, prius cessat reactio ipsius B. quam dum multum minuitur frigiditas minorē, habet sphæram adeo, vt non attingat ipsum A. tunc erit actio sine reactione B. erit tamen reactio ab immediato, vt dicitur in conclusione quarta.

Hunc esse modū reactionis, puto, credoq; esse verum, & nisi decipior, omnium probabilissimū, saltem est secundum Aristotelem, & antiquos Philosophos Neoterici enim quærentes excessum virtutis reagentis supra contrariū agens in varias detrusi sunt opiniones, qd exacte magis declarabimus in solutione argumenti primi.

Sit iam quarta conclusio Agens communicās in materia, semper repatitur ab immediato passo. Hæc conclusio est, quā intēdit Aristoteles dum reactionem fatetur, quæ ipsa explicatione nota est ex sequētibus. Voco passum immediatum id, cui agens secūdum tactum coniungitur, quod deesse nō potest, vt probatum est in Physicis. Itaq; non negamus repati aliquando a passo distāti: sed hoc vniuersaliter non est, nisi cum agens est intra passi sphæram. At ab immediato repati, id vniuersaliter est, iuxta expositum modū. Cætera, quæ de hac reactione dicenda restant, in solutione argumentorum dicentur, ob id iam ea aggrediamur. — 4. Cōclusio. Agens cōmunicans in materia semper repatitur ab immediato.

Ad primum igitur argumentum quisq; iuxta suam opinionem respondet, at nos solam solutionem quartæ opinionis, quæ communis est, examinabimus. Dicunt igitur hi, quòd qualitas non est tantum actiua, quam resistiua, immo dum magis agit, minus resistit, tum igitur actio, quam reactio fiunt a proportione maioris, sed excessus non est actiuitatis supra actiuitatem, sed supra resistentiam, ita, quod potest esse calidum, quod vincat frigidi resistentiam, ob id aget in ipsum, & frigidum hoc sit actiuius, & fortius resistentia calidi, & sic reaget. semper igitur fiet actio, & reactio a proportione maioris virtutis actiuæ super resistentiam, vnde cum passi actiuitas non vincit resistentiam agētis, non est reactio. — Ad 1. Ar. Solutio cōmunior. Qō de actiuitatibus, & resistentijs.

Isti inuenerunt hanc distinctionem actiuitatis, & resistentię vnius qualitatis, quia existimabant contrarium nullo modo — Cur inuenerint qui dā distinctionē inter actiuitates, & resistentias.

modo aget in aliud, nisi sit illo fortius: cũ autem viderent aliquádo nõ esse fortius, nec superare illud in actiuitate, inuenerunt aliud, puta, in resistentia.

1. Argu. ad probandũ nõ esse æquales acti uitates resistentijs.

Ostendere autem conantur hoc, puta, qualitates nõ esse tantum actiuas, quam resistitiuas. Primo, quia aliter sequeretur quod facilius esset aquam exsiccare, quã calefacere: qđ est manifeste falsum. Probat sequela: Frigiditas aquæ magis agit quam humiditas, vt experientia docet: tardissima enim humiditas est: si ergo frigiditas est magis actiua, quã humiditas: sequit, quod sit magis resistitiua: quia quãtum agit: tantum resistit: & sic difficilius esset calefacere, quia magis resistit.

Idem etiam probaretur de siccitate, ꝙ esset magis actiua calore: qđ falsum est. non ergo est tantum actiua, quátum resistitiua. l.è contra.

2. Præterea secundò, quia aliter non posset esse mixtio, nec reactio, l. repassio: si enim qualitas actiuior magis resistit, nõ poterit a contraria pati, & manebit tota, nec mixtioni vtilis erit.

3. Præterea tertiò experientia: quia constat frigiditatem actiuiorẽ humiditate: at hęc magis resistit: quod experimur in difficultate, qua humidum exsiccatur. His rationibus suã probant sentẽtiam isti doctores, Et sane hæc sententia facilis, ac di lucida videtur; at solui tamẽ aliter, potest primum illud argumentum cũ alijs omnibus opinionibus, quæ putant ꝙ qualitas quantum agit, tantum resistit.

Altera solutio secũdum alios, qui putãt qualitatẽ quãtũ agit tantum resistere.

Apparebit autem hoc, si explicemus, quid sit in his qualitatibus resistere, & quæ dicatur resistẽtia. Resistere profectò non aliud videtur esse, quam se conseruare illæsum, vel defendere ab alterius actione. Sed hoc contingit tribus modis. Primo, si se defendat tantum ab actione alterius, non tamen agendo vel remittendo actionem alterius; vt cum aurum in igne, vel adamas non cõsumitur, & cum quis impelleret columnam firmam ipsa immobili permanente, resistit impulsiori. Secundo modo, si se defendat, tamen impediendo actionem alterius omnino, ne agat quinquam: vt si quis manum vulnerare volentis teneret, ne percuteret, neue eam moueret; sicut etiam dicunt piscem, quẽdam remorari in cursu nauem, inde dictum remorã. Tertio modo actionem cõtrarij, ipsumque ex parte tantum diminuendo, & remittendo: & per hãc resistentiam, atque impedimentum qualitas se conseruat in suo subiecto: tũc enim conseruatur hæc in subiecto: cum impeditur contraria, quo minus producat sibi similem in illo subiecto. Verbi gratia, calor resistit frigiditati, dum impedit, quo minus agat frigiditas, & producat tantam vel similem sibi: tunc enim corrumperetur calor, & ita per resistentiam agendo, & diminuendo contrarium, se conseruat calor, ipsammet frigiditatem remittẽdo. Nã quo idem remissius est debilius operatur, calor ergo corrumpere conatur contrarium, & quo magis corrumpit, eo magis eius actionem diminuit; & eo magis dicitur resistere, seque conseruare, & quo magis in contrarium agit, eo magis resistit.

Quid sit qualitatẽ resistere.

At quia non ita agit, dum agit, vt simul totum contrarium destruat, sed successiuè, fit, vt non tantum resistat per suã actionem, quin alteri contrario vacet reagere, sibique, simile in subiecto contrarij agentis producere, & sic etiam, si qualitates tantum resisterent quantum agerent fieri potest repassio.

Ex quo fit, quod quandiu tardatur agẽs in corrumpendo contrarium, tandiu repatiatur, si sit in eius actiuitatis sphæra, & quo fortius est, minus repatiatur, quia magis ac citius suum destruit contrariũ. Ita mihi dicendum videtur de resistentia ista.

Agẽs, quãdiu agit ꝑ repatiuunt.

Causæ autem resistentiæ sunt diuersę, tũ ipsamet natura, & essentia qualitatis, tum eiusdem formæ gradũ multitudo & intensio, tum densitas subiecti seu materiæ in qua est maior vel minor; tum conuenientia naturalis eius qualitatis, & coniunctio cum forma substantiali cuius est propria qualitas, vt plus resistet æqualis calor in re naturaliter calida, vt igne, quã in re violenter calida, vt aqua, cæteris paribus. Et causa est, quia conseruatur à sua forma substantiali propria, ab altera potius expellitur cum alijs qualitatibus, vt calor cum siccitate magis agit, & magis etiam resistit, quam cum humiditate, vnde

Causę resistẽtię quinque.

de calore siccitate acuitur, ab humiditate vero hebetatur: tum etiam ratione alterius extrinseci conseruantis auget resistētiam, vel alterius suæ partis fortioris alteram partem debiliorem conseruantis, vt, si calidum vt duo conseruetur a calido, vt octo ad aliquam distantiam.

Ad argu. Dup. possunt comparari actiuitates. 1. Modo.

Iam ergo qui sustinerent hanc æqualitatem actiuitatis, & resistentiæ possent ad illa argumenta facta alterius opin. respondere argumenta opposita procedere ex falso intellectu. Aliud enim est comparare actiuitatem absolute, & in communi: aliud comparare singulas particulariter respectu contrarij. Si enim absolute actiuitas consideretur, tunc omnium maxima est caloris, post hanc frigiditatis, statim humiditas, siccitasq; sequuntur: pro hoc in æquali gradu & materia, facta cōparatione non tamen ob hoc sequitur, quod sit difficilius frigefacere, quam humectare, vt dicemus.

2. Modo.

Si vero consideretur actiuitas vniuscuiusque proportionaliter respectu sui contrarij, tunc existimo, quod proportionaliter tantum excedit actiuitas humiditatis actiuitatem siccitatis, quantum caloris actiuitas frigiditatis actiuitatem: vnde tantum resistit siccum humido, quantum frigidum calido. Si sit sermo de resistentia ex parte qualitatum in eadem, & æquali materia. Tamen non ob id sequitur, quod ita facile sit humectare, sicut calefacere, in quo consistit vis argumentorum: nam retardatio qualitatis introducendæ non solum prouenit ex contrarij resistētia, sed ex debilitate actionis & agentis, quod etiam contrario non resistente non potest totum effectum simul aut tam cito producere: ac ob id difficilius est exsiccare, quia minus agit.

Cur aqua citius calefit, q̃ exsiccatur, licet maior sit resistentia frigiditatis, quàm humiditatis.

Vnde actiuitas maior. l. minor non solum ex contrarij resistentia, sed ex maiori. l. minori actu formæ, & ex ipsius prouenit natura, loquendo in qualitatibus alteratiuis.

Maior, vel minor actiuitas non prouenit solū ex maiori, vel minori resistentia.

Alia solutio arg.

Aliter ergo ad argumentum respondeo quod illa propositio. A proportione maioris est actio: est intelligenda in eadē specie: vt sit sensus. Maius, & fortiùs calidum agit in minus, l. in non calidum, non tamen minus calidum calefacit maius calidum. Et ita hoc etiam in reactione obseruatur, nam si frigidum vt duo, reagit in calidum vt octo, profecto etiam in minus frigidū reagit. Et hæc est solutio optima, & notanda, quam tradit Burleus Philosophus in his sane egregius. 3. Physic. tex. 16. vbi sententiam hanc eandem de reactione docet, quamuis breuiter.

Quo intelligatur, propositio, illa, a proportione maioris æqualitatis non fit actio.

Quod si velis, & illam propositionem etiam intelligere in contrarijs diuersæ speciei, vt minus nunquam agat in maius, sed semper fit a proportione maioris: tūc intelliges, talem proportionem de actione victoriæ. n. nunquam minus cōtrarium ita in fortius aget, vt ipsum vincat, penitusq; ad se conuertat. Non tamen negare oportet, quin aliquo modo agat quod fit in reactione, & sic manet solutū argumentum etiam si vniuscuiusq; qualitatis actiuitas esset æqualis resistētiæ eiusdem propriæ nec in eo manet difficultas.

Secundus sensus eiusdē propositionis.

Ad secundum varijs modis responderi solet, qui mihi non multum placent. Dicam quod mihi videtur melius. Dico igitur, quod aliquod agens repatitur secundum totum, vt in mixtione fit, quod inferius declarabitur: & sic nulla est difficultas. Aliquando patitur secundum plures partes, quod sæpe accidit, sic etiam non est difficultas, quia non est fortius agens a quo impediatur illa repassio.

Ad 2. principale.

At difficultas tantum est in casu argumenti, cum patitur vna particula videtur enim, quod reliquum debeat conuertere illam statim & simul cum sit repassio. & tunc duo motus contrarij simul erunt.

In quo casu sit illius argumēti difficultas

Dicit igitur Paulus Vene. ꝙ talis particula repassa non simul repatietur a frigido. V.g. & calefit a parte altera calida, sed per aliquod tempus repatietur a frigido, in quo nondum calefiet: quia non poterit calefieri, donec sit infrigidata per repassionem.

1. Solutio argum.

Sed obijcitur sic sumo illud tempus in quo tantū dicitur infrigidari per repassionē, & nō calefieri a reliqua parte cū illud sit diuisibile, sequitur, ꝙ in illius medio fuit pars frigida, & sic potuit calefieri.

Obiectio.

Respondent aliqui, ꝙ quāuis fuerit in medio frigida, tamen non incepit illud calefieri statim, quin prius repassio continuaretur per aliquod breue tempus: tum quia ista altera pars propter cōtinuitatem non ita bene est applicata ad agen-

Solutio.

dum, sicut ipsum passum reagens: tum etiam, quia, vt dicit Paulus, est intenta circa ipsum totum passum: tum quia opus est aliquo tempore, vt qualitas inducatur: quodcunque illud sit, & in illo non erit, nisi illa frigefactio.

2. Obiectio. Dices, Continuetur per multum tēporis illa repassio, & infrigidetur pars: profecto absurdum videtur, quod toto illo tempore non calefiat talis pars a reliqua.

Solutio. Respon quod tempore præcedente vtique calefiet: & ita dicunt, quod frigidabitur, sed non simul, nec æqualiter.

1. Solutio arg. principalis. Secunda est aliorum solutio, quod sicut non est absurdum, quod calor, & frigiditas simul sint, gradu tamen inæquali, ita etiam, nec quod sint calefactio, & frigefactio, hoc modo, vt inducatur in aliquo, gradus caloris de nouo, & perdatur gradus frigiditatis præcedentis, simulque in eodem inducatur aliquid aliud frigiditatis nouę, & perdatur caloris antiqui aliquid. Sicut si esse subiectum expers contrariorum, posset vtique simul calefieri, & frigefieri de nouo vsq; ad gradum, quo ista simul esse possint. hoc autem fit, cum sunt duo agentia contraria circa idem passum, quod fit in casu argumenti circa illam partem, quæ repassa est, & sic soluitur argumentum secundum, & satis bene.

Reiicitur 2. Solutio. Tamen hæc solutio præterquam quod admittit, simul & semel motus contrarios in eodem, non satisfacit argumento, nam hoc pacto nunquam minuetur intēsio illius partis, sed semper erit æquè intensa, nam quantum ab vno agente corrumpitur, tantum & simul ac semel in eadem, producitur, atque ita nunquam fit remissior, vt dici possit repassa & diminuta.

3. Solutio. Tertia videtur solutio omnibus alijs probabilior, quod agens dum superat alterum, intendit agere, non autem intendit se, aut suas omnes partes conseruare, & ita non conuertit suam supra se ipsum actionem, aut supra suas partes, sed supra aduersarium cum vero superatur ab altero, tunc conuertit se ad se defendendum & se conseruandum, & conuertit supra se actionem, vt videmus in antiperistasi.

4. Solutio. Quarta etiā solutio addi potest, quod virtus conseruatiua suarum singularum partium, minor est, quam virtus actiua in aliud, & ita per virtutem actiuam in aliud externum, superat, & ab illo eius virtus conseruatiua superatur, non qua se totum conseruat, sed qua illam particulam conseruabat. Quę autem harum solutionum sit verior, eligat lector.

Ad tertium omissis alijs respondendi modis, aduerte quosdam sic putare, quod medium non immutatur ab aliquo agente, l. reagēte, nisi quod excedit medij qualitatem. Explico. Si aer est calidus vt quatuor, non calefiet a calido vt duo, & sic calidum vt duo, non aget per medium calidum vt quatuor in aliquod passum: imò ipse aer medius erit ipsum agens, quod ergo per medium agit, debet ipsum excedere, vt sit calidius. l. frigidius, si non in intensione, saltem in actiuitate. Ad 3. principale. 1. Solutio quorundā. Nota 1.

Ex quo fit, vt aliquid agat in aliquod passum, nec ab eo repatiatur. Verbi gratia, si sit agens fortius medio, & passum debilius, tunc tale agens non repatietur secundum hos, nisi a modo quod si diximus, quodcunque repati a passo, id intelligebamus ab immediato. l. ab eo, ꝙ habet actiuitatis sphæram, quam isti dicunt non habere, nisi quod medium superat. Nota 2.

Quod si vtrunque tam agens, quam patiens mediū superet, siue sint æqualia. l. inæqualia, tunc simul mouebunt mediū motibus contrarijs, sed inæqualibus, vt si sit agens A, calidissimum, patiens B, frigidissimum, tunc medium calefiet, & frigefiet inæqualiter nam prope A, medium magis calefiet, prope B, minus econtra vero quantum ad frigiditatem, quia agens quodque minus agit in mediū distans, quam in sibi propinquum. Nec tamen reputant inconueniens secundum diuersos gradus a diuersis agentibus motibus contrarijs vnum moueri, sicut nec est inconueniens, duo contraria in gradu inæquali simul esse in eodem. Nota 3.

Reijcitur solutio. Sed quia videtur paradoxum concedere motibus contrarijs simul, & semel aliquid calefieri, & frigefieri, & præterea, quia qua ratione noua caliditas, verbi gratia, inducitur, eadem ratione conseruaretur vetus, cū noua & vetus sint eiusdem speciei, & actiuitatis, & naturæ; nec ratio reddi potest, quare vna potius manere debeat

debeat quam altera, reijcienda hæc est solutio. Verius dicendum ergo est, quòd nunquam mouebitur medium motibus contrarijs, sed vno tantum a potentiori agente, verbi gratia, a calido, alterum verò scilicet, frigidum, si calidum sit intra suam sphæram, reaget in calidum per frigiditatem illam in medio relictam, non secus ac si ipsummet eam ibi produxisset: imò verò, manente medio in quiete, utcunque agens poterit in alterum agere, vt si esset vnum calidum, vt 8. & alterum frigidum, vt 8. nam medium prope calidum esset calidius, & prope frigidum esset frigidius, & in puncto æque distanti esset æquè calidum, ac frigidum, vt quatuor, & agentia in se inuicem agerent.

2. Solutio.

Ad 4. 1. Solutio. Ad quartum respondent Marsil. Alb. Sax. & alij, quòd re passum reducit se cessante repassione ad pristinum gradum a se, sicut calefacta aqua ad frigiditatem.

2. Solutio. Aliter etiam potest dici, quòd cum totũ agens repatitur, tunc non producitur effectus similis in illo gradu, in quo erat agens in principio, nec agens a se reducitur ad pristinum gradum: sed si reducitur, ab extrinseco reducitur, cum vero repatitur secundum partes, tunc cessante repassione reducitur ab alijs partibus, & sic contingit simile producere, & æquè intensum, cum passum non ita reagir, vt in totum reagat, sed semper manent partes agentis aliquæ in suo gradu, quæ non repatientes possunt gradum similem inducere.

Ad vlti. Ad vltimum respondetur, quòd non est simile de motu locali, & alteratione, eo, quod resistentia motus localis non est actiua: non enim reagit grauitas l leuitas in agẽte. At resistentia in alteratione est actiua, scilicet qualitas contraria. Deinde similitudo in eo esset, si moueretur res vna, & altera motu contrario ei occurreret, tunc esset actio quædam, & reactio, cum mobile fortius alterum reageret retrocedere, & ipsum quoque ex parte retardaretur.

Atque ista sufficiant de hac materia difficillima, per hæc enim poterit studiosus auditor multa indagare, & scripta Philosophorum perlustrare, & omnia alia intelligere.

CAPVT OCTAVVM.

Quomodo autem potest hoc accidere. Tex. 56.

HActenus quid agere, & pati sint, quæ agere, & pati dicantur, & qua ex causa, tractauit, nunc modum in particulari, quomodo actio, & passio fiant exponere aggreditur, ac primum Antiquorum sententias enarrat, atque impugnat, postea verum actionis, ac passionis modum aperit. *Intentio Arist. quo fiat actio, & passio: & primo d aliorũ Philosophorũ opinionibus.*

Proponit igitur medium prædictum rursus particularius explicandum, nam dixerat actionem, & passionem fieri per medium similitudinis, ac dissimilitudinis nunc qualiter hoc fiat examinat.

Ac circa actionis modum primam sententiam ponit, quæ est Empedoclis. Hic enim constituebat omnia corpora porosa plenaque finibus, & vacuitatibus paruis: sicque existimabat fieri actionem, & passionem, quòd vltimum faciens, & principale, id est, proximum, ac immediatum agens ingrediebatur, per poros alterius corporis passi. Imaginabatur enim, cum applicatur lignum igni, quod ignis, qui lignum tangit, quãtum ad aliquot partes, secundum quas est actus, ingredietur per illos ligni poros, eosque replet, sicque lignum patitur, ignis vero agit. *1. Sententia circa modũ, actionis, Empe.*

2. Cum autem duo corpora conueniebãt talia, vt pori vtrorumq; essent commensurati, ita, vt alterum per alterius poros, se posset penetrare, sicut vinum, & aqua tunc mixtionem fieri dicebat.

3. Cum vero vnum erat alteri tantum commensuratum, vt ignis, qui potest lignum ingredi, sed non e contra, tunc erat sola actio, & passio.

4. Hæc autem non in omnibus corporibus, sed in mixtis ponebat elemẽta enim secundum ipsum, non agunt, & patiuntur, sed solum miscentur inter se.

5. Addit Arist. quòd non solum actiones has alteratiuas hic ponebat fieri Empedocles, sed etiam sensationes, & quia hæ fiunt per medium positum inter obiectũ & potentiã, per quod oportet venire actionem, & corporum partes vsque ad potentiam: ob id dicebat, quòd tale medium *Nota.*

debet esse transparens: quod fiet cum corpus habet poros densos, id est, multos, ac frequentiores, & ordinatos, id est, secundum rectū positos ab obiecto vsq; ad potentiam: cū enim non recto tramite procedunt, non potest permeare corpus vsq; ad potentiam: hæc igitur duo corpus faciunt transparens, & quo magis illa sunt, corpus est transparentius; sicque Empedocles philosophabatur.

Via autem maxime, & de omnibus. Tex. 57.

2. Sententia de modo actionis Leucippi, & Democriti. SECVNDAM sententiam ponit, quæ est Leucippi, & Democriti, quam ab vniuersalitate laudat; eo, quod talia dixerūt principia, vt per ea omnium possent reddere rationem, ac omnes saluare motus, & mutationes: quod non fecit Empedocles, vt dicetur inferius.

Dicit autem, quòd isti posuerunt principium, quod est secundum naturam, id est, vt Philop. exponit, nō negauit naturale principiū, sed illud posuit, scilicet, esse motum, & mutationē. Vel possumus, aliter etiā exponere: quod posuit atomos, quę naturaliter erant indiuisibilia corpora, nec in ijs in natura minus poterat esse: ob id principium talē corpus posuit, tamen melior est expositio Philop.

Nota. Aduerte, quòd dicit: (Vno sermone) ac si dicat; Per positionem vnam & eādem principiorum omnia saluabant, omniūque rationem reddebant, vt superius expositū est: diuersis enim atomorū habitudinibus diuersi sequebantur effectus.

Quidam enim Antiquorum opinati sunt.

3. Sententia de modo actionis Parmenidis. Aliqui tertiam sententiam hic poni dicunt, puta, quòd non sit actio, nec passio, cum non sit motus: quod dixit Parmenides: & sic apud hunc non est opus quærere, quomodo fiat actio.

Alia expositio Phil. Et quamuis ista expositio congrua sit, & bona, magis placet expositio Pilop. quę talis est: Cum dixisset superius Arist. Democritum posuisse principium secundū naturum, addit modo quosdam alios nō sic processisse, sed modo opposito.

Democritus enim per id, quod secundum naturam, & sensum est, puta, motū, venit ad id, quod ignotū sensui est, puta vacuum. Dixitque oportere esse vacuum quia aliter non posset motus consistere, & via hæc bona fuit, quia sensum non dereliquit. Nota.

At alij opposito modo, per id, quod ignotum est secundum sensum, negauerunt res sensui notas. Hi enim dicebant non esse vacuum, & per hoc, quod ignotum est, negauerunt duo, & motum esse, quia credebāt, non posse esse absque vacuo: negauerunt etiam multitudinem, dicentes, omnia esse vnum infinitum immobile, quia si plura essent, opus erat, quòd aliquo vacuo separato, id est, non pleno segregarentur: quod cum non sit, non poterunt esse plura: & sic nec erit actio, nec passio. Nota 2.

Hoc autem nihil differre. Tex. 58.

PROPONIT, quandā veram responsionem, quàm impugnabat Parmenides. Veritas est, quod possunt esse multa, & diuisa absque vacuo intermedio, sed solo tactu: quod de facto modò est: distinguuntur enim corpora tactu, eo quòd extrema non sunt vnum actu.

Hoc non recipiebat Parmen. sed dicebat, quòd adhuc oportet vacuū ponere: nam multa hac via facere non differt ab eo, quod est, multa facere per vacuū. Peti enim poterit, Ens. l est vndique diuisum. l. non Si vndiq; est diuisum, tūc nihil erit: erit enim totum vacuum. Si autem ens, & mundus secundum has partes est diuisus, non secundum illas: tunc videtur fictum: quia quare potius secundum has, non secundum alias partes. Ratio 1. Parmen. pro oportet inter duo corpora interce dere vacuum.

Præterea, quare tantum fuit diuisum, & non ante illum terminum, & similiter quare mundus est tantus, & non maior, cum supersit vacuum adhuc vlterius, si est finitus. 2. Ratio.

Amplius similiter est necessarium.

Vlterius arguebat Parmenides, quòd secundum istum modum, quo res multæ ponuntur, adhuc oportet negare motum, 3. Ratio.

tum: quia quantúcumque res diuisæ solo tactu sint, cum nõ relinquatur locus, qui non sit plenus videtur, quòd non sit motus: non enim corporum penetratio esse potest. Iste est sensus loci huius.

Alia quæ opinabat Parmen. & iisdem tonibus.

Concludit Arist. quòd isti tali ratione concludebant, omnia esse vnum ens immobile, ac infinitum: si enim finitum esset, vltra ipsum esset vacuum: quod cum non sit, oportet: ipsum ens, & mundum infinitum esse, in quo propter rationem sensum derelinquerunt, sed non bene.

Amplius autem in rationibus quidem videntur. Tex. 59.

Reprehensio Par. & similium philosophorũ relinquẽtiũ. sensum.

Nos reprehendit tanquam sensui repugnantes: Dicitque quòd si tantum hoc in sermonibus esset, non multum referret, id est, si esset, de reb. sensu incognitis: at quia in sensibilibus hoc est, talis opinio similis est dementiæ, imò demẽtia peior: quia nullus est ita demens, vt ignem putet aquam, sicut isti, sed solum in bonis apparentibus propter aliquam assuetudinem decipiuntur, & mala vere putant esse bona. Procedit hoc ex eo, quòd voluptate decipiuntur. l. aliqua assuetudine, qua illa bona competerunt, quæ nõ sunt. Hoc autẽ minus est, quàm errare in istis sensibilibus, quæ tam nota sunt etiam ipsis amentibus.

Leucippus autem existimauit habere. Tex. 60.

Comparatio senten. Leucippi cũ Parm. in q̃b. conueniant, & differant. 1. Dña.

Sententiam Leucippi cum sententia Parmenidis cõuenire in aliquo docet, in multis tamen differre, ipsamq́; explicat. Primo quidem Leucippus adhibuit rationes: quibus cum sensu consentiret, ac quæ sensibus consonarent: puta per quas nec motus, nec mutatio posset auferri: & in hoc cum apparẽtibus, & sensibilibus conuenit, dum ista non negat.

1. Conuenientia.

In alio tamen cum his, qui vnum ponunt ens, cõuenit: puta, quia affirmat, si non esset vacuum, non esset motus: affirmat etiam, quòd vacuum nõ est ens, nec entis pars, & sic nec cum ante computatur, solidũ enim, & plenũ solum est ens. Alterum differt in hoc alio, quòd existimat talia plena, & entia esse plura, & distincta inter se, numero infinita, paruitate indiuisibilia, simulque esse vacuum affirmat per quod talia plena feruntur.

Modus generatiõis, & corruptionis actionis, & passionis Leucip.

Ex his patet opinio Leucippi circa mutationes: atomorum enim, & horum corpusculorum congregationẽ in vacuo generationem. ipsorum vero separationem dissolutionemq́; corruptionem, vocat tactum vero horum, actionẽ, & passionem: & sic per eundem modum omnia saluat.

Animos etsi se tangant non esse vnũ.

At ne existimaret quis talia corpuscula, cum se tangunt, vnum effici; addit Aristo. quòd non ob id vnum sunt, quamuis se tangãt. Reddit rationem Philop. quia, inquit, Leucippus non posuit verum tactum, quia mediabat semper vacuum, sed vocabat tactum, cum valde proxima erant inter se.

Modus alterationis secũdum Leucip.

Vlterius addit, quòd ista corpuscula composita, & circumplicata generant, id est, ordine, & positione posita faciunt passiones: & sic talis ordinatio alteratio erat. Omnium igitur motum distincte ratio per hæc principia traditur a Leucippo, & Democrito.

Ex vno autem secundum veritatem non vtique. Tex. 61.

Q̃d atomi nõ fiũt vnum per tactum.

Differat congregatione corpusculorum generationem, dissolutione corruptionem fieri: tactu vero actionem tamẽ non fieri ob id vnum: Nunc explicat, q̃ nõ fiat vnum vere ex atomis, sed solum, per accidens, & secundum congregationẽ. Existimabat igitur Leucippus impossibile, & q̃ ex vere vno puta ex atomo, fierent multa, cũ sit indiuisibile, & vacuo carens, & etiam quòd ex vere multis, puta atomis fieret per se vnum eo, quòd vacuo distarent: vnitatem igitur per se, ac multitudinem in his constituit.

Cõparatio opin. Leucippi, & Empedo.

Post hæc opinionem Leucippi cũ Empedocl. cõparat, dicitque, quòd sicut Empedoc. ponebat alterationẽ, seu actionem fieri per meatus, & poros, ita Leucippus omnem mutationem ponit: vniuersalius ergo processit Leucippus; nam Empedoc. ad actionẽ solã cõstituit illas vacuitates: iste ad generationẽ, corruptionẽ, & alias mutationes, etiam ad augmentationem: fiebat.

fiebat enim augumentatio, cum noua intrant corpuscula in aliud corpus.

Philop. dicit, quod Empedocles nō posuit poros vacuos, sed aere plenos, qui cederent intranti corpori: at Democritus, & Leucippus vacuos posuerunt.

Ferè autem & Empedoclem necesse est. Tex. 62.

Reducit opin. Emp. pedoc. ad opin. Leucippi.

Reducit opinionem Empedoclis de actione, & passione ad opinionem Leucippi, idq; ostendit. Nam empedocles debet fateri esse quasdam partes solidas, & indiuisas, non habentes meatos, & poros; aliter enim si vbiq; porus esset, totū corpus esset porus, totumque vacuum: sunt ergo ista corpuscula se tangentia, & inter ea mediant pori: quod idem dixit Leucippus. Conueniunt igitur vterque in modo actionis, & passionis, scilicet per ingressum, & tactum corpusculorum.

Modi igitur, secundum quos hac quidem agunt.

Comparat modos q. bus actio fiebat sm Leucip. & Empedoc. & praefert Leucippū.

Epilogat & comparat modos, quibus actio, & passio fiunt, iuxta Leucippum, & Empedoclem: qui duo sunt, & per meatus, vt ponit Empedoc. & per vacuum, vt Democri. Hos autem modos comparat, ex quorundam enim positione cōfessum & manifesto apparet, quod sequitur, id est, consonant principijs, quæ sequuntur, alijs vero non hoc accidit.

Ex positione enim Democriti ponētis illa indiuisibilia corpuscula, figura differentia ex quibus omnia corpora componuntur, & in quæ resoluuntur vltimo, facile liquet, quomodo generatio, corruptio, reliquaque sequantur.

At ex opinione Empedoclis hæc omnia non ita liquent. Generatio enim, & corruptio mixtorum facile intelligitur ex congregatione l. dissolutione elementorum, at ipsorum elementorum generatio non constat, quia, secundum ipsum, elementa non habent principia, quomodo ergo ipsa corpulentia, & magnitudo congregata generetur .l. dissoluatur non potest secundum dicta Empedoclis reddi ratio. Nec enim ignis, nec aliorum vllum elementorum principium habet, sicut posuit Democri. & Plato: hic enim superficies esse elementorum principia posuit, ille vero atomos, & indiuisibilia corpora.

2. Immo nec est manifestum in doctrina Empedoclis, quomodo fiat alteratio, nā hic solum accidentia posuit in elementis ab ipsisque inseparabilia, & elementa intrasmutabilia inter se posuit, ex quibus sequitur, alterationem esse non posse, vt diximus supra textum primum. Democritus vero in variatione situs, & ordinis atomorum alterationem facile collocauit.

Tantum enim differt, vt non eodem modo. Tex. 63.

Cōparatio opin. Leucippi, & Plato.

Platonis cum Leucippi opinione sententiam confert, vterque enim omnia corpora tam mixta, quam quæ elementa dicuntur, ex indiuisibilibus componebat. Sed erat inter eos triplex differen. Primo: nam Plato indiuisibiles superficies ponebat: at Leucippus indiuisibilia corpora. Secundo, Leucippus corpora quæque cōponebat ex infinitis atomis singulis habētibus figuras distinctas & sic posuit figuras infinitas, at Plato finitas posuit figuras, & principia. Conueniunt tamen, quod vterque posuit indiuisibilia figurata: in numero, & multitudine differebant. 1. Dña. 2. Dña.

Et nota secundum Philoponum hunc esse sensum huius loci, quanuis videatur significare littera, quod singulæ atomi figuras habeant infinitas, sensus enim oppositus est, scilicet, quod solida ex infinitis diuersarum figurarū atomis constant. Nota ex Philop.

Tertio differunt in modo faciendi generationem: nam Leucippus dicit per tactum atomorum simul cum vacuo fieri generationem; at Plato per solam superficierum tactum, quia negabat esse vacuum. 3. Dña.

Statim excusat se ab impugnatione istarum opinionum, dicens, quod contra superficies dictum est libro 3. de Cœlo, simul m contra solida Indiuisibilia, vnde relinquatur modo speculatio inconuenientium, quæ ex hac opinione sequuntur.

Vt autem parum egredientes dicamus. Tex. 64.

Refellitur sententia de atomis Leucip & Democri. 1. Argu. ex impassibilitate atomorum.

QVANVIS se velle impugnare atomorum opinionem superius dixerit, excusatione facta dicit, quod digressione quadam vti liceat, vt contra eā parum disputen. Et aduerte, quod quæ dicis contra istam opinionem, sunt quæ pertinent ad hanc tractationem de mutatione. Est igitur primum argumentum contra Leucippum tale, vt Philop. exponit. Nam sequeretur ex opinione ipsius, quod necessario atomi essent impassibiles: & ex hoc vlterius, ꝙ non possent agere: & ex hoc, quod nihil ex frigido calidum, & ex duro molle fieret, quod est contra sensum.

Prima sequela probatur: quia nihil patitur nisi per vacuum: atomi in se non habent vacuum: sed solidæ sunt, vt ipsi fatentur: ergo non possunt pati. Probatur sequela secunda: quia si non possunt pati hæc nec illæ possunt agere, cum desit id, in quod possunt agere: ex quo tertia sequela nota est.

Secundum hanc expositionem illud verbum, Neque enim durum: tenetur il latiue, puta, Quare neque durum possibile est esse.

Altera expositio Aristot.

Hæc expositio bona est, sed forsan est alia melior, & textui magis conueniens, puta, quod inferat duo inconuenientia illata ex duobus dictis Leucippi. Alterum inconueniens est, quod essent atomi impassibiles: alterum quod nihil esset effectiuum, nec esset actio.

Prius probat ex vno ipsius dicto, quod passio fit per vacuum; & atomi non habent in se vacuum: posterius probat ex altero ipsius dicto.

Nota in opi. Leucippi.

Vbi attende, quod Leucippus, vt in sequēti textu apparet, posuit qualitates in atomis quibusdam, ita tamen, vt non poneret contrarias qualitates in aliis, sed credo, quod existimabat, illas esse harum priuationem. i. distantiam. posuit enim calorem, sed non frigiditatem positiuam posuit duritiem, sed non mollitiem posuit grauitatem, sed non leuitatem, sed hæc erant illæ aliæ secundum quod minus. i. aliter inter se habent atomi.

Rō contra Leucip. colligitur.

Ex hoc igitur arguit Aristot. ꝙ non est actio, nec atomus efficit: quia deest contrarium, & enarrando, id est, non est frigidum, nec durum, secundum ipsam: at actio inter contraria est.

Nota.

Aduertendum autem, quod durum positum est pro exemplo: nam non negauit durum esse Leucippus, sed molle. Et nota expositionem nostram, cui textus sequēs consonat.

Quamuis hoc inconueniens sit, Tex. 65.

2. Argu. ex affectionibus. seu qualitatibus atomorum contrariis.

ARGVMENTVM secundū facit contra hoc secundum dictum Leucippi, quod in proximo textu exponebamus, tale est: vnum contrarium in natura nō est absque altero existente: si ergo figuræ quædam, scilicet rotundæ atomi calidæ sunt, oportet profecto in aliis figuris, & atomis frigiditatem inesse, & simul sunt, & oportet alia cōplere cōtraria, puta, cum grauitate leuitatē ponere, & cum duritie mollitiem.

Nota.

Et nota sensum. Dicit enim, quod, si quia ponitur calor, oportet frigiditatem ponere; etiā cum ponatur durities, & grauitas, oportebit harum contrarias qualitates, scilicet mollitiem, & leuitatē dare.

Sed tamen grauius secundum excessum. Tex. 66.

3. Argu. ex actione atomorum vnius in alteram.

TERTIVM argumentum facit cōtra tertium dictum Democri. Dicebat hic atomos alias grauiores esse aliis. Ex hoc arguit, & reducit ad contradictionem. Si datur excessus in vno contrario, puta in grauitate, dabitur etiam in alio; puta in caliditate, eritque vna calidior altera. Vlterius ergo vna agit in alteram, nec erit impassibilis, quia impossibile, est, quin magis calidum non agat in minus calidum intensum enim, & fortius agit in debilius eiusdem rationis.

At qui si durum, & molle. Tex. 67.

Confirmatur 3. Arg.

EIVSDEM rationis est hoc argumentum ob id non tanquam nouum computetur. Dicit ergo, quod si durum est, simili ratione molle erit, quod si mollis est atomus, profecto passibilis erit Hoc enim est molle ipsum, quod facile patitur, facileque cedit agenti, & diuidenti.

Sed

Sed tamen inconueniens est, si nihil insit. Tex. 68.

4. Argu. ex pluriū partium diuisione, seu enumeratione.

QVARTVM argumentum facit, quod latius extendit Philop. plures partes addens argumento: nos tamen, quæ Aristot. dicit, exponemus.

Argumentum igitur est: Istis atomis i. insunt qualitates, præter ipsarum figuras. i. non. Si non: inconueniens videtur esse. Cuius rationem dat Philop. quia tūc nec composita ex ipsis haberent qualitates: quod est contra sensum: nam quod non est quale, non facit quale.

Si verò insunt qualitates: tunc i. singulis singulæ, id est, vni atomo non inest nisi vna qualitas, vt frigiditas: alteri altera, vt durities, & sic de alijs: vel non ita, sed vni plures, ita, vt vna insit, & possint aliæ inesse, vt sic sit calida, vt possit altera inesse.

Si non, nisi vna, tunc essent singulæ naturæ diuersæ, cum vna non sit in potentia ad alterius qualitatem: & sic non solum figura, sed etiam natura differrent, nullaque esset actio.

Quod si plures insint vni, sequitur, non erit atomus indiuisibilis, quia oportet dare partem, in qua vna sit qualitas, & partem, in qua recipiatur altera: vt si ex calida sit frigida, aliquid erit secundum quod sit calida, aliquid secundum quod sit frigida futura: sic etiam de alijs accidētibus. Est autem notandū, quod nō oportet hoc intelligere de parte integrante: nam notum est, quod secundum idē quod erat calidum, potest postea esse frigidum: sed loquitur de principio: vt sit sensus, Debet habere aliquid secundum quod est actu, & aliquid secundum quod est potentia, puta materiam, & formam i. actum, & potentiam: & iam atomus erit compositus, nec erit principium.

Nota circa sēsum Aristot.

Tamen mihi magis placet, quod intelligat de parte integrante; vt sit sensus, ꝙ ex calido sit frigidum, debet esse diuisibile, & plures habere partes, vt secundum vnam sit sub termino à quo, secundum aliam sub termino ad quem aliter non esset motus. & ita loquitur lib. 6. Physic. tex. 49. nam loquitur de calefactione, & alteratione nota, quæ est secundum extensionem, nam quæ sit secundum intensionem non est ita nota, vt declarauimus in expositione illius textus libri sexti.

Hoc enim & solida, & plana. Tex. 69.

DVPLICITER exponit hoc locum Philop. mihi tamen magis placet expositio Auerrois, vt reducat ad idem inconueniens Platonem, qui posuit superficies indiuisibiles esse principia, & Democritum, qui posuit corpora, & atomos.

Idē inconueniēs infert cōtra Platonem, quod fuit illatū contra Leucip.

Dicit igitur, quod eodem modo sequitur, non habere qualitates illas superficies, nec esse quales, sicut dicebatur in præcedenti textu de atomis. Et hoc ostendit: quia tales non possunt fieri raræ. i. densæ i. habere aliā qualitatem in se, nisi ponatur vacuū intra eas. i. intra atomos: quod tamen negabat vterque.

Vel, si magis placet, ꝙ ista verba (Neq; enim rariora, &c.) respōdeant vltimis antecedentis textus, in quibus conclusit, non solum nō habere illas qualitates, quas dixerat, & passiones puta infrigidare, & calefieri: sed nec alias: & has modo exprimit, & hoc mihi consonantius videtur.

Nota circa expositionē literæ.

Amplius autem inconueniens est. Tex. 70.

QVINTVM argumentum facit contra dictum Democriti. Dicebat enim ista corpuscula esse parua, & propter paruitatem esse indiuisibilia. Contra hoc facit ingeniosum argumentum, in quo ostendit deceptionem Democriti Magnum, & paruum eiusdem sunt generis, & vtrunq; quantitatem sequitur: ergo si paruis inest esse omnino indiuisibile, etiam inerit magnis. Diuidi enim, & non diuidi, quantitatis sunt.

5. Arg. contra dictum Democriti & Leucippi. ex quātitate atomorum.

Vt ostēdat autem fallaciam distinguit indiuisibile duplex. Alterum, quod difficile diuidi potest: alterum, quod nullatenus potest. Dicit igitur, quod rationabiliter dicitur, parua esse indiuisibilia, quia difficilius diuidi possunt: magna autem facile diuiduntur, cum multis offendant, id est, ex multis constent, & multis occurrant.

Dupliciter dicitur indiuisibile.

At

At dicere parua esse omnino indiuisibilia, hoc est præter rationes errauit ergo Democritus ex difficultate colligens impossibilitatem sic enim non esset ratio, quare parua potius quam magna essent indiuisibilia.

Amplius autem vtrum vna omnium. *Tex.* 71.

6. Argum. ex natura atomorũ.

SEXTVM facit argumentum. Illæ atomi.l.differunt in natura, & essentialiter, sicut apud nos ignis, & aqua, vel non differunt, nisi numero, suntq; eiusdē speciei, sicut diuersæ partes aquæ. Si des hoc posterius, tunc oporter dare causam, quæ diuisit & secuit hos atomos, cum ex sua natura sint vnum quam causam non assignat Democritus.

Vlterius sequeretur, quod cum iterum conueniunt, & cōgregarur fierent vnum sicut ex multis particulis aquæ, vna fieret aqua; quod tamen negabat Democritus.

Si vero des prius, nunc sequitur, quod sint inæquales.i.differant, & singulæ particulæ & atomi habeant suas naturas præter figuras iam ergo secundum tales naturas erunt principia, non autem secundum figuras, cum absq; his differentiam habeant. Argumentum est optimum.

Amplius autem differentia natura. *Tex.* 72.

7. Vel deductio q̃dã antecedentis.

SEPTIMVM facit argumentum, quod non est argumētum principale, sed deducens ad aliud inconueniens. Si tales naturæ essent diuersæ, sequeretur, quod si se tangerent, inuicemque approximatæ essent, mutuo agerent, & paterētur: quod est cōtra Democritum. Et hoc patet: quia essent iam aliquo modo similes puta genere, specie vero dissimiles inter talia autem actio est.

Amplius autem quid est quod mouet. *Tex.* 73.

7 Principale ex causa mouẽte atomorũ.

Septimum principale argumentum facit. Cum congregantur atomi.l à se.l.ab alio mouentur. Si ab alio, iam sunt passibiles secundum se, cōtra Democritum. Si à se ergo oportet distinguere partem motam, & partem mouente, tuncq; erũt diuisibiles singulæ vel si nō distinguãtur tales partes, eidem & secũdum idem inerũt cōtraria, scilicet, moueri, & mouere.

Nota, quod hoc non solum procedere potest de parte ingregante, sed etiam de materia, & forma nã Democritus vtrunque negabat, quia atomos ponebat rerũ prima principia. Nota.

Et non solum materia erit numero. *Tex.* 74.

Obiectio contra 7. Argum.

1 Verba hæc continuanda sunt cum præcedentibus, Posset enim quis dicere, q̃d contraria possunt eidem inesse, & moueri, & mouere, sed vni quidem subiecto, sed potentia non vni sed secũdum aliud, & aliud vt animali inest motus a se.

2 Ad hoc respondet, quod argumentum cōcludit, quod vni contraria inerunt, non solũ vni, quia est vna materia & subiectũ: sed quia potentia, & principium est idem: nam secundum Democritum, atomus est corpus simpliciter indiuisibile, & simplex nō ex alio cōstans principio, nec in aliud principium resolubile vni ergo secũdum idem prorsus subiectum & rationem contraria inerunt, si se mouet. Hoc discussimus supra in quæstione 14. Solutio.

Quicunque igitur per meatum motum. *Tex.* 75.

1. Argum. cōtra Empedocl 8.ſ ordine repugnando actionem per poros.

Mihi placet expositio Philop. in hoc loco. Dicit enim, quod Arist facit argumentum cōtra Empedoclem. Hic enim dixit passionem esse per susceptionē intra poros posuit tamen poros non vacuos, sed corpore repletos.

Dicit ergo Aristo. quod illis, qui ponūt passiones fieri per susceptionem intra poros, qui tamen pleni sunt, superfluum est tales poros ponere quia etiam illis remotis, & toto existente continuo adhuc posset passio fieri. Nam sicut expellit corpus inclusum in poro, posset expellere partē rei, & continui, prætertim cum cōtinuum est etiam facile cedens. Et hoc potest esse octauum argumentum principale.

Amplius autem quomodo contingit. Tex. 76.

9. Argum. cōtra Empedo 9. in ordine. Prosequitur impugnare Empedoclem, & facit nonum argumentum, quo probat, non posse nos videre & prospicere illo modo quem assignabat ipse: & est argumentum. Si visio fit illo modo, tunc. l. radij visuales transeunt per tactus, l. per meatus, & poros: vocat tactus partes solidas. Non per tactus, vt notum est: quia superflui essent pori. Nō etiam per meatus, quia hi secundum Empedoclem sunt pleni corpore: quod si per tale corpus possunt penetrare, possent etiam per totum solidum penetrare, & sic superflui essent pori. Nec potest dici, qđ cedit corpus inclusum quia eadem ratione posset cedere pars solida.

Excludun tur duæ so lutiones. Excludit duas responsiones. Altera est dici posset, quod porus est vacuum, non tamen separatum, sed habens corpus ex necessitate: & per hoc transit radius.

Contra hoc arguit quia pono, quod repleatur corpore, vt re vera est repletus aere, tunc non posset esse visio, quia se penetraret cū illo radius, & sic posset eadem ratione esse absque poro visio nec potest negari, quin visio fiat per aerem semper etiam repletum.

Altera est, quod illi pori sint vacui tam parui, vt non capiant aliud corpus, nisi radium. Hoc excludit: quia absq; ratione dicitur esse tam paruum vacuū, vt nō capiat corpus. Primo quia qua ratione datur paruum, dabitur magnum: quia magnū, & paruum non mutant naturam vacui.

Præterea secundo: quia re vera non est aliud vacuum, quam spatium, & profundum corporis internum. v.g. vacuum inter latera vasis non est. aliud, quam ipsa profunditas aquę existentis in vase. Si ergo oporteret vacuū ponere: illud corpori æquale oportebat ponere: nullo igitur modo potest sic visio fieri, superfluumque est meatus, & poros pro visione collocare.

10. Argu. contra oēs simul illas veterū sententias ex tactu agentis. *Omnino autem meatus facere superfluum.*

Vltima, & ingeniosa ratione has in vniuersum confutat sententias, qua probat, quod per tactum solum fiat actio. Argumentum est. Agens. l. agit tactu. l. non. Si sic ergo frustra sunt pori, & meatus. Si non, ergo quanuis per poros ingrediatur, non aget: quia ingredi non est agere, sed applicari, vt agat. Necessario igitur fatendum est secundum tactum agere esse, & pati poros, ergo ponere ad hoc, aut falsum est, aut vanum, & inutile.

Dices, Non posset agens agere, nisi se coniungeret cum partibus passi, & ad hoc sunt necessarij pori. Obiectio.

Excluditur hoc quia sat est, quod passum sit vndiq; diuisibile, vt possit tangi non sunt ergo pori necessarij. Solutio.

Hæc sunt, quæ Aristoteles contra Antiquos dicit, quæ quia parum nunc temporis, vtilia sunt, breuiter exposuimus, contenti cum ipsa clara, & facili textus expositione.

CAPVT NONVM.

Quo autem modo insit generare. Tex. 77.

Reiecta Antiquorum sententia, suum nunc modum proponit modus autem in hoc consistit. Primo enim id agit, quod est actu, secundum id, quod actu est id vero patitur, quod est potentia tale, secundum quod est potentia modus autem est per tactum. l. immediatum ipsius agentis, & patientis. l. mediatum, vt declarabitur. Modus actionis Aristotelicus agētis agere. l. quātū sūt actu & p tactū immediatū l. mediatū.

Proponit igitur distinctionē, aliud esse ens actu, aliud potētia. Quæ diuisio est intelligenda secundum eandem formam, nempe aliud est calidum actu, aliud calidum potentia, aliud actu frigidum, aliud potentia frigidum. Distinctio aliud esse ens actu, aliud potentia.

Proponit etiam, quod est potentia in tale natum esse pati id est, est subiectum passioni aptum. Explicat autem, quomodo sit aptum pati, puta, secundum se totum, ac si dicat. Quod est tale potentia secundum se totum aptum est pati, & nō vt Antiqui volebant, secundum vnam partem pati secundum aliam non. Qđ est potētia tale ē aptū pati.

Quāuis verum sit, quod quō magis. l. minus est in potentia, eo magis. l. minus pati Quo plus vel minus esse poten

tia tale eo plus. l. minus est aptum pati.

pati si aptum, & ex hac parte videbitur esse meatus, si quis vocet meatus partes magis passibiles, quales sunt venæ protensæ intra terram, ex quibus fiunt metalla, tamē hæ nō sunt propriè dicendę meatus.

Nota circa Iſæ Ariſt. expoſitionem.

Attende autem, quod iſta verba sunt legenda cum suspensione, vt vult Philo. est enim consequentia conditionalis, ex qua infertur in texto sequenti, continuum non pati a se, vt exponetur.

Alia expō Ariſt.

At quamuis iſta expositio bona sit, tamen subtilius, & forsan accommodatius potest aliter exponi, vt velit Arist. primo constituere hoc, quod passio non fit eo, quod aliquid secundum vnum patiatur, puta secundum poros, secundum alterum non patiatur, puta secundum solidas partes, sed secundum se totum patiatur aliquid. Hoc autem probat, quia sicut aliqd est actu totum, vragat, ita est aliquid totum, vt patiatur, scilicet, quod est tale potentia, & quo magis potentia, eo magis erit passiuum. Secundum hanc expositionem illud (Autem) non continuatiue, sed illatiue intelligi debet.

Pori potiᵒ ad facilitatē actionis quā ad necessitatem ponēdi ſunt.

Subdit statim, cum dixisset, aliquid magis pati, quo magis est potentia, quod ex hac parte meatus minus videntur esse, id est, meatus non sunt ad actionem, seu passionem necessarij, sed ad facilitatem passionis. Quod exemplo comprobat, cum enim fodiuntur metalla, apparent protensæ venæ continuæ, & viæ, quibus faciliot extitit passio circa illas terræ partes.

Conatum igitur vnumquodque.
Tex. 78.

Nihil agit in ſibi cōtinuum, & omnino ſimile.

Duo alia circa passiuum asserta adiungit. Alterum est, quod continuum, quod vocat conatum, ad excludendum contiguum; non patitur a se, id est, nihil agit in sibi continuum. hoc autem de cōtinuo non solum in quantitate intelligi debet, sed etiam in qualitate, ob id dixit Connatum, nā vna potest pars cōtinua in quātitate alterare alteram, vt notum est; sed non, si eiusdem sit rationis vtraque.

Vbi nō eſt tactus actiui, & paſſiui, non eſt actio.

Alterum est: Vbi non est tactus actiui, & passiui, non est actio, l. passio: est igitur necessarius tactus. l. immediatus, vt ignis tangat lignum. l. mediatus, vt tangat, id quod tangit lignum: est igitur tactus, sine quo passio non est; & per quem passio est, cum ponitur actiuum, & passiuum; illud est actū, hoc vero potentia.

Existimare autem tum pati, tum quidem non. Tex. 79.

Ex ſententia aliorū, ſequi corpus tū pati, tum nō pati poſſe.

Cum dixisset, passum non sic esse, vt partim pati, partim non pati possit; sed sicut totum est in potentia, sic totum pati possit, nunc cum hoc dictum sit, explicat, cuius opinionis sit illud dictum asserere, docetque, quod omnes, qui ex magnitudinibus indiuisibilibus corpus componunt, illud fateri tenentur; vt corpus tum pati, tum non pati possit, quia secundum partes illas indiuisibiles pati non poterit, vt dictum est.

Imò nec erit tale corpus continuum, non enim indiuisibile additum indiuisibili continuum facit, cum nec maius faciat nec ei possit copulari.

Ex cōtinui diuiſibilitate pbat non oportere poros. i. indiuiſibilia corpuſcula ponere.

Statim addit, quod si ista opinio falsa est, & omne corpus ac magnitudo est diuisibilis; tunc profecto nihil refert, nec est necessarium ad actionem dicere, quod tales partes diuisæ sint, & se tangant per poros i. dicere non esse actu diuisas, sed diuisibiles, vt iam dictum est.

Vt enim ipsi componentes ex tactibus, id est, indiuisibilibus continuum, dicunt, licet non sit actu diuisum, posse tamē actu diuisum esse: ita etiam nos dicemus, qui ex diuisibilibus componimus cōtinuum. Non enim opus est actu partes diuisas eē ad actionem; sat est, vt continuum diuidi possit, & postea actu diuidatur ex possibili enim non sequitur impossibile.

Omnino autem hoc generari modo.

Vbi. argūbipartitū eſt illā ſententiam inpugnās, q poros ad actionē neceſſarios conſtituit, & indiuiſibilia. Nota.

Impugnat vltimo hanc sententiam duplici argumento. Sententia est, quòd patiatur res per poros, in quibus agens ingrediens velut scinditur, sciditq; ipsum passum. Argumentum primum est, quod ex hac sententia sequitur, quod non fit alteratio, nihilque alteretur.

Et istud est contra Platonem, qui dicebat corpus continuum esse ex indiuisibilibus, tamen per passionem diuidi;

Sequela ostenditur in sequenti textu, puta, quod non fit alteratio.

Videmus enim idem corpus. Tex. 80.

1. Patet ex perientia eos tollere alterationem.

Experientia probatur, quia idem corpus continuum manens aliquando humidum, aliquando aridum, sicumque conspicitur, in quo constat, nullam diuisionē esse factam cōtra Platonem, imò nullam atomorum transmutationem, nec versionem cōtra Democritum, cum sub eadem maneat figura. Non ergo alteratio fit in illo modo, nec necessaria est diuisio: Vel si illo modo fit, sequitur, illum durum nō esse alteratum: quod est falsum.

Coguntur ergo isti alterationem auferre, negantes alterationem hanc: quæ tamen posita destruit ipsorum sententias, vt notum est.

Reijcitur obiectio p Democri. to.

Nec potest dicere Democritus, quod apparent atomi duræ, & occultantur humidæ, nam totum profectò erat ante humidum, vt patet in aqua, & totū postea durum per congelationem. Attende, φ istæ particulæ vocātur indiuisibilia mollibus, & quantitatib. i. quantitates indiuisibiles.

Amplius autem neque augmentationem. Tex. 81.

2. Probat eos tollere augmentationem.

Alterum argumentum est, quod ista sententia etiam aufert augmentationem, & diminutionem. Probat, hoc enim est verum in augmentatione, quod totum augetur, & quælibet pars ipsius, si igitur non aliter fit, quam appositis quibusdam partibus, vt isti dicunt; profectò totum nō mutatum erit, nec auctum.

Explicat autem non solum auferri augmentationem, quæ fit aliquo extrinseco accedente, & imposito, quod fit in viuentibus, sed cum augetur aliquid, quia secundum se mutatur, vt cum fit ex aqua aer, vt dicit Philop. l. potius cum aliquid fit maius per refactionem, non accedente extrinseco.

Epilogus.

Tandem epilogat, dictum esse, quid agere, & pati, & secundum veram opinionem, & secundum alios, qui aliter dicebat: sed non contingebat ita esse, nec erat possibilis talis opinio.

QVÆSTIO XVI.

An indiuisibile possit alterari.

De quibus indiuisib. libus intel ligat q̄stio.

Difficultas hæc insurgit ex tex. 64. Aristot. dicit, indiuisibile esse impossibile, & alterari non posse. Attende autem, quod non est sermo de indiuisibilibus immaterialibusque substantijs. has enim alterari non posse, certum est, loquendo de hac sensibili alteratione. Sed disputatio est de indiuisibilibus habentibus positionem, qualia sunt lineæ, puncta, superficies.

Videntur autem huiusmodi indiuisibilia posse alterari. Primo, illud potest alterari, quod est per se susceptiuum qualitatum sensibilium, at huiusmodi, puta superficies sunt susceptiuæ per se qualitatum sensibilium, sunt ergo alterabiles. Consequentia est nota cum maiori, minor probatur. Calores sunt qualitates sensibiles: at hi in corporum superficie solum sunt: quod patet ex Aristot. 5. Meta c. 17. vbi dicit superficiem, secundum se esse albam; corpus enim album est per superficiem. & lib. de sensu. cap. 3. dicit, colorem esse in extremitate, id est, superficie. Sunt igitur superficies alterabiles secundum colorem: quod si secundum colorem etiā erunt secundum primas qualitates: non enim fit alteratio in secundis, nisi per primas. 1. Argum.

2. Secundo. Actio & passio secundum Arist. non sunt per penetrationem agentis in passo, nec per partium agentis ingressum in meatus passi; sed solum secundum tactū: ergo ibi primo erit actio, vbi est tactus. Sed tactus duorū corporū non est nisi in superficie: ergo in ea sola erit actio, & passio, sicq; alterabit indiuisibile.

3. Tertio. Agens prius ac magis agit in id, quod sibi est propinquius, quam in remotius: sed superficies passi est sibi propinquissima omnium partium passi: ergo in eam prius: ac magis agit, & consequenter ipsa patitur.

4. Quarto. Ex communi dicto perspectiuorum, quod radij incidentes in aliquod punctum, ab eodem pūcto se reflectūtur: ergo illi radij puta luminis. l. caloris. l. alterius similis qualitatis in puncto recipiūtur, ergo punctum tale alteratur.

Vltimo,

Vltimo, puncta, linea, superficies, mouentur localiter saltem per accidens ad corporis motum ergo pari ratione alterabuntur saltem per accidens, recipient'q; qualitates in se. Igitur si separata essent, possent per se alterari, quia partes quantitatiuæ ob id separatæ alterantur per se: quia in composito per accidens alterabantur, recipiebantq; qualitates, quòd si hoc etiam inerat indiuisibilibus, vtique separata possent alterari per se Hæc sunt argumenta circa quæstionem.

6. Arg. cõtra Arist. Vnum tamen est argumentum aliud contra Arist. quia videtur, quòd non concludat contra Democritum. Hic enim nõ posuit atomos indiuisibiles, vt puncta, sed tanquam minima corpora naturalia, constat autem, quòd huiusmodi indiuisibilia nihil prohibet alterari.

1. Opin. In hac difficultate duplex est opinio Philosophorum. Altera est Pauli Ven. in summa cap. 24. qui docet, huiusmodi indiuisibilia habentia positionem non posse; per se alterari: quia per se, & separata non sunt capacia qualitatum, at per accidens, vt sunt in ipso continuo corpore, possunt quidem alterari, & de facto alterantur.

2. Opin. Altera est opinio Alberti Saxo. q. 17. & Marsilij. q. 20. qui nullo modo indiuisibilia posse alterari affirmant, præsertim puncta. Rationes huius extra modũ prolixè ab ipsis traduntur: sed breuiter, ac dilucide sunt istæ.

1. Ratio. Prima est; sequeretur, inquiunt, quòd aliqua qualitas posset esse finita, & infinita simul: quod est impossibile. Hoc deducitur, vno supposito: q̃ si punctum aliquo modo calefit, debet aliquem in se recipere calorem. Tunc detur talis calor. i. est infinitè remissus. i. nõ, sed finitam habens remissionem. Non potest dici, quòd sit infinitè remissus, quia sicut nulla est quantitas infinitè parua, nullaque substantia infinitè imperfecta, ita etiam nec vlla qualitas infinitè remissa: quòd si aliquam finitam habet remissionem, ergo tanta, quanta ipsa est poterit esse in aliquo diuisibili subiecto; vt notum videtur esse: sed si hoc ita esset, sequeretur quòd esset infinita.

Suppositũ cui nititur ratio. Quod probo, supposito vno, certissimo principio, puta, dato aliquo calido vniformi, si calor vnius medietatis superponeretur alteri, tunc talis pars esset in duplo calidior, & intensior. V. g. sit pedale vniformiter calidum vt quatuor, si totum calorem vnius medietatis superponeres alteri, resultaret hæc calida, vt octo: & si superponeres tertiæ parti esset triplo calidior, scilicet, vt duodecim, & si quartæ in quadruplo, & sic consequenter. vnde fit, q̃ si in puncto poneretur, esset infinitus calor, quia vinceret quamcunque proportionem partium, quæ proportionaliter procedendo sunt infinitæ.

Vis primæ rationis. Ex hoc sumitur argumentum. Calor iste positus in hoc extenso subiecto est intus congregatus in puncto, ergo in puncto infinitus: est ergo finitus, & infinitus simul calor, quod est impossibile. Nullo modo igitur calor est in puncto, nec in indiuisibili aliquo: ob id nec alterari potest. Idem, quod de calore dico, dicitur de alijs alternatiuis qualitatibus.

2. Ratio. Secundum argumentum est Quod nullo modo potest agere, nõ potest aliquam in se recipere qualitatem alternatiuã: at punctus non potest agere, etiam si haberet calorem intensissimum: non ergo potest illam recipere, nec secundum illum alterari. Probatur minor: si ageret, aut esset in mediatum passum, aut in immediatum: non in hoc, quia punctum non potest tangere primum.

Quod etiam non possit in mediatum, sic ostenditur, supposito, quòd quantum aufertur de agentis extensione, tanto minus remotè agit: vt si tripedale agit per stadiũ, si auferatur pedale, in minus aget, & si magis aufertur, adhuc in minus cum igitur sit omnis oblatio facta in ipso puncto; non poterit agere in distãs vllo modo.

Nota ex Alberto causam, cur in distantius agat agens, & cur intẽsius ad eãdem distãtiam. Attende hic vnum, quod docet Alber. nempe extensionem agentis esse causam, vt agat in distantia: & quo extensum magis. i. minus est, eo magis in distãs magis. i. minus, & in remotum agit: at intensionem esse causam, vt intensius agat in distans, ita, vt si sit pedale calidum agẽs per stadium, si diminuat extensione, ita, vt quantum aufertur extensionis addatur in intensione parti, quæ restat, tũc talis aget in minus, & minus spatium, semper tamẽ intensius, quam ante agebat. Hoc reputat probabile Marsilius, quamuis non multum probet.

Tertium

3.Ratio. Tertium argumentum est, quia non contingit calefieri, frigefieri, aut alterari absq; rarefactione condensatione aliqua; hæc autem indiuisibilibus repugnant, non igitur alterabilia sunt.

4. Quartum argumentum est. Si in puncto saltem per accidēs inest calor aliquis, cum in quolibet continuo sint infinita pūcta, erit profecto in corpore infinito calor infinitus: quod est impossibile. Hæc sunt argumenta horum.

1.Conclusio, lineæ superficies & puncta si essent nō possent alterari p se. Quid autem mihi in hac parte probabilius appareat, ostendam. Sit prima conclusio: Puncta, lineæ, superficies, si per se essent, alterari non possent. Hanc conclusionem mihi persuadeo, non propter rationes factas, quæ solui possunt, sed ob alias rationes, quarum prima est ex natura qualitatum sensibilium:

1.Ratio. Hæ enim per se insunt corpori, sicut simitas naso, quemadmodum igitur simitas non potest alteri inesse, quàm naso, ita nec hæ, nisi corpori, non ergo punctis, lineis, aut superficiebus abstractis possunt competere.

Nota. Qualitas sicut esse nō potest sine aliquo gradu intēsionis, ita nec sine aliquo gradu corpulētiæ, & extēsionis. Vnde nota, ꝙ sicut istæ qualitates non possunt consistere absque aliquo gradu intensionis, ita nec absque aliquo gradu corpulentiæ, & magnitudinis, quem nisi corpora habere non possunt. Sunt enim qualitates diuisibiles, & materiales multo magis ex sua natura pendentes à corpore, quàm forma a materia. Voco corpus trinam dimensionem. l. substantiam trina præditam dimensione.

2. Secundo nihil potest alterari, nisi sit in potentia passiua qualitatem recipiēdi, secundum quā est alteratio, sed huiusmodi indiuisibilia non habent talem potentiā, cum ista sit materiæ, & corporis, ergo alterari non possunt per se.

3. Tertio est sententia Arist. expressa. 6. Physic. tex 87. vbi dicit, indiuisibilia hæc non solum non motui locali, sed nec secundum formam, id est, alterationē moueri posse, & in hoc li. 1. Gen. tex. 79. dicit. Si non omniquaque est corpus diuisibile, non omniquaque est passibile, quia qua parte indiuisibile est, pati non potest.

Quarto. Si linea, punctū, & superficies possent alterari, cū alteratio disponat ad formam substantialem, vtiq; forma substantiæ posset eē in tali indiuisibili, quod est impossibile, non enim nisi in trina dimensione consistit forma, sic etiam qualitas, quæ ipsius est comes, & dispositio.

Nota hic, quòd de corpore, & trina dimensione aliud est dicendum, talis enim alterari potest, imò de facto experimur in sanctissimo altaris Sacramento, vbi est quantitas sine panis substantia, quæ alteratur, dum infrigidatur, & calefit, quod non esset, si repugnaret naturæ quantitatis corporeæ. Nota.

2.Conclusio. Talia indiuisibilia p accidens alterātur. Secunda conclusio. Talia indiuisibilia per accidens, vt in corpore sunt, alterari possunt. In hoc mihi placet Paulus Venetus. Debes enim recolere, quod diximus Physic. 6. huiusmodi indiuisibilia non esse realiter distincta a cōtinuo: nam a parte rei vnitum est corpus continuum punctis, lineis, superficiebus, & partibus compositum, & continuatum: Intellectus est, qui diuidit ea, quæ tamen actu in re vnum sunt, sicut igitur in corpore: Intellectus diuidit ista in corpore quali, quia albo. l. calido. l. aliter affectu potest diuidere. & tunc consurgent indiuisibilia qualia, & cum qualitate, totum ergo alteratur, & in toto continuo recipitur qualitas. Nota de indiuisibilibus, quo distinguātur a continuo.

1. Ratio. Quòd patet, vt enim cum totum mouetur, omnia ipsius mouentur per accidens, ita etiam cum alteratur, quia par videtur vtriusque ratio.

2.Ratio. Præterea sequeretur, quòd non esset quale continuum. Quod probo: quia si puncta, & huiusmodi indiuisibilia non essent, non esset continuum quantum, ergo nisi ista essent qualia, non esset continuum quale. Nec argumenta opposita quicquam concludunt contra hoc: si quid probant, potius probāt primam nostram conclusionem, tamen ad ipsa respondetur, qua ex parte sunt contra istam sententiam.

Ad primum oportet negare maxime ipsorum fundamentum, quod falsum est, ob id argumentum nec primam conclusionem nostram probat. Fundamentum erat, quòd calor. l. qualitas alicuius intensionis, quæ erat in puncto. l. in aliquo indiuisibili, ponatur in aliquo subiecto extenso, & quanto: hoc autem est falsum, & impossibile: Sicut enim punctum l. indiuisibile non potest fieri diuisibile, ita nec qualitas

qualitas ipsius quantumcunque intensa poterit esse illa eadem extensa quia caret extensione.

Cõfirmat' soluuo. Vnde considera tu, qualitatis intensionem esse sicut lineæ longitudinem: vt igitur linea quantumcunque longa non potest superponi corpori lato, & profundo, nec minimæ parti adæquate: ita etiam de illa qualitate existente, & correspondente indiuisibili ipsi. Et hoc nota: consistit enim in hoc deceptio in argumento: non enim gradus intensionis puræ possunt adaptari extensioni: & per hoc soluitur argumentum primum.

Ad 2. Not. quo se hēt intē sio. & extē sio ad actionē, cõtra Albertum. Secundum argumentum procedit ex principio falso. Existimat enim Albertus, quod extēsio est causa, vt agens agat in distans, intensio vero vt agat intēsius. Hoc autem profecto experientia ipsa refellit sit enim pedale calidum, vt quatuor aget vsque ad certam distantiam: si fiat vt octo, manente eadem extensione absque dubio in remotius aget.

a. Præterea est argumentum. Sit pedale calidum, vt quatuor vniformeagens vsq; ad punctum D. addatur aliud pedale simile tūc aget vltra D, iuxta ipsius opinionem: & hoc, quia plura agētia sunt in D. Sed sic est, quod calor additus in extēsione, si addatur eidem pedali in intensione, est melius applicatus ipsi D. ergo profecto aget vltra ipsum.

Quod autem sit melius applicatus patet, quia distat per lineas breuiores, sicut medium propinquius est obiecto puncto quam extrema latera.

3. Præterea quia non secundum totā extensionem agit agens in obiectum, nisi secundum illas partes, quæ intra sphæram suam habent obiectum tale, cum autem non taliter se habet, nec in obiectū possunt agere, & quantumcunque addatur, non agent vltra illud.

Dupliciter pt intelligi agere in remotius. Vnde nota, quod agere in remotius dupliciter potest intelligi. Vno modo secundum eādem lineam vt si A. agit in C. per lineam D. & postea agat in F. per eandem lineam: quod est agere secundum longitudinem maiorem. l. minorem, & hoc in tota sphæra vndequaq;. Altero modo, agere remotius secundum lineas diuersas tendentis in varia obiecta, quod

A c f
d

exemplo explicatur. Si calidum vnum calefaciens per stadium obiectū distans: sit aliud in rectum per duo stadia idem calefaciens, tunc hoc in remotius agit primo modo.

At sit aliud calidum agens in A. obiectum sibi: sit aliud etiam agens in A, & in B. ad latera distans, hoc remotius aget & vt clarius dicam, quo maior sit extensio, eo actio in remotius procedit versus illas partes spacij, versus quas procedit extensio tamen versus punctum compositū idem non semper, imò quo intensius, & actiuius est, hoc modo in remotius agit ob meliorem applicationem.

Non tamē negare oportet, quod si per impossibile saltem daretur calor in puncto, ille ageret, quia virtus intensiua fortis in aliquam extensionem agere potest sicut virtus incorporea potest agere in corpus. Si p īpossibile calor esset in pūcto, tunc ageret.

Tertium argumentum facile soluitur, illud enim inest his, quæ alterantur per se. Similiter etiam, & quartum: non enim sunt puncta actu a continuo distincta, sed potentia. Vt igitur in partibus cōtinui secundum ipsum Albertum, sunt gradus caloris, non tamen ob id actu est infinitus calor, quamuis infinitæ sint partes: Ita etiam de indiuisibilibus dicere oportet, quamuis non eodem modo sit calor in parte, & in indiuisibili: in hoc enim non est secundum extensionem, seu profunditatem in parte vero sic. Ad 3. & 4.

Dices, si in indiuisibili existens calor in puncto. l. linea non habet profunditatem ergo potest dari calor non in profunditate, Obiectio.

Respondeo, & nota, quod non valet consequentia quia sicut in minimo naturali carnis potest signari minor, & minor particula, non tamen quæ possit per se subsistere, ita etiā potest in superficie. l. indiuisibili corporis qualis signari, & esse qualitas indiuisibilis secundū profundum, sed non actu, sed potentia est enim actualiter cōtinuata cum reliqua albedine. l. qualitate, sicut indiuisibile ipsum cū ipsa quantitate. Responsio.

Ex his igitur patet responsio ad quæstionem non enim indiuisibilia per se alterantur, nec si separata essent, possent alte-

alterari per accidens tamen in corpore alterantur ad ipsius alterationem.

Ad 1. in pr.nc. qst. Ad primum igitur argumentum respondetur, quod colores non sunt in sola superficie vltima, sed semper in corpore. I. aliqua corporis parte: vnde albedo faciei est in partibus corporeis, & non in sola superficie, vt apparet: nam etiam si fit de albario tenuissima, si leuiter radatur, particulæ sunt albæ.

Ad text. Arist. Ad Aristotelem dico, quod loquitur de coloribus, non vt sunt in subiecto, sed vt sunt visibiles, sic enim in sola sunt superficie, quia in superficie apparēt in corporibus densis, & opacis.

Ad 2. Ad secūdum dico, quod licet tactus sit in superficie, actio tamen, & passio est in corpore: quia tactus, non est ipsa passio, nec actio, sed conditio necessaria.

Nota superficiem dupliciter cōsiderari. Aduerte autem, quod illa superficies dupliciter consideratur. Vno modo tantum, vt superficies est: altero modo, vt terminus est corporis. Tactus igitur, qui inducit passionem: est superficiei, vt est terminus corporis, ob id in corpore est passio: quia superficies non sunt, quæ se tangunt, sed corpora secundum superficies.

Ad 3. Ad tertium dico, quod agens agit magis in sibi propinquius dum tamen sit susceptiuum passionis: sola autem superficies non est passionis susceptiua, sed corpus. I. corporis pars: ob id superficies non alteratur.

Ad 4. Nota quo procedat lumē, & aliæ qualitates ab agente. Ad quartum attende, quod naturaliter nūquam procedit lumen, I. qualitas alia ab agēte per radios, qui sint vt lineæ: sed agens. v.g. illuminat corpus A, illuminando medium, & A, illuminatum iterum aliud corpus, puta B, illuminat: lumen hoc extensum est in medio, & in A, & postea in B.

Nota de perspectiua, & radijs luminosis. At Perspectiui more Mathematico nō sumunt totam latitudinem, sed solum lineam rectam indiuisibilem in latitudine & lumen illius, quod tantum intensionem habet absque extensione, & istud imaginantur cadere supra punctum A, & ab ipso resilire: quia vere aliud lumen producitur ab A, in B.

Vnde verè isti radij sunt, sed non sunt ita separati actu: & sic concedo recipi in puncto, sed non per se, nisi vt in continuo est, & lumen etiam continuum est, & partes habens actu extensas. Hoc argumentum concludit contra Albertum, & Marsilium.

Ad 5. Ad quintum nego consequentiam vltimam; quanuis enim indiuisibilia recipiant qualitatem in continuo, non tamē colligitur, quòd per se reciperent, si essent separata. Nō enim est simile de partibus, nam in partibus recipitur cū extensione, quę est necessaria omni qualitati sensibili at in indiuisibilibus non habet extēsionem; ob id in illis per se esse non potest, nisi in continuo existentibus; immo in aliqua particula recipitur, dum est in continuo, in qua non reciperetur, si esset per se, vt si esset minor minima: dantur enim minima in accidentibus, vt alibi ostensum est.

Ad 6. Quod fuit ppositum cōtra Arist. Ad sextum dico, quod ibi Aristo. non dicit, indiuisibile illud non posse moueri, quia est indiuisibile: sed quia non habet porum, qui secundum illos Philosophos erat necessarius ad passionem: argumentum ergò est ex suppositione opinionis Antiquorum.

Obiectio. At in textu 79. videtur dicere, quod non sit absolutè passibile, nec faciat continuum: quod de purè indiuisibili videtur intelligendum.

Solutio. Dico, quod loquitur contra Platonem, qui posuit superficies: quod si velis, vt etiam sit contra Democritum tunc dicas quod Democritus, quanuis posuerit corpus minimum, tamē quia dixit esse prorsus indiuisibile, & simplex, teneretur fateri esse sicut punctum, & sic esset inalterabile.

Nota. Non dubium tamen est, quod si esset minimum, quale nos dicimus naturale, esse vtique alterabile, & passibile, vt dictum est iam lib. 1. Phys. & sic patet solutio argumentorum.

Nota de sphæra actiuitatis quō sit æqualis. At circa solutionem tertij argumenti explicanda ex propositio communis, & vulgata in philosophia, nempe naturale agens agit per sphæram, à summo gradu vsque ad non gradum vniformiter difformiter. Philosophi enim experientes, vnū quodq; agens pro sua virtute per spacium aliquod circunstans agere, suáque diffundere virtutem, & quo virtuosius est agens eo magis se diffundere, ac in amplius spa-

tium suam actionem extendere, semper tamen finite, & cum limite; attribuerunt varijs agentibus pro actiuitatum varietate varia spatia, maiora. l. minora, intra quæ possunt agere, non autem extra: taliaque spatia vocauerunt sphæras actiuitatum agentium, quia agentia non impedita vndique, ac circulariter agunt.

Quare terminus actiuitatis sit sphæricus.

Experientes rursus, quod in toto hoc spatio non æque fortiter agens agit, sed in partes distantiores debilius, in propinquiores fortius; dixerunt, quod per totam sphæram difformiter agit, quia non reperitur æqualis gradus in omnibus partibus spatij, & sphæræ.

Quare sit deformis sphæra actiuitatis.

Rursus considerantes rationem, & speculantes quantum diminuantur partes sphæræ in virtute recepta ab agente; dixerunt, quod in qua proportione pars distat ab agente, in eadem minuitur virtus. Vt v. g. sit A, agens, calidum vt octo, agens per stadium; tunc in prima parte sit, verbi gratia, calor vt sex, in secunda esse vt sex, ablata quarta parte, & in tertia, quod superest, ablata etiam illius quarta: & sic consequenter: & quia in eadem decrescit proportione dixerunt, quod agit vniformiter difformiter: vniformiter propter similem proportionem in decremento: difformiter propter graduum inæqualitatem.

Quare vniformiter difformis.

Rursus considerantes, quod in medio dum est actio, nunquam est tantus calor, quantus in ipso agente; protulerunt, quod actio incipit a summo gradu intrinsecè, & iste gradus dicitur summus eorum, qui in medio sunt solumque est in agente.

Quo incipiat intensio actiuitatis in sphæra.

Versus finem tamen terminatur extrinsece, vt detur terminus, ad quem non attingat, quod vocant minimum quod non quia si intrinsece terminaretur per maximum quod sic, esset verum dicere: Hic est calor, & vltra non est. Hoc autem est falsum, quia calor quicunque est diuisibilis, & difformiter vniformiter agens, & sic vltra est: terminus ergo sumendus est ab extrinseco, vt diximus. 1. Physic. in quæstione de maximo, & minimo. Sic igitur est intelligenda, propositio ista receptissima. Et hæc sint satis circa præsentem difficultatem.

Quo terminetur versus finem.

DE MIXTIONE CAPVT DECIMVM.

Reliquum autem est considerare. Tex. 82.

POSTQVAM de tactu, de actione, & passione dixit nunc de mixtione tractat: hæc enim tria proposuit superius tex. 43. tractanda ante elementorum generationem. Eadem via autem se de mixtione tractaturum dicit, qua de actione egit similes enim quæstiones discutit.

De mixtione autem quinque proponit, quæ determinari oportet. Primum est, an mixtio sit: alterum, quid mixtio sit, tertiũ quid sit miscibile: quartum, quæ misceantur, quintũ quomodo mixtio sit. Ab ipsa autem prima incipit, quam vltimo loco posuit, vt commodius absq; repetitione ab ipsa inciperet disputare, vt notum est.

Quinque sunt tractãda de mixtione.

Impossibile enim est alterum alteri mixtum esse.

Probat, mixtionẽ non esse, argumento, quo aliqui nitebantur ipsam auferre, vt ex solutione ipsam esse cõpertum euadat.

An sit mixtio.

Argumentum est: Quæ enim miscentur. l. existunt, sicut ante, quando nõ erãt mixta: & tũc nõ videtur esse mixtio, cum non sint mixta, sed eodem modo se habentia: Vel vnum est corruptum, & alterum non, & tunc adhuc non est mixtio: quia quæ miscentur, debent eadem se mo do habere vnum, sicut alterum. Vel vtrunque est corruptum, & tunc etiam non est mixtio, quia quæ non sunt, non sunt mixta non igitur relinquitur modus, quo mixtio esse dicatur. Apparet ergo, quod mixtio non sit, nec esse possit.

Primo, probatur non esse mixtionem.

Hic igitur sermo videtur quærere. Tex. 83.

ARIST. soluere nitens argumentũ dicit, quod eius solutio pẽdet ex determinatione huius, puta, in quo differat mixtio a generatione, & miscibile a generabili: nam argumentũ videtur reducere mixtionem, vt

Solutio pẽdit ex differentia mixtionis a generatione.

vt a generatione non differat: ac si mixtio est, re vera debet à generatione ipsa differre. Hac igitur differentia declarata, dubitatio proposita soluetur.

At vero nec materiam igni mixtam esse dicimus.

Mixtio nō est generatio.

Mixtionem ab omnibus secernit aliis mutationibus, & primum à generatione & corruptione. Dicitque cum lignum in ignem conuertitur, & ardet, non dicitur misceri cum igne, nec ignis cum ligno; sed ignis dicitur generari, lignum corrumpi. Nec similiter totum cum suis partibus dicitur misceri non igitur generatio, aut corruptio mixtio est. Huius postea reddit rationem.

Mixtio nō est nutritio, neque augmentatio.

Subdit statim, quod qua causa mixtio generatio. l. corruptio non est, eadem nec est nutritio, nec augmentatio, quia nutritio quædam est generatio, similiter augmentatio, vbi autem corruptio fit.

Nec est alteratio.

Postea eam ab alteratione secernit, tam ab impropria, vt cum aliquid recipit figuram; quam à propria, vt cum aliquid calefit. l. dealbatur. Non enim accidens, & passio cum subiecto misceri dicitur: quia quæ miscentur, debent aliter se habere, & mutari, nec eodem se modo habere, sicut erat ante mixtionem, at non sic se habent subiectum, & accidens, vtrunque enim integrum manet.

Atqui nec album, & disciplinam.

Accidētia in eodem subiecto non miscētur.

Ostendit etiam, quod cum duo accidētia vni copulantur subiecto, non dicuntur misceri, vt albedo cum disciplina, seu flauum cum dulci. l. calor cum nigredine, cuius rationem subdit, quia quæ miscentur, debēt per se posse separata existere, at nullum accidens potest esse per se ipsorum, ergo non est mixtio, nisi substantiarum, & ratione harum fit in accidentibus.

Reprehensio Anaxagoræ.

Ex quo reprehendit Anaxagoram, qui dixit, omnia fuisse mixta in chaos, tam substantias, quam accidentia. Hoc autem falsum est: id enim tantum miscibile, quod per se potest esse hoc autem solius est substantiæ.

Quoniam autem sunt entium illa quidem. Tex. 84.

Nunc quæstionem determinat, distinctione supposita. Distinctio est entium alium est actu, aliud potentia. Miscibilia autem sunt aliquo modo in mixtione, aliquo modo non. Non sunt quidem actu; quia ea multis miscibilibus vnum aliud actu existens resultat, & sic non sunt actu quæ erant, sed tamen sunt potētia vnumquodque id quod erant, nec omnino sunt deperdita. Distinctio. Miscibilia aliquo modo manēt non actu, sed potentia.

Et sic differt mixtio à generatione in hac enim quod erat, non manet. Differt etiam miscibile a corruptibili, & generabili corruptibile enim non manet, generabile non erat at miscibile, aliquo modo manet, scilicet potentia, erat autem actu. Quo differat mixtio a generatione.

Et sic soluitur argumentum; quia superest hoc quartum membrum, nempe aliquo modo esse, aliquo modo non. Solutio argumenti primi contra mixtionem.

Dices, Quid intelligit per esse in potentia, & esse actu? Dubium.

Dico, quod in hoc consistit grauissima difficultas de modo, quo elementa maneant in mixto, Quisq; enim pro sua sententia exponit, sunt duæ opiniones potissimæ, altera est Philop. quā medici sequuntur vt p esse actu, intelligatur res existens ī sua perfectione, & in suo vigore toto, per esse in potentia, intelligatur esse imperfectum, & temperatum, iuxta hoc elementa extra mixtum sunt in sua perfecta substātia, & integro robore, at in mixto sunt diminuta, & temperata, formaliter tamē, & secundum suas formas substantiales. Responsio. 1. Expositio.

Altera est expositio multorum Latinorum per esse actu, intelligi esse secundum formam suam substantialem, & sic non manent elementa in mixto; per esse vero potentia, esse secundum suas virtutes, & qualitates, & sic esse in ipso mixto. Quid tamen ex hoc sit eligendum, determinabitur postea in quæstionibus. 2. Expositio.

Videntur enim ea, quæ miscentur prius ex separatis.

Explicat Arist. quō actu fuisse miscibilia dicantur, quomodo vero potentia. Diciq; se actu fuerunt, eo ꝙ per separata erant, Quomodo miscibilia an-

[margin: Ita sint actu, & postea potentia.]

erant, & per se existentia: dicitur autem potentia, quia rursus postquam conuenerunt, separari possunt.

[margin: 1. Expositio.]

Explicat Philop. quod possunt separari miscibilia, quæ aliquando separantur, & redeunt ad pristinum gradum, vt cum arte extrahitur aqua, vino infuso; aut si nunquam extrahantur quãtum est ex se possunt a mixto secerni: quod si non secernuntur, non ipsorum, sed secernentis defectu id fit.

[margin: 2. Expositio.]

At vero qui dicunt non manere elementa nisi secundum virtutes, dicũt posse separari, quia ex mixto rursus elementa generari possunt, quæ in virtute continebantur in mixto.

Concludit, quo modo actu non maneant, sed virtute, & potẽtia; & hic textus fauet huic secundæ expositioni.

Postea addit Arist quod hæc relinquãtur, id est, his relictis & determinatis, ad aliam transeamus quæstionem, quam sequenti textu determinare incipit.

Annexam autem his dubitationem. Tex. 85.

[margin: Qualiter sit mixtio seu quõ. Dubiũ an sit tantum ad sensum quodque sit esse tãtum ad sẽsum.]

Cum mixtionem esse ab alijs mutationibus distinctam determinauerit, atq; ideo eam esse: nunc determinandũ dicit, qualiter sit, & quomodo. Dubium autem proponit, an mixtio sit ad sensum tantũ, idest, solum quantum ad sensum apparẽtiam: vel non solum quãtum ad sensum. Tũc autem dicetur quoad sensum, si diuidantur miscibilia in tam minimas particulas, vt visu sint imperceptibiles, & postea simul coniungantur: tunc enim erit mixtio ad solum sensum, quia sensus nõ diiudicabit particulam vllam, sed totum simul coniunctum.

[margin: Exemplũ.]

Quod explicat exemplo: vt si particulæ ordei & frumenti simul iungantur, ita vt quęlibet vnius sit iuxta quamlibet alterius: tunc talis dicetur mixtio ad sensum.

[margin: Quid sit mixtio tũ ad sensũ.]

Tunc autem dicetur mixtio nõ solum ad sensum, si miscibilia non solum in minimas particulas visui imperceptibiles diuidantur; sed etiam absolute secundum quamlibet sui partem, & quodque sit iuxta quodque, secundum omnes sui partes. Quæritur igitur, vtro horum modo mixtio fiat, an potius neutro.

[margin: Discrimẽ inter vtrũq; modum.]

Ponit discrimen inter modum priorẽ, dicens, quòd si omne corpus est diuisibile quantumcunq; paruum; tunc non solum erit mixtio secundum partes sensu inuisibiles, sed etiam secundum minores, & secundum omnes partes, & iste est secundus modus.

[margin: Nota.]

Nota, ꝙ exemplũ de ordeo est pro modo priore, quamuis sit coniunctum cũ posteriore, vt bene aduertit Philopponus.

Quoniam autem non est in minima diuisum esse. Tex. 86.

[margin: Impugnat prim' modus mixtionis.]

Modum priorem mixtionis impugnat quadrupliciter, vt arbitror. Primo: quia non contingit in minimas partes diuisionem fieri, ac si dicat, non semper in mixtione fit diuisio in minima.

[margin: 2.]

Secũdo. Dato, quod esset diuisio in minima, tunc illa non esset mixtio, sed compositio, quæ longè alia est a mixtione, non enim composita dicũtur mixta, nec temperatæ.

[margin: 3.]

Tertio: Quia tũc mixtum non esset similare, & homogeneum: non enim pars quęlibet mixti esset mixta, cum illa minima mixta non sint, at mixtum similare esse debet, vt sicut quælibet pars aquæ est aqua, ita ꝙ quælibet sit mixta.

[margin: 4.]

Quarto: Quia nihil esset simpliciter mixtum, sed respectu vnius sic, respectu alterius non: esset enim mixtum illi, qui ob debilitatem visus nõ potest discernere singula minima at potenti discernere, & habenti bonum visum, vt Lyncei, non esset mixtum, hoc autem maxime absurdum est: non ergo mixtio sic fit.

[margin: Reijcitur et secũdus modus.]

Posteriorẽ modum etiam reijcit, quia impossibile est, continuum diuisum esse in quamlibet sui partem: & sic nõ potest secũdum quamlibet partem vnum alteri applicari. Cũ igitur neutro horũ modorũ contingat mixtio, quærendus alius est modus præter hoc, cum mixtio vere sit.

Sunt itaq;, vt dicebamus, entium hæc quidem. Tex. 87.

Nunc quid mixtio sit secundum propriam exponit sententiam, explicat tamẽ

prius,quæ sint miscibilia inter se. Dicit primo, quod quædam sunt actiua, quædam passiua, vt notũ est. Hæc autem non omnia sunt miscibilia, sed quæ mutuo sunt actiua,& passiua,qualia ea,quæ materiam habent eiusdem rationis:quę enim materiam diuersam sortiuntur,agũt quidem,& patiuntur, sed non mutuo, vt superius diximus: hæc autem talia nõ sunt miscibilia.

Vt v.g.sanitas, & medicatiua ars non miscentur in corpore, non enim sanitas agit in medicinam, ideo nec sanitatem medicina facit miscendo se cum illa: nec similiter ipsa sanitas medicinam. Idẽ dicitur de substantijs non in materia conuenientibus, nec mutuo agentibus.

Miscibilia debẽt communicare i materia, & differre i forma, & esse actiuã mutuo, & passiua, miscibilia debẽt esse facile diuisibilia.

Est ergo primum dogma, miscibilia esse mutuo actiua, atque passiua, qualia sunt quæ in materia communicant, forma vero differunt.

Actiuorum autem, & passiuorum. Tex. 88.

Alterum dogma ponit circa miscibilia,puta,non quæcunque materiã habent eiusdẽ rationis, & mutuo agũt esse missibilia:sed quæ facile diuisibilia sunt, scilicet humiditatem habent. Nõ enim lapis ferro miscetur,nec quæ dura sunt, nisi ad mollem trahantur prius naturam.

Miscibilia nõ debent multũ se excedere.

Tertium dogma ponit simul; ad huc enim facile diuisibilia non omnia,miscibilia,nec possunt ita mixtionẽ facere, cũ enim ita cõringuntur, vt vnum multum excedat alterum, quia plures, ac maiores partes vnius copulãtur cum paucioribus & minoribus partibus alterius, tunc non est mixtio, sed potius corruptio minoris, & maioris augmentum quoddam. Vt si gutta vini infundatur dolio, aquæ tunc non dicitur misceri: quia vinum prorsus corrumpitur, & fit aqua:aqua autem crescit,& dominatur Non sic autem debent se habere miscibilia, cum maneant vtraque potentia,vt dictum est.

Quando autem potentijs adæquantur. Tex. 89.

Complet dogma propositum, scilicet miscibilia esse,mixtionemque fieri, cum fere æqua & paria sunt potentijs, & virtutibus:tunc enim vnumquodq; cadit a sua natura,& robore,& conuertitur in vnum dominans: non enim vnum in alterum mutatur, sed in vnum tertium commune medium. Vnde concludit, miscibilia esse quæ contraria sunt; mutuo enim actiua, & passiua sunt, suntque facile diuisibilia.

Nota,quod dicit,quodammodo æquari:quia quãuis sit excessus aliquis vnius, nihil refert, dum non sit tantus, vt ad se trahat prorsus alterum, immo forsan est necessarius excessus in aliquo, vt postea disputabitur in libro secundo. Nota.

Et parua quoque secus parua posita.

Quid miscibile sit,explicauit: nũc qd facilius miscibile sit,ostendit. Dicit autẽ: Quæ in minores particulas diuiduntur, facilius miscibilia sunt,quam quæ in maiores: nam paruum citius,& facilius mutatus,quam magnũ. Ex quo infert, quod quæ facile terminabilia sunt; maxime inter alia sunt miscibilia, quia facilior diuidi possunt. Hoc enim est esse, & ratio facile terminabilis entis, vt si diuisibile facile,ac ob id melius miscibile. Hoc autem facile terminabile dicit esse humidum: humidum enim facile ducitur ad figuram alterius, facileque diuisibile est, ob id bene miscibile. Quid sit facilius miscibile.

Sed non quodcunque humidum, nam viscosum,& vnctuosum, quale est oleũ, pinguedo, & similia, difficile miscentur; potius alijs iniectis eleuantur,ac in maiorem videntur se attollere molem: vt patet,cum aqua oleo infunditur: de hoc dicemus post. Nota.

Dubitat hic Philop. nam eadẽ est proportio magni ad magnum,quæ est parui ad paruum: nõ ergo facilius mutatur par uum a paruo, quam magnum a magno vt Aristo. videtur dicere. Dubium Philop.

Respon.Philop. & bene,quod parua facilior agunt, & patiuntur in parua actione tendente in mixtionem, sed nõ actione tendente ad corruptionem, & conuersionem alterius ad se: & sic æqua est proportio Solutio.

portio

portio de operatione, qua vnum alterum corrumpit, sed non de actione mixtionis: quia cum partes etiam misceri debeant, facilior fit mixtio, quo plures, eo sunt minores, ac paruæ.

Quando autem alterum solum passiuum erit.

Qñ difficilius fiat mixtio, seu q̃ difficilius misceantur.

Explicat oppositum, puta quando difficilius mixtio fit: dicitq́; Cum vnum miscibile est passiuum tantum, aut saltem multum passiuum; alterum autem parũ passiuum, & minimamq́; habens resistentiam, tunc autem nõ consurgit mixtum ex vtroque, aut si consurgit, debile est, & parum, habens minimum mixti, eo quód fere totum est vnum extremũ miscibile, vt æs, & stannum: æs enim multum resistit, stannum autem parum, facileq́; resolubile est: ob id non fit perfecta mixtio, sed resultat quoddam imperfectũ mixtũ, quod magis est æs: quod fit in campanis in quibus stannum infusum æri nõ multum miscetur, ob facilem resolutionem: est enim æreum.

Quædam enim balbutiunt ad inuicem. Tex. 90.

Qualia fiãt mixta ex iis, quæ difficilius miscẽtur.

Qualiter ista mixta se habeant, docet, dicit enim, esse balbutientia, & ambiguæ naturæ, vt enim balbus dictionem proferens, quasdam literas exprimit, quasdã leuiter perstrit, ita, vt dictio fere ambigua fit, nec fit plene ea, quæ esset fit perfecte proferetur, ita de his entibus.

Vlterius comparat, dicitq́;, quod vnũ videtur habere locum materiæ, vt æs; alterum formæ, vt stannum, quia nõ videtur misceri cum ære, sed solum colorem quẽdam imprimere, quod fit ex mixtione imperfecta, secundum quam parum substantiæ relinquit in ære, reliquum euaporatur.

Manifestum est igitur ex his, quæ dicta sunt.

Epilogus.

Epilogum eorum, quæ dicta sunt, fecit. Dicit igitur, ostensum esse, mixtionem esse, & quid propter quodque mixtio fit, & quæ entia sint miscibilia: sunt enim, quæ inuicem passibilia, & actiua, facileq́; diuisibilia sunt. Dictũ enim est, quomodo fiat mixtio. non enim vnum in alterũ, aut vtrumque corrumpitur, nec est ad sensum mixtio, sed potentia mixta manent, non actu, & simpliciter: Similiter dictum est, quid sit miscibile, est enim quod facile diuisibile est, mutuoque actiuum, & passiuum, & alteri simili, miscibile est. Est enim miscibile ad æquiuocum, id est, ad æquales: vtriusque enim par ratio est.

Definitio mixtionis.

Cum autem definitionem mixtionis non posuisset distinctè, nunc ipsam vltimo ponit, puta mixtio est miscibilium alteratorum vnio. Vocat miscibilia alterata, quia non manent actu, sicut ante mixtionem erant, nec prorsus sunt corrupta, cũ maneant in potentia, & in virtute. Atque hæc docet Aristot. de mixtione, quæ oportet, vt magis discutiatur.

QVAESTIO XVII.

An elementa maneant formaliter in mixto.

Difficilis est admodum materia hæc de mixtione ob varietatem opinionum, & ipsarum probabilitatem. Vt autem ordine procedamus, primum quæritur de miscibilibus, quo modo in mixto maneant.

Quis sit sẽsus qõnis.

Attende autem, quód sensus quæstionis est cõmunis, & generalis: postea enim in particulari adhuc discutiendus est: sensus igitur est: cum miscibilia sint substantiæ compositæ habẽtes formam, & materiã: quæritur, cum misceantur, in mixtoq́; sint, an reseruent totam substantiã nempe materiam, & formam: an non, sed materiam tantum ita, vt nihil ex miscibilis substantia sit, nisi materia. Dicere enim, quód illorum formæ maneant, etiam est dicere, quod formaliter maneant.

Arist. obscure loquitur d mixtione.

Aristoteles autem non videtur hoc clare determinasse: nam hoc libro text. 74. & 3. Cœli. tex. 32. dicit, quód actu non manent, sed potentia, quæ verba varios habent sensus.

Sunt,

Opi. Philop. Alb. & Auer. Sunt ergo in difficultate istæ duæ opiniones extremæ. Altera est, quod elemẽta maneant in mixto, non solum secundum materiam ipsorum, sed etiam secundum proprias formas: Hoc sequitur Auerroes in præsenti comm. 90 & 3. Cœli commen. 67. idem etiam Auic. vt citat in his locis Auerroes: similiter Philop. supra textum 73. & Albertus Magnus tractat. 6. cap. 5. idem Albertus 3 Cœli tracta. 1. c 1. & 8. & Iandunus. 6. Physico q. 4. & alij multi. Rationes pro ista sententia possunt multæ formari.

Primũ argu. a testimon 11. Aristote. Primum; test. Prima est ab authoritate. Vt autẽ hoc latè examinemus; nõ erit inutile aliqua loca Aristot. inquirere. Dicit igitur 1. Gene. text. 84. quod miscibilia non corrumpuntur in mixto: ergo manent secũdum formas: dicit etiam, quòd sunt separabilia a mixto: colligitur ergo, ibi sunt secundum formas, alias non extraherentur.

2. Præterea, est secũdum testimonium. 1. Gene text 88. Dicit, guttam vini non misceri multa aqua, quia soluitur forma vini, ergo, vt misceatur, non debet solui, & corrumpi forma.

3. Tertio, eodẽ primo Gene. tex 90. Mixtio, inquit, est miscibilium alteratorum vnico colligitur, si miscibilia in mixto tãtum alterata sunt, ergo non sunt corrupta, quod enim alteratum est, non corruptum est, sed existit.

4. Præterea quarto, ex lib 4. Meteor. tex. 54. cap. vltimo, in principio, vbi dicit, opera naturæ, scilicet, mixta componi ex elementis, vt ex materia: ex ratione, vt ex substantia, & forma. Ex hoc sic colligo, forma & materia manent secundum substantiam in composito, ergo etiam elementa in mixto.

5. Præterea quinto in primo Gene. animalium. cap 2. & 12. Metaphy. tex 15. dicit, quòd totius viuẽtis materia sunt partes dissimilares, dissimilarium autem materia, sunt partes similares, similariũ autẽ elemẽta. Collige: Sed dissimilares sunt actu in toto, & similares in dissimilarib. ergo etiam erunt elementa actu, & secundum substantiã propriam in similaribus.

6. Præterea sexto, dicit 2. animæ text. 39. quod nisi esset anima in animali, elementa dissoluerẽtur, & vnumquodq; discederet: quod si non essent formaliter, profecto non esset ista bona consequentia. Nã quod non est, non dissoluitur.

Præterea septimo ex eodem. 2. de Anima text. 52. dubitat quare sensus non sentiant elementa ex quibus cõstant. Respõder, quod non est mediũ inter sensum, & talia elementa, supponit igitur elementa ibi formaliter esse. 7.

Præterea octauo. 1. Gene. animalium cap. 18. dicit contra aliquos dicentes, semen animalis decidi ab omnibus partibus animalis. Dicit contra hos Arist. Sequeretur, quòd etiam ab elementis decideretur, ex quibus est animal. Hæc ratio nil valeret, nisi essent ibi formaliter. 8.

Præterea nono, in lib. 2. Cœli text. 21. & lib. 3. text. 68. probat, quod elementa non habeant figuram, quia aliter non facerent quodcunque mixtum, quia deberet seruare in mixto suam figuram, notũ est, quòd ratio non valeret, nisi essent formaliter elementa, in mixto. 9.

Denique multa sunt in Arist. præcipue in 4. Meteor. quæ vix possunt explicari, nisi supposito hoc, quòd sint in mixto formaliter elementa. Ex omnibus igitur his locis sumitur argumentum primum; quod est ab authoritate. 10. test.

Sit secundum argumentum ex definitione elementi. 5 Metaph. cap. 3. Elementum, inquit, est ex quo, cũ insit, fit aliquid indiuisibile secundum speciem: elementum ergo manere debet in re, cuius est elementum. At ista simplicia corpora dicuntur elementa mixtorum: debent igitur secundum seipsa manere in mixtis, aliter enim non ipsa, sed ipsorum materiæ essent elementa. 2. Argu. ex rõne a definitione elementi.

Tertium. Vbi est passio alicuius subiecti, ibi est & ipsum subiectum formaliter, vt notũ est: at qualitates primæ sunt passiones quatuor elementorum: vbi igitur ipsæ sunt, etiam erunt elemẽta. At in mixtis sunt tales qualitates, ergo etiam formaliter elementa. 3. Argum.

Quarto: Mixtum est compositum ex elementis, quæ sunt substantiæ simpliciores: ergo manent formaliter elemẽta. Probatur consequentia. Si enim nõ sunt formaliter sequitur, quòd forma substantialis mixti immediate vnitur cum materia prima mixti, sic autem tam simplex substantia esset, sicut elementum, nam acciden-

accidentia non faciunt compositiorem substantiam.

5. Quinto, Materia habet ordinem mediatum ad formas mixtorũ, primo enim respicit elementorum formas, ergo ipsa manent in mixto; aliter mixti forma immediate esset materiæ. Consequentia est nota, sed antecedens probatur. Si enim non haberet ordinem mediatum materia ad mixtorum formas, sequeretur, quod elementa non essent causæ per se, & necessariæ mixtorum: quod aperte est contra Aristot. Sequela patet, nam ex se materia ita immediate potest recipere formã mixti, sicut & elementi: oportet ergo fateri, si elementa habent ordinem essentialem ad mixtum, quod maneant secundum formas in mixto, nec forma mixti possit inesse materiæ, nisi per elementorum formas.

6. Sexto. Mixtum mouetur nõ motu proprio, sed elementi in ipso prædominantis, vt dicit Arist 1. Cœli. tex. 7. ergo elementum in ipso formaliter manet: aliter enim quomodo posset mouere.

Confirmatur: quædam mixta dicuntur aerea, quædam terrea, & aquea, quod non esset, nisi talia elementa ibi formaliter essent.

Confirmatur etiam, quia in quibusdã manent elementorum qualitates ferè ita intensæ, vt in lapidibus siccitas, & frigiditas est ergo in his terra formaliter. l. elementum, cuius qualitates illæ sunt.

7. Septimo, In putrefactione manent cineres, & partes terræ, ergo vere ante erat ibi terra. Cum calor putrefaciens resoluit humidum, quod continuat ipsas partes, videntur superesse terræ partes discontinuatæ, & sic cineres sunt, sicut fit in humida terra, postquam exsiccata est.

8. Octauo, quia posset viuens simplici elemento nutriri, quod falsum est. Sequela probatur, quia in viuente non consistit, nisi materia ex elemento, si non formaliter manet ex quo aũt viuens est, ex eodem nutritur. His igitur rationibus innititur hæc opinio.

2. Opin. D. Thom. Ægidij, &c. Altera opinio est in opposito extremo, existimat enim quod elemẽtorum formæ nullatenus in mixto manẽt, sed ipsorum materiæ, nihil igitur substantiæ miscibilis manet, nisi materia. Hoc tenet S. Tho. hoc loco supra tex. 84. Et Scotus, Capreolus, Gregorius, Herueus, omnes hi. 2. Sen. d. 15. q. 1. Idem Conciliator differentia 16. Marsilius. q. 12. Albertus Saxo. q. 19. & Ægidius, & alij Rationes pro hac sententia hæ possunt esse.

Prima sit ab authoritate Aristo. 1 Gen. tex. 84. in fine explicans, quo modo maneant elementa, dicit, quod dicuntur manere, quia virtutes eorum manent. 1. Arg. à testimonijs. Primũ tex.

Præterea est locus notandus. 2. de part. c. in principio enarrans tres viuentis compositiones dicit, primam esse ex elemẽtis, & corrigens hoc, dixit, potius ex virtutibus elementorum, quas postea numerat esse quatuor qualitates. 2.

Secundum argumentum, est. Si elementa manerent in mixto formaliter, sequeretur, quod generationis subiectum esset non materia prima, sed ens actu. at hoc falsum est, tunc enim quod generaretur, esset accidens, quod adueniet enti in actu. Sequela probatur, quia cum mixtio fit, est generatio ipsius secundum formam substantialem mixti: at ista non fit nisi ex subiectis elementis, quæ sunt actu, entia. 2. Arg.

Tertio. Sequitur quod esset corruptio substantiæ, & non esset resolutio in materiam primam, sed in ens actu: quod est contra Arist. hoc lib. tex. 21. Probatur sequela, quia si mixtum ex elementis actu constat, ergo in ipsa actu resoluitur, & sic mixti corruptio per se stat ad elementa acta, & non ad materiam primam. 3.

Quarto. Si mixta habẽt formaliter elementa, sequitur, quod corrumperentur à contrario elemento, hoc autem videtur falsum. Nam pisces in aqua nõ destituuntur, ergo non habent formaliter ignẽ, aliter enim ignis ab aqua posset extingui. 4.

Quinto (& hoc Sancti Thomæ,) sequitur q l. non esset vera mixtio. l. duo corpora se penetrarent quorum vtrunq; impossibile est, probatur sequela. Sumo particulã vnius elemẽti in mixto peto, Vel in illius materia sunt formę aliorum eriã elementorum. l. non. Si dicas, quod non, iam non erit mixtio nisi ad sensum, contra Arist. sententiam tex. 86. & erit potius cõpositio, si diuersæ illæ particulæ diuersum situm habeant, & continuæ. l. conti- 5.

guæ

guæ sint. Quod si dicat, Sunt simul plures particulæ sub eodem situ: iam est penetratio corporum.

At si des alterum, quod in materia vbi est vnius forma sunt aliæ formæ aliorum videtur hoc falsum, quia materia nō recipit duas formas, quarum vna essentialiter non ordinatur in alteram, sicut vegetatiua ad sensitiuam, & hæc ad rationalem. At vnum elementum essentialiter non est ad aliud ordinatū, sed sunt inter se diuersa: ergo vna materia non potest tales plures formas simul recipere.

6. Sexto. Forma substantialis quęlibet ex se apta est, vnum suppositum cum materia facere ergo vbicunque plures sunt formæ, ibi sunt plura supposita: si ergo elementorum formæ sunt in mixto: ergo mixtum non est vna per se substantia, sed multæ. Loquimur de formis, quarum vna non est propter alteram, sed quæque per se potest esse, quales elementorum formæ sunt.

Confirmatur quia vnaquęque illarum formarum informet materiam, & facit ens per se, & dat suum esse: quare esset vna res habens quatuor essentias, & essent quatuor simul species.

7. Septimò. Si elementa manent in mixto secundum proprias formas, ergo mixtio est violenta, & non naturalis: similiter, & mixtum. Quod patet nam elementa ibi sunt extra loca propria naturalia detenta, reseruantque cum formis proprias inclinationes.

8. Octauò. Quælibet forma suam habet propriam dimēsionem, ac dispositionem in materia: sunt igitur in mixto multę dimensiones, & variæ imò contrariæ dispositiones: quod extra rationem videtur. Hæc sunt argumenta quibus opinio ista potest confirmari: superest: vt quod mihi probabilius videtur, ostendam.

Primum fundamētum circa auctores primæ sententiæ, qui sunt I quatuor classes distributi. Artende tamen primo, ne sit confusio vlla in authoribus legendis, quòd qui dicunt elementa manere formaliter in mixto, sunt diuisi in quatuor sententias. In prima fuit Auicen. 1. suffi cap. 10 dicit, elemēta esse in mixto secundum suas formas substātiales perfectas, & integras, & sicut erant prius, quam miscerentur tamen variatio facta est in solis qualitatibus, eo, quod remissiores sunt. Igni, igitur

1. Auicen. & Albert.

manet integer in substantia, sed siccitas, & calor ipsius remissiones sunt, & impuriores eo quod sint cum humiditate, & frigiditate cōiunctæ: vnde in quolibet etiam elemento, quod in mixto est, quatuor temperatæ qualitates sunt. Huius sententiæ est Albertus Magnus. tract. 6. e 5. & Hugo Senen. super senten. 1. Auicennæ, docto. 1. cap. 1.

Altera sententia est Auerrois. 3. Cœli. com 67 quamuis enim in 1. gene com. 90 consentire visus sit cum Auicen. tamen in lib. Cœli ipsum impugnat. Ipsius igitur sententia est, quod elementa manent secundū formas in mixto, remissas tamen, ita, vt remissio non solum sit in qualitatibus, sed simul in ipsis formis. Vnde fit, vt in qualibet parte elementi cuiusque conuenientis in mixto, sint quatuor qualitates temperatæ, similiter etiam quatuor elemētorum formæ in gradu simili cum qualitatibus. 2. Auerr.

Dicit autem Auerroes, quod non inconuenit formas has substantiales esse huiusmodi, vt simul sint in eadem materiæ, recipiantque magis, & minus sunt enim mediæ inter substantiales formas perfectas & inter accidentia: cum his enim conueniunt, quod suscipiūt magis, & minus, cum illis vero, quod sunt aptæ vnum per se cum materia facere. Nota 1.

Aduerte autem, quod vtraq; sententiæ ista conuenit in hoc, quod vnam constituit formam aliam substantialem mixti simplicem præter formas elementorum, ratione cuius vnū differt species ab alio & vnumquodq; perfectam habet speciē. Nota 1.

Tertia sententia est, quam Gregor. 2. Sen 15. q 1. dicit, esse communem, & suo viguisse tempore, quod elementa manent secundum partes suas substantiales. Has autem partes dicunt esse entitates quasdam ex quibus forma integratur, quæ tamen sunt eiusmodi, vt nec habeant idem nomen, nec rationem cum forma elementi quam integrant. Dicunt igitur, quod manent elementa secundum aliquot harum partium ita autem, vt non sit alia forma mixti distincta præter harum particularum ordinē, & dispositionem. Hæc opinio tribuitur Aureolo. 3. Sna, q tribuitur Aureol.

Quarta sententia est, quam adducit Marsilius. q. 22. aliquorum asserentium, 4. alio

ele-

elementa manere cum formis integris, vt dicebat Auicen. solumq; remissionem esse in qualitatibus, tamen non ponebat formam aliam mixti, nisi proportionem, & elementorum concordiam. Hi igitur, qui præter materiam aliud ex elementi substantia in mixto ponunt, sic partiti in suis sententijs sunt.

1. Cõclusio cõtra tertiã classem authorum primæ sententiæ.

Vt autem singulæ examinentur, sit prima conclusio: Elementa in mixto non manent secundum illas entitates, quas opinio tertia ponit. Hæc cõclusio multis rationibus, quibus aliæ impugnari debent, refelli poterat: Sed quia improbabilis valde est, & iam non sustinetur, vnico argumento refutatur opinio talis: conclusioque confirmatur. Forma elementi secundum se.l.est simplex, & indiuisibilis.l.diuisibilis. Si detur primum, nullam igitur habebit partem integrantem. Si detur secundum: non videtur profecto, quas partes physicas possit secundum se habere, nisi graduales secundum intensum, & remissum: erunt igitur partes gradus: & gradus autẽ sunt eiusdẽ rationis, & denominationis cum toto, vt patet in alijs formis gradualibus, gradus enim caloris, calor est: ergo ita erit in illis, quod est contra ipsam opinionem.

2. Conclusio contra quartam classem auctorũ primæ sniæ.

1. Ratio.

Secunda conclusio. In mixto est vnica forma simplex distincta ab elemẽtorum formis: hæc est contra quartam sententiam. Probatur primo: Vnum mixtum differt essentialiter ab altero: ergo per aliquam formam propriam. Consequentia est nota: quia temperies, & dispositio est solum accidentalis forma, qualis domus forma. Antecedens autem notum: quis enim negabit, aurum, & lapides specie differre, similiter & alia mixta inter se.

2. Ratio.

Secundo, sequeretur, cum mixtum generatur, & corrumpitur, quòd tantum esset alteratio: quod absurdum est: mixtorum enim productio simpliciter generatio est. Sequela patet: quia secundum illorum sententiam non producitur forma de nouo, nec inducitur in materia, sed solum est temperies, quæ sola alteratione qualitatum fit.

3. Ratio.

Tertio, In mixtis singulis sunt simplices qualitates, quæ sunt ipsorum passiones, vt patet de virtutibus, ac proprietatibus lapidum, & herbarum, & aliorum, ergo etiam sunt simplices substantiales formæ singulis propriæ.

Quarto. Si non esset forma vna super addita continens, & vniens elementa ipsa, profecto dissoluerentur, & vnumquodq; in suum proprium decederet locum, cum ibi secundum ipsos formaliter sint: est ergo forma mixti præter elementorum formas.

3. Conclusio contra Auer.

Tertia conclusio. Elementa non manent in mixto secundum formas suas substantiales remissas. Hæc conclusio est contra Auerroem. Probatur primo. Si formæ substantiales elementorum susciperent magis, & minus, consequenter essent contrariæ, vt patet: at ex hoc quatuor absurda sequuntur. Primum est: nam ad substantiam esset motus, ipsaque successiue acquireretur, quod profecto absq; vlla limitatione Aris. negat. 5. Phys. Sequela probatur: nam vbi est contrarietas, & intensio, ac remissio, ibi manifeste motus est.

1. Ratio. Quia a sẽtẽtia Auer. quatuor absurda sequuntur. Primum.

2. Alterum est: sequeretur, quòd elementum non alteraretur: quod est falsum, cum elementa sint primo, ac maxime alterabilia. Sequela ostenditur, quia quod alteratur debet idem manere sub vtroque termino, at ignis, dum frigescit, non manet idem, quia semper dum frigefactio in ipso fit remittitur ipsius forma, ac per consequens aliter se semper eius substantia habet.

3. Tertium est, quia si forma elementi, suscipit magis, & minus, vtique denominabitur magis.l. minus: at nunquam conceditur locutio talis, fit magis aqua, fit minus aqua, nec de alijs elementis, ergo non recipiunt ipsorum formæ magis.l. minus.

4. Quartum est: quòd quoties fit variatio in qualitatibus his, semper fieret variatio in formis substantialibus elementorum, hoc autem quamuis absque ratio ne conuincenti persuadet, quòd quoties aqua calefit, remittitur forma substantialis ipsius, & simul inducitur forma ignis. similiter cum ego calefio, producitur nouus gradus formæ ignis in me cum calore, similiter cum aer frigefit, acquirit partem formæ aquæ. Hæc omnia profectu absurda sunt in philosophia.

2. Argum. princ. Est secundum principale argumẽtum contra Auer. Si in materia vnius elementi sunt simul quatuor elementorum formæ peto. Vel immediate informant materiam. l. non? Si non: ergo iam vna recipitur per aliam: quod est impossibile, cum non sint ordinatæ essentialiter, sed materia sit in potentia immediata, & potentia ad omnes eas. Si autem immediate omnes sunt in materia, ergo ita se habent inter se, vna non contrahat aliam, nec determinet: sequitur igitur, quod quælibet multiplicat esse substantiale diuersum, & sic absolute sunt plura, & vnũ per accidens.

Nota. Et nota, quòd nisi vna forma substantialis existens cum altera in eadem materia compositionẽ faciat cum ipsa ipsamque determinet, tũc multiplicat esse substantiale: & oppositum est figmentum, & hac rationis vi vsus est S. Thom. superius, vt diximus.

3 Tertium argumentum est: Sequitur, quod formæ etiam perfectæ substãtiales præter elementorum formas, susciperent magis, & minus: quod negat Auerroes; Probatur sequela: nam alia miscentur, quæ perfecta sunt, vt vinum, & alia multa, quæ in theriaca, & electnarijs sunt, quorum mixtio proprijssima est: oporteret ergo horum formas suscipere magis & minus, si mixtio fit hoc pacto, nam Aristot. generaliter de omni loquutus est mixtione.

4 Quartũ est S. Thom. super textum. 84. Sequitur, quod inter contradictoria esset mediũ. Sequela probatur: quia accidens est non substantia: si igitur est medium, inter substantiam, & accidens, esset inter substantiam, & non substantiam.

5 Præterea arguit S. Tho. & est quintum argumentum. Quæ diuersi sunt generis, non habent medium, at substantia & accidens sunt genera diuersissima; non ergo medium habent.

Reijcitur solutio Auerroistarum. Ad hæc duo argumenta respondent Auerroistæ, quod forma elementi non dicitur media per participationem, sed per similitudinem, sicut simia est medium inter brutum, & hominem.

At ista respõsio est nulla, quia re vera, talis forma non haberet cum accidente, & substantia cõuenientiam, nisi secundũ suam naturam esset media inter ipsa:

Præterea, quia ipse Auerroes. 3. Cœli. com. 67. dicit esse mediam inter substantiam, & accidens, sicut rubedo est inter albedinem, & nigredinem, non igitur de medio secũdum similitudinem loquitur.

Est autem sextum argumentum, quo mihi persuadeo maxime impugnari istã sententiam. Aduerte igitur, quod non potest saluari mixtio hac via. Sint enim quatuor portiunculæ elementorum quatuor, in quatum qualibet dicit esse quatuor elementorum formas. Summo illam, quæ erat ignis, in hac enim tres aliæ debent produci, tunc aer producet suam non calefaciendo, sed humectando: aer enim non calefacit ignem, aqua producet aquę formam infrigidando, terra ergo quomodo produceret non exsiccando, quia ignis siccus est, & potius perdet ex sua siccitate, quam acquirat, non infrigidando; quia iam per infrigidationem aqua producitur. Quod si des per frigiditatem produci terram, & aquam, quid absurdius, quam per vnam frigiditatem receptam in igne, duas produci formas, nam nõ sunt duæ frigiditates in igne, sed vna. Idem fit argumentum de singulis elementis. Et nota argumentum, quia firmissimum est.

Septimum argumentum. Sequeretur posse formam ignis conseruari sine calore vltra medium, & dari ignem frigidũ, quod patet in mixtis natura frigidis, immo vero si posset sic in mixto reperiri ignis frigidus & conseruari; quid vetat quominus & seorsum? certe immediate ante introductionem formæ mixti illius frigidi, erit ignis iam frigidus, & nõdum erit forma mixti producta.

Confirmatur. Sequeretur quod formæ semper aliquorum elementorum producerentur cum qualitate sua remissa citra medium illorum videlicet, quorũ minores qualitates manent in mixto hæc autẽ omnia sunt valde absurda, atq; ideo hæc Auer. opinio est omnino a ratione aliena.

Quarta conclusio. Formæ elementorum non manent in esse perfecto. Hæc est contra Auicen. cuius opinio licet falsa, probabilior tamen iudicatur a S. Thoma, quam opinio Auerrois, & ego ita credo, tamen conclusio probatur primo. 4. Conclu. contra Auic.

Formæ

2. Ratio. Formæ elementorum manent perfectæ in mixto, ergo & substantia perfecta; ergo specie perfectè differunt; ergo continuari non possunt, quæ enim specie differunt, continuari nequeunt, vt dicit Arist. 5. Physic. tex 39. quod si non continuantur non est mixtio, non enim erit mixtum vere vnum.

2. Secundo sequitur, quod forma mixti esset accidens, quod falsum est. Sequela probatur, quia aduenit enti perfecto, & actu superuenit enim igni, & alijs iam in substantia perfectis.

3. Tertio adhuc non perfectam facit mixtionem, quia si pars mixti est elementi pars, habens quatuor qualitatum temperiem sequitur, quod vnum elementum posset esse mixtum, quia potest per actionem suam, & repassionem à contrario habere quatuor qualitates refractas, poterit ergo ibi esse mixti forma, quod nullus concedet, mixtum esse.

Arg. Auer. cõtra Auicen. Auerroes ponit argumentum contra Auicennam. 8. cœli. com. 67. quo vult probare, quod si forma elementi potest integra manẽs remissionem pati in suis qualitatibus, quod posset esse prorsus absque tota qualitate, Argumentum est hoc. Sit v. g. ignis si ignis potest esse absque hoc gradu caloris, cum omnes sint eiusdem rationis, non erit maior ratio, quare possit esse absque hoc, quam absque illo, ergo poterit esse absque omnibus simul.

Arg. Auer. soluitur. Hoc argumentum iudicio meo est absque vllo robore, & sophisticum est. Quidquid nonnulli dicant, sunt enim instantię

1. manifestissimæ. Primo non valet, Materia potest esse absque hac forma, & absq; ista & illa; ergo absque omni collectiuè, argumentatio vana est.

2. Præterea corpus vnum potest esse absque hoc, & illo loco; ergo absque omni. Præterea mixtum potest esse absque hoc l illo colore; ergo absque omni. Vanæ sunt huiusmodi collectiones, quas imitatur Auerr.

3. Demum responderi facile potest, quod cum ad certum terminum remissionis peruenerit, sub minori conseruari forma elementi non poterit, quia requirit vt minimum talem gradum, sicut & reliquæ omnes formæ requirunt quandam certi gradus dispositionem vt conseruentur.

Vis argu. Auerr ẽm quosdam. Aliqui pro ipso respondent, quod debent intelligi, supposito, quod talis passio sit propria elemento, tunc enim qua ratione vnus gradus separabilis est, eadem ratione & alij.

Reijcitur ista defensio. Sed hæc defensio nulla est, nam esse in loco etiam est passio corporis, & habere formam, materiæ? & color ac dispositio mixti nulla igitur est argumentatio.

5. Conclu. Quinta conclusio. Nil ex substantia elementorum manet, nisi sola materia. Hæc conclusio nota est ex præcedentibus si enim aliud ex substantia maneret, esset forma: at ostensum est, quod talis nec secundum esse perfectum, nec secundum esse remissum manet sola igitur materia ex substantiæ manet, an tamen aliud maneat præter substantiam disputabitur in quæstione sequenti.

Ad argumenta, & primo ad testimonia Arist. Ad 1. testimonium. Interim tamen ad argumenta respondere oportet, & primo ad loca Aristot. in oppositum adducta, quorum nullus concludit, sunt enim multa testimonia apparentia. Ad primum igitur respondetur, quod dupliciter elementa corrumpi possunt. Vno modo, cum alterum in alterum mutatur, vt ignis in aquam mutatus corrumpi dicitur. Altero modo, cum non in alterum, sed potius ambo in tertium quoddam mutantur, quod non quidem contrarium: sed potius virtute, & valore ambo contineat, & hoc pacto absolute non dicuntur in mixto corrumpi elementa, cum virtute maneant, & præterea secundum suas qualitates. Dico igitur, & Arist. dicit, non corrumpi miscibilia modo priori, at corrumpuntur modo posteriori.

Nota duplicitur ali quid corrumpi.

Nota quo separentur elemẽta à mixto. Ad id autem, quod dicitur ipsa esse separabilia; dico primo secundum Philop. quod sensus est, non quod a mixto separentur, sed quod talia sunt ex se, vt quantum est ex se, non repugnet ipsa separari. Dico etiam, quod separabilia sunt eo, quod ex mixto possunt elementa generari rursus, sicut ex elementis generatum est mixtum, quæ videlicet erant in virtute in forma mixti & fiunt in actu proprio erant, inquam, in actu alieno, & fiunt in actu proprio erant in actu formæ mixti eminenter, & fiunt in actu specifico proprio, & hoc dicitur separari, vt quæ erant

ſimul in virtute coniuncta fiant ſeorſum ſeiuncta in actu.

Ad 2. Ad ſecundum teſtimonium dico, quòd vni gutta non dicitur mixta cum aqua, non ſolum quia corrumpitur vini forma, ſed quia ita corrumpitur, vt mutetur in aquam, & hoc ipſa litera. dicit habetur enim, quia ſoluitur forma vini, & mutatur in vniuerſam aquam.

Ad 3. Ad tertium. Scotus intelligit definitionem illam, quod eſt vnio miſcibilium
1. Solutio alteratorum, id eſt, prius alteratorũ. Alij
2. Solutio. dicunt, alteratorum, id eſt, corruptorum: & forſan, quod vocauit alterationem corruptionem illam poſteriorem, qua aliquid ita deſtruitur, vt maneat in tertio: ſic enim aliquo modo manet, ob id alteratum dicitur.

In actu alieno licet non in proprio.

3. Solutio. At melius dico, quod mixtionem ſumit Ariſtoteles coniungendo totum motum, ſcilicet paſſionem, ac actionem mutuam, ſecundum quam ſe elementa refrangunt: ac ob id dicit, alterata elementa, quia dum mixtio eſt, elementa alterata ſunt mixtione verè perfecta, & finita mixtum manet: in hoc autem elementa deſtructa ſunt: aliud eſt igitur eſſe elemẽta in mixtione, aliud vero in mixto.

Ad 4. Ad quartum dico, quod elementa vocantur materia alterationis, non compoſitionis: quod ſi componunt id ſecundum materias, & qualitates eſt, non ſecundum formas proprias.

Ad 5. Ad quintum dico, quod non eſt par ratio illarum materiarum: elementorum enim compoſitio eſt ſecundum qualitates, & materias ſimilaria, ergo ex diuerſis materijs elementorum, & qualitatibus conflantur. Hoc patet 2. de partib. cap. 1. vbi dicit, elementorum materiam eſſe propter ſimilares partes, non autem dixit ipſa elementa.

Ad 6. Ad ſextum nota eſt reſponſio legenti textum: ibi enim contra Empedoclem agit, qui elementa non ſolum integra in ſubſtantijs, ſed etiam in qualitatibus poſuit, negauit autem eſſe ab anima augmentum contra quem arguit Ariſt. quod diſſoluerentur elementa, niſi ibi anima continens eſſet.

Ad 7 Et per hoc etiam ad ſeptimum reſpondetur: ibidem enim etiam contra Empedoclem agit, & vltra hoc argumentum non procedit niſi ex virtutibus elementorum: hæ enim ſunt ſenſibiles; & de his quæritur, cum maneant intra ſenſum, cur non ſentiuntur: & ipſe textus explicat, velut per corruptionem virtutes eſſe ſenſibiles.

Ad octauum reſpondetur, quod diſputatio illa tota eſt contra Platonem, & Anaxagoram, & Empedoclem, qui integra elementa in re ponebant, vnde iſti textus non habent, niſi apparentiam. Ad 8.

Eodem modo reſpondetur ad nonum, loquitur ibi contra Democritum, qui figuras naturaliter, & inſeparabiliter in atomis ponebat. Ad 9.

A ſecundum argumentum Scoti, & Gregorij, volunt ſolum in definitione elementi claudi materiam primam circa corpora naturalia: hæc enim eſt proprie & vere elementum. Et hoc ergo confirmo: quia ipſe Ariſtot. ibidem ſecundum aliorum dicta ponit, hæc quatuor elementa eſſe elementa, vt notum erit legenti nõ enim ſecundum ipſum propriam habent elementi rationem, ob id ſæpe vocata elementa nominat. Alij dicunt, quod ſat eſt, quod in virtute maneant, ſed melior eſt prior ſolutio. Ad 2. prin.

Ad tertium dico, quod qualitates hæ in ſummo ſunt paſſiones elementorum, ita vt nullibi ſit qualitas harum vlla in ſummo gradu, vbi non ſit elementi forma: at extra ſummum etiam alijs ſubiectis ineſſe poſſunt, quæ eandem cum elementis materiam habent. Altera ſolutio. Ad 3. prin.

Secundo dicitur, quod etiam ſi violenter, ad tempus poſſet eſſe in ſummo in aliquo mixto, at non naturaliter, niſi in ſolo elemento eſt in ſummo, & ideo paſſio phyſica vocatur elementi eatenus.

Ad quartum dico, quod ſi mixti ſubſtantia ſola conſideretur, non eſt magis compoſita, quam elementi vnica enim forma ſubſtantiali, & materia perficitur, at ſi conſideretur quod virtutes, & diſpoſitiones, compoſitior multo eſt continet enim in ſe virtutes omnium elementorum, & alias ex his procedentes. Ad 4. prin.

Quod ſi dicas, tam compoſitum eſſet tunc elementum, ſi ſolum haberet quatuor qualitates refractas, vt accidit in vno elemento repaſſo. Obiectio.

Reſpon-

Solutio. Respondeo, quod non est eadem ratio, tunc enim elementum non esset in sua dispositione naturali, secundum quã duas habet qualitates, at mixtum in sua naturali dispositione multas cõtinet qualitates.

Præterea, si subtilius consideramus, etiam ipsa forma substantialis mixti, & ipsa substantia mixti est mixta in virtute, & eminenter continens in se ipsa forma substantias, & virtutes elementorum eminenter, & ideo ex sua natura vult illas qualitates omnes elementorum, remissas: immo eas efficit, & conseruat in se, & facit in alio cum agit: quia hæc omnia proueniunt a principio illo intrinseco substantiali, eminentes omnia continente in se ipsius formæ mixti, sicut trigonus continetur in tetragono.

Ad 5. prin. Ad quintum dico, quòd materia quidem ordine receptionis ita immediatè respicit formas elementorum, sicut mixtorum, & econtra: at ordine productionis, primo respicit elementorum formas, quia hæ efficiunt mixtum, & sic stat optime, quod elementa sint causæ per se mixtorum, & non ob id formæ ipsorum sint immediate in materia, & per ipsas formæ mixtorum: v. g. forma cadaueris non recipitur in materia, nisi præcedente forma animalis: non tamen simul est in materia cum ipsa ita de mixti, & elementorum formis.

Ad 6. Ad sextum facilis est solutio. Dicitur enim elementum dominari, secundum suam virtutem magis in mixto manentem, non tamen secundum formam propriam, sed in virtute, & secundum formam alienam.

Nec concludit, quod de lapide dicitur multitudo enim materiæ, terræq; virtutis magnam intensionem apparere facit.

Ad 7. Ad septimum dico, q̃ elementa mixti resolutione de nouo producuntur, vt alibi dicemus, & ex parte iam diximus.

Ad octauum responsio facilis est: non sat enim est materia aliter lapidibus nutriremur, quæ tamen mixta sunt, sed quædam proportio, & affinitas, qualem diximus in materia de nutritione, quæ in puro elemento non est. Ex his igitur patet huius quæstionis determinatio.

QVAESTIO XVIII.

An elementa maneant in mixto, secundum suas qualitates.

POstquam ostendimus elementorum formas non manere in mixto, sed solas ipsorum materias, quantum ad eorum substantias, nunc superest de virtutibus; & qualitatibus disserere, quomodo maneant in mixto, & an maneant.

Nota in quo oẽs cõueniant. Aduerte autem, quòd conueniunt omnes opiniones in hoc, quod est quædam dispositio qualitatiua necessaria ad mixti formam ipsique proxima, & propria, quam vocant temperiem, seu complexionem, vt enim in elementis est certa dispositio ad formam in materia, ita etiam ad mixtum.

In quo est difficultas. At difficultas est, an talis complexio sit forma composita, nempe quatuor qualitates ad temperiem redactæ, an vnica simplex virtute, & eminentia continens alia quatuor, ab ipsis tamen distincta. Quidam enim eam simplicem fatentur, quidam compositam sunt enim quatuor sententiæ.

1. Sent. Scoti, Auicennæ, &c. Prima dicit, quod est vna simplex hoc modo, quod per mutuam actionem, & passionem quatuor primæ qualitates destruuntur, vnaque resultat temperate continens omnes effectus aliarum hoc tenet Sanc. Thom. in præsenti, si tamen hæc commentaria ab ipso edita sunt, de quo aliqui non in merito dubitarunt, cum vbique alias oppositam teneat sententiam, vt patet in omnibus illis locis, in quibus agit de remanentia elementorum in mixto contra Auerr. vbi Diuus Thomas contendit tantum remanere materiam, & qualitates elementorum in 3. etiam Sentent. distinctio. 16. quæstio. 1. artic. 1. in corpore, & ad 4. manifeste docet oppositum. Quærens enim, an necessitas moriendi in homine sit solum à peccato, vel etiam à natura ait etiam à natura, eo quod sicut & alia mixta, habet contrarias qualitates elementorum, ex quibus vna prædominatur, & idem 2. Senten. distin. 19 artic 4 ad secundum ex qua remanentia qualitatum in 3. contra Gentes c. 23. ait cœlum, & elementa vocari corpora

pora simplicia, quoniam non constant ex contrarietate, quare quæ mixta vocantur eam continent secundum D. Thom. Sed illa sententia huius illius qualitatis, est Scot. 2. sen. dist. 15. vnica, & Auicen. 1. suffici. cap. 10. & feni 1. doct. 3. cap. 1. & ibidem Hugon. Senen. similiter Alberi. 3. Physi. Tract. 2. c. 1.

2. sententia. Altera sententia est, quod non manent quatuor illæ qualitates, tamen manent duæ simplices aliæ: vna media inter calorem, & frigiditatem altera media inter humiditatem, & siccitatem, & hæ duæ possunt aliarum effectus temperate facere: hoc sequitur Conciliator differ. 16. & Albe. Saxo. q 19.

3. Marsilij Fernelij, &c. Tertia sententia est, ꝙ manent qualitates temperatæ eædē, quæ erant in elementis ablato excessu vnde complexio est illa temperies, seu composita ex illis quatuor qualitatibus remissis hoc tenet Marsil. q. 21. & alij multi, & Fernelius lib. 3. Physiologiæ c. 3 quamuis iste dicat, qualitates esse in summo, & similiter formas esse actu.

4. sententia. Quarta sententia est aliorum Thomistarum, ex D. Thomæ sent. qui non differunt ab opinione præcedenti, nisi in hoc quod dicunt non esse easdem qualitates numero, quæ manent in mixto cum his, quæ erant in elementis: quia ad ipsorum corruptionem corrumpuntur: sed sunt aliæ eædem specie productæ cum forma mixti, sicut etiam dicunt in alijs rebus. Dispositiones enim præcedentes formam, non manent cum veniente forma, quia corrumpuntur cum subiecto, in quo erant, quod superius quoque declarauimus. Hæ igitur sunt Philosophorum opiniones in hac parte.

Argumēta ad probandum complexionē esse vnicā qualitatē. Primum. Sunt autem argumenta, quibus probatur, complexionem esse vnicam simplicē qualitatem primo. Ita se habent formæ substantiales elementorum ad formam substantialem mixti, sicut ipsorum qualitates ad mixti qualitatem, & complexionem, sed formis elementorum correspondet vnica simplex substantialis forma; ergo & ipsorum qualitatibus vnica simplex mixti qualitas.

2. Secundo. Si complexio esset temperies qualitatum, sequitur, quod consisteret in indiuisibili omnis enim proportio in indiuisibili consistit minimo ea immutato, tota ratio temperamenti mutatur. At hoc videtur falsum, cito enim res a proprio temperamento recederet, facilique causa dissolueretur, ac corrumperetur cuius oppositum experimur, aliquando enim res multum calefit, non tamen ob id temperies est, mutata.

Tertio. Sequitur etiam, quod multa contraria simul essent, & adæquate in eadem parte subiecti, hoc autem videtur falsum non enim contraria se mutuo patiuntur. Sequela patet, nam quęlibet pars temperata est. 3.

Quarto sequitur, quod accidens mutaret subiectum, si qualitas, quæ in elemento erat, postea in mixto maneat. 4.

Pro huius resolutione sit prima conclusio. Esse qualitates quasdam secūdas simplices formas distinctas à primis qualitatibus, ipsarumque effectus in mixto, nulli dubium est, non tamen sunt hę complexiones. Explico sunt in mixtis colores, sapores, & odores, virtutes quædam quæ non elementis insunt ex ipsorum tamen virtutibus in mixto causantur. At notum est, quod huiusmodi qualitates sunt distinctæ ab illis elementaribus quatuor, quas principes vocant, at non' sunt tales complexiones. Duo enim insunt complexioni. Alterum est, quod sit dispositio mixti forma antecedens, & in materia conseruans: huiusmodi qualitates potius sequuntur formam, ab ipsaque conseruantur. 1. Conclusio est quasdā qualitates secundas in mixto. Qualitates secūdæ non sunt cōplexiones. Quæ requirantur ad cōplexionem. Primum.

Alterum est, quod talis complexio efficiat effectus quatuor primarum qualitatum, at huiusmodi qualitates id non præstant non enim per se calefaciunt l. frigefaciunt humectant. l. exsiccant: quæ omnia complexio temperate facere debet. 2.

Secunda conclusio. Complexio non est vna simplex qualitas ab alijs per mutuā pugnam, & corruptionem relicta. 2. Conclusio. Nō est vna qualitas.

At conclusio probatur primo autoritate. Dicit Arist. 4. Meteor. c. 1. quod per putrefactionem calor soluitur à proprio humido, & tunc restat siccitas. Si igitur omnia ista vna simplex qualitas est, quomodo posset vnum dissolui ab alio. 1 Argumētū à testimonijs. Primum test.

Præterea. 2. de aīa, tex. 123. & 124 dicit, sensus cōsistere in harmonia qualitatum

tum, quæ læditur a vehementi sensibili & quod plantæ non sentiunt, quia calefiunt & frigefiunt, i. habent has qualitates extra modum debitum: sunt igitur istæ formaliter ibi.

2 Præterea .2. de partibus ea. 1. dicit compositionem primã esse ex quatuor qualitatibus: quæ ibi enarrat, & ipso viuenti dicit inesse, & similia testimonia sunt multa in Arist.

2. argum. a ratione. Probatur secũdo. In mixtione sunt aliquæ qualitates exedentes, vt diximus in textu: ergo non possunt corrumpi, vt producatur alia, nam non est vllum eorum m pens talium qualitatum, non enim sunt formæ elementorum, quia non sunt contrariæ illis, nec mixti forma, quia antecedunt hæ: nec aliæ debiliores qualitates, manent igitur qualitates.

Solu. quæ posset afferri. Quòd si dicas, corrumpi cum subiectis elementis: hoc non valet: primo, quia Auicenna non sic respondere poterit, qui ponit ibi manere formas. Præterea licet eor rumpantur, non ob id qualitates corrum puntur, vt probauimus alibi.

3 Probatur tertio: quia si qualitates illæ corrumpuntur, & formæ, tunc nullum esset producens talem qualitatem: ego enim peto, Cum producitur illa qualitas a quo producitur cum forma mixti? Nõ a qualitatibus, si non sunt, cum illa est: nam quod non est, non producit immediate. Non etiam a formis elementorum, quia vt ostendimus, non sunt tunc, cum illa qualitas est formæ mixti quod si sunt vt dicit Auic. non poterunt etiam producere, quia ipsæ non agunt, nisi per suas qualitates. Vide igitur, quomodo non sit agens proximum illius virtutis: manent ergo qualitates ipsæ, & considera argumentum hoc.

4 Probatur quarto. Temperamẽtum animalis mutatur secundum ætatem, pueri enim humidi & calidi sunt valde, senes sicci, & frigidi: ꝙ si vna simplex est qualitas temperamentum, sequitur, quod totũ dissoluitur, non enim aliter vna simplex qualitas mutari potest in alterũ, periret, igitur animal, & mixtum in tali mutatione; quod falsum apparet.

5 Probatur quinto, quia commune dictum est omnium Philosophorum, & Medicorũ constare cuncta hæc ex contrarijs, ob id ipso tempore resolui, & perire, ꝙ si vnica esset simplex qualitas mixti non ex contrarijs vtcrque constaret, nec in seipso principia corruptionis haberet.

6 Probatur sexto ex mutatione vnius mixti in aliud, in qua vnum aliud fit temperamẽtum, vt cum ex animali fit cadauer non videtur, a quo talis qualitas produci possit.

7 Præterea septimo, quia calor mixti est tangibilis, sicut elementi: intenditur etiã calore elementi: similiter aliæ qualitates sunt ergo eiusdem speciei, & ibi manent.

Tertia conclusio. Complexio est temperies quatuor primarum qualitatum. Hæc conclusio sequitur clare ex præcedẽti, ac propterea nõ alia ratione probatur. 3. Conclu. cõplexio est tpies. 4. primarum qualitatum.

Nota tamen, quòd tales qualitates, vt sub forma mixti sunt, habent firmitatẽ, & constantiam: non enim facili causa remouentur, imo accedente aliqua qualitate extrinseca vi formæ expellitur, ad pristinumq; se temperamentum reducit forma. Habẽt etiam hæ qualitates operationes alias adhuc tanquam mixti formæ instrumenta, quas in elementis non attingebant, vt alibi ostendetur.

Quarta cõclusio. Tales qualitates sunt eædem, quæ erant in elementis, refractæ tamen, & temperatæ. Et hoc est contra quartam sententiam, quam non impugnamus, eo quod satis diximus superius circa hoc: oportet igitur, vt argumenta soluamus. 4. Conclu. qualitates elementorum manent refractæ.

Ad 1. Ad primum nego similitudinem illam sat enim est, quòd sicut elementorum formis respondet vna forma mixti, ita qualitatibus respondeat illarum tẽperies: non tamen est opus, quod si vna simplex qualitas sicut illi est vna forma mixti, quia id non potest esse, nam forma produci potest a mixtione elementorum, & qualitatibus immediate: at qualitas illa non poterit, si tales qualitates corrumpi debeant deest enim proximum agens.

Ad 2. Ad secundũ dico, quod physicum temperamentum nõ consistit ita in indiuisibili, sicut mathematica proportio, sed aliquam latitudinem patitur.

Nota. Aduerte autẽ quod per excessum vnius qualitatis nõ statim dicitur nouum temperamentum, nisi sit fixum, & formæ conueniens.

Pati-

Patitur etiam latitudinem extēsiuam: non enim cum vna pars sit non temperata, ob id totius soluitur semper temperies.

Ad 3. Ad tertium non negamus, in gradu non summo contraria simul esse: quod ipsi fateri tenentur: dum enim nondum est mixtio perfecta, sed mutua pugna tūc simul sunt contraria: nec hoc est vllum impossibile, aut improbabile.

Ad 4. Ad quartum nota est solutio: nam accidentia immediate subiectantur in materia, vt alibi diximus: hæc autem nō mutatur: totum est aliud, & aliud, quod vocant subiectum denominationis.

Totius quæstionis summa. Ex omnibus his colligo elementa non manere secundum formas proprias: ac propterea non manere actu in mixto, manere autem secundum materias, & virtutes temperatas, & loco illarū formarum elementorum succedere formam mixti, virtutes illas eminenter complectentem, atque ita manere virtute, & potentia.

QVAESTIO XIX.

An mixtio sit possibilis.

QVamuis quæstio hæc ordine naturę primo loco tractanda esset, tamen ordine doctrinæ, quia pendet ex dictarum opinionum diuersitate, & quia communiter post alias disputatur, iudicium commune in hoc sequemur: tum etiam quia non admodum refert.

Sensus quæstionis. Sensus igitur quæstionis est: an elemēta possint coniungi ita, vt ex eis mixtum fiat: Sunt aūt argumenta in oppositum.

1. Argum. Primum, vt elementa ad mixtum conueniant opus est aliquo mouente, & trahente ipsa ad mixtionē sunt enim separata: queq; in suis locis: at nullū vř esse tale mouēs. Non. n. elemēta ipsa ex se possunt cōuenire; quia extra locum non tēdunt: ergo mixtio nō est possibilis naturaliter.

2. Secundum. Dato ꝙ conueniant, ad hoc non videtur posse fieri mixtio. In mixtione producitur noua substantia mixti distincta ab elementis, perfectiorque ipsis: at imperfectū non potest producere perfectius; ergo nec elemēta producent mixtum: non igitur mixtio potest esse.

3. Tertio Si mixtū esset, quælibet ipsius pars esset mixta: sed hoc videtur esse non posse absque corporū penetratione: hæc autem est impossibilis, ergo & mixtio. Quòd debeant esse cum penetratione, probatur. Sumo partem vnius elementi, quæ futura est pars mixti, si talis est mixta, ergo sunt in ea aliæ elementorum aliorum partes; ergo datur penetratio.

4. Quarto. Mixtio debet fieri per miscibilium diuisionem, sed talis fieri non pōt, ergo nec mixtio. Minor probatur. l. diuiduntur miscibilia in omnē suā partem. l. non primum est impossibile: si autem non: ergo in aliquas partes diuisio fit, non in alias. Cum vero non sit ratio, quare potius in has, aut in illas diuisio fiat, videtur, quòd nulla possit esse diuisio, & sic nec mixtio.

5. Quinto. Vt mixtio fiat necessarius est locus aliquis: at non videtur, quas possit esse cum enim vnus sit, vni elemento erit naturalis, alijs tribus erit violentus, erit igitur mixtio violentia: quod absurdum est.

6. Sexto. Elementa si miscentur, debent esse quatuor: at non videtur, quod alicubi possint trahi, & esse elementa quatuor: non ergo mixtio potest esse, antecedens probatur, quia si duo essent elementa, nō esset mixtio, quia. l. vnum est fortius, & tunc alterius corruptio, l. vtrunque est æquale, & neutrum aget, si autem sunt tria, tunc duo erunt symbola, & agent, & vincent tertium, debent ergo esse quatuor elementa. Hæc sunt argumenta, quæ difficultatem faciunt.

Attende autem, quòd si mixtio futura est, quinque sunt necessaria, mouens & coniungens ista elementa ad mixtionē, sunt enim in locis separatis. Præterea efficiens, & generās mixtum, modus etiam quo fiat mixtio: locus, in quo fiat miscibilia, quæ misceantur. Sed vno horum deficiente, non fit mixtio, ob id singula argumenta ex opposito tendunt cōtra vnum ex istis. Primum enim probat deesse mouens, secundum deesse efficiens, tertium & quartum nō esse modum, reliqua duo auferunt locum, & miscibilia. Quamobrem, vt hæc omnia soluantur, & elucidentur, hæc quinque ordine examinare oportet. 1. funda. quinq; sūt necessaria ad mixtionem.

Prius,

1 fundamentum. duas esse opin. 1.Opin. Prius tamen aduerte, quòd sunt duæ opiniones notandæ in hac parte, quæ mixtionem auferre videntur. Prima est quorundam, quam citat Hug. sen. fen. 1. doct. 2. cap. 1. Isti dicebant, elementa non esse in mixto verè, sed metaphoricè. Quia quando videmus in his, quæ mixta dicuntur, similes esse qualitates, quas in elementis experimur, ob id in talibus elementa esse dicimus, tamen verè non sunt.

Reijcitur 1. senten. Hæc opinio dimittitur modo, tanquã aliena, & contra communem sententiam omnium, cum non innitatur rationi vlli.

2.Opin. Altera opinio aliorum est, qui fatentur quidem esse in mixto elementa; dicunt tamen, quod nullum mixtum fit immediatè ex elementis, nisi ex alio mixto, sicut materia quidem in composito est, non tamen fieri potest aliquid ex ista materia, nisi præcesserit sub alia forma; ita nil fieri potest ex elementis puris, nisi sub alia mixti forma præcesserint.

Reijcitur 2. sentent. Hæc autem opinio non est tenenda, nam quamuis id frequens sit, vt fiant mixta ex alijs, quid tamen prohibet fieri posse aliquid immediatè ex elementis. Si enim est iste ordo necessarius, vt vnum ex alio fiat, cum non sit in infinitum processus, deuenire oportet ad aliquod, quod immediatè ex ipsis pendeat: nulli ergo sit dubium, ex elementis posse fieri tertium aliquod.

Authoris sententia. Quid sit mouens elementa ad mixtionẽ. Examinemur ergo, quod erit huiusmodi mouens. Respondet bene Alb. tracta. 6. cap 4 & lib. 20. de animalibus. tracta. 1. c. 8. vnde desumpsit S. Tho. in præsenti loco: quòd orbes cœlestes sunt primi motores elementorum ad mixtionem, quod etiam Arist. insinuauit. 1. Metheor. cap. 2. qui de his mixtis, quæ in regionibus inferioribus fiunt, volens tractare, statuit hoc velut principium, oportere elementa esse contigua orbibus superioribus, vt inde possent gubernari.

Duo sunt, quib. cœli mouere possunt elementa. Duo autem sunt, quibus præcipuè orbes mouere possunt elementa ad mixtionem. Alterum est calor, quo partes terræ subtiliores, quæ exhalationes dicuntur, sursum eleuantur, & ex aqua similiter vapores, vt notum est. Alterum est frigiditas, qua aer, & ignis densantur, & descendũt aliquo modo, & sic omnia conueniũt. aliquando & ex radiorum refractione in partibus quibusdam exhalationis ignis fit. Vide igitur, quo pacto non desit naturale mouens elementa ad mixtionem, & in vnum coniungens locum. De efficienti autem dicamus. Attende autem, ꝙ mixta sunt in duplici differentia, quædam animata, quædam inanimata. De animatis certum est, ꝙ vis sola elementorum non attingit productionem mixti huius, sed necessaria est vis, & calor cœlestis, vnde, quæ ex putrefactione generantur animalia, non absq; calore cœlesti generantur. Vnde calorem vinentium cœlestẽ vocat Arist. 2. genera. animalium. c. 3. Quid sit efficiẽs mixtionis, ac primo in mixtis animatis.

Adde inanimatis non ita certum est. Dico tamen, ꝙ secundum Arist. in omnibus opus est virtute cœlesti, ob id Solem cum causis particularibus agere omnia, docet; & cœlorum motus esse omnium causas. Similiter metalla virtuti stellarum tribuuntur, & hoc probabilius est, vt sit ista colligatio & nexus horum inferiorum cum superioribus. In mixtis inanimatis, quod sit efficiẽs mixtionis. 1.

Dico tamen, quod non est omnino improbabile, dicere, ꝙ aliquod mixtum solum elementorum virtute fieri possit, licèt enim singula per se imperfectiora sint coniuncta, tamen attingere possunt productionem alicuius perfectioris. 2.

De modo autem mixtionis differere oportet. Sunt autem iuxta sententias propositas tres modi, & authores plures, qui quidem conueniunt, ꝙ miscibilia vsque ad minima naturalia diuidantur, & singula minima sint, iuxta alterius miscibilis singula, & mutuo alterent, donec vna tertia resultet forma ipsius mixti. Tamen differunt: nam Auerroes dicit, ꝙ in singulis minimis sunt quatuor elementorum formæ, & qualitates refractæ, eo ꝙ singula minima ab alijs per mutationem recipiunt, tres elementorum formas, & alias qualitates, vt dum minimum ignis alteratur ab alijs recipit formas aliorum elementorum refractas, & sic quælibet pars mixti est mixta absque penetratione. Quis sit modus mixtionis, tres sentẽtiæ de modo mixtionis. 1. Auerr.

Auicenna autem admittit alterationẽ, sed in solis qualitatibus quatuor, donec, confundantur istæ quatuor qualitates, & fiat vna complexio, & insurgat mixti forma. 2. Auicen.

S. Tho. hoc loco idẽ dicit, hoc superaddẽs, ꝙ cum qualitatibus & recedũt ꝓpriæ 3. modo.

elementorum formæ. Omnes igitur non ponunt penetrationem in materijs, quia iuxta positæ sunt, & forma existẽs in vno minimo alterat alterum, donec adueniẽs ipsa mixti forma, vna fiat materia continua, & resultet quælibet pars mixta.

Idem dicunt alij, sed in hoc differunt, ꝙ dicunt, qualitates manere in esse refracto. Quod etiam asserit D. Thomas alijs locis supra citatis.

In mixtione nõ requirur diuisio vsq; ad minima.

Et hoc etiã nos dicimus, hoc vno ablato. Crediderim enim, ꝙ nõ est talis minimorum diuisio, sed ꝙ diuisio quidem fit, sed non est opus, vt fit vsque ad minima, sed vsq; ad paruas partes, nam licet minima non sint, possunt tamen se inuicem alterare, imò credo, ꝙ aliquæ sunt maiores, aliquæ minores, quia subiecta miscibilia non sunt semper vniformis, vt in æquales possint diuidi partes, est igitur quælibet pars mixta cũ in qualibet temperies quatuor qualitatũ firma, & mixti forma sint.

A quo fiat illa diuisio miscibiliũ.

Petes, a quo ista diuisio fiat. Dico, ꝙ miscibilia suo motu, quo vnum cum altero conuenit, & sua actione se diuidunt.

1\. Quare autem magis in his, quàm in illas partes diuisio fiat.

2\. Aliqui tribuunt inæqualitati, qua non vniformiter recipit cœlestem impressionem propter distantiam inæqualem.

3\. Tribui etiam potest alicui difformitati ipsarum partium. I in se, l. in ordine ad aliud miscibile.

De loco mixtionis.

Circa locum mixtionis, scito aliquãdo in aere, aliquando in aqua fieri, frequentius fiunt in terra, maior enim terræ portio in his inuenitur. Tamẽ difficultas est, quia videtur violenta mixtio. Quo aliqui soluunt, dicentes, quod habet aliquid violenti, puta motum elementorum extra locum propriũ, tamen qua parte mixti productio est, naturalis est, nam etiam illi motus naturales dici possunt, quatenus ab agenti vniuersali fiunt, & in mixti productionem tendunt, ad quod ipsa elementa ordinantur ex natura sua.

Qua sint miscibilia.

Duplex mixtio.

Quid requiratur ad primam mixtionem.

Superest vt quintũ examinemus. Attẽdeautem, ꝙ est duplex mixtio. Prima & secunda. Prima est, quæ immediatè ex ipsis fit elementis, secunda, quæ ex mixtis fit. Si de prima fiat sermo, dico, ꝙ non est opus, ꝙ semper formaliter cõueniant omnia elementa, sed sat est, ꝙ ipsorum virtutes. Fiunt enim in terra mixta, & nullus fortasse ignis est formaliter, est tamen calor, qui ipsius est virtus. Et hoc modo concessit bene. Scotus 2. senten. d. 15. q. vnica; ꝙ ex vno elemento fit mixtum aliquando, & hoc est argumentum, quod in mixto non sint elementa formaliter, sic enim in forma oportebat adesse, at intra aquas quomodo id fiet.

Quid requiratur ad secundam.

Si vero fiat mixtio secunda, tunc misci bilia mutuo agunt, & patiuntur, sed per qualitates primas.

Nota.

Nota tamen multum; ꝙ istæ qualitates alias virtutes, & effectus faciunt, cum mixta miscentur, quàm cum elementa; quia secunda mixtione sunt instrumenta formæ mixti, quæ nobilior est, quam forma elementi; ob id nobiliores facit effectus, sicut calor ignis, vt ab anima mouetur, nutritionis principium est, ꝙ notauit Hugo sen. 1. doctr. 3. cap. 1.

Ad arg.

Ex his omnibus patet solutio omnium argumentorum, & quæstionis elucidatio.

Tria sunt in mixtione.

Vnum tamen nota, ꝙ in mixtione tria sunt, & diuisio miscibilium, partiumq; cõtiguatio, & mutua alteratio, & tandem acquisitio formæ mixti, partiumque, ac materiarum continuatio. Mixtio propriè hoc tertium est, quamuis aliquando alterationem etiam includat. Atque hæc satis de libri prioris huius enarratione.

Finis Primi Libri.

IN LIBRVM SECVNDVM
De Generatione, & Corruptione.
CAPVT PRIMVM.

De mixtione igitur, & tactu. Tex. 1.

Intentio Arist.

NTENDIT modo Aristo. & elementis sermonē facere: quãuis enim in libro tertio, & quarto de Cœlo, etiam de elementi disputauerit: id tamē non eadem cautione factum est, vt dicit Auerro. 3 Cœli. com. 1.

Qua ratione agat hic de elementis & 2. ac 3. de cœlo.

Elementa enim possunt bifariã cõsiderari: & vt vniuersi partes, corporaq; simplicia ad locum mobilia sunt, & vt generabilia, corruptibilia, corruptionis, generationisque causæ alijs omnibus sunt. Primo modo ad libros de cœlo spectant; modo vero posteriore ipsorum est consideratio præsens.

Epilogus eorũ quæ tradita sũt in 1. lib.

De ipsorum igitur primò generatione tractaturus, suam intentionem Arist. proponit: vt autem sermonem cum præcedẽtibus continuet, epilogum eorum, quæ dicta sunt, facit, incipiens ab his, quæ vltimo loco tractauerat. Dictum igitur est de mixtione, tactu, actione, & passione: dictum etiam est de Generatione, & Corruptione simplici, i. substantiali: de hac autem tria dicta sunt, quomodo est puta per mutationem totius in totum, nullo sensibili manente: præterea cuius est; est enim entis in potentia: præterea propter quam causam, scilicet propter materiam, dictum etiam est similiter de alteratione: & de hac duo: Alterum, quid est alterari: alterum, in quo differat vnumquodque idest, quomodo differat à generatione.

Continuatio, secundi libri cũ primo.

Continuat statim sermonem, vt post ista tractentur vocata elementa i. fiat disputatio de elementis; quæ communiter elementa vocari solent. Subdit rationem, quare de his oporteat considerari: quia, inquit, talia sunt causæ generationis, & corruptionis omnium aliorũ corporum naturalium: in qua ratione explicatur causa, & ratio formalis huius considerationis elementorum, vt diximus in principio.

Et nota, quòd non solũ ista verba sunt ratio, propter quã tractari debeat de elementis, sed etiam est principium quoddam tractationis, puta, quod elementa sint causa generationis, & corruptionis corporum naturalium. Nota.

Horum autem subiectum materiam hi quidem. Tex. 2.

Elementa esse principia corporum.

ELEMENTA principia esse corporum aliorũ sensibilium generationis, & corruptionis ostẽdit ex Antiquorũ sententia: quia ipsa ponebant. Fuerũt enim quatuor sententiæ. Quidam enim vnũ principium elementũ ponebant, s. ignem, aut aerẽ, aut corpus mediũ distinctũ ab vtroque: alij duo posuerunt: alij tria: alij quatuor ipsa elementa, vt Emped. Hi autem omnes principia ponebant ipsa elemẽta, sed diuerso modo. Qui enim plura dicebant, hi ipsorum congregatione. l. separatione res corrumpi. l. generari dicebant: qui vero vnum, hi non congregatione, l. disgregatione ipsorum, cum vnum esset, sed ipsius elementi alteratione, puta densatione. l. rarefactione dicebant res fieri, aut corrumpi: omnes tamen elementa principia aliorum generationis, & corruptionis ponebant. Snīa antiquorũ.

Quod igitur prima principia, & elementa. Tex. 3.

Elementa sunt aliorũ corporũ prima principia.

COLLIGIT conclusionẽ ex præcedentibus, ꝙ manifestum est, elemẽta verè dici aliorum corporũ prima principia, siue per congregationem, vt dicunt ponentes plura, siue per alterationẽ, vt dicũt ponẽtes vnũ. Statim volẽs cõstituere ista ele

menta non absolute ipsa esse prima principia, sed adhuc habere principium prius reprehendit duas snias. Altera est illorum quos superius dixit, ponere vnum sensibile corpus separatum, & distinctum ab elementis quatuor, ex quo ipsa fierent; quod corpus vocat infinitum. i. determinatum, quia ponebant separatum, & distinctum ab alijs. Hos reprehendit, quia in hoc errabant, quod principium elementorum faciebant corpus actu, & sensibile: tale enim debet esse aut calidum, aut frigidum, aut aliud tale, & sic coincidit cum vno ex elementis, aliter nō esset sensibile. Oportebat tale ponere, vt non esset actu sensibile corpus, se potentia, vt fecit Aristoteles, & Plato.

Duæ sententiæ reprehēduntur.

Vt autem in Timæo scriptum est. Tex. 4.

Altera sententia.

ALTERA sententia, quā reprehendit est Platonis, qui materiam quidem posuit elementorum, & actu incorpoream: at in quatuor taxatur ab Aristo. Primò, quòd non explicuerit, an tale principium sit separabile ab elementis: an sit necessario coniunctum cum illis.

Quatuor errata secundæ sententiæ.

2 Secundo, quia nō vtitur hoc principio in suis disputationibus, sed dixit materiā esse priorem ipsis elementis, ex ipsaque esse, sicut opera artificialia ex auro, quod prius est operibus: tamen postea non amplius recurrit ad ipsam, ac si non esset.

3 Tertiò etiam in hoc reprehenditur, φ aurum prædicari verissimè dr de ipsis operibus, vt statua est aurum, ita etiā materia de elementis; at aurum non hoc modo dicitur de statua. s. statua est aurū, sed aurea: subiectum enim alterationis prædicatur, vt corpus est album, i. album est corpus: at quod generatur, non sumit à materia appellationem; rationem huius docet Arist. 7. Metaph. tex. 26. quia cum subiecti sit mutatio aliqua, tunc non absolutè prædicatur, sed denominatiuè: cum aurum sit statua, præcedit quædam auri mutatio: excauantur enim partes aliquæ, ob id statua aurea dicitur: Similiter homo terreus, quia terra mutatur: materia etiam præcedit priuationem, & alteram contrariam formam, non igitur tales propositiones concedi illo modo habent.

Sed elementis existentibus. Tex. 5.

REPREHENDITVR quarto Plato: quia vr, materiam facere superficiem: quod est impossibile. Et ratio est, quia elementa ipsa, quæ sunt solida corpora, resoluit vltimo vsq; in superficies: at materia id est, in quod vltimò corpus resolui debet: videtur igitur posuisse, materiam esse superficiem. 4

Reprehensio aūt huc tendit, φ cum posuisset materiā primum principiū elemētorū, debuisset elemēta in ipsam resoluere, & nō in superficies: & sic nō vtit prin cipio, qd posuit, vt superius expositū est.

Nos autem dicimus aliquam materiam. Tex. 6.

SVAM modo sententiam explicat de elementorū principio. Dicit, quod principium est materia ipsa, & non corpus aliquod actu: at ista materia non est actu separata, i. separabilis ab omni forma; sed semper est cum contrarietate. i. cum formis, & qualitatibus oppositis, de quo dixit se alibi dixisse ca. 3. & 4. de Cœlo exactius i. latius.

Sententia Aristo. de principijs elementorū non esse corpus actu, sed materiā.

Sed tamen quoniā & hoc modo sunt.

Cum dixisset, elementa habere principium. s. materiam inseparabilem à cōtrarietate dicit, quòd de ipsis elementis sic oportet loqui, & tractate, vt non ipsa principia prima existimemus, ab ipsisque statim incipiamus; sed primum constituamus esse vnum primum principium ipsorum, actu inseparabile à qualitatibus, & formis contrarijs.

Aliquod esse principiū elemētorum inseparabile ab eorum formis, & qualitatibus contrarijs.

Ostendit autē obiter: quod sit materia distincta à cōtrarijs, quia vnum cōtrariū nō subijcitur alteri, vt calor frigiditati. i. è contra, sed vnum tertium opus est esse quod vtraq; subijciatur: vnde colligit, quod materia est primū principiū, cū ipsis subijciatur contrarijs. Materiam vocat, quod est in potentia sensibile corpus post

Materia est distincta a contrarijs, & eis subijcitur & est potētia sensibile corpus & elementorum principiū.

post materiam secundum locum obtinet ipsa contraria, puta calor, frigiditas, & reliquæ: post has sunt ipsa elementa.

Nota qd elementa sunt principia corporum.

Vide igitur, q elementa sunt quidem principia aliorum corporum, sed tertio loco nam materia, & contrarietas sunt principia priora. Et attende, quod loquitur de principijs non solum essentialibus, sed etiam productiuis, quales sunt qualitates. Vnde non mihi placet Philop. qui per qualitates hic vult intelligi ipsas elementorum formas, non enim hoc est necessarium; sed prorsus ipsa accidentia intelliguntur, quod si in secundo loco ponuntur; id est, quia sunt dispositiones antecedentes, & disponentes materiam ad elementa ipsa, & sunt etiam ipsorum elementorum productiuæ, & causa.

Incipit agere de qualitatibus secundo loco non meratis, relicta materia, de qua ante dictū est.

Aduerte etiam, quod cum secundo loco qualitates numerasset, ab ipsis incipit disputare, omissa materia. de qua dictum est iam, est enim ipsa omnibus communis.

Ideo autem docuit, elementa principia habere, vt á talibus inciperet principijs, & causis proprijs ipsorum, quæ formæ, & ipsorum qualitates sunt, vt patebit sequētibus textibus.

Hæc.n.transmutatur in se inuicem.

Qualitates secūdo loco esse principia corporum.

Ostendit, vt exponit Philop. q secundo loco sint principia qualitates, & non ipsa elementa. Ratio autem potest ista esse: Quod minus transmutatur, magis est principium transmutationis, at minus transmutantur ipsæ contrariæ formæ, quam elementa, non enim vnum contrarium transmutatur, & fit alterum, vnum autem elementum mutatur in alterum, ergo maiorem rationem principij obtinent qualitates, & formæ.

Reprehendit Emp.

Reprehendit Empedoclem: quia dixit, elementa non mutari inuicem, dicens, quod nisi essent mutabilia inuicem elementa, non esset alteratio, alteratio enim in mutationes tendit.

Ordo & modus disputationis seruandus.

Colligit ex hoc ordinē, quòd ab his incipere oportet, & determinare, quot, & qualia sint principia, vt corporis principia sunt, & hoc ratione ostēdere, nō sicut alij qui dicunt, sed non probant, quare hæ qualitates sint principia, & non aliæ, quare tot, & non plures, nos vero ratione ostendemus.

Dubium.

Dubitabitis, quare potius ignis dicitur transmutari in aquam, quam calor in frigiditatem.

Solutio.

Dico, quod nihil caloris fit frigiditas aliquid tamen ignis, scilicet materia fit aqua, vt notum est.

CAPVT SECVNDVM.

Quoniam igitur quærimus sensibilis corporis. Tex. 7.

Discursus a quo inuestigat qualitates.

EGREGIA methodo inquirit, quæ, & quot sint qualitates, quæ principia sunt corporum sensibilium. Primò enim constituit, qd debet esse corpus hoc cuius prīcipia quærimus: ponitq; ipsum esse tangibile, vnde cum dicitur, hic quæri principia corporis sensibilis, intelliget tangibile.

Dubium quale sit corpus cuius principia quæri mus.

Sed dices. Quare huius, & non alterius sensibilis est sermo.

Solutio.

Dico, quia est vniuersalius reliquis omnibus, ipsaq; comprehendit, nam omne odorabile est tangibile, nō autē ē contra, similiter omne visibile corruptibile, & omne gustabile, ac odorabile, nō ē cōtra.

Cur quæritur principia corpora tangibilium.

Et ratio est: quia aliorū sensuum obiecta sunt mixta tantum, at tangibilia sunt mixta, & elemēta, ob hoc quærimus principia tangibilis, quæ enim fuerunt huius principia, vniuersaliter erunt principia corporis sensibilis.

Quomodo cognoscamus principia corporis tangibilis quatenus talia.

Constituit secūdò Aristo. quomodo dignoscemus principia tangibilis corporis, vt tangibile est, docetq; regulam esse sensum tactus, qualitates.n.quas tactus dignoscit, insunt corpori, vt tangibile est. ex quo infert, quod aliorum omniū sensuum qualitates non faciunt principia, & formas sensibili corpori, sed solum cōtraria tāgibilia. Excludēda ergo sunt ab hac ratione contraria aliorum sensuum, vt albedo, nigredo, dulcedo, amaritudo, & aliæ huiusmodi.

Occurrit obiectioni.

Statim respondet obiectioni. Posset dicere quis. Visus est prior tactu, ergo eius obiectum prius est obiecto tactus: & sic sunt colores qualitates primæ. Respō. quòd licet ita sit; quòd visus sit prior, & color, tamen non insunt colores corpori, vt est tangibile, tunc enim essent primæ causæ, & principia; nil ergo prohibet alia

alia ratione esse colores natura priores.

Nota quo modo visusē prior. Nota, quod hic dicitur visus prior nobilitate, & obiectum prius vniuersalitate: quia videmus astra, quæ non possunt tāgi: & ex hac parte vniuersalius,& prius est visibile: tamen sub ratione tangibiliū minus est vniuersale: quia multa sunt tāgibilia,quæ non sunt visibilia, vt elementa. Præterea, tactus inest omnibus animalibus,non autem visus,quia illa est necessarius: & hac ratione prior est etiam tactus,est enim vniuersalior.

Ipsorum autem tangibilium diuidendum. Tex. 8.

Cvm qualitates tangibiles principia esse sensibilis corporis dixisset, constituit tertiò diuisionem omnium: nam quæ absolute inter has fuerint primæ, erunt principia sensibilis corporis.

Septē contrarietates quas percipit sensus tactus. Ponit ergo septem contrarietates circa tactum, ex quibus duas primas omniū probat,quia ad ipsas reliquæ reducuntur, atque eas,vt principium sensibilium corporum collocat. Circa has igitur contrarietates tactus versatur, circa calidum, & frigidum, siccum,& humidum, graue, & leue, durum, & molle, lubricum, & aridum,asperum,& lene,crassum,& tenue.

Quæ qualitates sint reijciendæ a numero primarū tāgibiliū. Ex his omnibus duas primas sumit, alias reijcit Primò autem reijcit grauitatem, & leuitatem: quia non sunt mutuo actiua,& passiua,nec alterant aliquid nec alterantur: at qualitates corporum sensibilium oportet,vt sint actiuæ l passiuæ,& sermo est de alteratione: si enim non essent tales, non essent corporum principia: corpora enim per qualitates se mutuò alterare,& miscere debent.

Calidum autē & frigidum & siccum.

4 primæ qualitates calidum, frigi. humidū, & siccum. Ex ratione præcedēti colligit,hæc quatuor contraria calidum, & frigidum, siccum & humidū, esse posse principia corporum: quia actiua, & passiua sunt: duo enim priora sunt actiua, & duo vero posteriora, passiua: quod ex definitionibus

Describūtur 4 primæ qualitates. ipsorum probat.

Calidum enim est congregans homogenea, & similaria; vt patet in auro puro igni imposito: tunc enim partes auri coniunguntur ex parte vna, partes terræ ex altera parte.

Notat autem, quod si calor disgregat res diuersas est, quia dum congregat res similares, separat illas à dissimilaribus; ob id disgregate dicitur æterogenea. Calor.

Frigidum autem est congregans dissimilaria; vt apparet in gelu, vbi lapides,paleæ,& alia simul cōiungi accidit, sunt ergo ista actiua,nam congregare, agere est. Frigus.

Humidum autem, quod interminabile est. Tex. 9.

Ex descriptionibus humidi ostendit, similiter & sicci,ipsa esse passiua. Humidum enim est, quod suo termino interminabile est, facile autem alieno terminatur;vt patet in aqua, hæc enim spargitur statim, nec facilè terminum ex se retinet,quem facilè capit à continente,adaptator enim figuræ vasis. Humidū.

Siccum autem è contra, suo termino facile terminatur; alieno verò difficilè, vt notum est igitur vtrumque passiuum, esse enim terminabile. l. interminabile, passionem notat. Siccum.

Tenue autem, & crassum & lubricum. Tex. 10.

Cvm ostendisset,illa quatuor contraria,esse actiua, & passiua; nunc probat,φ omnia alia ad ipsa reducantur, ex priori enim patet esse principia, ex posteriori autem probatur, illa sola esse principia, & non alias tangibiles qualitates. Conatur ergo reducere illas alias ad has quatuor,reducitque primò tenue, & crassum ad siccum, & humidum. Oēs qualitates actiuæ ad has omnes reducuntur.

Primò quidē tenue ad humidū tali ratione. Et nota,quod ratio est Syllogimus cū prosyllogismo. i. ponit maiorem cum sua probatione,minorem rursus cum sua probatione,propter quod syllogismus videtur obscurus, sed dilucidè iste est. Esse repletiuum est; proprium ipsius humidi: omne tenue repletiuum est; ergo est humidum. Vel clarius; Omne repletiuū est humidum, tenue est repletiuum, ergo tenue humidum est. Tenue, & crassum. Nota. Ratio.

Maiorem

Quid sit repletiuum. Maiorem probat. Facile terminabile ab alio, & sequitur tangens. i. adaptat se & vni cum tangente, est humidum, at illud est repletiuum; ergo hoc est humidum. Nota, quod illud dicitur repletiuũ, quod se imbibit cum altero, & velut cum altero se penetrat; sicut aqua terræ infusa, & oleum cum vestibus, & alia similia. Probat minorem, quod tenue sit repletiuum, quia est subtilium partium, & minimarũ. i. facile in minutissimas diuidi potest particulas, & sic totum potest tangere totum. i. diffundere se per partes minimas alterius, & velut illas penetrare. Reducitur ergo tenue ad humidum, vt particulare ad vniuersale, quòd si hoc ad humidum, suum oppositum reducetur ad siccum, vt enim contrarium vnum cum vno, ita alterum cum altero.

Rursus autem lubricum quidem.
Tex. 11. & 12.

Lubricum & aridum. REDVCIT alia duo contraria, puta lubricum & aridum, ad humidum, & siccum. Primò lubricum ad humidum, quia lubricum est quoddam humidũ, est enim humidum aliquid passum, i. humidum commixtum cum subtili terreo, ex quo prouenit, quod sit tenax, & vnctuosum, sicut oleum, & similia.

Eius autem oppositum, puta aridum ad siccum spectat eadẽ ratione, est enim quoddam siccum, id est valde siccum, & quod tali humido vnctuoso est priuatum, quod fit ex eo, quia calor extraneus resoluit humidum, & reliquas partes constringit frigiditas, & congelatum fit.

Amplius molle quidem humidi.
Tex. 13.

Molle, & durum. ALIA etiam duo reducit, scilicet molle ad humidum, durum autem ad siccũ. Probat de molli, quia molle est quoddam humidum, quod in seipsum cedit, & non obsistit.

Nota duplex humidum. Aduerte ex 4. Metheor. cap 4. esse duplex humidum, quorum vnum cedit alteri corpori, sed illud tale circunstat, vt aqua, si lignum mittens in eam, cedit, sed cedens ambit lignum, eiusque terminis se commensurat, & hoc non est molle.

Alterum est, quod cedit quidem, sed suo se termino continet, nec circundat corpus, vt cera blanda, & alia, quæ humidum habent aliquanto consistens, hoc humidum molle dicitur. 2.

Hoc est igitur, quod hic dicitur, cedere in se ipsum, & non obsistere, & circundare. Est igitur omne molle humidum, non autem omne humidum molle. Nota.

Reducitur ergo molle ad humidum, durum autem est siccum quoddam, est enim congelatum. i. tali humido priuatum, hoc enim vocabulum multiplex est, & varijs opponitur ex nominum propriorum defectu.

Dicuntur autem siccum, & humidum.
Tex. 14.

SICCVM, & humidum multipliciter dicuntur, nec in quacunque significatione sumuntur, cum dicuntur esse primas qualitates; ob id Aristoteles ipsa distinguit, aliasq; significationes ad vnam primam reducit. Multi modi humidi & sicci.

Aduerte autem, vt intelligas textum, quod tripliciter dicitur aliquid humidũ. Vno modo nõ propria humiditate, id est, ipsi inhærente, sed humiditate alterius corporis ipsi coniuncti, & hoc dupliciter contingit. Vno modo, cum fit in sola superficie exteriori, vt cum aqua superfunditur lapidi, & hoc dicitur humidũ seu roratum. Altero modo, cum talis coniunctio etiam fit in profundo, vt cum aqua imbibitur terræ, tunc terra dicitur hoc secundo modo humida, quod humidum dicitur irrigatum. Tertiò aliquid est verè humidum, quod propria, ac inhærente sibi humiditate humidum est, vt aqua, & alia. Humidũ. 1. modo. 2. modo. 3. modo.

Siccum etiam tot modis dicitur, nam cuique humido suum siccum opponitur per priuationem tali humiditatis. Vult ergo Aristoteles, quod humida duo ad tertium reducantur, quod vocat primum, & sicca etiam duo ad primum, & sic vnũ est primum siccũ, vnũ primũ humidum. Siccũ tribus modis. Oia reducuntur ad vnũ i humidum, & primũ siccum. Tertius ex positiuo.

In textu igitur probat, siccum, & humidum esse multiplicia tali ratione, quia sicco opponitur humidum, & humido oppo-

opponuntur humidum & irrigatum: vtraque ergo sunt multiplicia: quia regula est Topica; Cui multa opponuntur, ipsum est multiplex. Statim tamen dicit, quod hæc reducuntur ad primum humidum, & primum siccum & facit rationem hāc: humidū, & irrigatum, quibus siccum opponitur, reducuntur ad primum humidum; ergo etiam siccum illis oppositum ad primum siccum.

Nota. Et nota, quod est defectus vocabuli: nam duplex est siccum correspondens duplici humido.

Rursus autem humidum, & congelatum. Tex. 15.

Quid sit 1. humidum, & 1. siccum. OSTENDIT hoc primum humidum & primum siccum, dicitque humidum primum habere propriam humiditatem in profundo; siccum autem, quod hac priuatur, diciturque siccum coagulatum, & hoc erit primum.

4. genus humidi, & sicci secundum aliā expōnem. Quamuis est alia expositio, quæ mihi magis placet, vt ponat aliud quartum humidum, & siccum, ita, vt humidum hoc sit, quod mixtum est, habet autem humidum proprium, vt multa mixta humida, & hoc reducitur ad primum, id est, ad simplex, quod est humidum primum: Similiter siccum in mixto dicitur coagulatum, & hoc reducitur ad siccum simplex, & elementare: sic igitur omnia tangibilia contraria reducuntur ad illa quatuor.

Dubium. Dices, Quare nihil dicit de aspero, & lenē? Dico, quod notum est esse dura, & super addere partium situm.

Solutio. Asperum enim est durum, habens partes prominentes, & inæquales: lene autem durum, habens parte æqualiter prominentes.

Conclusio Concludit quatuor esse primas qualitates, ad quas reliquæ reducuntur, ipsæ tamen non ad alias: non enim reducitur calor ad humidum, nec ad siccum, nec similiter reducitur frigidum ad illa duo, nec econtra.

QVÆSTIO PRIMA.

An quatuor qualitates sint elementorum formæ substantiales.

QVamuis elementis singulis, vt dicetur inferius, duæ insint qualitates primæ, tamen in vna est, quæ præcipue inest, & ei appropriatur, vt igni calor, aeri humiditas, aquæ frigiditas, terræ siccitas: & de his difficultas est. An quæque sit suo elemento substantialis forma.

Et videtur quod sic, Primo ex Arist. tex. 7. vbi has, principia, & formas corporum dicit esse: non ergo sunt accidentia: nam accidens non est principium substantiæ. 1 Argumentum.

Secundo. Differentia est substantia rei, cuius est differentia: at tales qualitates sunt elementorum differentiæ, ergo sunt ipsorum substantiæ, & formæ. Consequētia est certa cum maiori: minor probatur ex Arist. hoc libro tex. 24. vbi differentias vocat has elementorum. Præterea ratione; quia per qualitates has mutuo differunt elementa. 2.

Tertio; Elementa secundum se sunt cōtraria: & non habent cōtrarietatem aliā, nisi in his qualitatibus; ergo istæ sunt ipsorum formæ, & per eas constituuntur. Maior est Arist. hoc libro. tex. 49. minor, & consequentia per se patent. 3.

Quartò: Ea est forma, qua ablata, etiā res illa aufertur: at ablatis hisce qualitatibus auferuntur elementa ipsa; ergo sunt ipsorum formæ. 4.

Tandem quinto: Id, quo aliquid producit, est forma: at elementa hisce qualitatibus producunt sibi similia; ergo sunt ipsorum formæ: si enim essent accidentia, etenim cum per illas producant substantiam; imperfectum produceret perfectum: quod videtur fieri non posse. 5.

1. sententia Alexan. In hac difficultate est sententia, & opinio, quam sæpe Auerroes tribuit Alexandro: & videtur Alexander hoc sentire lib. de sen. c. 4. de odore, etiam est cuiusdā Nicolai, vt citat Conciliator, differentia 13. Hi asserunt qualitates has esse formas substantiales elementorum, ita, vt non sit alia forma substantialis ignis; nisi calor, & reliquorum sua qualitas. Huius opinionis argumenta sunt facta in principio. Iandunus autem 4. Physic. quæst. 4. non credit Alexandrum fuisse huius sententiæ.

Sed cuiusq; sit, illa est absurda, & non est tenenda, ponitur opposita conclusio. Qualitates hæ non formæ substantiales 1. Conclu. cōtra primam sententiam.

tiales

tiales elementorum, sed virtutes, & passiones ipsarum sunt superadditæ formis.

1. Ratio. Probatur primo argumento, quòd tacit Auer. 8. Meta. cõm 8. contra istam sententiam. Quod vni est substantia, nulli potest accidẽs esse: at istæ qualitates sunt substantiæ elementorum ergo nulli possunt esse accidentia. At cõstat esse accidentia in mixtis, & similiter in ipsismet: siccitas enim non est substantia ignis, cum sit calor, ergo non possunt esse substantiæ. Maior est Arist. 1. Physic. tex. 17.

Nota. Et aduerte, ꝙ loquimur de accidenti, quod diuiditur in predicamenta nouem, quod aliqui vocant nominale, nam si sit sermo de accidenti verbali. i. de prædicato, quod est extra rei naturam potest aliquid esse accidens, & substantia. Homo enim dicitur accidere animali quia non est de essentia animalis, quòd sit homo, at homo substantia est.

2. Ratio. Secundo. Substantia non est per se sensibilis, sed per accidens, sensus enim accidentium sunt primo perceptiui, at tales qualitates per se primo a tactu percipiuntur, ergo non sunt substantiæ.

3. Præterea tertio. Formæ substantiales non suscipiunt magis, & minus, tales qualitates suscipiunt, vt notum est, non ergo sunt substantiæ.

4. Præterea quarto. Substantia non immediatè est operatiua; at tales qualitates immediatè operantur: nõ ergo sunt substantiæ. Maior est Aristotelis, in prædicamento enim qualitatis constituit principia proxima operationum, vocatq; potentias. l. impotẽtias. Præterea de sen. & sensib. cap 4 dicit, quod ignis, & ista elementa non sunt actiua, & passiua, nisi vt contrarietatẽ habent: Vbi ostẽdit ipsum ignẽ, l. aquam non consistere in contrarietate. Et nulli dubium est, esse talẽ sententiam contra Aristotelem, at quòd ideo abijciatur, argumenta tamen soluamus.

Ad 1. Ad primum dico, quod Aristoteles vocat istas qualitates principia non essentialia, sed dispositiua, & productiua elementorum, vt in textu exposuimus.

2. At secundum respondet Auerroes. 5. Physic. cõm. 10. & Conciliator differ. 3. quòd sæpe differentiæ rerũ occultæ sunt, at accidentia illis maxime coniuncta pro ipsis sumuntur, tanquam per ipsas formæ inducentur, & hac ratione Aristoteles has vocat differentias elementorum, sed non sunt primæ differentiæ, sed secundæ, & accidentales, primas tamen indicant.

Ad 3. Ad tertium dico, quod elementa in sua substantia non sunt contraria, sicut nec aliæ substantiæ inter se, sed ratione suarum qualitatum. Et confirmo ex eodem textu. Postquam Aristoteles dixit, elementa esse contraria; statim declarauit, dicens, Prout contingit substantiam substantiæ contrariam esse, ac si dixisset, Illa contrarietas est in elementis, quæ substantijs permissa est, scilicet secundum suas qualitates. Et clare hoc dixit hoc libro tex. 22. vbi dicit, hæc esse contraria, quia passiones habent contrarias.

Obiectio. Dices: Causæ contrariorum contrariæ sunt: si igitur passiones contrariæ sunt, & formæ, quæ sunt ipsarum causæ. Dico, quòd illa maior, si in omni genere

Solutio. causæ intelligatur; amplificari debet, vt sit sensus, Causæ contrariorum aut sunt contrariæ, aut diuersæ. Vel causæ contrariorum sunt contrariæ: vt patet re vera formaliter.

Ad 4. Ad quartum respondet Auerroes. 8. Metaph. cõm. 5. quòd illud, quo primo ablato, aufertur res, est quidem forma, non tamen id, quo ablato non primo, aufertur res. Explico. Absciso, & ablato capite moritur homo, non tamen caput est forma, quia ipsius ablato non aufert primo hominem, nisi anima, quam aufert capitis abscisio. Ita ablato calore aufertur ignis nõ primo, sed quia calor ablatus aufert ipsam formam. Hoc idem dicitur de alijs elemẽtorum qualitatibus. & prima in gradu remisso bene aufertur calor manente forma, & frigiditas, & c. in alijs elementis.

Ad 5. Ad quintum dico, quod cum agit aliquid est agens principale, puta suppositũ & instrumenta duo, vnum principale, & id est forma substantialis, & instrumentum secundarium. s. qualitas, & potentia, seu virtus, assimilatur nautæ, qui manu, & temone mouet.

Nota qd sit agens princip. in actione.

Dico igitur, quòd non id, quod immediate agens agit, est forma substantialis: sed hoc est instrumentum principale,

qualitas verò est instrumentum secundarium.

Nec inconueniens est, quòd imperfectius producat actione instrumentaria perfectum, si agit in virtute perfecti agentis, vt alibi dictum est. Et de hoc præsenti quæsiti sufficiat.

QVAESTIO SECVNDA.

An sint tantum quatuor primæ qualitates.

Duplex difficultas in hac quæstione.

SENSVS quæstionis notus est. Aristo. enim quatuor tangibiles qualitates primas constituit, calorem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem. Difficultas igitur est duplex. An sit aliqua alia præter has: vel an aliqua ex his superfluò cõstituatur. Vtroq; enim modo probabitur, non esse tantum quatuor qualitates. Est igitur argum. primũ. Motus est causa alterationis: & tamen motus non est qualitas reducibilis ad illas quatuor ergo aliquod est aliud accidens principium primum operationis. Consequentia videtur certa. Loquor autem de motu locali. Maior probatur primò ex.2.Cœli.tex.42.vbi dicitur, quòd motus est aptus calefacere lapides, & ignire ferrum.

1. Argum.

2 Præterea. Sect. 5. problem. q. 34 dicitur quòd flatus refrigerat feruentes ollas, & aer motus infrigidat: ob idq; minus calefieri, qui ad Solem deambulãt, quàm qui stant: illi enim excitant spiritum, & ventum, qui infrigidat: ergo motus alteratiuus est: calefacit enim, & frigefacit.

Præterea secundo: Lux est qualitas prima: imò prior illis quatuor: hæc enim cœlestis est: At lux alterat corpora ista: calefacit namque, & aliquando generat ignem; sunt ergo aliæ præter illas qualitates.

3 Tertio. Sunt etiam virtutes in rebus hisce alteratiuæ, vt patet in herbis, lapidibus, & alijs, quæ non ex elementis posse prouenire videntur, sed ex cœlis, sunt igitur aliæ primæ qualitates.

4 Quartò. Videtur diminutus Aristo. in probandis his qualitatibus. Non enim meminit rari, & densi, quæ quidem contraria sunt circa tactum.

5 Præterea quinto. Ex alia parte videtur esse pauciores: nam calor, & frigiditas faciunt, quòd aliæ duæ faciunt: ergo superfluunt, siccitas, & humiditas. Consequentia videtur bonã: sed probatur antecedens ex Arist. 4. Metheor in principio, vbi dicit, quòd calor, & frigus exsiccant, & humectant, & indurant, atque mollificant, qui effectus sunt aliarum duarum qualitatum.

Præterea sexto. In vno genere vnũ est primũ: ergo in genere qualitatis vna tantum erit prima: non igitur sunt quatuor. 6

Huius difficultatis elucidatio tota pendet ex intelligentia eorum, quæ Arist. dicit circa has qualitates: ob id hoc primũ est explicandum. Ex quibus pendeat tota difficultas.

Aduerte igitur, quòd Aristo. inquirit principia, & qualitates, quæ sint primæ causæ cuiusq; transmutationis sensibilis: tales autem qualitates debeterat habere quatuor conditiones. Prima est, quòd essent vniuersales i. quòd essent tales, vt essent causæ cuiusq; sensibilis mutationis, & non huius essent, alterius non. 1. fundãm principia quæ inquirat Aristo. 1. conditiones. 4. qualitatum. 1

Secunda est, quòd essent simplices. i. primæ, quæ non dependeret ex alijs: iam enim non essent vniuersales causæ, si ex aliorum antecedentium mutatione dependerent. 2

Tertia, quòd essent actiua vera actione. s. alteratiua, & corruptiua: aliter enim nõ essent causæ trãsmutationis substãtię. 3

Quarta, quòd sint mutuo actiuæ, & passiuæ, i. agant cum contrarietate: sic enim poterunt mixti causa esse, nisi enim repassiuæ essent, tũc corpora per illas qualitates in mixtionẽ venire non possent, & sic non essent causæ mixtorum mutationis, debent ergo agere cum contrarietate. 4

Arist. igitur ad indagandas tales qualitates optima vsus est methodo, obseruauit. n qualitates mutuo actiuas, & passiuas sensibiles, reduxitq; illas ad corpus tangibile, vt tangibile est, nam quæ fuerint causa talis corporis, erunt vniuersales causæ transmutationis omnium sensibilium, nam reliqua omnia tangibilia sunt, non autem è contra, vt explicuimus in textu. 2 fundũm qua methodo vsus sit Aristo. in inuestigandis his qualitatibus.

Vlterius, adhuc constitutis his tangibilibus, indagauit, quæ inter has sint primæ, nam hærunt absolutè primæ, & sic reducit illas omnes contrarietates ad duas,

duas, vnde notum facit, hasce qualitates esse quatuor propositas.

Nõ negat Arist. esse alias qualitates actiuas. Hinc fit, non esse mentem Arist. negare absolutè esse alias qualitates actiuas, sunt namque. Similiter nec negare eē qualitates alia alteratiuas: sunt enim, vt patet de lumine, quod alterat: similiter de qualitatibus virtualibus, vt patet de calore virtuali vini, & alijs virtutibus alteratiuis: hæ enim agunt, sed absque contrarietate, vt notum est. At sermo Arist. de agentibus cum contrarietate, & primis qualitatibus, procedit.

1. Conclu. Sit autem pro maiori huius dilucidatione prima conclusio. Aliquæ sunt qualitates actiuæ, sed non dicuntur primæ; quia non agunt actione propriè alteratiua, & tendente in mutationem rei. Hæc conclusio patet: colores enim, odores, sapores, & soni agunt, in suos sensus, quorum obiecta sunt, imprimuntque species, & sui similitudines, non tamen corruptiua actio est, nec est cum abiectione contrarij.

2. Secunda conclusio. Aliquæ sunt qualitates verè alteratiuæ alteratione corruptiua, tamen primæ non sunt, eo quod tales virtutes ex mutatione illarum primarum processerunt; vt patet de virtute vini, aceti, & multorum aliorum mixtorum, quæ vsum medicamentorum præbent.

3. Tertia conclusio. Sunt etiam simplices qualitates veræ alteratiuæ, & priores his quatuor: tamen non mutant harum numerum; quia non cum contrarietate agũt. Patet de luce, & de lumine, & cœlorum motu, & aliorum etiam corporum, quæ verè alterant.

4. Quarta conclusio. Præter has qualitates alteratiuas, quæ in mixtis sunt, à primis elementaribus prouenientes; existimo esse alias ex virtute cœlorum influxas: nec oppositum possum mihi persuadere:

1. Ratio. Sunt enim virtutes in his rebus adeo mirabiles, vt elementorum viribus tribui nõ possint. Quis enim virtutem seminis formatiuam tribuet elementis, cum animal longe excedat ipsa. similiter aliæ sunt virtutes rerum circa effectum mirabiles, quę profecto ex cœlo dependet.

2. Ratio. Præterea; quis sibi persuadet, corpus nobilissimum, quale est cęlum, nihil agere in his inferioribus, nisi lumen, & per lumen calorem, cum Aristot. 1. Metheor. dicat, omnia ista a cœlo cum virtute gubernari, & ait, quòd Sol, & homo generāt hominem. Vnde fit, quòd multi effectus ex varijs cœlorum motibus, & astrorum aspectibus in his inferioribus proueniant, & cœli non solum lumine, & motu, sed etiam alijs virtutibus occultis agant: quæ influentiæ dicuntur, quod docet S. Tho. 2. cœli, super textum 41. & Albertus Magnus vbique, & Conciliator differ. 60. Marsil. Alber. q. 1. & Paulus Venetus. 1. Metheor. cap. 1. & alij plurimi, præter quosdam Modernos, qui id negant absque ratione vlla.

Nota de actione cœli, & influētijs.

Authores pro influētijs.

Argu. pro influētijs. Et quamuis hoc alibi sit tractandum, hoc vnico erat argumento. Cęli enim infrigidāt inferiora ista, vt notū est; & alias qualitates inducunt: has autem præstare non possunt lumine, & motu: ergo alia virtute operantur. Maior est certa: minor probatur. Si enim lumine id facerent, maxime lumini Lunæ id concederetur, ipsi dicunt. at hoc manifestè est falsum, & contra Aristot 4. de partibus animalium, cap. 5. qui dicit, noctibus æstiuis in plenilunio plus vigere calorem; quia maius lumen est: & dicit; quòd exanguis animalia tunc pinguescunt ob maiorem calorem, quamuis par alimentum sumant. Vide clarè, tale lumen calefacere.

Excludit solutio Auerr. Nec valet, quod dicit Auerroes 2. Cœli com. 2. quòd per accidens infrigidant, & humectant cœli: quòd merito reprehendit S Tho. illic Cęli enim causę sunt vniuersales, & per se: & præterea, quia si illa per accidens fiunt à cœlo, oportet dare causam, à qua per se fiant, quam non dabit quis per se igitur operantur: & hoc etiam iuxta, vt expositum est.

Nota effectum per accidens vnius causę esse per se alterius. Aduerte autem effectum per accidens respectu vnius causæ, esse per se alterius: vt si nauta non per se est causa submersionis, danda est causa per se. s. venti. Et si quid infrigidat per accidens, dabitur infrigidans per se. quid igitur erit, nisi. l. lumen. l. virtus cœli, cum ipsi infrigidare dicantur.

Ad 1. Ad argumēta igitur oportet respōdere.

Ad primum quamuis admitteremus, motum per se agere calorem, & frigiditatem, non id esset contra Arist. non enim ageret cum contrarietate, & repassione.

Nota quō motus cau ſet caloré. Dices tamen, vt melius intelligatur, quomodo motus agat dico, quod motus non per ſe, & immediate calorem facit; ſed quia inducit diſpoſitionem, ad quam ſequitur calor: quod docet Alber Mag t 2. Meta. cap 8. motus enim confricat & conterit partes, inducitque quandam raritatem, ad quam ſequitur calor.

Nec eſt inconueniens, vt dicit Paul. t. Metheor. cap. 1. quod raritas, quæ ſolet ſe qui calorem, ſit diſpoſitio aliquando antecedens ipſum calorem: at quia motus illam raritatem per ſe inducit, dicitur per ſe cauſa aliquo modo caloris.

Quamuis in viuentibus motus ſit cauſa caloris & ex alia, & eo, quia excitat ſpiritus animalis calidos, ad aliasq; trahit partes ſpiritus, tamen ipſos illa via calefacit.

Nota quare motus, aliqñ flatus cũ ſit calidus fri gefacit. Non ſi tamen motus eſt cauſa frigiditatis, ſed per accidens, quia applicat aliud frigidũ: quod docet Ariſtot. Sect. 26. Problem q. 56. vbi quærit, quare flatus, cum ſit calidus, infrigidat: & reſpondet primo, quod non quicunque flatus id facit, ſed qui emittitur compreſſo ore, qui enim emiſſus eſt expanſo ore, calefacit. Dicit autem, quod ille, qui eſt emiſſus ore compreſſo per accidens infrigidat, quia mouet aerem frigidum verſus rem infrigidandam. Et dat ſignum, quod ſi corpus ſit prope, & approximatum ori, tunc calefacit quicunque flatus. Vide ergo motum infrigidare, quia per motum applicatur infrigidans.

Cauſę duę Nota ergo, quod ſunt duæ cauſæ, quare ſpiritus. l. flatus infrigidat res calidas. Altera eſt, quia mutat aerem contiguum rei calidæ, qui ob vicinitatẽ calidus erat, inducitque ſemper aerem frigidiorem.

2. Altera cauſa eſt, quia motus condenſat aeris partes, vt magis infrigidét rem. Cõdenſata enim fortius agũt, & ob hãc cauſam vtraque manus immiſſa aquę magis infrigidatur, ſi digitis moũ aquæ faciat.

Ad 2. Ad ſecundum dico ſimiliter: quod lumen non agit cum repaſſione, & ſic nihil eſt contra Ariſt.

Quō lumẽ calefacit. Dices tamen. Quomodo lumen calefacit? Rñdet Alber. Mag. 2. Cœli tract. 3. c. 3. quod non eſſentialiter; ſed quia mouet partes, & conterit, ſicut motus. Sed hoc non mihi placet: quia calefieri experimur res abſque tali contritione, nec motũ partium: præſertim quia non eſt certum, an lumen recipiatur in ipſius corporibus opacis, an in ſolo aere: quod ſi non recipitur in illis, non poterit conterere.

1. motus reijcitur.

Dico igitur; quod immediatè, & ſe ipſo inducit calorem, ſicut calor ipſe: nec eſt cauſa, quare id non ita ſit. 2. motus verus.

Ad 3. Ad tertium dico iam, quod non negamus tales qualitates, ſed nihil cõtra Ariſt. vt explicatum eſt.

Ad 4. Ad quartum Alex. dicere videtur, quod rarum reducitur ad leue, denſum ad graue. Contra hoc replicat Auerroes: nam vinum rarum eſt, non tamen leue, & nubes denſa eſt aliquando, non tamen grauis.

1. Solutio reijcitur. Ideo dicit ipſe, quod non numerantur iſta duo, quia non ſunt actiua: & hoc forſan fuit, quod intendit Alex. dicens reduci ad graue, & leue, i. non eſſe actiua & paſſina, ſicut nec graue, & leue, & eadem cauſa excludi à ratione primarum qualitatũ. 2. Solutio.

Ad 5. Ad quintum dico, quod calor, ac frigiditas & infrigidant, & calefaciunt per ſe, ſed non ſic exſiccant, l. humectant, ſed per accidens. Exſiccat enim calor, quatenus reſoluitur humidum, quod relinquit partes ſiccas. v. g. exſiccat terrã humidã, quia partes humidas reſoluit, & ſeparat in vapores relinquit autem ſiccas. Similiter frigiditas, humectat, quia partes humectantes excitat. l. applicat, & vnit non tamen per ſe producunt ſiccitatem l. humiditatem, ſicut humiditas, & frigiditas: de hoc tamen dicimus. 4 Metheor.

Ad 6. Ad ſextum dico, quod iſtæ non dicuntur qualitates primæ in eſſentia, & ſubſtãtia generis, ſic enim vna eſt in quoque genere perfectiſſima. Sed dicuntur primæ, comparatione facta ad alias qualitates in cauſalitate: & quia omnes hæ quatuor nõ pendent inuicem in cauſando, primæ dicuntur quamuis ſi in perfectione abſoluta fiat collatio, vna ſit prima. Hæc ſatis.

QVÆSTIO TERTIA.

An inter has qualitates duæ ſint actiuæ, duæ paſſiuæ.

Quæſtionis occaſio. Difficultas hæc propoſita eſt propter Ariſt. qui tex 8. duas harum tantum dicit

dicit esse actiua, f. calorē, & frigiditatem: duas verò passiuas, siccitatem, & humiditatem: quod idem docuit 4 Metheor. in principio: cōmnis tamen sententia est, has omnes esse actinas.

Sensus q. stionis. Ob cuius maiorem explicationem sit titulus explicandus. Dupliciter enim aliquid potest dici actinum. l. passiuum. Vno modo, vt subiectum, & totum quod agit l. patitur: & sic notum est, qualitates non dicere, agere. l. pati. Altero modo, vt principium, quo fit actio. l. passio, quod alij dicunt pati terminatiue, & sic qualitas dicitur actiua, quæ est principium, quo res agit patitur, quia est principium, quo subiectum agit, & patitur.

1. cōclusio, oēs hę qua tuor quali tates sunt primo actiuæ. Sit igitur prima conclusio. Omnes hæ quatuor qualitates sunt primo actiuæ. Explico. Voco actiuas has, quia similes sibi in specię producunt; quod alijs non est concessum. Non enim albedo albedinem facit, nec dulcedo dulcedinem. Dico etiā esse primò actiuas, quia se ipsis operantur: reliqua enim operantur, & alterant, sed per has.

Qualitatū aliæ primę, aliæ secūdæ. Qualitates sūt in triplici gradu. Vnde sunt qualitates in triplici gradu, vt notat Conciliator differ. 60. Istæ primæ, quæ se ipsis sibi similes faciunt. Aliæ secundæ, quæ ex his consequuntur, sed non proueniunt ex primarum omnium mixtione; vt raritas, densitas, leuitas, grauitas, quæ sequuntur alias quatuor, sed non omnes simul. Sunt aliæ tertiæ, quæ ex primarum omnium mixtione proueniunt: vt colores, odores, & sapores, & aliæ similes. Hæ autem tam secundæ, quam tertiæ per primas operantur.

Probatur conclusio. Probat igitur conclusio illas quatuor esse actiuas, & probatio erit de siccitate, & humiditate de alijs enim extra non dubium.

1. Ratio. Est primum argumētum. Siccitas, & humiditas sunt propria, & prima cōtraria, vt notum est, ergo sunt nata mutuo se expellere ab eodem subiecto hæc enim est contrariorum natura, quod si per se expellunt mutuò, actiua necesse est esse.

2. Ratio. Præterea secundo. Simbola elementa se mutuo possunt transmutare, vt dicit Arist. 2. gene tex. 25. puta aqua, & terra: ergo necesse est, quod agant secundū humiditatem, & siccitatem: nam frigiditas communis est eis similiter de aere, & igne sunt igitur actiuæ hæ qualitates.

3. Ratio. Præterea tertiò, experientia patet: res enim positæ in loco humido putrescunt quod non fit, nisi quia humiditas agit, & tei calorem extinguit.

4. Ratio. Patet etiam hoc ex medicamentis applicantur enim humida siccis, & sicca humidis sunt igitur actiua hæc.

2. conclus. inter has quatuor calor est maxime actiuus. Secunda conclusio. Inter has qualitates, calor est maxime actiuus. Hoc duplici ratione constat. Altera est, quia resoluit mixta fortia, vt lapides, metalla, & alia q̄ aliæ qualitates non ita resoluere possunt.

1. Ratio. 2. Ratio. Altera est ex sphęra maiori: nam sumpto calido, & frigido ad maiorem distantiam se diffundit calidum, quam frigidum; quod arguit actiuitatem eius maiorem.

3. conclus. Inter se differunt hæ qualitates quatuor, nec ad se inuicem reducuntur. Tertia conclusio. Qualitates istæ quatuor inter se differunt, nec inuicem sunt reducibiles. Duplici via hæc conclusio potest comprobari, qua philosophi vtuntur sæpe ad distinguendas res, & accidentia inter se.

Prima via qua pbāt conclusio. Altera via est separatio subiectorum experimur enim, siccum aliquando esse cum frigido; & sic non esse calidum, puta in lapide & terra, aliquando etiam experimur, siccum esse cum calido in igne, & sic non esse frigidum: similiter humidum esse cum frigido in aqua, & sic non esse calidum aliquando esse cum calido, vt in aqua calefacta, & sic non esse frigidum, duo enim contraria simul esse nequeunt.

2 Via. Altera via est ex actione: quia non potest calori tribui exsiccare, quia humectat ceram, nec minus possumus tribuere humectare, quia exsiccat lutum. Similiter nec frigiditati possunt ista tribui, oportet ergo alijs hæc concedere qualitatibus. Idem oportet dicere de calore, & frigiditate. calefacere enim non potest tribui humiditati, nec siccitati, similiter & frigefacere. Hinc constat esse quatuor qualitates primo actiuas.

Ad loca Arist. opposita. Ad loca Aristotelis dicit Marsilius, & Alber. quod ob hoc vocantur siccitas, & humiditas passiuæ, quia minus agunt Sed profecto hoc dici non potest, nam Arist. non probasset ex ipsarum definitionibus passiuas esse.

1. Solutio, quæ rejicitur. Solutio verior. Dico igitur, quod non dicuntur passiuæ, eo quod mutuo non agant, certum enim est agere, sed quod in mixti substantia passiue se habeant. Quod est dicere

cum

cum conueniunt sicca, & humida ad mixtum: calor est, qui siccas partes cum humidis copulat coquendo, & digerendo: frigiditas autem coagulat, & consistentiam præbet illis partibus, & illa duo passiua sunt: sed de hoc alibi dicetur.

CAPVT TERTIVM.

Quoniam autem quatuor elementa sunt. Tex. 16.

Primę qualitates applicantur elementis.

NVmero qualitatum primarum constituto, ipsas elementis applicat, ac optime correspondere ipsis probat. Dicit igitur, quod ex quatuor illis qualitatibus, se possunt combinationes fieri, quarum duæ consistere non possunt: reliquæ igitur erunt quatuor: Constat ergo quod cum tot elementa sint, correspondet qualitatum ratio numero elementorum, & elementorum etiam num erus constat secundum rationem harum qualitatum.

Combinationes sunt istæ, calidum, frigidum, humidum cum sicco: & hæ duo esse non possunt: non enim contraria simul sunt: erūt ergo aliæ, scilicet calidum, siccum in igne, calidum, humidum in aere, frigidum, humidum in aqua; frigidū, siccum in terra: non enim ista pugnant, sed simul se patiuntur.

Nota.

Et nota, quòd non præcipue demonstrat elementorum numerum, sed supponit illum notum, ac ipsi applicat qualitates, quamuis etiam posset per ipsas probari, vt dicemus.

Omnes enim qui simplicia corpora, Tex. 17.

Quid senserint vetere de numero elementorū.

Quid Antiqui circa numerum elementorum senserunt, explicat, ac ipsos primo in quatuor diuisos sententias dicit. Quidam enim vnum, quidam duo, quidam tria, quidam quatuor posuerunt: nec numerus iste auctus est, nisi ab his, qui infinita principia fecerunt. Has autem sententias singulas explicat: in omnibus enim hoc est commune, vt sint contraria aliquot prima: qui vnum ponunt elementum, ipsum vt subiectum ponunt: at duo formalia cōstituunt, idest, rarum, & densum, seu calidum, & frigidum, quæ raritatem, & densitatem faciunt: & per talia duo principia ex vno fieri omnia dicunt.

Qui autem mox duo faciunt. Tex. 18.

Sententia Parmenidis.

Explicat sententiam Parmenidis, qui duo ponebat principia, scilicet ignem, & terram: reliqua vero duo, dicebat, ex his esse mixta, scilicet aerem, & aquam: vnde aliquo modo quatuor elementa posuit, similiter & contrarietatem. Nota, quod diximus 1. Physic. quod Parmenides habuit opiniones duas, alteram vulgarem, vt vulgo condescenderet, & talis fuit ista sententia: alteram propriam, quam sapientibus manifestabat: talis fuit, quod erat vnum principium immobile, vt dictum est. Nota.

Similiter autem, & qui tria dicunt. Tex. 19.

Sententia Platonis.

Explicat sententiam Platonis, qui, in libro inscripto De diuisionibus, posuit, tria esse elementa, & principia: vnum autem horum dicit esse ex mixtione extremorum, vnde conuenit cum Parmenide, qui posuit duo principia in hoc, quod vtrisque posuit medium constare extremis; at Plato vnum posuit tale medium, Parmenides vero duo, scilicet aerem, & aquam. Circa declarationem Platonis lege Philoponum.

Sententia Empedoclis.

Statim ponit sententiam Empedoclis, qui posuit quatuor elementa. iste enim sic posuit quatuor, vt vnam solam contrarietatem in ipsis constitueret. Dixit enim, aerem, aquam, terram igni opponi, & ignē solum his omnibus simul propter magnam ignis ipsius actiuitatem.

Non est autem ignis, & aer, & vnum quodque. Tex. 20.

Quatuor theoremata de elementis. Primū hęc nō esse elemēta nō esse pura.

Quatuor theoremata circa ista elemēta constituit Primum est, ista elementa esse mixta, & non esse simplicia: non enim iste ignis est simplex ignis, sed similis: potius est substantia ignea: similiter

liter de alijs elementis.

Nota. Nota, ꝙ vocat elementa esse mixta, nõ quod sint mixta, sicut lapis l. lignum, sed impura. i. coniuncta cũ qualitatibus aliorum elementorum, hoc enim modo frequenter se habent elementa, vt dicitur 1. Metheor cap. 4.

Nota 2. Nec ob id intendit negare, quod sit possibile esse purum elementũ. l. quia nullibi reperiatur purum: sed solum docet, ꝙ impura contingit esse elementa.

Ignis autem est superabundantia. Tex. 21.

Qualia sint elemẽta pura. Declarat qualia sint elementa pura, & hoc in duobus manifestat, ignis. n. habet calorem in summo, aqua autẽ quam vocat glaciem, frigiditatẽ in summo. Et hoc patet, nam ignis est quędã exarsio, & aqua quædã cõgelatio, quæ absq; summo calore, & frigiditate nõ sunt. Vocabula n. ista duo summũ exprimunt gradum. Intellige etiã de alijs idem. Vnde infert, ꝙ

Nota. 1. Nota. 2. ex vno puro elemento non fit aliquid, q mixtũ non habet summũ gradum in qualitatibus, sed eas refractas postulat. Hos duos textus alij non cõmoda exponunt.

Existentibus autem quatuor simplicibus. Tex. 22.

2. theor. Secundum theorema constituit. Ex quatuor simplicibus corporibus, seu elementis duo obtinent vnum locorum, altera duo locorum alterum. Quod est dicere. Duo sunt loca naturalia in cõi s. sũt sum, & deorsum, duo elementa. s. ignis, & aer locum habent sursum, alia duo deorsum, sed differenter, nam media, s. aer, & aqua non sunt sincera, sed mixta. i. non obtinent sursum. l deorsum simpliciter, sed secundum quid, ignis vero & terra absolute loca ista habent.

3. Tertium theorema est. Duo elementa duobus cõtraria sunt, vt igni aquæ, aer vero terræ. Explicat autem contraria hæc dici in passionibus, & qualitatibus.

Sed tamen simpliciter quatuor existentia. Tex. 23.

Nota. 4. theore. Quartum theorema est, quod vnumquodque horum elementorum vnam sibi maxime qualitatem vendicat, ac intensiorem habet, vt ignis calidior est, quam sit siccus, aer autem est humidior, quam sit calidus, aqua autem magis frigida, quam humida, terra verò magis est sicca, quam frigida, atque ita qualitates duæ inæqualiter insunt elementis, vnde fit, vt elementum magis denominetur, à qualitate sibi magis inhærente.

QVAESTIO IIII.

An tantum quatuor sint elementa.

POst qualitatum numerum, elemẽtorum multitudo examinanda est Aristo. enim tex. 16. quatuor sumit esse elementa corporum, videtur autem, quod talis numerus sit insufficiens. Primò. Numerus corporum simplicium, est numerus elementorum, sed numerus corporũ simpliciũ non est quaternarius, ergo nec elementorum. Consequentia est nota cũ maiori, minor probatur. Numerus simplicium corporum est secundum numerum simplicium motuum, at motus simplices sunt tres, vt docet Arist. 2. cęli tex. 6. ergo etiam numerus elementorum. Motus autem simplices hi solum sunt, à medio, ad medium, circa medium. 1. Argũ.

Secundo. Numerus corporum simplicium etiam sumi debet per motiua principia, sed hæc sunt duo. s. grauitas, & leuitas; ergo duo erunt motus simplices, & duo corpora simplicia, & sic duo elementa. 2.

Tertio. Numerus corporũ simplicium etiã penes loca simplicia, sumi debet, at solum sunt duo loca simplicia. s. sursum, & deorsum; ergo etiam duo corpora naturalia, duoque elementa. 3.

Quartò. Videtur etiã quod præter ista elementa quatuor, quæ binas habẽt qualitates, sint ponẽda alia quatuor, quæ singulas tantũ habeãt, nã simplicior est vnitas qualitate, ergo erit corpus simplicius quod tantũ est calidum, quã quod est calidum & siccũ, idemq; de alijs elementis; erunt igitur octo elementa. l. si quatuor sunt, non erunt ista ab Arist. posita. 4.

Quintò. Si quatuor elementa essent, maxime vnũ esset aqua, sed videtur ista 5.

non

non esse elementum, nullum enim elementum saporem habet, at aqua sapida est, dulcis enim, amara, salsa est, non est igitur elementum.

6. Sexto, idem fit argumentum de igne, non enim videtur esse tale elementum, si enim esset, vtique luciditate sua conspicuũ esset, at nihil tale supra aerẽ apparet. Praeterea: quia animalia aliqua in se reciperet, sicut & aer, aqua, & terra, at illud non est, maximè.n destrueret ipsa: vorax enim est valde, & corporũ consumptiuus.

1. Fundamentum 3. conditiones elementi. Circa huius determinationem aduerte primo, tres conditiones debere inesse elemento. Prima, vt ex eo aliquid fiat, cuius ob causam efficiens, & finis non sunt elementa effectum, non enim ex efficiente & fine res fiunt, sed ab efficiente propter finem. Secunda, vt insit in re, quae fit vnde priuatio, & contrarium, ex quibus res dicitur fieri, non sunt ipsius elementa dicitur enim ignis ex non igne, & ex aqua fieri, sed non ignis, & ipsa aqua non sunt materia ipsius ignis, non enim manent in ipso igne, elementum antem debet manere. Tertia conditio est, quod sit primum ex quo fit res, & vltimum in quod diuiditur, vnde fit, vt manus, caput, pes, & reliquae huiusmodi partes dissimilares non sint elementa totius, adhuc enim ipsae ex alijs componuntur, & in alias diuiduntur, vt autem essent elementa, deberent esse simplices, & incompositae.

Nota 1. qõo r. repugnet elemento simplex & quare. Aduerte autem, ꝙ debet esse elementum simplex .i. non resolubile in partes differentes specie. Nõ enim repugnat elemento diuidi in partes quantitatis, vt litterae elementa sunt dictionum, at partes habent litterae ipsae. Haec igitur debent in esse proprio elemento. Attende tamen, ꝙ non ita insunt his corporibus, quae elementa dicuntur, ob id non absolutè elementa dicuntur.

Nota 2. 4. elemen. non sunt simpliciter elemẽta, sed corporum elementa. 1. prob. Primò enim ipsa adhuc resolubilia sunt, habent enim materiam & formam, non igitur simpliciter dicuntur elementa, sed cum addito, s. elementa corporum, quatenus sunt prima corpora, nec in alia corpora resoluuntur, sed in ipsa alia resoluuntur, sunt ergo elementa non simpliciter, sed in genere corporũ.

2. Secundo etiam deficiunt à ratione vera elementi. Elementum enim formaliter, & actu debet manere in elementato: at talia corpora non manent actu, sed potentia in mixto, ob id Aristo. 3. cœli. text. 31. definit tale elementum, dicens, Elementa sunt, in quae corpora resoluuntur, & manẽt .l. potentia. i. actu i potentia corpora, in quae alia corpora vltimo resoluuntur, manentque potentia in ipsis, quae in talia resoluuntur.

1. fund. qbus vijs possimus cognoscere elementa. Aduerte secundo, quod, esse elementa duplici via comperiri potest. Altera est resolutio corporum, experimur enim, corpora aliqua in plura alia dissolui, qualia illa, quae mixta vocamus, alia non resolui in alia, sed in vnum conuerti, patet igitur, quod quae resoluuntur componuntur ex illis in quae resoluuntur, cumque in resolutionibus non sit processus in infinitum, oportet fateri, esse corpora non resolubilia in alia corpora, talia igitur erunt elementa.

1. ex resolutione.

2. ex compositione. Altera est compositio, multa enim corpora fieri aliorum commixtione experimur, non autem alia, qualia, haec, quae elementa dicuntur, ergo re vera, sunt corpora simplicia, quae non ex aliorum commixtione fiunt. Hoc antem magis patebit in probationibus conclusionum.

1. Conclu. elementa sunt plura vno. His suppositis, sit prima conclusio. Elementa sunt plura, quam vnum. Haec conclusio triplici ratione probatur. Prima est Aristot. 3. cœli. text. 51. Si vnum esset elementum, vnicum haberent omnia corpora motum naturalem, nam mixta mouentur motu elementi praedominantis, at plures esse corporum naturales motus constat; ergo plura etiam elementa.

2. Secunda ratio est Auicennae. 1. p. canti. tract. 1. text. 9 & ibi etiam Auerr. In mixto vno contraria experimur innata, cum ab intrinseco destrui possint, vt apparet in viuentibus, quae caloris interioris defectu moriuntur, & alia huiusmodi, ergo sunt elementa plura, aliter enim non essent contraria in mixto, nõ enim ab vno elemento posset, illa accipere.

3. Tertia ratio est eiusdem in eodem loco tex. 17. Si enim vnũ esset elementum, vna tunc esset eiusdẽ rationis materia, & sic vna forma, nec esset vlla pluralitas substãtiarum, nec esset vera actio, & passio,

sio, quæ absque pluralitate non sunt, hæc autem omnia falsa sunt; ergo elementum non est tantùm vnum.

2. Conclu. Elementa sunt plura. Secunda conclusio. Elementa sunt plura, quàm duo. Hæc conclusio, quamuis magis probanda est in conclusione quarta, tamen interim hæc vnita ratione probatur, qua vtitur Arist. lib. de Cœlo. Principia prima motuum simplicium sunt plura, quàm duo, ergo & ipsi motus, & corpora simplicia, & consequenter elementa sunt plura, quàm duo. Consequentiæ istæ sunt notæ; sed antecedens probatur.

Nota. Et nota, quòd probatio fit de grauitate aquæ secundum quam descendit. Et probatur, quòd sit simplex principium motus talis, non compositum ex extremis, nam de grauitate terræ, & leuitate ignis non dubium est, esse simplicia principia, & sic ipsas formas, ac corpora simplicia esse, sed de intermedijs est difficultas, at ostenditur, quòd etiam sunt simplicia.

Supponitur igitur experientia nota, ꝙ aqua semper descendit sub aere, tunc si grauitas, quæ est huius principium, non est simplex, sed mixtum ex extremis; si descendit sub aere, est ex eo; vel quia talis grauitas habet plus terræ, plusque ex ea participat; vel quia habet minus de ignis leuitate, quàm illa quæ est aeris, vel quia quod est terræ in aqua, excedit plus id, quod est ignis in ipsa aqua, habetque se in maiori proportione, quàm in aere, sed nulla ex his causa sufficit.

1 pars reijcitur. Probo de prima, quia tunc multum aeris esset grauius, quàm parua aqua, inferiusque descenderet, quod est falsum. Et patet, nam in multo aere plus erit de terra, quàm in parua aqua.

2. pars reijcitur. Probo etiam de secunda, quia tunc multa aqua esset supra parum aeris, quia in multa aqua plus erit de leuitate ignis, quod est impossibile, non enim aer inferius esse potest.

3. pars reijcitur. Probo de tertia, quia si propter talem proportionem descendit aqua, cùm in multa aqua & parua seruetur eadem proportio, quia quantum crescit id, quod est terræ in aqua multa supra paruam, etiam tantum crescit de igne, seruaturq; eadem proportio, tunc ita velociter per idem medium descenderet aqua parua, sicut magna, quod impossibile est.

Concluditur ratio. Cùm igitur aqua moueatur ex participatione extremorum, sequitur ipsam esse simplex corpus, & non mixtum; & principium erit simplex motiuum differens specie ab alijs, eruntque plura, quàm duo elementa, & est ratio notanda.

Tertia conclusio. Plura sunt quàm tria elemẽta. Breuiter probatur, quia. 1. est vna contrarietas, & tunc sufficiunt duo extrema, aliter duo extrema vnius rationis essent contra vnum, ipsumque destruent. Vel esset duplex contrarietas, & tunc oporteat esse quatuor extrema, non igitur possunt esse tria elementa. 3. Conclusio elemẽta sũt plura 3.

Quarta conclusio. Quatuor sunt elementa, & non plura. Explico. Hic non assero, ꝙ sunt quatuor elementa locis; motu, & sphæris extra mixta separata, alterius loci est hoc ostendere, sed affirmo, ꝙ talia corpora sunt verè in natura, & in mixto continentur, & per se possunt separata esse, quantum est ex natura sua. Conclusio quatuor sunt, & nõ plura elementa. Explicat conclusio.

Hæc conclusio omnium consensu recepta est post Arist. quamuis ante Arist. vt ipse docet, Antiqui circa numerum variauerint. Cõsensus oĩum post Arist.

Probatur igitur conclusio ista Aristot. quam superius in conclusione secunda incœpimus proponere. Sed nunc vniuersalius id dicemus, & probatur, quatuor esse principia motuũ simplicia, inde enim colligemus, esse quatuor motus simplices, quatuor loca naturalia simplicia, quatuor corpora, & inde quatuor elementa. 1. via ex ratione motus simplicis: quare quatuor sunt principia simplicia motuum.

Et quidem de duobus extremis, scilicet grauitate simpliciter, & leuitate id notum est, de intermedia leuitate, & grauitate difficultas erat, & de grauitate aquæ fuit probatum in conclusione secunda. Superest modò de leuitate secundũ quid, cuius simpliciter colligitur ex motu aeris, super aquam eodem modo, sicut prius. De tribus probatum ẽ; de quarto i. aeris sunt, est iam probandum.

Nam. 1. fit ex eo, quòd magis participat de igne, & tunc multæ aquæ essent supra paruum aerẽ, quod experientia ostendit falsum in bullis ascendentibus in superius aquæ, cùm lapis infunditur, & suo impetu aerem ferens intra aquam, quo impetu cessante, aer vel minimus ascẽdit per aquam. Vel fit, quia habet minus de terra, & tunc sequitur, quòd gutta aquæ possit sustentari supra aerem, quod sen- Probatur simili modo triparti ta suppositione, vt antea.

su conuincitur esse falsum. Vel esset, quia est maior proportio ignis supra terram in aere, quàm in aqua: & tunc multus aer ita citò ascenderet supra aquam, quàm paruus, ob æqualem proportionem, quod falsum ostenditur experientia: bullæ enim maiores citius ascendunt: vt in vase ex vitro apparet: ergo, re vera, simplex est talis leuitas, & ipsum corpus: sunt igitur elementa quatuor.

2. Via ex combinatione qualitatum. Secunda via est ex parte combinationis qualitatum, cum enim sint quatuor, oportet perfectò esse quatuor corpora in rerum natura, & non plura, quorum sint partes, & ex quorum natura fluant.

3. ex resolutione mixtorū. Tertia via est, qua vtitur Auicen. p. 1. tract. 1. can. tex 8. & Concilia differ. 4. ex resolutione mixtorum. Experimur enim in mixti resolutione quatuor corpora remanere correspondentia ipsis elementis: igitur quatuor sunt elementa, quæ illic inerant potentia: aliter enim vnum agens non posset quatuor ex vno facere.

4. Via ex similitudine. Vltimò probatur ex similitudine: quia sunt quatuor animalium humores, pituita, bilis atra, bilis flaua, & sanguis: sunt similiter quatuor præcipuas complexiones secundum humores: ergo quatuor elemēta singulorum enim excessu singuli fiunt humores, & complexiones.

Ad 1. Ad argumenta igitur respondere oportet. Ad primum dico, quòd numerus motuum simplicium facit numerum elementorum, si motus in specie sumantur. Vnde sunt quinque motus in specie, scilicet motus ad medium simpliciter, vt terræ: & motus ad medium secundum quid, vt aquæ: alij duo similiter motus simplices à medio: omnes enim differunt, simpliciterque sunt, vt diximus: & sic quibus est circularis, & quinque sunt elementa. Primum est cœlum, quod elementum vocat Aristot. primo Metheoro sed est elementum mundi, & compositionis solùm: supersunt reliqua quatuor, quæ solum sunt elementa mundi, & generationis, ac mixtorum, & de his est sermo.

2. & 3. Eadem est resolutio ad secundum, & tertium: loca enim, & principia, si in specie sumantur, quatuor sunt: & sic corpora simplicia ista quatuor sunt. Et nota istam doctrinam.

Ad 4. Ad quartum dico primò, quòd non quia elementa habent binas qualitates, idcirco perdūt suam simplicitatem, vnam enim præcipuam habent.

Dico etiam, quòd oportuit, vt haberent geminas qualitates, vt posset mixtio fieri, quia vt misceantur quatuor, omnia inuicem debent esse mutuò actiua, & passiua, quod non esset, si vnicam singula haberent qualitatem, tunc enim contrarium vnum cum altero pugnaret, at modo cum duas singula habent qualitates, cum omnibus pugnant singula, vt ignis siccus & calidus pugnat cum aere, quia siccus ignis est, cum aqua ratione vtriusque, cum terra ratione caloris, & hæc tria contra ipsum. Idem de alijs, & sic omnium simul fit perfecta mixtio.

Ad 5. Dubiū, an detur elementū purum. Ad quintum, dubium esse solet, An detur purum elementum. Aliqui enim volunt non esse purum elementum possibile extra mixtum, quia si esset, haberet qualitatem in suo gradu summo, gradus autem summus est infinitas, quia qualitas est infinitus inteusibilis, esset igitur elementum infinitè quale; quod est impossibile. Præterea, quia ista omnia elementa, quæ iudicantur elementa, mixta sunt, cùm habeant saporem, qui mixtis solum inest.

Respon. Respondeo igitur, quòd elementum dici potest purum dupliciter, aut in qualitate, aut in substantia.

Quot modis dicat esse elemētū purum. In qualitate, cum habeat eas solùm qualitates, quas, & quales petit talis elementi natura. In substantia autem, cum non est commixtum cum alia substantia, & hoc dupliciter. 1. quia est extra mixtum, suamque habet solam formam. 1. cum non est etiam cum alterius corporis partibus copulatum, quæ copulatio impropriè est mixtio, vt cum grana frumenti cum millio copulantur.

Quot modis impurum. Totidem modis impurum esse contingit, aut in qualitate, aut iu substātia, quia in mixto est aut, quia cum alieno corpore confunditur.

1. Conclu. De elemētorū varia puri, quo an subst. Dico igitur primò, quòd elementa inuenisitur pura, id est, extra mixtum, suam habentia formam substantialem. Hæc conclusio patet ex mixtis, quæ de nouo fiunt in regione aetis, quæ ex elementis fieri, docet Arist.

Patet

Patet etiam ex aere, & aqua, quæ si mixta essent, aliquod animal nutrirent: quod falsum est; indiget enim cibo animalia in aquis: & aere degentia, &c.

2. Conclu. De puritate elementorũ quo ad qualitates. Præterea: cum talia sint in mixto virtualiter, & sint substantiæ; vanum est dicere, non posse per se subsistere.

An aer & aqua sint pura. Dico secundò: Mihi est valde probabile, quod elementa, scilicet aerem, & aquam esse impura quo ad suas qualitates, & quo ad cum aliena substantia copulationem. Quo ad qualitates; quia & cęli in fluxu, & mutua actione aliorum qualitates integras non habent secundum vllam sui partem; quia sunt elementa mobilia multum, nec pars vllo loco multum quiescit.

An in medio mari sit pura aqua. Et sic non probo, quod aliqui dicunt in medio mari esse puram aquam: quia mare suo motu omnes confundit partes, sursum, deorsumque vertis. In substantia verò; quia continuis vaporibus, & exhalationibus terræ confunduntur: non quòd mixtio fiat, sed confusio; sicut grana frumenti cum granis alterius confunduntur, tamen substantia grani integra manet. Sic dico de istis duobus elementis, particulæ tamen ipsorum cum integræ manent, aliquando maiores, & aliquando minores prout maior. l. minor confusio fit, quæ non omni tempore eadem est.

An sit terra pura. Hoc idem dico de terra, quo ad partes superiores: existimo enim propter ipsius immobilitatem, manere posse aliquas partes internas puras. De igne autem certum est: cùm enim sit actiuissimus non patitur alieni corporis commixtionem.

An ignis sit purus. Ad argumen. in oppositum. Nec argumentum quicquam concludit; nam qualitates habent certum intensionis terminum, nec possunt in infinitum intendi, & ille vapor aquæ ex mixtione exhalationum, ac vaporum prouenit: partes enim terræ sunt semper ibi commixtæ; quod apparet, quia omnis aqua sedata fęces ad inferiores dimittit partes.

Ad 5. principalẽ pro elementum ignis. Ad textum de igne dico, vanum esse negare, ignem esse; cùm sit omnium Philosophorum consensus, & rationes in oppositum nullius sunt momenti. Aliqui existimabant, aerem se diffundere vsque ad cęlum: quos reprehendit Aristo. 1. Metheoro.

1. Ratio. Et profectò, si reliquis qualitatibus respondet vnum simplex corpus, debet etiã calori respondere: erit ergo tale corpus ignis. habebit ergo suum locum, & motũ proprium: ergo ille locus, qui non est alius nisi supremus aut caret suo corpore naturali, aerque ibi violentus est, aut oportet fateri, illic esse ignem.

2. Ratio. Præterea, quia datur leuitas supra aeris leuitatem, & in exhalatione, quę superius ascendit: igitur est sphera propria talis leuitatis. Indicat etiam hoc motus flammę sursum, & cometæ, quæ illic fiunt exarsiones, quæ vix ab alio, quàm ab igne fieri possunt.

Ad argumenta opposita. 1. Nec argumenta opposita valent: primò, quia non est opus, quòd in quocunq; elemẽto degant animalia: quia cum omnia pascantur in terra, igniq; sit longe distans, non oportuit illuc animalia tendere; sicut nec ad mediam aeris regionem tendunt.

2. Præterea non lucet ignis ob nimiam raritatem: vt enim docet Auerro 4. Cęli. tex. 32. non lucet ignis, nisi opacetur subtili terreo.

Argumentum etiam illud dicentiũ, futura elementa infinitè intensa, si pura essent in substãtia, nullũ est, quia qualitas, vt diximus, ex natura sua certũ sibi petit intensionis gradũ in materia, quem naturaliter non põt transcendere: & sic manet huius q̃stionis dilucidatio, ex qua patent ista, & an sit elementũ, & quid sit: & quot, & an sint elementa pura, & quomodo.

QVAESTIO V.

An terra sit maximè sicca, Aqua maximè frigida, Aer maximè humidus, &c.

1. Argumentum. QVæstio ista est supra textum. 25. vbi Aristo. siccitatem primo terræ tribuit, aquæ frigiditatem, aeri humiditatem, igni autem calorem. Dubitatur ergo, an ista distributio sit bona, & videtur primò, quòd terra potius sit frigidissima. Quod maximè distat à cęlo, est frigidissimum, at terra maximè

distat à cœlo, ergo est frigidissima. Consequentia, & minor nota sunt; maior probatur; quia cœlum suo lumine & motu est parens caloris vniuersi.

2 Secundò. Terra, & ignis sunt elementa maxime opposita ex distantia secundum locum, sed ignis est calidissimus, vt notum est; ergo terra habebit alterum contrarium, vt sit frigidissima.

3 Tertiò, frigiditas est effectiua grauitatis & densitatis, sed terra est densissima & grauissima, ergo frigidissima, est enim argumentum ab effectibus.

4 Præterea quartò. Videtur, quod terra non sit siccissima, si enim sic se haberet, tunc nullam haberet humiditatem, quod si hoc detur, esset discontinua, nam humidum continuat corpora, vt apparet, ipso enim resoluto, manent particulæ discontinuæ, vt videri est in cinere & puluere & luto exsiccato, quod in puluetes resoluitur, at hoc de terra dicere, videtur falsum; ergo non est in extremo sicca.

5 Præterea quintò de aqua, si esset ex se frigidissima, sequeretur, quòd ex se esset congelata, nimia enim frigiditas congelat, si esset autem congelata, iam esset glacies, & non aqua.

6 Præterea sextò. Si aqua esset magis frigida, quam humida, sequitur, quòd facilius exsiccaretur, quam calefieret, quia minus habet resistentiæ in humiditate, at oppositum videmus; facillimè enim calefit aqua.

7 Septimò de aere, qui non videtur humidissimus, quia exsiccat corpora, exsiccat enim terram madidam; & pannos, at humidi non est exsiccare, sed potius humectare.

8 Præterea octauò; quia magis humectat aqua, quàm aer, cùm illa madefaciat, & non aer; non ergo est humidissimus, sic enim humidior esset, quàm ipsa aqua.

9 Præterea nonò. Aer versus partem, qua igni est attiguus; est calidus, & siccus, versus partem qua cum terra & aqua coniungitur, multas patitur mutationes, & inconstantias, videtur, quòd in media regione ibi magis seruet suam naturam, at illic est aer frigidissimus, qua fiunt grandines illic, & petræ ob nimiam frigiditatem, non ergo videtur humidus, & calidus. 10

Tandem decimò. Aer citò frigescit nō ergo calidus videtur, aliter enim vtique resisteret, & nō de facili mutaretur. Hæc sunt argumenta circa hanc rem facientia difficultatem.

Fuerunt autem tres sententiæ. Prima est Auicen. libro de cœlo, cap. 16. qui terram frigidissimam existimat, quem sequitur Alber. Mag. in præsenti tractatu. 1. cap. 12. & notat, quòd Aristoteles dum dixit, terram esse magis siccam, aquam magis frigidam, non fecit comparationem vnius elementi ad alia, vt esset sensus, aqua est frigida supra alia elementa, & aer humidus super alia, sed fecit comparationem duarū qualitatum ad suum elementum, vt sit sensus, Aquæ naturæ magis proxima est frigiditas, quàm humiditas, & terræ siccitas, cum hoc tamen stat, quod frigiditas terræ vincat frigiditatem aquæ. 1. Sententia Auic.

Altera sentētia est Senecæ lib. 1. quæst. natura. cap. 10. qui aerem frigidum esse existimat, & obscurum. 2. Sententia Senecæ.

Tertia sententia videtur Galeni, qui aquam humidissimam fatetur, non aerem, dicit enim in lib. 1. Pharmacorum, aliud primum humidum præter aquam fateri, videtur valde vanum. & lib. 1. de complexionibus, summum humidum dicit aquam. Vt autem, quid in hoc sit sentiendum, notum fiat. 3. tribuit Galeno.

Sit prima conclusio. Terra est omnium elementorum maximè sicca. Explicatur. Terra, si secundum se consideretur, & secundum qualitates, quas natura ipsius postulat, illa est in fine siccitatis, non enim loquimur de elementis nisi vt secundum naturam considerentur: in rebus enim valde impura inueniuntur. 1. conclu. terra è maxime sicca.

Hæc conclusio communis est Philosophorum, & Medicorum, & probatur primo à Conciliatore differ. 12. vbi ipse à priori, vt existimat, multas rationes adducit, sed illæ ad hanc vnam reduci possunt, quæ ex debita elementorum dispositione sumitur. Cum enim igni datus sit calor, qui est prima actiuarum qualitatum, debuit in secundo ordine sumi prima passiuarum, scilicet humi- Hæc conclu. cōis. 1. Ratio.

humiditas in aere, tertio loco altera actiuarum, ſ. frigiditas in aqua, & quarto ſiccitas: eſt igitur terra ſicca. Tenet autem iſta diſpoſitio ex profectione numeri ternarij: actiuæ enim, & paſſiuæ ſibi mutuò reſpondent tertio loco.

Nota 1. Probatur ſecūdò, Qualitas formalior & actiuior debetur elemento formaliori, & actiuiori, ſ. calor igni; ergo elementa materialiori debetur qualitas, materialior, & minus actiua; ſed terra, vt conſtat, eſt elementum materialius, & ſiccitas inter qualitates minime actiua; eſt igitur terræ danda ſiccitas.

3. Tertium argumentum ſumitur ex fine, & eſt bonum. Terra fuit in vſum animalium, debuit ergo eſſe accomodata ipſorum naturæ: ſed frigiditas eſt aduerſiſſima vitæ animalium tum quia vita in calore conſiſtit, tum etiam quia nimia frigiditas eſt parens multorum venenorū, vt apparet in oppio, & mandragora, quæ ſunt nociua valde venena tertis frigidiſſimis producta: ergo terra profectò ex ſe non eſt frigidiſſima.

Obiectio. Dices hoc argumento, nec aquam eſſe frigidiſſima propter piſces in ea degentes. Reſpondeo (eſtque notatu dignum) quòd qualitates actiuæ habent

Solutio. maiorem actiuitatem, cùm iunguntur cum ſiccitate, quàm cum humiditate: vt calor magis agit cum ſiccitate coniunctus: ſimiliter frigiditas: vnde ſiccitas lima dicitur qualitatum actiuarum

Siccitas eſt lima calo ris. quaſi exacuēs ipſarum actiuitates; vt bene dicit Concilia. differ. 12. & Caietanus Thien. tract. de reactione: & Marſil. t gene.

Experientia. Et hoc ipſa experientia oſtendit: humiditas enim actiuitates retundit quamuis aliqui calculatores hoc negent, non potentes intelligere, quo modo id fiat; tamen id certum eſt, quamuis alibi modus explicabitur.

Dico igitur, quòd frigiditas in aqua ratione humiditatis coniunctæ retunditur, vt quamuis ſit ſumma, non ita operetur; ob id aptior eſt animalibus, quàm ſi eſſet in terra, quæ ſicca eſt, & tunc maxime acueretur: & hoc eſt argumentum etiam, quòd terra non ſit frigidiſſima.

4. Quartò probatur ex effectibus: Animalia enim terreſtria ſunt calidiora multo aquatilibus, illa enim ſanguinem habent, hæc ipſo carent; ergo terra non eſt frigidiſſima.

Præterea quintò. Experientia qualis poteſt haberi, fauet, terra enim minus infrigidat, quàm aqua, cum ob ſuam denſitatem multo magis deberet frigefacere, ſicut & calefactam videmus plus calefacere. 5.

Accedat his, quòd in ſcriptura ſancta legitur in Gen. quòd vocauit Deus terrā aridam, vbi D. Baſilius. 1. Exameron, explicat, terræ eſſe ſiccitatem. 6.

Secunda concluſio. Aer eſt humidiſſimum omniū elemētorum, Explicatur. Primò aduertendum, quòd ſicut calidius dupliciter dicitur aliquid, vt colligitur ab Ariſt. 2. de partibus. cap. 1. Vno modo quia intenſiorē habet calorem, ſicut flamma calidior eſt ferro nondum facto igne. Altero modo, calidius ab actione, quia magis calefacit, & comburit, poteſtque eſſe (vt ibi dicitur) quòd minus calidum modo priori ſit calidius modo poſteriori. vt notum eſt in flamma, & ferro candenti. Ita etiam humidius dupliciter dicitur. Vno modo, quia intenſiorem habet in ſe humiditatem inhærentem, alio modo, quòd magis humectat, quamuis minus ſit intenſum.

2. Conclu. maxime aer eſt humidus.

Nota 1. Eſſe humidius altero intelligitur dupliciter ſicut & calidius.

Nota 2.

Concluſio igitur ſic eſt intelligenda, quòd aer eſt humidiſſimus intenſiue non tamen in humectando; ſic enim aqua eſt humidior. Non enim, vt diximus in lib. 1. actiuitas maior ſequitur ſemper intenſionem. Hanc declarationem tetigit Auerro. 1. p. canti. tract. 1. com. 15. vbi dicit, aerem humidiorem aqua. & 2. colliget. ca. 2. tamen ſubdidit, quòd aqua potentior eſt in humectando.

Quomodo ſit intelligenda conclu.

Et per hanc doctrinam ſolui poſſunt omnes apparentiæ probantes aquam eſſe humidiorem, imò gloſſat Galenus, attendit enim humidum in humectando, & iuxta actionem ſuam. Nam Medici, vt dicit Auerro. 2. animæ comm. 105. menſurant iuxta ſenſum, & actiones accidentis; & ſic aqua eſt humidior; quia ipſius humidum eſt groſſum, & denſum; at aeris humidum tenue, & ſubtile eſt, ita igitur intelligi debet concluſio.

Nota 3. Ex hac cōcluſionis ītelligētia ſolui poſſent argumenta oppoſita & cōtra opi. conciliari.

Probat

1 Probatur primò argumento Concilia. differ. 12. quòd elementum debet habere qualitatem in summo aliquam, igitur & aer. Ista non erit calor, nec frigiditas, nec siccitas, erit ergo humiditas. Probatur, quod non calor, quia iste est ignis. Non etiam frigiditas; quia iam duo contraria summa intensissima & maximè actiua simul essent, quod non debuit, aut enim se mutuo destruerent, aut non possent esse, nisi mixta. Non etiam siccitas, quia cum hæc sit lima caloris, exacueretur calor ita, vt temperies auferretur ab vniuerso, debuit ergo esse humiditas, quæ humiditas vim caloris hebetaret.

2 Secundò probatur ex effectibus. Quæ enim sunt humida dominio aeris, sunt humidiora aqua, vt patet de oleo, & alijs vnctuosis, igitur aer ex se humidior est.

3 Tertiò ex definitione Aristotelis. Humidum est, quod facilè terminatur alieno termino, at aer multo facilius, quàm aqua terminatur; ergo est humidior.

4 Prætetea quartò, quia aer debet esse maximè receptiuus, est enim medium sensum, est medium actionum, & passionum; debet ergo esse humidissimum, hanc enim facilem receptionem facit humor; tale autem humidum debet esse calidum. Non enim coniungitur cum frigido, quia iam esset aqua ferè.

3. conclu. ignis est calidus in summo, & aqua frigida in summo

Tertia conclusio. Ignis est summè calidus, aqua autem frigida; intellige semper intensiuè.

Probatur.

Hoc clarè sequitur ex dictis. Ignis enim debet esse. s. summè calidus. s. summè frigidus; quia alias duas iam vsurparunt alia elementa, sed experientia docet non esset frigidum, erit ergo summè calidus. Superest sola frigiditas; & hæc est aquæ, & si constat bonam esse Aristot. distributionem qualitatum in elementa, quam sequuntur Philosophi & Medici, vt habet Concilia. different. 13. Super est ad argumenta respondere.

Ad 1. 1. solutio.

Ad primum respondet Aegidius supra tex. 23. quòd duplex est frigiditas, sicut & calor, Est enim calor elementaris, qui destructiuus est, ab ipsoque prouenit elemento. Est calor cœli viuificus, qui in his inferioribus à cœlo prouenit. Ita est duplex frigiditas, & elementaris & cœlestis. Dicitur, quod terra frigiditate cœlesti est frigidissima: & hoc probat argumentum, frigiditate verò elementari, ipsa aqua est frigidissima.

Hanc dist. aliqui reijciunt.

Hanc distinctionem non recipiunt aliqui, inter quos est Conciliator. differ. 12. & si intelligatur, vt sonat, non est recipienda. Videtur enim dicere quod frigiditas cœlestis est qualitas producta ab ipso cœlo in terra, at verò falsum iam esset, quod sit maior in terra, quia maximè distat, immo ob id debet esse minor, quia agentia minus agunt in remotiora.

Defenditur aliquo modo.

Sed profectò, si rectius consideretur Aegidius, aliud intédit dicere, vocat enim frigiditatem cęlestem, non quod producta sit à cęlo, sed quòd relicta sit à cœlo, non tantum calefaciente propter maiorem distantiam, vt terram esse frigidissimam hoc modo, non sit aliud, quam terram non ita calefieri à cœlo ob distantiã. Exemplum enim ipsius de calore fuit in causa, vt non intelligeretur ipsius mens, quam esse hanc ipsius verba indicant, si legas attentè.

2. Solutio.

Aliter tamen soluit argumentum. Alber Saxo. q 4. Notat has qualitates quatuor esse in duplici differentia, quasdam actuales, quasdam virtuales, itaque est duplex calor, actualis, & virtualis, duplex frigiditas, similiter & aliæ. Vocat actuales, quas tactu percipimus, & quas communiter qualitates vocamus, vocat virtuales, quæ tactu non percipiuntur, tamen productiuæ sunt aliarum, potestque esse calor virtualis, cum frigiditate actuali, vt patet in vino, & pipere & alijs.

Nota de qualitatibus virtualibus.

Dicitur igitur, quod vtraque insunt elementis, sed magis virtuales, quæ non separantur ab ipsis, & de his dicit Arist. locutum esse, cum singulas tribueret singulis elementis. Et sic soluit argumentum, quod terra est quidem frigidissima frigiditate actuali, aqua verò frigiditate virtuali.

Reijcitur ista solu.

Istæ qualitates virtuales, quamuis in mixtis verè sint, vt alibi diximus, tamen multiplicare ipsas in elementis videtur valde superfluum, nam per has qua

lita-

litates virtuales. I. intelligit formas substantiales, & hoc omnes confitentur esse in elementis substantiales formas præter qualitates. Vel intelligit alias qualitates distinctas,& iam hæ superfluæ sunt, cum per actuales fiat quodcunque per has fit. Et manifestè est hoc contra Arist. nam si de virtualibus loqueretur, non sumeret numerum earum penes tactum, cum virtuales tactu nequeant dignosci.

5. Solutio ad arg. Dico igitur ad argumentum, quòd solum probat, terram minus calefieri à Sole,non tamen quòd sit frigidissima. Debes enim scire, quod istæ qualitates non sunt in elementis à cęlo impressæ,sed proprias formas,& naturas consequuntur:ob id terra est siccissima, quia siccitas naturam propriam ipsius sequitur, sicut frigiditas aquam,quod aduertens Auicen. 9. Metaphysic.c 5.mutauit suam sententiam.

Ad 2. Ad secundum dico, ꝙ potius facit pro nostra sententia, nam cum ignis, & terra maxime distent, debuerunt sortiri qualitates maximè distantes, hæ sunt calor, & siccitas. Calor enim est prima actiuarũ, siccitas verò vltima passiuarum Et hoc factum est,quia terra, & ignis distant,& medium habent,ob id habent qualitates,inter quas aliæ mediæ sumi possint,s.humiditas,& frigiditas,& hoc nota.

Ad 3. Nota qualitates primas nõ facere in elementis, q faciunt in mixtis. Ad tertium aduerte, ꝙ hæ qualitates primæ non faciunt in elementis, quæ faciunt in mixtis, vnde calor, & siccitas in mixtis discontinuant,quia humidum absorbent, at in elemento non. Ignis enim cõtinuitatem habet. Similiter dici potest, quòd frigiditas grauitatis est causa in mixtis,sed non in elemento.

2. Solutio. Dico tamen, quòd quamuis admisso frigiditatem esse causam densitatis, & grauitatis terrę,non tamen est totalis causa,sed simul cum forma substantialis terræ, cui natiua est illa densitas, & grauitas. Non enim est sicut in mixtis, quibus non est secundum naturam formæ, idcirco quamuis frigiditas non sit maxima, densitas & grauitas possunt esse maximæ.

Ad 4. Ad quartum ex nunc dictis patet solutio, non enim siccitas discontinuitatis est causa, in mixtis, quorum partes humore continuabantur, quo resoluto, manet discontinuitas.

Ad 5. Nota aquã putam nõ posse esse congelatã. Ad quintum dico, quòd aqua, si esset puta, quamuis frigidissima existeret, non esset congelata, quia frigiditas congelat non aquam putam, nisi mixtam cum subtili exhalatione terrea, quod dicit Auerr.4.Cœli. com.32. Dicit, ꝙ ignis non lucet, nisi mixtus cum subtili terreo, sicut nec aqua congelatur, nisi mixta cum terreo. Cuius signum est, quòd aqua calefacta citius congelatur, quàm frigida, quia calor excitauit terreas exhalationes, similiter aquæ dulces ob hoc congelantur, ob mixtionem quam habent cum subtili terreo.

Ad 6. Ad sextum respondeo, quòd aqua licèt citò calefiat, tamen non amittit omnem frigiditatem,nisi simul cum forma,quòd si maneret cum humiditate sola absque frigiditate, tunc probaretur intentum, sed non ita fit.

Quòd si dicas, Quare citius calefit? Respon. quòd id prouenit ex maiori actiuitate caloris ad calefaciendum, quàm siccitatis ad exsiccandum.

Ad 7. Ad septimum dico, quòd aer exsiccat frigiditate, quam accidentaliter habet, non enim per se exsiccat, vt notum est.

Ad 8. Ad octauum patet solutio ex secunda conclusione, non enim negamus, aquam potentiorem esse in humectando, id tamen non arguit ipsius humiditatem esse intensiorem.

Ad 9. Ad nonum dico, ꝙ media regio aeris est valde frigida per accidens, causa autem huius frigiditatis sunt vapores frigidi & humidi, & exhalationes frigidæ & siccæ,quæ vi caloris ascendunt.

Nota 1. de media regione aeris. Concurrit autem antiperistasis ratione reflexionis radiorum Solis, qui calefaciunt infimam regionem, reflexio enim calefacit multum, vt apparet in his qui ad Solem sedent propè murum, qui multum calefiunt, similiter in vallibus montium ob hoc viget calor magis, quàm in summitate. Tali igitur reflexione fit antiperistasis ad partes superiores medias aeris, nam ex altera parte ignis etiam est, sitque illa regio frigidissima.

Nota 2. Et cũ magis viget reflexio,s æstate, tũc magis est frigida,quod indicant petræ, & grandines,quæ æstate fiunt, ob nimium,

&

& magnum frigus, quàm hyeme.

Frigiditas tamen hæc accidentalis est: & forsan id voluit Seneca, dum dixit aerem esse frigidum.

Ad 10. Nota 3. Ad decimum patet solutio: aer enim ob tenuitatem, ac raritatem facilè passibilis est ab alijs extrinsecis: id tamen non impedit secundum naturam suam tales habere qualitates proprias. Satis de quæstione ista.

QVÆSTIO VI.

An elementa habeant vtramque qualitatem in summo.

Singula elementa in sua naturali dispositione constituta binas habere qualitates certum est: an verò vtramque in summo gradu, æquè & intensam habeat: dubium est: videlicet, an ignis sit tam siccus, quàm calidus; & aer tam calidus, quàm humidus: & sic de reliquis elementis: non enim in hoc omnes Philosophi conueniunt, sed in tres diuisi sunt sententias.

1. sententia. Est enim quædam sententia quorundam Neotericorũ, inter quos sunt Achillinus lib. 3. de elementis, & Niphus in præsenti, qui affirmant elementa habere vtramque qualitatem in summo gradu, sequentes Auerroem 3. Cœli com. 67. vbi dicit, ignem esse calidum & siccum in summo. Ratio autem horum potissima est: quia si in elemento vna qualitas maneret extra summum, esset remissa: at non potest esse remissa nisi admixtione suæ contrariæ, tres igitur qualitates inessent vni elemento, vt igni calor, siccitas remissa, & humiditas remittens: hoc autem videtur contra elementi puri naturam. Ratio primæ sniæ.

2. sententia. Altera sentẽtia est aliorum, & communis, ꝙ in elemento vna sit remissa qualitas. i. non in summo gradu. Tamen isti diuisi sunt: quidam enim dicunt manere remissam absque mixtione contrarij: & hoc sequitur Alber. Saxo. q. 2. & alij, fuitque Alex. 1. Metheor. Com. 13.

Ratio 2. huiusq. Persuadent sibi hoc ex vna parte, quia Arist. tex. 24. vnã qualitatem tribuit cuiq; elemento magis quàm alteram: ex altera verò parte, quia vnum elemẽtum tantum duas habet qualitates: non ergo illa mixtionem habet cum contraria.

3. sententia. Tertia sententia est Marsilij. q. 6. & 4: & Iacobi Forliui tract. de intensione, parte 2. & Buridani, ac Nominalium cõmunis, quòd elementa habent in sua dispositione naturali vnam qualitatem in summo, alteram extra summum, tamen est mixta cum contraria, à qua remittitur; itaq; qualitas minus intensa tantum habet de contraria, quantum deest illi vsque ad suum summum gradum: vt si siccitas in igne est vt quinque, habet humiditatem vt tria: supposito, quòd summa latitudo siccitatis sit vt octo.

Nota 1. Nota 2. Dicunt tamen, quòd talis qualitas remissa semper est plus intensa, quàm medietas; vt ignis habet de siccitate plus medietate.

Secũdum 3. sentẽtiã cuiq; elemento insunt tres qualitates. Ex quo colligitur secundum hanc opinionem, quòd cuique elemento tres insunt qualitates: vna summè intensa, altera minus intensa, altera remissa, remittensque minus intensa.

1 Ratio. Rationes huius opinionis ab ipsis non aliæ adducuntur, quàm hæ. Contrarium non remittitur nisi ex mixtione contrarij, sed in elementis sunt contraria remissa; ergo sunt etiam contraria remittentia. Maior potest probari ex Aristot. 5. Physic. tex. 15. & 2. Cœli. tex. 37. vbi id docet.

2. Ratio. Sit secundum argumentum, quo probo, quòd si vna est minus intensa, quòd ibi sit contraria, aliter enim sequeretur, quòd alteratio esset in instanti, quod est impossibile in alterationibus secundum primas qualitates. Sequela probatur. Sit ignis siccus, vt sex; applicetur ei siccum vt octo; tunc ignis poterit exsiccari ab illo, cùm sit minus siccus. Probo. Aut quòd alteretur in instanti, ibi nulla est resistentia in igne, vt exsiccetur; ergo exsiccabitur in instanti. Consequentia videtur nota, vbi enim nulla resistentia est, ibi motus in instanti est, vt patet in productione luminis. Antecedens probatur, quia nulla est ibi contraria humiditas resistens; resistentia autem est à contrario.

3. Ratio. Tertium argumentum est. Sequeretur, quòd maneret elementum cum vna sola qualitate ex his quas ex se habet, vel quòd

ꝙ introduceretur forma elementi absque summo gradu suę propriæ qualitatis:quorum vtrumque est impossibile. Sequela ostenditur. Sit ignis calidus in summo,& siccus vt sex, vt applicetur fortior aer, qui secundum suam naturam est humidius, vt octo agatque in ignem cõstat, cum aer introduxerit sex gradus suæ humiditatis, quod nulla erit siccitas in igne: peto tunc, In illo instanti.l.est forma ignis. l.non. Si primum ergo iam manet ignis absque sua prorsus siccitate : si vero non , erit forma aeris, & non cum summa humiditate, quod fieri non potest.

4. Est quartum argumẽtum. Sequeretur, ꝙ qualitas summa vnius elementi maneret in illo:quod est impossibile. Et sequela probatur. Sit aer conuertens ignem in se;tunc per solam humiditatem aget:non enim per calorem ; quia remissior est : nec per frigiditatem; quia supponitur non habere. Si ergo per solam humiditatẽ agit, ergo per solam destructionem siccitatis ignis conuerteretur in aerem ; manebit ergo calor in summo, quia non est causa remittens illum: humiditas enim nõ agit in calorem. Hęc sunt argumenta pro hac sententia.

Nota. Pro huius dilucidatione pono aliquas conclusiones. Aduerte autem, quod est sermo de elementis in sua natura consideratis,& de qualitatibus, quas singula secundum propriam naturam postulant: nam modo non dubium est, plures qualitates I.alias inesse elementis, quàm postulet ipsorum natura.

1.conclus. Vna ē qualitas, quæ primo, & immediate fluit a quouis elemento. Prima conclusio. Vna est qualitas,quæ primò, & immediate fluit a quolibet elemento. Explico. Singulis elementis multas in esse qualitates non dubium est ; vt ignis calor, siccitas, raritas, leuitas insunt, at vna est, quæ immediatè profluit ab ipsa elementi forma similiter in alijs.

Ratio. Hæc conclusio est omnium communis, & probatur vnica ratione. Ab vnica natura simplici non fluunt multæ passiones immediatè,& primo,sed vna per aliã, at huiusmodi qualitates sunt passiones elementorum, ergo vna fluit ab vno immediatè. Ratio autem maioris est: quia ab vno, vt vno, non procedunt immediatè, & primatiè plura: hoc tamen multò magis constabit in Metaph.

Secunda conclusio. Multò probabilius est,in elementis manere vnam ex duabus qualitatem minus intensam. Hæc sententia est Auerro. 4. Metheoro. com. 10. vbi hoc dicit, existimatque esse mentem Aristotel. illic, sed non est. Probat Auerroe: quia aliter non posset esse mixtio Si enim omnes essent in summo, vtique æquè agerent contraria, nullaque esset ibi actio, vbi nec minimus datur excessus. Præterea est sententia Arist. præsenti tex 23. vbi vnam qualitatem magis, quàm alteram dicit in esse elemento. 1. — 2.conclus. Probabilius est nõ nitam'que qualitatẽ ẽ in summo.

3.Ratio. Præterea quia aer esset calidissimus ; & sic non esset ex se temperatum medium animalibus:nec ad respirationem aptum. Quod si dicas, quod humidum refrangeret non videtur valere ; quia aer est densior igne:& sic multum adhuc calefaceret ex parte densitatis.

3.conclus. qualitas remissa in elemento nõ est per admixtionem contrarij. Tertia conclusio. Qualitas remissa in elemento non habet mixtionem contrariæ qualitatis. Hanc reputo multo probabiliorem, quæ quidem est expressa Alex. 1. Metheor. com. 13. vbi id docet discurrens per omnia quatuor elementa: & est locus notandus. Est etiam sententia Fernelij lib 2.Physiolog.cap.4.

1 Ratio. Et prima ratio est Alexandri. Si elementa haberent qualitates tres, nõ essent simplicia, & pura corpora ex natura sua ; hoc autem falsum est. Sequela probatur, quia habent singula mixtionem contrariarum qualitatum, scilicet siccitatem cũ humiditate habet ignis, reliquaque huiusmodi hoc autem manifestam impuritatem,& mixtionem dicit. Habere enim duas non contrarias qualitates, nulla est impuritas, nulla est mixtio. at contrarias simul habere,mixtio est, ac oporteret alia elementa simpliciora constituere, nempe quæ contrarias simul qualitates non haberent.

2.Ratio. Secunda ratio est nostra. Sumo illã humiditatẽ in igne cõiũctam cũ siccitate, & peto, Vel est secundũ naturã ignis. l. non. Si nõ;est iã accidẽtalis: & sic nõ inest igni secundũ naturã . Si verò secundũ naturã : ergo vni formæ simplicissimæ ignis duo contraria insunt, s. siccitas, & humiditas per se quod est absonum, & impossibile: quomodo enim vna simplex forma per se habet duo contraria, & ex natura sua ?

Fateor, hoc argumentum mihi facere multam vim, vt existimem minus probabilem sententiam Marsilij, & illam aliam quoque, quæ vtrasque ponit in summo. At nos media incessimus via cum Alexandro.

3. ratio. Tertia ratio est. Quia omnia elementa essent symbola: quod apertè est contra Aristot. Sequela patet: si enim in igne est humiditas, quamuis non tanta, quanta siccitas, iam in humiditate symbolum habebit cum aqua, in calore cum aere, in siccitate cum terra, idemque erit de alijs elementis.

4. Ratio Quarta ratio. Quia iam non per combinationes qualitatum colligeretur numerus elementorum, cum insint singulis hę qualitates, immo non posset probari, quatuor esse elementa, nam si dicas summum calorem multum siccum: paruum humidum facere ignem; dicam, ꝙ summum calorem, multum humidum, & paruum sicci, facere oportet alterum elementum, quod non est vnum ex alijs, & sic faciam multas possibiles combinationes, per quas numerus elementorum incertus præstabitur. Sed hæc quarta ratio parum conuincit, nam etiam idem sequetur si non habeat admixtam contrariam: nam oportet assignare vnum elementum calidum in summo, & humidum multum: quod non est; & ita in alijs combinationibus. Immo hæc ratio videtur non parua contra hanc opinionem. Sed respondendum esset, vni soli elemento in primo vnã qualitatem tribuendam, & non vnam in summo multis elementis cum autem constet eam esse calorem in igne, nil enim est igne calidius, ideo non erit summa in altero; & sic de cæteris dicendum. Oportebit igitur argumentis pro ipsis factis respondere.

Ad primum dico primo, quod non omnis qualitas suscipit magis, & minus admixtione contrarij. Lumen enim, & habitus animæ suscipiunt magis l. minus, & non mixtione contrarij. & hę ostendit suscipere magis, & minus non consistere in mixtione contrarij, cum absque tali mixtione detur magis & minus.

Nõ omnis remissio ẽ per admix Dico ex hoc secundo, quod non omnis qualitas habens contrarium, est minus intensa ex mixtione cum contrario. Ideo aduertendum, ꝙ qualitates hæ aliter ad mixta, aliter ad elementa comparantur, in elementis quidem sunt, vt in subiectis, & vt in principijs in subiectis, quia illis insunt, in principijs. quia ab illis fluunt, & secundum ipsorum naturas sunt: at in mixtis sunt, vt in subiectis. tionẽ cõtrarij etsi habeat cõtrarium. 2. Nota valde.

Qualitas ergo in elemento suscipit magis & minus dupliciter. Vno modo, vt ĩ eo est, vt in subiecto, & hoc fit per mixtionẽ contrarij: vt cum remittitur calor ignis extrinsecè. Altero modo, vt à principio; & sic non intenditur per contrarium, nam ab vno elemento non fluunt contraria: & remissa secundum naturam formæ, vnde fluit. Qualitas ĩ elemento suscipit dupliciter magis, & minus.

V. g. sicut lumen remissum est secundum luminosi vim & naturã, vt lucernæ ignis, & astrorũ, & Solis, ita siccitas ĩ igne talis est & tãta, quia ab hac forma prouenit, sic in alijs. At in mixti id fit per cõtrarium: quia non fluunt à forma mixti. Nec contra hoc est textus Arist. solum. n. dicit ꝙ suscipere magis. l. minus est per contrarium loquitur. autem de ipso motu, & qualitate, quæ per motum suscepit magis l. minus, at qualitates hæ circa motum sunt remissæ, in elementis iuxta ipsorum naturas, & hæc solutio est valde notanda. Reijcitur obiectio, ex tex. 13.

Ad 2. Ad secundum negatur, motum, seu alterationem futuram in instanti est. n. resistentia intrinseca: ex se. n. tota latitudo qualitatis induci non potest etiam nullo existente contrario, vt alibi diximus, & ipse Marsilius in præsenti concedit.

Ad 3. At tertium dico, ꝙ non manebit in aere summus calor, sed remittetur ab ipso humido non per se, sed per accidens: & consequenter ex eo, quod destruit totam ignis siccitatem, à qua summus calor dependet, corrumpetur igitur tantum caloris, quantum cum humido esse non potest sub forma aeris, non tamen vlla ibi per se erit frigiditas.

Ad 4. Ad quartum dico, quod non prius expelletur tota siccitas ignis, quin simul tota humiditas introducatur. Nec est verum, quòd sex gradus siccitatis expellentur à sex humiditatis, oportet enim plus humiditatis introducere, quam expellatur siccitatis.

Nota. Scias. n. ꝙ nõ quicunque gradus formæ est incompossibilis cũ quocunq; gradu: nã calor

calor vt septem potest esse cum frigiditate, vt vno, vnde cum illa siccitate ignis, l. cum saltem quinque gradibus illius possunt esse duo. l. tres humiditatis. & sic nō statim primus gradus humiditatis expellet vnum siccitatis: sed multo minus, donec sit tanta siccitas, quanta humiditas. s. vtraq; in medietate, & tunc vnus gradus alterum expellet, vt bene dicit Albertus Saxo. q. 5. & sic in fine erit humiditas vt octo, & aeris forma. Omnia probabiliter tantum dicta sint, non enim carent probabilitate illæ aliæ opiniones superius positæ quę. l. vtrasque qualitates in summo. l. admixto contrario in qualitate altera prope summo, in elementis concedunt.

QVAESTIO VII.

An qualitates elementorum symbolæ sint eiusdem speciei.

Sensus qō nis. QValitates symbolas vocamus eas, in quibus duo elementa in se conueniunt, vt calor igni, & aeri; frigiditas aquæ, & terræ symbola sunt. similiter siccitas terræ, & igni, humiditas aquæ, & aeri. Dubium igitur est, an tales differant specie, nempe an calor ignis, & aeris sit eiusdem speciei, nec ne, similiter humiditas aeris, & aquæ, & reliquæ.

1. Argum. Videtur autem, quod hæ specie differant. Primo, Calor ignis non compatitur secum summā humiditatem, at calor aeris compatitur, ergo hi duo calores specie differunt. Consequentia probatur, quia vnus calor opponitur illi humiditati, & non alteri, quòd si vnus essent speciei, eidem opponerentur.

2 Secundo. Humiditas aeris fouet ignē, vt apparet in oleo, in quo aer dominatur at humiditas aquæ extinguit, vt notū est, ergo differunt specie, alias profectò non haberent effectum tam diuersum.

Reijcitur solutio. Nec valet dicere, ꝙ humiditas aquæ extinguit propter frigiditatem quæ cum aqua est coniuncta, nam aqua vehementer calefacta ignem extinguit, & non aer frigefactus.

3 Tertio. Siccitas terræ est cum frigiditate, grauitate summa, ac densitate, at in igne est cum summo calore, raritate & leuitate, ergo specie differunt, aliter enim quomodo qualitates vnius speciei tātam patiuntur diuersitatem?

Quarto. Grauitates aquæ, & terræ, leuitates ignis, & aeris specie differunt, vt supra diximus: ergo & frigiditates terræ & aquæ, atque calores ignis & aeris; nam ex his procedunt reliquæ qualitates.

Quinto. Si humiditas aquæ est eiusdē speciei cum humiditate aeris, superfluit vna ex his, similiter calor ignis. l. aeris, & sat erunt duo elementa contraria, in quibus qualitates quatuor inueniri possunt: non ergo necessaria sunt quatuor elementa ad mixtum. 5

Sexto. Quoties subiecta differunt specie, passiones etiam specie differunt, at calor aeris, & calor ignis sunt ipsorum passiones; ergo differunt specie, sicut ipsa: idem dico de alijs duabus. 6

Septimo. In mixtis calores specie differunt; ergo in elementis etiam. Antecedēs patet de calore naturali, & febrili qui specie differūt, cum calor naturalis nutriat, augeat, conseruet subiectum, opposita vero faciat calor alter. Hæc sunt præcipua argumenta in hac parte, circa quam tres existunt Philosophorum sententiæ, 7

Prima Alberti Saxo. q. 5. qui distinguit in elementis, vt superius diximus, duplices qualitates virtuales, & actuales, virtuales specie differre existimat, vt calor ignis virtualis, & calor aeris similiter virtualis specie differunt, at actuales eiusdem speciei esse existimat. 1. Sententia

Alia est quorundam opinio, quòd specie differant ipsæ actuales, nec oporteat ponere virtuales. 2

Tertia est Marsilij q. 4. quòd sint actuales in elementis solum, & symbolæ sint eiusdem speciei, solo numero differentes. 3

Pro determinatione huius difficultatis sit prima conclusio. Præter actuales qualitates in elementis non oportet alias virtuales ponere ad eosdē effectus producendos. Dico in elementis, quia in mixtis non negamus huiusmodi esse qualitates. 1. Conclu.

Hanc cōclusionem vnica hac ratione probo quia præter formas substantiales elemētorum, & qualitates actuales superfluæ sunt illæ virtuales, quod enim calor virtualis ignis potest facere, potest etiam forma ignis per calorem actualē, & idem Ratio vnica.

in alijs: non ergo oportet absque necessitate multiplicare tot qualitates.

2. Conclu. Secunda conclusio. Qualitates elementorũ symbolę sunt eiusdem speciei. Hanc conclusionem reputo verissimam.

1. ratio ex triplici incómodo. Probatur primò; quia si specie differunt; ergo sunt octo qualitates primæ, quod absurdum videtur, sicut vlterius in mixto octo qualitates: quod est superfluũ non poterit etiam constare elemetorum numerus, qđ est in Philosophia absonũ.

2. Præterea secundo, Sequitur, quòd nullum esset elementũ symbolum: quod est expresse contra Arist. Sequela nota est: nã ignis & aer, cum calores specie differentes habeant, non communicabunt magis in calore, quàm in siccitate, pręsertim cum calor vnus destruat alterum, vt elementa mutentur inuicem.

3. Præterea tertio. Sequitur, ꝙ vni qualitatis speciei duæ species differẽtes cõtrariantur, quod falsum est. Nam vnum tantum vni opponi, est commune Philosophorũ dictum. Sequela patet. Sumo aerẽ & aquã: hæc mutuo se destruunt; ergo calor aeris contrariatur frigiditati aquæ. Vlterius, sumo ignẽ & eandem aquam, cum mutuo se corrumpant, calor ignis cõtrariabitur frigiditati aquæ; ergo duo calores specie differentes vni speciei frigiditati contrarij sunt: quod falsum est.

4. Præterea quarto. Sequitur, ꝙ ex aqua non posset ignis facere aerẽ, quod est contra Arist. tex. 27. & cõtra sensum. Probatur sequela. Ignis agens in aquam, l. reseruat humidũ aquæ, l. corrumpit. Si idem in aere manet; ergo iã humiditas aeris est eiusdẽ speciei cum aqua. Si vero non, sed aliud humidum specie distinctũ inducitur; à quo producitur hoc? Non enim ab igne, cũ sit calidus & siccus; non ab aqua, cũ non sit: & quamuis esset, non haberet, quo illud produceret. Cum igitur non sit causa producens, manebit idem. Et hoc argumentũ concludit contra istã opinionem. Idem potest fieri argumentum de terra & aere ad producendam aquam.

5. Præterea quinto: quia frigiditas terræ intendit aquæ frigiditatẽ, & è contra, vt apparet in manu parum frigefacta a terra, & postea immissa in aquam, manus enim frigiditas intenditur, ergo illæ sunt eiusdem speciei cum producant effectum vnius speciei.

Ad primum igitur argumentũ respondetur, negando consequentiã. Non enim calor ignis differt specie à calore aeris, quamuis non possit esse cum summo humido, id enim est propter intẽsionem maiorem, l. minorem; non tamen ob differentiam specificam; sicut calor, vt sex, nõ potest esse cum frigiditate vt quinque, at calor vt tria, potest: non tamen ob id colligitur, calorem vt quinque, & calorem vt tria, specie differre. Ad 1.

Deinde respondeo, quòd summus calor esse potest cũ humiditate in aere non naturaliter, sed tamẽ violẽter, imo secundum illam aliam opinionem, quæ ponit vtrasq; in summo in elementis, etiã naturaliter esse potest cum aeris humiditate.

Ad secundum dico, ꝙ ignis iste apud nos existens non est elementum purum, sed mixtas habet qualitates, fit enim ex terrea exhalatione cũ aere commixto. extinguitur autem per suffocationem. Sic enim fit flamma: extrahitur autẽ ad partes exteriores a corpore talis exhalatio va porosa, & accenditur: cum autem occluduntur viæ, per quas extrahitur, flamma extinguitur; & sic flatus vehementes extinguit ignem, quia diuertit, & reprimit talem vaporẽ, quo ablato, flamma aufertur: ad moderatus accendit, quia excitat illum. Dico igitur quòd aqua extinguit hoc modo per suffocationem, & per ablationem materiæ ignis: & hoc habet non propter humiditatem, sed ob grossitiem, nam terra etiam extinguit, & olei copia: at aer non ob tenuitatem ipsius non accedente motu: sic enim extinguit, vt diximus. Ad 2.

Ad tertium dico, quòd non sequitur, qualitates esse specie diuersas; quia inueniuntur coniunctæ cũ differentibus specie. Nõ enim diuersæ albedines specie differunt, quamuis vna cum dulcedine altera cum amaritudine inueniatur. Ita dico de siccitate, quæ cum grauitate in terra cum leuitate in igne coniuncta est, nõ tamen ob id siccitates differunt specie. Et ratio est; quia siccitas non est illarum principium: non enim grauitas terræ ex siccitate prouenit, sed ex forma substãtiali terræ simul cũ frigiditate & siccitate, idẽ dico de igne, & alijs: sunt. n. qualitates hæ in ele- Ad 3.

in elementis ab ipsorum formis procedentes.

Ad 4. Ad quartum: aliqui grauitatem aquæ & terræ specie non differre putant, sed solo numero. At profectò, vt superius diximus, manifesta est contra Aristo. per hasce enim grauitates, & leuitates colligit loco quatuor diuersa, & corpora simplicia, & elementa quatuor. Dicendum est ergo speçie differre, nec esse parem rationem de alijs; sunt enim istæ non alteratiuæ, nec sequuntur vnam qualitatem, sed vtramque; puta grauitas aquæ non ex humiditate per se, non ex frigiditate per se, sed simul ex vtroque est: & hoc sufficit, vt specie differat a terræ grauitate, idem dicitur de leuitate.

Ad 5. Ad quintum dico, quòd non superfluit humiditas aeris, quamuis sit eiusdem speciei cum humiditate aquæ: nam ratione sibi coniunctæ qualitatis, & vt a tali forma est, habet aliquos effectus in mixto, quos non habet alia. Et idem dico de alijs. quamuis (vt supra diximus) non negemus, sat esse ad mixta aliquo duo elementa formaliter conuenire.

Ad 6. Ad sextum dico, ꝙ absolute calor non est passio ignis, sed talis calor puta sicco coniunctus, & hoc totum differt specie a calore cum humido, non ratione caloris absolute, sed ratione modi & coniunctæ qualitatis. Similiter de alijs, non enim sunt reputandæ per se singulæ qualitates quæ binæ simul in singulis elemētis sunt accipiendæ. Secundo respond. quòd si diligentius consideremus, calor ipse nō est propria passio, sed esse calefactiuum, quare ignis propria passio erit, esse calefactiuum in summo gradu; & ita in cęteris elementis. In aere vero esse calefactiuum non in summo. Hæ autem passiones, & naturales aptitudines differunt specie.

Ad 7. Ad septimum dico, quòd calor naturalis, & febrilis, vt sunt passiones, si nō differunt specie; sunt autem passiones si comparentur ad tactum, ponunturque in tertia specie qualitatis.

Dubium. Quòd si petas, Quomodo calor naturalis facit hos effectus, & nō calor febris?

Solutio. Dico, ꝙ in effectu essentiali calefacere vterque conuenit, at in non essentialibus different, vt argumentum ostendit, quia calor naturalis est instrumentum animæ, non autem alter; accidens autem varios effectus operatur secundatios, vt à varijs mouetur formis.

Epilogus. Habes igiť de elementis resoluta ista; An sit elementum; quid sit, & quot, & an pura, quæ illis propriè insint qualitates; & an in summo, an differant specie qualitates symbolæ, an sint virtuales qualitates in elementis, & an ipsorum grauitates, & leuitates specie differant. Ad textum igitur exponendum redeamus.

CAPVT QVARTVM.

Quoniam autem determinatum est. Tex. 24.

De mutua generatione elementorum. QVot elemēta, & qualia sunt, hucusque explicauit Arist. nunc de ipsorum mutua generatione disserit. Proponit autē primo intētionem, quæ talis est. Cum iam in lib. 3. Cęli dictum sit, ipsa elementa mutari inuicem, duo supererāt examinanda, & quo modo sit ista mutua mutatio & an singula ex alijs omnibus possint generari, vel non sic sed aliqua ex quibusdam, sed non ex alijs generentur, atque ista duo in præsenti traduntur.

Dicit autem, quòd in lib. Cęli dictum est, elementa inuicem mutari, & hoc præterquàm quòd dictum est, etiā sensui est manifestū, quia alteratio, sine qua generatio elementi non est (alteratio inquam secundum tangibiles qualitates) nota est sensui, & ista indicat, generationem esse mutuam elementorum, est enim alteratio hæc mutua.

Quòd igitur omnia nata sint ad inuicem.

Aliquot Ari. theoremata. Aliquod theoremata circa hoc constituit, quorum primum est: Quodlibet elementum in quodlibet transmutatur, vt ignis in alia tria per se, & aliorum vnumquodque.

1. theorema, quodlibet elemētū in quodlibet trāsmutatur. Hoc tali ratione probat primo Generatio est inter contraria, & à contrarijs. I. omnia contraria se mutuo transmutant. at omnia elementa inuicem contraria sunt; ergo omnia inuicē se transmutant. 1 Ratio.

Minorē declarat, & probat, quia elemēta, aut

ta, aut sunt symbola, & in vna conueniūt qualitates, aut dissymbola.i.in neutra cōueniunt. Si sunt symbola tunc contraria sunt in vnica qualitate, vt ignis. & aer vterque calidus; sed alter humidus, alter siccus: similiter ignis, & terra. Si vero dissymbola: tunc contraria in vtraq; sunt, vt notum est; erunt igitur semper cōtraria, atque se mutuo poterunt transmutare.

Vnde concluditur theorema propositum, & ita dicit Aristo. ꝙ ex ratione facile est cognoscere, quodlibet ex quodlibet elementum fieri, & mutari posse.

Differt autem ipso citius & tardius. Tex. 25.

1. Theorema nō omnis mutatio est æque facilis, sed symbola facilius dissymmila difficilius mutatur. Secundum theorema est: nam quamuis omnia mutuo essent transmutabilia; tamen non omnis mutatio est æque facilis, & velox, ob id theorema est, Quæ cognationem habent, & symbola sunt.s.in vna qualitate conuenientia, talia facilius inter se mutantur, quæ vero talem cognationem non habent, difficilius inuicem mutantur.

1. Ratio probatur. Ratio huius hæc est. Facilior est mutatio vbi pauciora destruuntur, at in mutatione symboli pauciora destruuntur, quā in non symbolo; ergo illa est facilior mutatio, & velocior. Minorem probat, quia in symbolis vna mutatur qualitas, vt aer fit ignis sola humiditatis separatione, in non symbolis vero vtraque, vt cum aqua fit ignis, mutatur enim aquæ humiditas & frigiditas in siccitatem & calorem, vt fiat ignis.

1. Exempl. Multis exemplis hoc declarat Aris. quę sunt satis in textu manifesta.

Nota. 1. Circularis, & mutua est in elementis mutatio. Vnde concludit, ꝙ est circularis.i.mutua omnium elementorum mutatio, & quòd quædam facilius, quædam difficilius in aliqua mutantur.

Nota 2. Vocat elementa consequentia, quorū est alteri contiguum, vt ignis, & aer, nam ista symbola sunt.

Ex igne quoque aquam & ex aere. Tex. 26.

Exempla d ssymbolorum. Nihil in hoc textu continetur, nisi exēpla eorum, quæ difficilius mutantur, qualia sunt dissymbola; vt ignis cū aqua, aer cum terra.l. ignis & aer simul cum aqua, & terra, nihil enim refert, illa singula.l. bina sumere, hæc autem difficilius transmutantur mutuo, quia plura destruuntur, vt diximus, quàm in symbolis, & in textu patet. lorū quæ difficilius mutatur.

Si autem vniuscuiusque alterum. Tex. 27.

Tertium theorema est. Cum duo elementa conueniunt, & ex singulis vna qualitas corrumpitur, tunc facilis etiam erit mutatio, sed non fit vnum elementum ex illis duobus, sed tertium ex illis symbolum. 3. Theorema Ex duobus elemētis fit vnum 3. 1. probat. exemplis.

V.g ignis & aqua pugnant, vt ex igne perdatur siccitas, sed maneat humiditas, tunc fiet tertius aer ex vtroque facilius quàm si vtraque destrueretur.

Idem dicitur de aere & terra, vt fiat aqua, & etiam vt fiat ignis, si enim ex terra aufertur frigiditas, & manet siccitas, & ex aere ablata humiditate, calor manet tunc fit ignis, si vero non sic, sed ex terra aufertur siccitas, manente frigiditate, & ex aere aufertur calor, manetq; humiditas, fit aqua.

Confessa autem & sensui. Tex. 28.

Quod dixerat scilicet, ex terra & aere fieri ignem, tunc experientia comprobat, nam flāma est maxime ignis ex his, quæ apud nos sunt, & tamen flamma ex terra & aere: fit, est enim fumus, at fumus est terrestris exhalatio aeri commixta, per exarsionem autem fit ignis, destruitur enim terræ frigidum, & aeris humidum, manetq; materia sicca, & calida. 2. Experientua.

In ijs autem, quæ consequenter sunt. Tex. 29.

Quartum theorema. Ex duobus elementis symbolis non fit tertium aliud, vt ex igne & aere nullum aliorum fit. 4. Theorema ex elemētis symbolis non fit alius. 3.

Ratio hius est: quia in symbolis est vna qualitas communis, & duæ cōtrariæ, quæro ergo.l. destruitur symbola; & tunc manebunt duæ contrariæ, quæ non faciunt

eiunt elementum: Vel destruuntur contrariæ; & tunc manet symbola; quæ cum vna sit,nō facit elementum. V.g. sit ignis & aer,vterque calidus,alter tamen humidus,alter siccus si calor destruitur, manet siccum & humidum, quæ non faciunt elementum, si hæc destruuntur, manet solus calor, qui non satis est ad elementum. Hoc autē est,quia in omnibus symbolis est vna qualitas eadem in vtroque altera autem contraria. Ex his concludit differentiam esse, cum vnum elementum ex vno altero fit,& cum ex duobus fit tertium,nam cum ex vno fit vnum,potest esse cum qualitatis vnius corruptione, vt in symbolis fit, at cum ex duobus tertium, debent duæ destrui,vna vnius,altera alterius;quia non fit ex duobus symbolis, sed & duobus contrarijs.

Quod ergo omnia ex omni. Tex. 30.

Epilogus. Epilogum facit duorum, quæ dicta sunt Alterum, quod omnia elementa ex singulis omnibus contingit generari: alterum, quomodo iste transitus fit, nempe in quibusdam, vnius qualitatis mutatione, in quibusdam vero vtriusque qualitatis, siue ex vno fiat alterum, siue ex duobus tertium, atque in alijs facilior, in alijs difficilior mutatio fiat, secundum qualitatum mutationem.

QVÆSTIO VIII.

An quolibet elementum ex quolibet immediatè generari possit.

Sēsus quęstionis. Difficultas hæc est circa tex. 24. sensus autem notus est, puta, an vnum elementum possit ex quolibet aliorum trium ita generari, vt non prius in alterum mutetur illud. V.g. an aqua possit in ignem conuerti, quin prius conuertatur in aerem.

1. arg. pro parte negatiua. Sunt autem argumenta, quibus probatur id fieri non posse. Primum, extremum non potest trāsire in extremum, nisi prius transeat per medium, quod est inter extrema, vt docet Aristot. 5. Physic. tex. 12. at ignis & aqua extrema sunt. inter quæ est aer; ergo non fit transitus ab aqua in ignem, nisi per aerem.

2. Secundo. Aqua non potest fieri ignis, nisi prius disponantur, s. exsiccetur,& calefiat, sed non potest disponi quin prius fiat aer, ergo aqua non immediate transit in ignem. Consequentia est nota cum maiori minor probatur. Calor ignis est multo actiuior, quam sua siccitas, ergo aqua citius calefit, quam exsiccetur ergo prius aqua erit calida, & humida, vt notum est quam calida, & sicca erit, ergo aer prius quam ignis.

3. Tertio. Sequitur, si ex aqua immediate fit ignis, quod manet aqua sub maiori raritate, leuitate, calore, quam sint in aere, quod impossibile videtur. Sequela probatur. Demus raritatem, leuitatem, calorem ignis, esse vt octo. singula aeris vero cum sint necessario tales qualitates remissiores, sicut vt sex, tunc, si aqua debet peruenire ad illas vt octo, cum fiat ignis, necessario transibit per sex. Peto ergo, In illo instanti. l. est forma aeris. l. non. Si aeris: habetur intentum. Si non ergo, l. est ignis forma. l. aquæ. Non ignis, quia nondum est sua integra dispositio, ergo aquę. Tunc vlterius, cum illud non sit vltimum esse aquæ (non enim sic desinere potest substantia,) immediate post illud etiam erit aqua. erit ergo immediate post illud maior raritas, leuitas,& calor: ergo aqua tunc est sub maioribus his qualitatibus, quam sit aer.

Quarto. Si ex aqua fit ignis, debet aqua non solum calefieri, sed exsiccari, sed hoc est impossibile; ergo non potest esse talis transitus, probatur minor, quia quamuis ignis vincat aquam in calore, tamē aqua vincit in humiditate, quæ actiuior est siccitate; & sic non poterit exsiccari, potius enim destruet siccitatem ipsius ignis. 4.

Quinto. Si immediatus esset transitus omnium, posset ex igne terra fieri; sed hoc esse non potest, ergo non est talis transitus. Sequela est nota minor probatur supposito, quod terra ob suam densitatem sub eadem quantitate plus multo materiæ continet, quam ignis ob suam leuitatem, seu raritatem. Sumo ergo minimum ignis, & probo, quod non conuertatur in terram. nam. l. conuertitur in minimum terræ. l. in minus minimo: 5.

nam

nam in maius, notum est, non posse: non in minimum terræ, quia hoc plus materiæ continet non in minus, quia esse non potest; ergo non posset conuerti ergo, nec vlla alia pars, quia maioris, & minoris: cum vtriusque vna sit natura, vna videtur ratio.

6. Secundò probatur, quod nec ex aere fiat aqua, quia humiditas aeris deberet remitti, quia minor est in aqua: at non videtur à quo remitti possit: non enim à frigiditate. l. humiditate aquæ, vt notum est; altera enim est similis, altera non est contraria.

1. Sententia In hac difficultate sunt tres sententiæ Philosophorum. Quidam dicunt, elementa mediata nõ habere immediatum transitum, sed prius mutari in alia; vt aqua non prius in ignem conuertitur, quàm conuertatur in aerem: & aer non prius in terram, quam in aquam. Rationes autem propositæ fauent huic opinioni.

2. Sententia Altera est aliorum, qui putant non esse immediatum transitum inter mediata semper, sed non quia conuersio fit in elementum medium; sed quia conuersio fit in mixtum quoddam, vt aqua non prius in ignem mutatur, quam in vaporem, qui mixtum quoddam est distinctum ab elementis: nec terra in ignem, nisi prius in exhalationem, quę pariter mixtum est. Huic opinioni præter rationes etiam factas, sensus videtur fauere.

Nota. Vtraque tamen opinio conatur se ab Arist. expedire. Dicit enim, quod Arist. solùm dixit, quodlibet fieri ex quodlibet, sed non declarauit, an immediatè id fiat, vnde illud fit mediate. l. immediate.

3. Sententia Tertia sententia est communis Grecorum, & Latinorum, & Auerr. quod sit immediatus omnium transitus, & quod ex aqua immediate possit ignis fieri.

1. fundamentum. At pro huius dilucidatione aduerte primo, quòd non est disputatio de mutatione secundum accidentia, & qualitates: quæ alteratio est: sic enim quodlibet potest alterari a quolibet, & alterare quodlibet elementum. sed de mutua generatione, quæ secundum substantiam est: sic enim dubium est, an quodlibet secundum substantiam in quodlibet immediatè possit mutari.

Aduerte secundo, quod non est disputatio de toto elemento, nec de notabili parte ipsius: hoc enim non potest vnica mutatione in aliud mutari; non enim totus ignis in aquam vna mutatione potest mutari, nec econtrario. 2. fundamentum.

Ratio autem est: quia si elementa superiora, puta ignis & aqua, in inferiora mutarentur, tunc oporteret dari vacuum: nã ob densitatem, multo minorem locum occuparent conuersa in inferiora. Si vero inferiora mutarentur in superiora: tunc non esset locus, nec spatium hoc elementare talia corpora pateretur, aut caperet: nam terra aqua, si in aerem conuerterentur, multo ampliori loco indigerent. Ratio fundamen. 1.

Sermo autem est de partibus, quæ seruata hac rerum dispositione inuicem vnica mutatione possunt mutari: dico autem vnica mutatione, nam pluribus elementum totum mutari potest, modo secũdum vnam, postea secũdum aliam particulam: non tamen vt perueniat ad hoc, quod totum simul sit corruptum, hoc enim fieri non potest, vt dictum est. De qua re fit sermo.

Aduerte tertiò, quòd vnum elementum potest aliud distinctum producere, v. g. ignis aerem, aer aquam. Scias enim, quod quatuor qualitates sunt, velut semina elementorum, vt enim virtus seminis inducit animantis formam; sic & istæ qualitates producunt elementorum formas. Vnde fit, vt quodcunque qualitates inducat, elementi etiam inducat formam. Ob hoc motus & lumen ignem faciunt, quia qualitates scilicet calorem, & siccitatem inducunt: potest igitur vnum elementum inducere qualitates alterius, & sic ipsum producit, non vi sua, sed vi qualitatis admotæ. v. g ignis facit aerem; quia in aqua inducit calorem, qui cum humiditate inducit aeris formam. Similiter terra ex aere facit aquam, quia inducit frigiditatem in aerem, & frigiditas cum humiditate facit aquam. Et hoc nota pro multis, quæ occurrent. 3. fundamentum.

Sit igitur prima conclusio. Elementa substantialiter mutantur. Sensus huius est, quod elementa inuicem secundum formas suas substantiales mutantur. Hęc est contra Antiquos, quorum meminit Arist. quia elementa omnia vnicam substantiam putabant. solùmque differre 1. conclus. circa sententiã philosophorũ antiq.

per

per accidentia, & qualitates: quia enim erat rara, erat ignis, quia talis. l. talis, diceebatur aliud. l aliud elementum.

Ratio contra antiquos. Hæc sententia est reijcienda: nam elementa, tunc non differrent essentialiter: quod falsum est, & vnica ratione probatur. Cum talis substantia est sub raritate, & densitate. l. stat naturaliter. l. violenté. Si naturaliter: ergo est diuersa forma substantiæ, quæ conseruat talem raritatem partium, quominus condensentur; & condensationem, quominus rarefiant, quod ab vna forma prouenire nō potest. Si violenter: hoc dici non potest: non enim permanerent, sed densitas rediret ad raritatem, raritas ad condensationem vere, ergo diuersas formas habent. Multa alia possent esse argumenta: sed quia id notum est, prætermittuntur.

2. conclus. Secunda conclusio. Probabilior videtur sententia, dicens, aquam prius transire in quoddam mixtum, vt fiat ignis; quam quæ dicit, quod debet transire in aerem. Et ratio est ista: quia aqua non prius transibit in aerem, quam calefiat satis ab igne: sed non potest esse, quin dum calefit, simul exficcetur, ergo erit iam simul siccitas, & humiditas; calor, & etiam frigiditas. Hæc autem non est dispositio aeris: quia summam humiditatem petiti, sed mixti potius, ergo probabilius est, ꝙ transeat per quoddam mixtum: idem vt ex terra fiat aer, transibit per exhalationem mixtam.

3. conclus. Tertia conclusio. Vt ex aqua fiat ignis. l, vt ex terra aer, non est opus, ꝙ fit transitus per mixtum aliquod essentiale, bene tamen per accidentale.

Nota duplex mixtū essendale, & accidentale. Pro explicatione nota duplex esse mixtum, & substantiale, & accidentale. Voco substantiale, quod præter qualitates elementorum habet formam substantialem distinctam à quatuor elementorum formis: vt lapis, metallum, & reliqua. Accidétale verò, quod solam elementi formam habet, tamen qualitates habet refractas: quod dicitur elementum impurum: vt aer, qui humiditatem, & calorem habet simul cum alijs qualitatibus confusa. Dico igitur, vt aqua fiat ignis, transit quidem per hoc, quod sit aqua impura, habens qualitates refractas; at non ob id prius fit mixtū substātiale, vt illi putabāt.

Vapor. & exhalat o non esse mixtū substantiale probatur. Huius probatio pendet ex hoc, quod vapor non sit mixtum substantiale, sed habens solum formam aquæ, vt exhalatio terræ: & quamuis hoc non sit modo ex professo probandum, tamen ob conclusionem probatur primò. Nisi enim vapor aqua, & exhalatio terra esset, non possent aliter elementa naturaliter ad mixtionem conuenire. Patet vt enim supra diximus aqua per vaporem, terra per exhalationem ad aeris locum conueniunt, vbi mixtum fit.

2. Præterea, quia vapor est frigidus & humidus, sicut aqua, exhalatio frigida, & sicca sicut terra, quamuis per accidens vtrunque sit calidum: si igitur easdem habent passiones, erunt essentialiter idem cum elemento.

3. Præterea, quia euaporatio argenti viui vase occlusi, conuertitur in argentum viuum quod non esset, nisi substantialiter esset argentum viuum, ergo ita etiam fiat in elementis: non enim ob id, quod vapor rarus est, ob id formam aquæ non habebit, & exhalatio terræ: re enim vera sunt aqua, & terra impura ob mixtionem aliarum qualitatum.

4. Præterea, quia si vapor non est aqua, & exhalatio terra, erunt aer: nam ignis non erunt, cum non sint caloris intensi: quem si haberent, vtique comburerent magis quam ignis, quia densiores sunt: Probatur autem, quod non sint aer. Tunc enim vapor, & exhalatio essent eiusdem speciei: quod est impossibile, vt ex varijs ipsorum effectibus constare potest: manet ergo probata conclusio.

4. Conclu. Quarta conclusio. Probabilior, & tenenda magis est sententia, quod ex aqua possit immediate fieri ignis, & ex mediato mediatum absque transitu per immediatum.

1. Ratio. Hæc probatur primo, quia est sententia Aristot. & communis: nec est in contrarium vlla ratio conuincens: & hoc est conualidum argumentum pro conclusione.

2. Secundo probatur. Si aqua non potest immediatè fieri ignis, esset, quia humiditas non tam citò potest expelli, sicut frigiditas, Sed hæc ratio nihil obstat. Pono .n. casum possibilem, ꝙ aqua sit ab aliquo sicco & frigido exsiccata, ita vt nō multū

humiditatis maneat cum illa sua frigiditate, tunc si applicetur ignis, quid prohibet quominus dum expellit frigiditatem, etiam cito expellat humiditatem paucã, eritque ignis immediatè præsertim, cum non sit sufficiens humiditas aeri generando. Hoc argumentum validum est, vt id sit possibile, & fiat.

3. ratio bipartita. 1. Præterea tertio. Si illa ratio opposita esset bona, sequerentur duo absurda. Alterum est quod aer non posset ex terra facere aquam. quia prius faceret ignem, ꝙ absonum videtur, Probatur sequela: nam aer citius calefaciet, quam humectabit terram: & sic terra prius erit sicca, & calida & fiet ignis; quam humida, & frigida; quia humidum tarde agit.

2. Alterum est, quòd aqua non faceret ignem quin prius efficiat illum terram, quod apertè est contra sensum; Patet sequela: quia aqua prius frigefaciet ignem, quam humectabit: ergo citius siccus, & frigidus, erit si fiet terra. nõ ergo vires habet argumentum contra Arist. probatur. 4. ex ostensis in 3. conclusione nam cum ex aqua fiat vapor, ex vapore ignis. & vapor essentialiter fit aqua; iam sequitur ex aqua substantialiter fieri ignem.

Manet igitur firma sententia, & ratio Arist. cum enim ignis & aqua immediate contraria sint, vtique immediate se mutabunt: idem dicitur de aere & terra.

Ad 1. Ad argumenta igitur respondetur. Ad primum dico, ꝙ illa maior veritatem habet in motu locali, ꝙ non est transitus de aqua ad ignem, nisi per aerem: aer enim est medium secundum locum, nõ autem est medium secundum mutationem: tũc enim per ipsum deberet esse transitus, sed non ita est.

Ad secundum prima solutio. Ad secundum respondet Achilinus lib. 3. de elementis dub. 9. & Marsilius. q. 9. ꝙ est duplex actio ignis, vna tarda, & remissa seu lenta, & secundum hanc concedunt, ꝙ aqua prius fit aer, quam ignis, altera fortis secundum quam ignis vndique circunstat aquam, quia ignis multus est, vt cum aquæ gutta inijcitur fornaci, & tunc propter vehemens siccum, aquæ humidum cito absumitur.

Reijcitur hæc solutio. Hęc distinctio mihi displicet: quia etiã in illa vehementi actione, ignis adhuc citius calefit: nam si crescit siccum contra humidum, etiam crescit calidum contra frigidum, manetque eadem proportio in debili actione & forti, non ergo tam cito exsiccabitur sicut calefiet.

Dico igitur aliter præter casum, quem posui in quarta conclusione, per quem probata fuit. Respondeo ad argumentum in forma, ꝙ verum est citius expelli frigiditatem, quàm humiditatem, cum vtraq; æqualis est: at cum humiditas minor est, nihil prohibet totam frigiditatem, & humiditatẽ simul expelli. quid enim prohibet, tã cito expelli quatuor gradus humiditatis, sicut octo frigiditatis? cum igitur aqua sit multo minus humida, quam frigida, poterit vtraque qualitas simul expelli, & sic fieri ignis immediatè ex aqua. 1. Solutio

Ad tertium respondet bene Mars. q. 9. ꝙ aqua potest peruenire ad leuitatẽ ignis etiam si non transeat per leuitatem aeris, quia leuitas aeris non differt à leuitate ignis secundum magis & minus, sed specie, vt dictum est: & sic non est opus per illam transire, sicut fit in calore à minimo ad summum per medium; at de raritate, & calore alia est ratio. hęc enim sunt eiusdem speciei, & differũt in remissione. Sed pręterea si quis eiusdem speciei etiam illas putaret, dicere consimiliter posset, sicut de calore vtriusque communi dicebamus. Respon. & bene, imò optime omniũ, Albertus quæstio septima, quod non est inconueniens, quod aqua, dum est in via corruptionis, sit sub maiori calore, & raritate, quam sit aeris calor, & raritas: non enim repugnat, quod sit dispositio naturalis aeri minor dispositione violenta ipsius aquæ, præsertim cum tendit ad id, quod calidius est, & rarius ipso aere scilicet ignis. Ad 3. 1. Solutio 2. Solutio

Ad quartum dico, cum dicimus elemẽtum mutare aliud, oportet intelligere, ꝙ sit pars tantæ proportionis, vt possit alterum mutare in se vnde quamuis pars vna vincat alteram in qualitatis alicuius intensione potest tamen esse tanta alia elementi pars, vt vincat multitudine, & extensione, quod non faceret intensione. Ad 4.

Ad quintũ dico, ꝙ minimũ ignis conuertetur in minus minimo terræ, sed non existens p se, sed cõtinuũ cũ ipsa terra: nec hoc est inconueniẽs, vt alibi diximus: ꝙ si distat minimum ignis, tunc conuertetur

tur in elementum immediatum, nec hoc est cõtra nos, fat enim est, ꝙ aliquid ignis conuertatur in terram, vt sit verũ ex igne terram posse fieri: ꝙ si ex minimo nõ fit, est ob defectum quantitatis, non tamen ob naturam rei:

Ad 6. Ad sextum dico, cũ ignis fit aer, remittitur calor ignis ab humiditate aeris per accidens, dum.n. ista corrumpit siccitatẽ ignis remittit calorem summũ, qui non potest esse absq; tali siccitate. Nec mihi displicet solutio Marsil. qui dicit, aeris formam induci cum summo calore, & ꝙ ipsa postea destruit calorẽ, reducitq; se ad calorẽ suum (hoc inquam non displicet) quia substantialis forma, quamuis nõ sit immediate operatiua, & actiua qualitatum in aliud extra se, tamen operatione immanente in se ipsam nil vetat.

QVÆSTIO IX.

An symbola facilius mutentur.

SEnsus quæstionis notus est. Sũt enim symbola, quæ in vna qualitate côueniunt, in alia contraria sunt, dissymbola vero in vtraque sunt cõtraria, hæc autem
1. Argũ in partem negatiuã. dicit Arist. tex. 25. ꝙ difficilius mutantur inuicem. Videtur autem ꝙ non. Primo si id esset ita maxime propter rationẽ Arist. quia facilius est vincere vnum, quàm duo in symbolo autem vna qualitas expellit, in dissymbolo vero duæ, sed ratio ista nõ valet; nam si in symbolo vna qualitas expellitur, vna etiam expellit, si autem in dissymbolo duæ expelluntur, duæ ẽt expellunt: cũ ergo sit tanta proportio vnius ad vnum, & duorum ad duo; non videtur ꝙ facilius illa, quam hæc duo trãsmutentur. Præterea secundo, est experiẽtia. Gutta aquæ citius absumitur à magno igne, quam terræ particula: at terra est symbola cum igne, non autem aqua. Præterea tertio: Actio innititur contrarietati; ergo vbi maior cõtrarietas, & ibi facilior actio dissymbola autem sunt maximè contraria, cum in vtraq; qualitate opponãtur; ergo inter ipsa facilior erit transmutatio.

1 opin. 2. via, seu ratio qua explicatur hæc opin. In hac difficultate est duplex opinio Philosophorum. Prior eorum, qui dicunt citiùs, & velocius, breuiorique tẽpore mutari elementum in symbolum suum, quàm in dissymbolum: tamen hi in causa huius velocitatis assignanda sunt diuisi in tres sententias Prima est Niphi qui ob id symbolum facilius mutari dicit; quia non reagit. Aer.n. dũ exsiccatur ab igne, non reagit, quia per calorem non potest reagere, quia est similis, nec per humiditatem, quia secundum hanc patitur, nec est reactio secundum eandem contrarietatem.

Hæc sententia iam superius lib. j. reiecta est, vbi aperte ostẽdimus, reactionem esse secundum eandem contrarietatem. Reijcitur prima via. 2. via.

Altera est Aegidij tex. 14. ꝙ symbolũ ob id facilius mutat, quia vna eius qualitas tantum corrumpitur à cõtrario: altera vero. s. symbola per accidens, ad corruptionẽ subiecti, facilius autẽ corrumpitur per accidẽs, quia tota simul corrumpitur, quã à contrario, à quo paulatim corrũpit.

Hæc doctrina non mihi placet in hoc, ꝙ symbolam qualitatem dicit corrumpi, cùm secundum Arist. maneat eadem, & nos in lib. j. id satis ostendimus. Reijcitur secunda via.

3. via. Tertia est S. Tho. etiam, tex. 25. qui dicit symbolum facilius corrumpi, quia minus resistit: nam resistere per vnum contrarium minus est quam per duo.

Contra hanc est argum. primum: tamen à nobis postea declarabitur. Hæc est prior sententia. Obiectio. circa tertiam viã.

2. Opin. Facili⁹ mutari duplicem facit sensum. Posterior opinio est Marsilij q. 10. & Alber. q 8. & Niphi palinodiam cantantes: qui dicunt, ꝙ facilius mutari, duplicẽ facit sensum. Alter est, ꝙ velocius, breuiorique tempore mutentur: & sic fatentur facilius dissymbola mutari, quàm symbola. Alter est facilius mutari. i. pauciora in mutatione deperdi; & sic symbola facilius mutantur. Fatentur tamen, ꝙ est impropriꝰ loquendi modus, dicuntq; hunc esse sensum Arist.

Quæ sententia profecto est intolerabilis, & aperte contra Aristo. cum ipsemet vtatur verbis his, Citiùs, Tardiùs. Reijcitur hæc secunda opin.

1. Et præterea si ille esset sensus Arist. tũc vana esset ipsius ratio Probatur enim facilius mutari q a pauciora mutanꝰ: tũc si per facilius mutari intelligeret pauciora mutari, esset probatio eiusdem per idem.
2. Præterea non solũ est cõtra Ari. sñia ista, sed est falsa, vt ex his, q̃ sequẽt apparebit.

1. conclo. Suppositio exempli. Sit igitur prima cõclusio symbola citius velociusq; mutantur, quàm dissymbola. Vtamur exemplo vno: quodque de hoc dico, de alijs dici potest. Facilius &

citius aer mutatur in ignem, quam aqua in ignem; aer enim symbolus est igni nō autem aqua intelligo cęteris paribus, & seruata eadem proportione aeris, & aquæ ad ignem.

Ratio. Probatur. Aqua non potest in ignem cōuerti, nisi absumatur humidum ipsius similiter aer: sed multo facilius aeris humidū absumitur ab igne; ergo citius aer mutatur. Minor probatur, quia humidū aeris minus resistit ob raritatem, & actiuitatem, nam aqueum actiuius est, & magis potens resistere ratione adiunctæ frigiditatis, quàm cùm est in aere cum calore respectu ignis.

2. Conclu. Secunda conclusio. Inter symbola facilius mutantur symbola in passiuis, quàm symbola in actiuis qualitatibus.

Explicatur conclusio. Aduerte, quod duplicia sunt symbola. Quædam, quæ habent qualitatem passiuam communem, actiuā vero cōtrariam. Voco autem passiuas, siccitatem, & humiditatem: actiuas verò reliquas duas. Talia igitur symbola dicuntur in passiuis symbola: vt aer & aqua; terra & ignis. Quædā sunt è contrario symbola in actiuis; contraria in passiuis; vt ignis & aer; terra & aqua: Dico igitur, quod symbola in passiuis citius mutantur, seruata eadem proportione.

Ratio. Ratio in promptu est; quia ista se mutant, & agunt secundū actiuas qualitates, quarū actio maior est, & velocior: reliqua ergo se mutant secundum qualitates tardas: vnde facilius aer mutatur in aquam, quàm ignis in aerem, & è contrario.

3. conclu. Tertia conclusio. Inter symbola in actiuis illa est mutatio velocior, quæ est ex parte qualitatis actiuioris. Hoc idē inter passiua symbola, cęteris paribus. Explico, Aer citius mutatur in aquā, quàm aqua in aerem ab ipso, quia frigiditas aquæ est actiuior, quā caliditas aeris. Similiter aer citius mutat in se ignem quia magis agit humiditas ipsius aeris, quā siccitas ignis. Et ratio est nota, quia velocitas consurgit ex vehementi contrario.

4. Conclu. Quarta conclusio. Inter dissymbola illa citius mutantur, in quibus magis viget actiuæ qualitates, vnde citius aqua ignē & è cōtrario, quàm terra, & aer, hæc enim non habent qualitates ita fortes. Similiter oportet considerare in vtraque extremū fortius: hoc enim citius mutabit. Per has conclusiones facile dignosci poterit quæcunque combinatio elemētorum circa facilitatem mutationis. Est tamen paritas proportionis obseruāda; nā magna copia aeris citius mutabit terram, quam parum ignis aquā: in omnibus enim est paritas seruanda, vt ita vnum excedat alterum, sicut alterum excedit alterum.

Ad 1. Ad primum argumentum respondetur, quod vnum contra vnum, & duo contra duo æqualiter pugnant, si omnia alia sint paria, non autem aliter, at in præsenti, non est paritas: quia qualitas cum symbolo minus resistit, quam cōiuncta cum contrario. v.g. humidum cum calore minus resistit igni, quàm humidum cum frigiditate in aqua, vt diximus in prima cōclusione: ob id multo magis resistūt duo, quam vnum, quia augetur ex coniunctione resistentia: & hoc voluit S. Tho. superius dicere, & bene dixit.

Ad 2. Ad secundū dico, quod in gutta aquæ & terrę particula illa non est eadē proportio: est.n. multum materiæ sub terra, ob quod maior est resistentia, quæ nō prouenit ex natura qualitatum terræ, quæ si sumeretur sub raritate exhalationis. i. saltē æquali aquæ, tunc citius mutaretur.

Nota autem, quòd non ita cito aquæ gutta mutata est in ignem, sicut apparet: nam fit prius vapor, qui ob subtilitatem occultatur.

Ad 3. Ad tertium dico, ꝙ non valet consequentia. Nam licet actio sit in contrarietate, non sequitur, ꝙ vbi plura sunt cōtraria, sit actio velocior, sed sint actiones plures: ex pluralitate enim agentiū & patientiū nō colligit velocior actio, nisi cū sunt plura agētia, & vnū passiuū resistēs secundum vnum. i. pauciora, quàm sint agētia. Ex his abūdē satis factum est difficultati.

QVAESTIO X.

An ex duobus elementis fiat tertium. 9.

DIfficultas hæc insurgit circa tex. 29. vbi Aristo. docet ex duobus elementis corruptis inuicem, vnum tertium fieri v.g. ex aqua & inuicem corruptis fit aer: videtur

videtur autem, quòd non ita fit.

1. Argum. ad partem negatiuã.

Primo. Vbi nullum eſt efficiens, nullus ſequitur effectus. ſed cũ ex igne, & aqua fit aer, efficiens nullum eſt; non ergo fiet aer. Conſequentia eſt certa cũ maiori. Minor probatur, quia maximè eſſent ignis & aqua; ſed hæc non poſſunt eſſe, tũ quia ſpecie differũt, & ſimile è ſimili producitur; tum etiam, quia corrumpuntur; & cũ aer producitur, non ſunt, ſed deſinunt eſſe; quod autem non eſt, non producit.

2. Præterea ſecũdò. Vt tertium producatur, debent illa duo corrumpi: ſed nõ poſſunt corrumpi; ergo nec poteſt tertiũ produci: Minor probatur, quia ſi corrumperetur vtrunque, vnum corrumperet alterum, hoc autem fieri non poteſt quia demus, ꝙ ignis corrumpat aquam, aqua corrupta non poterit corrumpere ignem.

3. Præterea tertio. Cum ignis, & aqua ſe corrumpũt mutuo, qualitates omnes manẽt refractæ: non ergo poterit induci forma aeris, quia deeſt ſufficiens diſpoſitio.

1. fundamentũ dupliciter poteſt intelligi fieri ex duob⁹ elementis.

Aduerte circa declarationem, quòd ex duobus fieri tertium elementum, poteſt dupliciter intelligi.

Vno modo, vt vnum faciat ex altero aliud tertium, non ꝙ vtrunque corrumpatur, ſed vnum agat alterũ deſtruatur.

3. Quod primus modus ſit poſſibilis.

Et hoc poteſt eſſe: vnum enim elementum poteſt conuertere aliud in tertium: vt ignis ex aqua facit aerem, & terra ex aere facit aquam, vt docet Metheor. ſumma 4. cap. 1. Vbi dicitur, particulas aeris incluſas poris terræ, conuerti in guttas aquæ, guttasq; ſimul iunctas riuum facere, & riuus cum riuo facit aquæ copiam: hoc autem modo fiunt fontes, & flumina. Conſtat autem, quòd iſta aeris conuerſio in aquam fit à terra frigida.

2 modus bipartitus qđ 1. modo ſit poſſibilis.

Poteſt altero modo intelligi ex duobus fieri vnum, ex duobus. ſ. corruptis tertium fieri, & hoc adhuc dupliciter. Vno modo per actionem tertij agentis, vt ex aere, & aqua poteſt fieri ignis ab aliquo igne deſtruẽte illa duo. Et hoc poteſt optime fieri, immo fit; ex vapore enim, & exhalatione fit flamma, quæ igni eſt; ſiue iſta ſint ſymbola, ſiue diſſymbola; vt ex aere & aqua ſimul l. ex aere & terra per actionem ignis poteſt fieri ignis.

2. modus de quo eſt præcipua quæſtio.

Altero modo ex duobus corruptis fieri vnũ. poteſt intelligi ſine actione alterius: & de hoc eſt quæſtio, & reſpondetur ſecundum Ariſt. id fieri poſſe, quo autem modo id fiat, explicat S. Tho.

Quod hic quoque ſit poſſibilis modus.

Debent enim elementa ſic ſe habere, vt vnum excedat alterum in vna qualitate, & excedatur in altera ab altero. V.g. ſit ignis, cuius calor multum excedat frigiditatem aquæ, & humiditas aquæ excedat ſiccitatem ignis, tunc talia poterunt ſe mutuo deſtruere, humiditas enim aquæ deſtrueret ſiccitatem ignis, huius vero calor frigiditatem aquæ, vtraque forma recedat, manebitque vna materia calida, & humida, quam ſequitur forma aeris.

Ex quo fit, vt hoc non poſſit fieri, niſi inter diſſymbola elementa, vt in textu expoſuimus, non autem inter ſymbola: nòn enim tunc manerent qualitates pro vllo elemento tertio. V.g. ſit aer & ignis: ſi deſtruitur vtriuſque calor, contraria manebunt, quæ non faciunt elementum, ſi vero humiditas vnius, & ſiccitas alterius deſtruantur, manebit tantum calor, quo ſolo non eſt elementum. Per hæc igitur patet quæſtionis elucidatio. Nota.

Ad primum, nego deeſſe cauſam efficientem: ſunt enim ibi qualitates primæ, quæ ſunt diſpoſitiones, & virtutes velut ſeminales elementorum: producitur ergo aer immediate ab illa diſpoſitione ſcilicet caloris, & humiditatis derelicta ab igne & aqua, ꝙ quidẽ agit in virtute aeris agentis, facit. n. quod aer faceret, ſi adeſſet. Nec oportet neceſſario recurrere ad cauſam vniuerſalem cum Marſil. Deus enim nullam formam ſubſtantialẽ producit, niſi cum cauſis particularibus præter animam rationalem: quanquam de cęlo & Sole aliquando poſſet habere probabilitatem, eſſe illius tunc cauſas vniuerſales, quæ cum deeſt proxima, eius actionem ſuppleant. Ad 1.

Ad ſecundum dico, quòd mutuo ſe corrumpunt illa duo elementa per qualitates ſuas derelictas in materia, vnde ignis deſtruit aquam, & aqua ignem per qualitates quæ ſemper ſuperſtites ſunt; illæ. n. inducentes aliam formam, corrumpunt ſimul præcedentes. Ad 2.

Ad tertium reſpondeo (quòd diligenter aduerte) quod vt inducatur forma ele- Ad 3. Nota. 1.

menti

menti, non est opus, quòd qualitates semper sint in summa dispositione: nam sicut conseruari possunt extra naturalem dispositionem, ita & produci, quamuis non nego maiorem dispositioné esse necessariam ad introductionem, quàm ad conseruationem.

Nota 1. Dico tamen, quòd non est necessaria tota latitudo, sat erit maior pars, & profectò experientia hoc indicat, nã tempore hyemis intra terrã viget calor, & fiunt aquæ calidæ, quas constat esse factas absque sũmo gradu frigiditatis, & aliæ multæ passim occurrũt huius rei experientiæ.

Et sic dico ad argumentum, ꝙ non est necessaria tota, & summa dispositio ad formarum harum introductionem, & mihi placet, quod Marsilius dicit, quod forma introducta postea reducit se per seipsam ad suam dispositionem: quia alteratio hæc immanens & perfectiua esse potest ab intrinseco principio actiuo, vt alibi diximus.

CAPVT QVINTVM.

Sed tamen adhuc & sic considerabimus. Tex. 31.

DE mutua generatione elemẽtorum hactenus disseruit; nunc volens ipsa prima corpora, aliorumq́; generationis principia esse ostendere, inquirit, an sit aliquod corpus ante ipsa simplicius, quod sit eorum materia.

Quatuor elemẽta esse principia aliorũ corporũ, & nullum aliud eorũ esse materiã seu principium.

Probatque, tale esse non posse. Antiqui enim id affirmabant: facit igitur argumentum.

Si huiusmodi elementa haberent corpus aliud, quod ipsorum esset materia tunc, I. esset vnum ipsorum aliorum materia, ita vt aqua I. aer esset aliorum principium: vel si non vnum, saltem duo, ꝙ non esset vnum horum principium aliorum, esset aliud corpus distinctum ab his quatuor, ex quo ista fierent; sed nihil horum fieri potest.

Inter hæc elementa nullum est primũ aliorum.

Probat primam partem, ꝙ vnum horum nõ sit aliorũ principiũ. Sit illud v.g. aer: tunc, I. permanet. I. non. Si permanet, & non corrumpitur, cũ ex eo fiunt reliqua sequitur, ꝙ generatio esset alteratio. Probatur; quia cũ aer mutatur in alia elemẽta, vt ex igne in aquã, mutatur inter contraria, & est subiectum actu perfecto existens: tale autem mutari, est alterari.

Nota. Alterum membrum, s. si mutatur tale corpus & non manet, relinquit in tex. 35.

Simul autem neque ita videtur.

2. pars. Impugnat secundam partem, puta, ꝙ illorum quatuor duo sint principia aliorum duorum; vt aer sit principium ignis, & aqua terræ.

Inter elemẽta duo non sunt prĩcipia aliorũ duorum. Argumentum est. Si ex aere, vt ex principio fit ignis, ergo erit aliqua differẽtia, & contrarietas, cuius vnam partem habebit ignis, ita, vt aer per calorem fiat ignis, sitque ignis aer calidus; aliter enim non differret ab aere ipso.

1. Ratio. Ad id fieri non posse probatur primo, quia talis alteratio erit, & non generatio, cum fit ex aere ignis, vt dictum est.

2 Præterea secundo; quia id nõ videtur, sed est contra sensum, ignis enim non apparet, quod sit aer, nec videtur permanere aer, cum fit ignis; nec aer calidus ignis esse videtur.

3 Præterea tertio, Sequitur, duo contraria simul esse. Patet si ignis est aer calidus ergo, cum ignis mutatur in aerem, necessario sequitur, quòd aer sit frigidus: mutatio enim ex contrario est in cõtrarium; ergo aer de se frigidus est; ergo si aer, manens aer, fit ignis per calorem; erit simul frigidus, & calidus, alias nõ maneret aer.

Colligit ꝙ non potest esse; ꝙ vnũ horũ sensibilium corporum aliorũ sit subiectũ sed aliqua materia omnibus cõis, cui de se nullum insit contrarium, ꝙ aũt de vno probatur, potest etiam eodem argumento de singulis, aliorum respectu probari.

Sed neque aliud aliquid præter hæc. Tex. 32.

3. pars aut lũ corpus prçter hęc quatuor, quod alio rũ sit principium. Probat tertiam argumenti partem ꝙ non sit alius corpus præter hæc quatuor quo ipsorum sit principium, quale aliqui ponebant, alij enim dicentes esse corpus medium inter ignem & aerem, quod esset crassius igne, aere subtilius, alij medium inter terram, & aquam aqua crassius, subtilius terra: sed neutrum potest esse elementorum principium.

Et

1. Ratio. Et argumentum est; quòd si tale esset corpus medium inter ignem & aerem, fieret aer & ignis, addendo qualitates contrarias; vt v.g. per calorem ignis, per frigiditatem aer; ita, vt aer & ignis non essent aliud, quàm tale corpus existens cum diuersa qualitate contraria.

Reijcitur obiectio. At quia posset quis dicere, quòd non aer per qualitatem contrariam, sed per priuationem qualitatis ignis, dicit, quòd parum refert hoc dicere: nam priuatio dici potest etiam contraria, & ita ignis & aer sunt corpus existens sub alia, & alia contrarietatis parte.

Nota 1. Sed hoc esse non potest: nam sequitur quòd tale corpus non esset separabile ab vtroque contrario, nec per se esset sensibile, cùm non sentiatur, nisi per contrarias qualitates, quas non habet in se. Hoc autem est contra ponentes tale corpus, quod infinitum, idest indifferens vocat, & alia sub se continens.

Nota 2. Vbi nota, quòd Arist. concludere vult, non esse aliud corpus primum sensibile præter hoc. Nam si aliquod esset commune his, secundum se non haberet qualitates, nisi contractum ad hæc corpora: & sic præter ista non est sensibile: si autem illud corpus esset, vtique sensibile esset. Concludit, quod, aut quodcunque corpus ponendum est principium, scilicet medium inter aquam & terram, & medium inter ignem & aerem; aut nullum: sed cum probatum sit iam vnum esse non posse, neutrum erit.

Si igitur nullum est sensibile prius his. Tex. 33.

Concludit Arist. Nullū corpus sēsibile esse prius. Concludit, quod cum nullum corpus sensibile sit prius his, ista erunt omnia prima sensibilia, & nullum aliud erit primum.

4. elem. Statim aggreditur aliam rationē, quæ talis est. Omnia mutantur inuicem; ergo nullum est reliquorum principium.

Antè tamen dubium proponit, an huiusmodi corpora sint immutabilia, an mutabilia; & si mutabilia; an omnia, an aliqua sint, aliqua non, vt docuit Plato: dixit enim terram non mutari. Ad hoc respondet in sequenti textu.

Quod igitur transmutari inuicem. Tex. 34.

Ad dubium respondet resumendo ea, quæ superius dixit, quorum. Resp. ad dubiū propositum. Repetuntur supra dicta.

Primum est, omnia inuicem mutari necessarium esse, cum sint inuicem contraria. 1.

Alterum, quod licet omnia inuicē mutentur, tamen quædam celerius, quędam tardius mutātur: facilius .n. symbola, difficilius dissombola mutantur inuicem. 2.

Tertium est, quatuor esse elementa, quod ex duplici contrarietate colligitur. Si enim esset vnica contrarietas, tunc duo essent elementa, præter materiam: hæc .n. non separatur ab ipsis formis, & omnibus cōmunis est, nec cōputatur inter elementa: at cum sint plures contrarietates, saltem erunt duæ, pauciores enim esse non possunt; si plures esse debent: si autē duæ contrarietates sunt, erunt necessario elementa quātuor: nam sex combinationes fiunt. Hæc igitur sunt, quæ dicta sunt, per quæ habetur, elemēta oīa mutabilia esse. 3.

Quod autem quoniam transmutantur. Tex. 35.

NVNC rationem ex his, quę sumpsit componit: omnia sunt inuicē mutabilia: ergo nullū est aliorum principium, cum non sit maior ratio huius, quàm illius: hoc est aliud membrum argumenti supe rius propositi: Probauit enim, quod nullum sit aliorum principium manens immutabile nunc vero si mutabile est, posset aliquis dicere, quod non omnia sunt inuicem mutabilia, quamuis mutabilia sint, nam media in extrema mutantur, & extrema in media, sed nō extrema inter se, ob id media, vt extrema poterunt esse principia, vt aer mutatur in ignem & aquam, aquā in aerem & terram; sed non terra & ignis inter se. 4. pars arg. initio facti Ex his fit ratio, q̄ nullū elemē. sit aliorū principium. Scopus Arist.

Hoc Arist. reijcit; probatque extrema non posse esse principia: quia si extrema non mutantur, omnia erunt ignis & terra, manerent enim actu, aut saltem omnia essent ex igne & terra facta: q̄ falsum est: constant enim ex quatuor corporibus. Extrema elementa non esse principiū aliorū mediorum.

Quòd si dicas, Mediū corpus erit principium,

cipium, quod in extrema mutatus, & extrema iam non inter se; & sic medium videtur habere rationẽ principij. Hoc etiam excludit, probatque necessariò, si medium in extrema mutatur, quod extrema necessariò mutabuntur inter se, & sic omnia erunt inuicem mutabilia, nullumque erit reliquorum principium.

2. Ratio.

Suppositio.

Ad hoc autem supponit vnum, quod non sit processus in infinitum ex parte vtriusque extremi elementi, sed sistatur in duobus finitis extremis. Si enim esset processus in infinitum, tunc sequitur, quod in vno essent infinitæ contrarietates, quod impossibile est hoc autem in tex. 30. probabitur.

Sit enim Terra in quo T. Lympha in quo L.

Si mediũ elementum mutetur in extrema, nec extrema mutabuntur in se. 1. Ratio.

Demonstrat nunc, si medium in extrema mutatur, quod necessario mutabuntur inter se extrema. Et ratio antequam ad textum veniamus, hæc est: Sit aer medius, qui mutatur in ignem & aquam; si aer mutatur in ignem: ergo per aliquam contrarietatem, differre debent aliter non mutarentur. Si. v. g. albedo, & nigredo; aer enim sit albus, ignis vero niger.

Vlterius, aer mutatur in aquam, ergo pari ratione per aliquam differunt contrarietatem. Non eandem cum igne, aliter enim ignis, & aqua essent idem, erit ergo alia contrarietas, Sit. v g. siccum, & humidum, aer enim siccus, aqua humida ex hoc sequitur, quod aer sit albus & siccus, & ita per albedinem igni, per siccitatem aquæ opponitur.

Vlterius proceditur. Aer est siccus & albus, ergo cum mutatur in aquam, manebit albedo: quia per hanc non opponitur aquæ, sed igni, aquæ per siccitatem: & hæc conuertetur in cõtrariam, & sic aqua manebit alba & humida.

Præterea, aer siccus & albus mutatur in ignem: ergo in igne manebit siccitas: quia per hanc non opponitur, illi, sed per albedinem: & sic ignis erit siccus & niger.

Concluditur ergo, quod necessario mutabitur cum aqua, quæ est illi contraria, humida, & alba. Vnde igitur, quo pacto si medium mutatur in extrema, quod mutabuntur necessariò extrema euadunt enim in vtraque qualitate contrarietatem habentis.

Vlterius aqua est alba & humida, aer albus, & siccus, ignis niger, & siccus, ergo in terra erit nigrum & humidum: nam hæc duo restabant: nam nigrum cum sicco est in igne, oportet, vt nigrum cum humido coniungantur, sicut album reperitur coniunctum & cum humido, & cum sicco. Si igitur terra est humida & nigra, mutabitur cum extremo suo aere sicco & albo. Vide igitur elegantem probationem, & necessariam, quod extrema debeant inuicem mutari, si medium mutatur in ipsa, supposito hoc, quod contraria inuicem mutantur.

Explicat Arist. tex.

Ex his litera textus facile potest intelligi. Pro qua nota, quod istæ qualitates, quæ tribuuntur elementis, sunt tantum loco exempli: nam etiam elementa ista pro exemplo ponuntur: ratio enim procedit in communi de quibuscunque elementis.

Nota 3.

Nota etiam, quod litera quæcunque significat elementum illud in cuius nominis principio ipsa ponitur, vt I, notat ignem, A, aerem, L, aquã, quæ modo dicitur lymphas, S, siccitatem, H, humiditatem, atque ideo Boetius non sumpsit easdem literas Græcas, quia istæ non consonabant nominibus Latinis.

Dicit igitur, quod si A, mutatur in I, & in L. puta in ignem & aquam: debet esse aliqua contrarietas, secundum quam mutatur in I, aer, puta ignem sit hæc albedo, & nigredo, vt aer albus ignis sit niger.

Vlterius. Si A, mutatur in L, erit alia contrarietas: quia L, & I, non sunt idem. Sit siccitas, & humiditas, aer siccus, aqua humida. Tunc, cum aer mutatur in aquã, vel manet albedo, vel non. Si manet: erit alba, & humida aqua. Si non manet: erit nigra, quia mutatio est in contrarium nõ enim aliter esse potest, nisi vt sit alba vel nigra, at non est nigra, id enim est ignis: sit igitur alba.

Vlterius. Si aer siccus mutatur in ignẽ ob eandem rationem manebit siccitas in eo, & ita euadent contraria, ignis & aqua, puta extrema, & inuicem mutabuntur.

Vlterius. Terra erit nigra & humida, quia ista combinatio restabat; & sic conuertetur

uertetur in aerem; quia opponitur ei, & sic extrema, videlicet aer, & terra, quæ sunt inter aquam, mutabuntur pariter. Nota expositionem hanc.

Quod autem in infinitum. Tex. 36.

Probatur supra posita suppositio. Nō est processum in infinitum in extremis.

QVOD supposuerat, puta, non esse processum in infinitum in extremis, neque versus sursum, neque versus deorsum; nunc ostendit, & deducit ad hoc absurdum; quòd in vno essent infinitæ contrarietates. Quo autem pacto hoc sequatur, videndum prius quàm ad textum veniamus.

Detur (vt supra dicebamus) φ ex aere fiat ignis, tunc in igne manebit siccitas, secundum quam opponebatur aer aquæ. Tunc si iterū ex igne fit aliud sursum, sit A. ergo per aliquā contrarietatem differt ignis ab A. secūdùm quam in ipsum mutatur, erit ergo ignis siccus & niger, vt antè, & modo habebit terram aliam, secundum quam opponitur A. Cùm ergo ex igne fit aer, manebit ista qualitas in aere, quia non secundùm illam opponitur ignis ipsi.

Vlterius, si iterum ex A. fit aliud, puta, B; ergo erit alia contrarietas inter ipsa, & hæc manebit in A. cum ex B, fit A. quia non ei opponitur, similiter manebit in igne, & ex igne in aere, eruntq; iam quatuor in aere.

Vlterius si ex B, fit aliud, puta C, erit alia contrarietas, quæ manebit eadem ratione in antecedentibus vsque ad aerem, semper enim qualitates, per quas elementa differunt, & mutantur in superiora, sunt symbolæ inferioribus, manentque in ipsis.

Fundamentum istius rationis.

Cùm autem infinita elementa ponantur, oportet multiplicare infinita contraria, per quę mutentur semper inferiora in superiora, & hæc omnia erunt symbola inferioribus, aer, s. & igni, & alijs; & sic vni infinitæ qualitates cōtrariæ inerunt. Innititur. n. hæc ratio huic, quòd qualitas, secundum quam vnum elementum non opponitur alteri, manet, cùm in ipsum mutatur.

Dubiū circa rationē Aristot.

Aduersus hanc rationē insurgo, quiá non videtur concludere intentum. Nam non oportet multiplicare noua contraria secundum noua elementa, sed facere nouas coniugationes contrariorum eorumdem; & ita dicam, φ ignis differt ab A. per nouam cōtrarietatem, sed quia ignis est siccus, & niger, & dulcis, A. verò siccus, niger, amarus. Postea vero A, & B. differūt, quia A. est siccus, niger, amarus, sed B, siccus, albus, & amarus, & sic nouas postea earum qualitatum faciam cōbinationes, sicut & Aristo. facit, nam siccum modò coniungit cum frigido, modò cum calido.

Solutio.

Respondeo, quòd hoc nihil valet, nam illæ qualitates. l. sunt finitæ. l. infinitæ. Si finitæ, non fient combinationes infinitæ pro elementis infinitis, vt supponitur. Si autem infinitæ, habetur intentum ob id Aristote. semper nouam contrarietatem sumit cum nouo elemento. quod non fit in elementis positis ab Aristote., quæ combinationibus qualitatum constituuntur.

Quod dictum est de igne sursum, etiā dicitur de aere deorsum, versus aquam, & terram, pari namq; ratione non est processus in infinitum, sed ex vtraque parte ad aliqua opus est stare extrema.

Expositio textus.

Ad literæ explicationem modò veniamus. Dicit, φ si ignis mutat in aliud sursum, & non in extremum. s. aquam. Sit v. g. id, in quod mutatur sursum Ps oportebit. ergo aliam contrarietatem præter dictas constituere inter ignem & Ps, quia hoc distinctum esse supponitur ab oībus alijs quatuor dictis, puta, igne, aqua, aere, terra. Sit igitur talis contrarietas inter ignem, & Ps, B, & M, vt igni insit B, & ipsi Ps, insit M. Sequitur, φ B, inerit alijs inferioribus s. aeri, aquæ, & terræ, quia Ps, in ignem, & ignis in aerem, & aer in aquam, & hæc in terram mutati possēnt & B, est illis symbolum, quia per tale ignis non opponitur illis.

Quod si rursus Ps, in aliud mutatur, erit alia cōtrarietas, quæ inerit inferioribus. Cum igitur fit in infinitū processus, oportebit infinita multiplicare, quæ vni inerunt. At Arist. incipit impugnare hoc, quod insint vni illæ contrarietates.

Facitq; primum argumentum. Quia talis qualitas non apparet in aere præter duas quas habet: neq; ostensum est, quæ sit illud tamen certū esse, inquit, φ insi-

sent infinitæ, si procederet numerus elementorum in infinitum versus extrema.

Si autem hoc non erit neque terras inatum esse.

In conueniẽt æ q̃ sequuntur si in vno elemento sunt infinitæ qualitates.

Prosequitur, inconuenientia deducere, quæ sequuntur, si in vno multiplicantur infinitæ qualitates.

Et secundum inconueniens est. quòd non poterunt elementa definiri. 2. Definitio enim explicat naturam, & rei proprietates, at infinitæ exprimi non possunt.

3. Tertium, quòd nullum erit generabile; quia ad generationem oportebit expectare transitum infinitorum contrariorum; ex omnibus enim his debet compositum generari.

4. Quartum. Erit aliquod elementum ingenerabile, si enim sunt infinita elementa; ergo infinita media; ergo quæ vltra sunt ingenerabilia sunt, quia oportet prius media infinita transire, quod fieri non potest.

5. Quintum est, quòd ex aere non fieret ignis. Philop. explicat, ꝙ ex medio non fieret extremum; quod distat in infinitũ. Tamen dici potest, quòd ex aere non fiet ignis quid vt prius fiat aer, debet deorsum transiri infinita; & sic non perueniretur ad ipsum aerem, ex quo fieret ignis.

6. Tandem infert, quòd omnia vnum essent elementum, quia omnes contrarietates vni inessent, nam superiores sursum venirent ad aerem, similiter inferiores deorsum.

Nota. Aduerte, quòd non intendit Arist dicere, quòd omnes aliorum qualitates vni inessent, hoc enim non sequitur, nam nõ omnes qualitates superiorum veniunt ad aerem, nec ad inferiora.

V.g ex igne regreditur ad aerẽ siccum & illa qualitas, secundum quam differt à superiora, tamen qualitas superioris, per quam differt ab igne, nõ redit ad ignem, & sic nec ad aerem, sed illa per quam differt ab alio superiori.

Idem fit in inferioribus.

Sensus Arist. Sensus ergo est, quòd ex omni contrarietate vnum extremum redit ad aerem, & tunc vnus aer opponitur omnibus, tam superioribus, quàm inferioribus, frustra ergo multiplicantur reliqua, puta ignis, & superiora, quia aer illi opponitur, cui quodcunque aliud, & sic ad vnum par contrariorum elementorum omnia reducenda essent, non ad infinita. Ita mihi videtur locus iste exponendus, nam quæ dicunt Alex. & Philop. nullam apparentiam habent.

CAPVT SEXTVM.

Admirabitur autem aliquis dicentes. Tex. 37.

Reprehensio Empe. qui posuit elementa intrãsmutabilia.

CVm de mutua elementorum mutatione locutus fuisset, nunc cõtra Empedoclem sermonem texit, ipsumq; multipliciter redarguit, quia elementa intrãsmutabilia posuit.

1. arg. circa Empedocl.

Ac primò reprehendit, quia ipsius dicta repugnantia sunt; dixit enim ex vna parte elementa esse immutabilia; ex alia parte esse comparabilia æqualia, dicebat enim, esse æqualia, hæc autem duo repugnant. idcirco dicit Aristote. quod mirabitur quis eos, qui dicunt elementa plura esse intransmutabilia, & simul cum hoc æqualia; nam si immutabilia sunt, comparari non possunt. & si comparari possunt, non sunt immutabilia.

Tribus modis æqualitatis cõparari poss sunt elementa inuicem.

Quo autem modo id sequatur, ostẽdit, & distinguit tres modos, quibus comparari inuicem possunt. Primò secundum quantitatem, vt vnum sit alteri æquale in quantitate. Altero modo secundum potentiam, & qualitatem, vt quantum potest vnum, tantum possit alterum, & hoc dupliciter; aut in qualitatibus diuersæ speciei, quæ comparatio est secundum proportionem, sicut dicitur. Hoc est tantum album, quantum illud est calidum; hoc tantum infrigidat, quantum illud calefacit. Aut in qualitate vnius speciei, & ista erit tertia comparatio, vt si dicatur. Hoc est tantum, aut plus minusvè calidum, quàm illud. i. calefacere potest quantum illud.

Reijcit primus modus æqualitatis quẽ ponebat Emped.

Argumentatur contra primũ modum quem Empedocles ponebat. Si aqua v.g. & terra sunt æqualia, vt vnius pugillus terræ

terræ contineat decem aquæ: ergo est vna communis mensura vtrique, & sic inuicem mutabilia sunt.

Dubium D.Tho. Dibitabis. Videtur enim non valere consequentia: quia cęli sunt comparabiles: est enim vnum maius altero: at non ob id mutabiles inuicem sunt. Hoc dubium mouet Auerroes, & S. Thom. sed omissis responsionibus ipsorum, videtur mihi Philoponus optimè respondere.

Solutio optima Philop. Dicit enim ꝙ dupliciter potest intelligi, elementum esse alteri æquale. Vno modo secundum totalitatem, ita, vt quantum vnum occupat loci, tantum occupet alterum. Altero modo secundum quantitates potentiæ, vt tantum terræ, sit tantum aquæ, quia quantum continetur sub quantitate illius terræ, continetur sub quantitate aquæ. Modo priori pugillus terræ non est æqualis decem aquæ, vt notum est: modo vero posteriori, æqualis: quia quanta substantia & materia est sub quantitate pugilli terræ, tanta est sub decem aquæ.

Ex comparabilitate priori non colligitur mutabilitas, vt probat argumentum: at bene colligitur ex mutabilitate posteriori: non.n. materiæ possent comparari nisi aptæ essent esse & sub aquæ quantitate, & terræ. Arist. ergo procedit de hac æqualitate.

Ratio Philoponi. Quod ostendit Philop. nã de priori val de notum erat, elementa non esse æqualia. nec Empedocles id dicebat: nam terra maior est aqua, aqua in terræ foraminibus est; aer verò & ignis dignosci non possunt secundum hanc quantitatem: reliqunm est, vt de posteriori intellexerit. Empedocles.

Nota. Nota secundùm Philoponum, aquam esse minorem terra secundum molem suam, & non supereminere terræ, sed velut foramina ipsius terræ replere. Quare sententia hæc est antiqua; quam aliqui vt nouam proferunt.

Si autem non sic secundum quantum comparabilia.

Reijcit 2. modus comparationis elementorum. Impugnat secundum modum comparationis, in quo quanta comparantur, nõ secundum quantum, sed secundum potentiam, vt tantum potest vnus pugillus terræ infrigidare, quantum decem aquæ. Tunc inquit, non est mensurare quantitatem, sed potentiam: sicut cùm dicitur, tantum vnum esse album, quantum alterum calidum: hoc vero non est esse æquale vnum alteri, sed simile quod enim in quãtitate est æquale, in qualitate est simile: & sic vnum elementum non ob id dicetur æquale alteri.

Inconueniens igitur videbatur si corpora.

Reijcit 3. modus. Impugnat modum tertium, dicens, quòd si sic sint comparabilia, vnum sit calidum, alterum plus, minusvè calidum, tunc inconueniens est dicere; ipsa nõ esse mutabilia: quia calidum plus, aut minus eiusdem sunt generis.

Obiectio. Dices, Quare si vnum est magis calidum alterum minus, sequitur, quòd mutabilia sint?

Solutio. Respondeo, Si hoc est minus calidum, potest intendi, & fieri magis: nam calor est eiusdem speciei, si ergo peruenit ad alterius calorẽ, mutabitur in alterum, vt si aer peruenit ad calorem ignis vtriq; mutabitur in ignem, ex comparatione ergo in alteratiuis qualitatibus colligitur etiã ipsorum mutabilitas mutua.

Sed neque augumentatio vtique erit. Tex. 38.

2. Argum. principale cõtra Empedoclẽ. SECVNDO argumentatur cõtra Empedoclem, quia aufert veram augmentationẽ, quæ non potest consistere sine mutatione, elementornm, sed erit solùm per iuxta positionem, & additionem conuersio enim substantiæ non est, nisi existente alteratione qualitatum, quæ non potest existere, nisi mutabilia sint elemẽta, at Empedocl. augmentum ponebat, vt ipsius carmen indicat. At re vera non est verum augmentum, sed additio, verum enim augmentum non in sola appositione ab extrinseco consistit, sed in mutatione etiam, & conuersione in auctum, quod fit media alteratione, vt dictum est in libro primo.

Multo autem difficilius est. Tex. 39.

3. Argum. cōtra Empedoclem.

ARGVMENTATVR tertiò contra Empedocl. qui in doctrina sua non poterat reddere rationem generationis naturalis.i. quæ naturæ cursu fit, non arte, aut casu, nam generatio talis, aut semper ita est, aut plerunque vt ex homine nascitur homo, ex vite vitis, ex frumento frumentum, raroque deficit.

At apud Empedoclem nulla huius ratio redditur, non enim aliud de generatione dicit, nec aliam ponit causam, quā elementorum mixtionem, & coniunctionem, at per hāc nō est ratio huius generationis, nisi ponatur forma, cuius natura est simile ꝓducere.i. semper i. frequēter.

An & si ita compositum fuerit os? Tex. 40.

Confirmatur argu. 3. ex mixtione.

OSTENDIT, quod dixerat, non solam mixtionem esse rem talem, sed consistere in tali ac tali miscibilium ratione, & proportione vt si talis sit proportio, fit os si verò alia, caro. i. aliud quid non fit igitur ex coniunctione elementorum vtcumque, sicut dicebat Empedocles, nisi talia i. tali conueniant ratione, & proportione inter se. Huius autē proportionis causa non sunt elementa ipsa alia, ergo ponenda erat causa in quo etiā deficit quarto, non ergo cognouit, non solam mixtionem esse rem, sed & rationem ipsam. prætetea causam huius rationis ignorauit.

At verò neque amicitia neque lis. Tex. 41.

Excludit̄ solutio q̄ possit afferri.

EXCLVDIT responsionem: Posset quis pro Emped. dicere, q̄ posuit illius rationis, & proportionis causam nempe litem & amicitiam.

Hoc reijcit Arist. quia lis, & amicitia, non sunt causæ sufficientes solū.n. inducunt congregationem, & segregationē elementorum, sed non proportionem illam, quæ est substantia: & forma ipsius mixti, vnde mixtio est à fortuna, potestq; esse à lite & amicitia. Dico à fortuna, quia quomodocunque elementa veniant, mixtio est; at res non est, nisi in ratione & tali proportione veniant, quod non est à fortuna, sed à causa determinata.

Nota.

Et hinc in doctrina Arist. facilè soluitur dubiū de generatione secundum naturam, non.n. fie res est talis ob mixtionē solam, sed ob formam ipsam, quæ natura est cuiusque rei, similéq; sibi producit, de qua nihil dicit Empedocles, sed solùm laudat mixtionem, cum tamē ipsa forma bene se habeat, fitque optimum in re.

Quamuis & elementa segregat non lis.

4. argum. quo impugnatur dictū Emp. de lite & amicitia.

Redarguit dicta Empedoclis, qui dicebat, litem segregasse elementa, & mundū fecisse: dicebatq; mundum esse Deum, similiter elementa esse Deos priores mundano Deo: quod si ita est, quomodo lis separauit? potius enim amicitiæ tribuere oportebat, vt mundum faceret, & Deos separaret, quàm liti, quæ mala est. Ita mihi videtur locus iste exponendus.

Amplius autem de motu. Tex. 42.

Quintum argu. contra Empedoclem.

QVINTO arguit Emped. quòd leuiter de motu tractauerit, quo mundus est factus: nam litem, & amicitiam causas mouentes posuit, sed quis motus esset huius, quis illius in particulari non docuit & tamen debuit definite, aut demonstrare. i. supponere. i. aliquo modo probare: quod non fecit contentus in communi & vniuersali rem dixisse.

Amplius autem, quoniam videntur. Tex. 43.

6. argum.

SEXTO arguit Empedoclem, ex cuius doctrina sequitur, quòd amicitia sit magis contra naturam, quàm lis: qd absurdissimum est, Sequelā manifestat, supposita motus diuisione: est enim motus naturalis, vt cū terra deorsum, & quodq; in proprium fertur locum, est etiā motus violentus, vt cum terra sursum & quodq; contra locum proprium fertur, illi autē sunt contrarij: vnde fit, quòd si motus est

in rerum

in rerum natura, alter etiam sit.

6. argum. Fit igitur argumentum. Quis motus horum est sub amicitia, Probat quod violentus: nam motus, qui est contrarius terræ, cùm mouetur superius, scilicet motus deorsum assimilatur segregationi, quia videtur se iungi ab omnibus alijs: cùm verò ascendit, similatur congregationi, quia cum alijs se copulat: ergo lis, quæ segregat, est magis causa motus naturalis, & sic magis secundum naturam, ob id prior erit, quàm amicitia.

7. argum. Septimò aliam superaddit reprehensionem: quia sequitur, quòd nullus est motus, nec quies, nisi vbi est lis, & amicitia, & hæc tantùm sunt causæ motus, quod inconueniens est, vt probat in textu sequenti.

Amplius autem & apparent quòd mouentur. Tex. 44.

Litē & amicitiam non esse causā motus. Prob. 1. OSTENDIT aliam esse causam motus præter litem, & amicitiam ex dictis. Empedoclis: lis enim solùm separauit elementa, & fuit huius causa motus; at vnumquodque postea in suum locum se contulit, cuius motus non fuit causa lis: imo ipse dicit. quòd à fortuna elementa in hunc. l. illum locum se contulerunt, & aliquando vbi est terra, fuit aer, oportuit ergo huius motus primam causam ponere.

Secund. proba. Præterea dicebat, q̄ mundus similiter se habet. i. in circulo simili: modo enim mundus ex chao, modo chaos ex mundo. huius autem motus similis nō reddit causam. lis enim, & amicitia non omnis motus causæ sunt: danda ergo erat vniuersalis causa, & talis esset primum principium, non autem lis.

Inconueniens autem est, & si anima. Tex. 45.

8 arg. contra Empedocl. OCTAVO reprehēdit Empedoclem ex absurdo elementorum: omnia enim ex ipsis componebat, etiam ipsam animam: quod reijcit Aristo. nam si anima est elementum, non habebit alias passiones, nisi illius elementi; quod est, si autem est ex elementis, non habebit nisi passiones corporeas; at animæ passiones, vt esse musicum, recordari, obliuisci, non sunt passiones tales; non ergo est ex elementis cōposita. At quia hoc de animæ passionibus discutere non erat loci præsentis, sed ad alium spectat librum, ob id se ad eum remittit, & nos (Deo fauente,) ibi late de hoc disseremus.

CAPVT. SEPTIMVM.

De elementis autem ex quibus. Tex. 46.

De elemētis in ordine ad mixtionem. HVcusque duo Arist. de elementis tradidit: alterum est ipsorū principia, & numerus, alterum ipsorum mutua generatio, & transmutatio, nunc tertio de ipsis in ordine ad mixtionem, & mixtum dicit, nempe qualiter ad mixtionem veniant, & quæ in mixto sint.

Differētia inter. Aristo. & Empedo. Procedit autem assignando differentiā inter suam sentētiam, & opinionem Empedoclis, qui eadem quatuor elementa posuit, sicut & ipse, sic autem procedit. Ponit etiam dubia contra sententiā suam, & cōtra Empedoclem alternatis vicibus, & postea soluit contra se posita dubia, relicta opinione Emped. vt falsa.

Principium quoddam p̄ sentent. Arist. Ac primo constituit vnum principium pro suamet sententia tale: q̄ quicunq; dicunt elementa ista, ex quibus corpora cōponuntur, habere aliquid commune, scilicet materiam, coguntur fateri, esse inuicē mutabilia, & è contra, qui dicunt esse inuicem mutabilia, etiam fateri debent, materiam habere commune, vt notum est.

Disputa. Arist contra Empedocl. 1 Ratio. Incipit autem contra Empedoclem disputare, hic enim elementa in transmutabilia posuit, ac integra manere in re ipsa composita. Ex quo sequitur, quod carnes, ossa, & reliqua homogenea non possunt esse, quia si ex elementis constant diuersis inter se ac manentibus, quomodo res erit similaris? qualibet enim eius pars debet esse eiusdem rationis, & denominationis cum toto, quod illo modo esse non potest.

Nota expositionē literæ. Nota literam. Dicit enim, (quicunque ponūt elemēta, quæ nec inuicē generant, nec ex vno quoq; i. nō extrahunt ex mixto, nisi sicut lapides ex pariete, lapides in actu

actu erant in pariete, & in qua parte vnus alius non erat (sic enim ponebat in mixto elementa Empedocles.) Hi tales non possunt dicere, quomodo fiat os ex illis.i. non possunt dicere, quomodo aliquod mixtum sit similare, & homogeneum, vt diximus,

Habet autem, quod dicitur, dubitationem.

Argu. Aristo. contra propriam sententiã.

Contra propriam sententiam se conuertit, dicitq; quod positis elementis mutabilibus; adhuc est difficultas de eodem, puta, quomodo fiat os & caro ex illis; nam quòd ex aqua fiat aer, facilè potest intelligi, quia eis est communis materia, at ꝙ ex ipsis fiat vnum ab omnibus distinctũ, hoc videtur difficile, quia non videtur, quid eis sit commune, puta elementis, & mixtis.

Altera est positio literæ.

Potest etiam esse sensus alius, vt dicat esse difficile etiam, quod dictum est de osse & carne apud sententiam propriam, nã quis modus erit generationis ex ipsis? nõ enim est, sicut cum vnum elementum fit ex altero,

Snia Empedo. circa hoc dub.

Circa quod dubium ponit sententiam Empedoclis: hic enim hunc modum mixtionis ponebat, quòd elementa diuidebantur in paruas partes, & simul coniuncta faciebant mixtum manentes in suis integris substãtijs, sicut ex lapidibus & lateribus fiunt parietes; vnde mixtio apud Empedoclem non erat, nisi quædam compositio, vt patet.

Contingit autem non ex qualibet parte. Tex. 47.

Reijcitur mod° Empedo.

MODVM istum redarguit, quia sequitur vnum inconueniens, quòd ex qualibet parte mixti non possent quatuor elementa extrahi, & sic non quælibet pars mixti esset mixta. Sequela ostenditur: qa sicut ex qualibet parte parietis non possunt extrahi lapides & lateres; quia in quo loco erant isti, non erant illi, sic profectò fiet in mixto, quod eodem modo ex elementis componitur.

Nota expositionẽ literæ.

Nota literã. Dicit, ꝙ ex qualibet parte nõ extraherentur ignis, & aqua, & reliqua: sed esset; sicut si esset cera, ex cuius vna parte fieret vna figura, ex altera pte alia.

Statim impugnat per idẽ exemplum, quia sicut ex qualibet parte ceræ vtraque potest fieri figura, sic ex mixti parte quali bet educi possunt quatuor elemẽta: quod superius explicatum est.

Similiter autem & facientibus. Tex. 48.

Difficultas, quæ reperitur in sententia Arist.

POSTQVAM difficultatẽ, quę ex modo mixtionis posito ab Empedocle, sequitur, exposuit; nunc difficultatem, quæ ex proprio modo sequitur, ponit. Difficultas est: si ex igne & aqua fit aliud. I. illa manent. I. non. Si manent: erit mixtio compositio, vt dicebat Empedocles: si verò nõ manent; sola illorum materia restabit in mixto, cũ corrumpatur: si autem hoc; ita erit generatio, si aliquid ex illis fit; & non mixtio: quòd si aliud non fit, manebit sola materia: ex vnius enim corruptione videtur aliud non posse fieri, quàm. I. alterius generatio. I. sola manere materia, qđ esse non potest: ergo non erit mixtio.

Nunquid igitur quoniã est, vt magis.

Explicatur dẽ difficul tas. Dupliciter aliquid est calidũ, aut frigidũ.

Soluit dubium explicatq; modũ, quo fiat mixtio, seu quomodo elementa ad mixtionem veniant. Explicat primò dupliciter aliquid dici calidum, seu frigidũ, seu aliud ex his. Vno modo simpliciter actu, vt quod totaliter est calidũ, habetq; totam latitudinem qualitatis: & quod sic est calidum, habet frigiditatem tantum in potentia: & ẽ contra, quod sic est frigidum, habet tantum calorem in potentia: idemq; est de alijs cõtrarijs. Altero modo aliud dicitur calidum, quia calorẽ habet, sed non summum, sed in aliquo gradu: & hoc tale secum compatitur aliquam frigiditatem. ita vt sic calidum & frigidum: similiter de frigido, quod erit sic calidum, idemq; de alijs contrarijs.

Mod° mixtionis secũdũ Aristo.

Hoc supposito, dicit, sic manere contraria in mixto, non quidẽ prorsus actu, non prorsus potentia, sed refracta in suis excellentijs, & ad medium redacta: & sic soluitur dubium: nam non sola materia manet, nec similiter integra manent, sed

quo ad

quo ad qualitates suas refractas simul cũ ipsorum materijs, & in hoc mixtio est.

Addit autem, quod potest magis. l. minus vna qualitas manere intensa l. remissa, & secundum hoc vnum mixtum potest altero esse calidius, aut frigidius duplo. l. triplo. l. alia proportione, qua potest vna qualitas, quæcunque sit, aliam excedere, & superare. quod non esset, si omnes æquales essent.

Erunt autem mixta alia ex contrarijs.

Soluit dubiũ supra positum. Nunc dubium soluit iterum, simul etiã quod contra Empedoclem dixerat, dicit, quòd mixta fiunt, & econtrarijs elemẽtis; etiam elementa fiunt. & educuntur ex mixto. Ex elementis quidem constant mixta, non vt sola ipsorum materia maneat, sic enim sola esset generatio, sed prædicto modo, vt refractæ maneant qualitates, sicq; mixtio fit, & non sola generatio. Similiter ex mixto elementa fiunt, non tanquam ex sola mixta materia. sed tanquam ex eo, in quo ipse continentur potentia, & virtute.

Quoniam autem patiuntur contraria.

Soluit dubiũ quod posset occurrere. Posset quis dicere, Quomodo calidum potest fieri simul frigidum, & remitti, & frigidum simul fieri calidũ, idem de sicco, & humido. Ad hoc respondet, quòd vt dictum est capite de actione, vnum contrarium est potentia alterum. i. habens vnum contrarium est in potentia ad alterum, inde prouenit, vt inuicẽ possint agere, & pati, & sic se mutant; cum æqualia non sunt Maius enim minus in se conuertit, at cum æqualia sunt, agunt quidem, & patiuntur mutuo, sed non se inuicem mutant, sed ad mixtum veniunt, & sic elementa in mixto se mutuo mutant, vt cõtrarietas ad medium veniat, & sic fiunt os, caro, & homogenea.

Tale autem medium non est vllũ extremum, sed extra temperata, nec consistit in indiuisibili. i. nõ solum est mediũ, quod distat æqualiter ab extremis, hoc enim medium est mathematicũ, vnumque est, sed dicitur hinc mediũ, quodcunque est intra extremæ, quod multis modis potest contingere, vt notum est; & sic multa fiunt media, & mixta, quæ in medijs hisce consistunt. Quo autem modo vnum contrarium patiatur, satis declarauimus in quæstione de reactione.

CAPVT OCTAVVM:

Omnia autem mixta corpora. Tex. 49.

Modum, quo elementa ad mixtum conueniant, explicuit, nunc quæ in mixto sunt, explicat, dici quę in mixtis perfectis, quæ prope medium. i. terram fiũt, omnia quatuor in esse elemẽta. Hoc dupliciter probat. primò, discurrendo per omnia, secundo ex signo quodam. Quę î mixto sint.

Primo igitur terra inest, quia cum talia fiunt in loco terræ, ibiq; maximè terra abundet, quia proprius locus ipsius est, profectò ipsa inerit in mixto, est enim elementum aptum inesse, & copia eius est. Oĩa quatuor elemẽta esse.

Aqua etiam inest, propter duo, primo quia mixtum debet esse aliquo termino. terminabile, & aliquã figuram recipere, at aqua inter omnia est maximè terminabilis, i. aliorũ terminatiua, vt dicit Philop. nam aer in se magis terminabilis est, tamen alia corpora dura non ita terminabilia facit, sicut aqua. Esse aquã primo.

Alterum est, quia aqua non poterit in mixto consistere, nisi per humidũ aqueũ, quod melius cum terra est commiscibile, quod patet ex his, quæ exficcantur extracto vapore statim in partes dissoluuntur. Esse aquã 2.

Non tamen putes ex hoc, quod terra non habet continuitatem, habet nãque, sed in mixto nõ terminatur, nisi ratione aquæ, vt patet, cùm enim terram ad aliquam figuram trahere volumus, non aerem, sed aquam infundimus. Nota.

Probat de aere, & igne, ista enim ingrediuntur mixtum tanquam contraria illis duobus, quia generatio ex contrarijs est. Sensus est, in mixto sunt contraria refracta, & retusa, cũ ergo sint aqua & terra, oportet, vt sint etiam alia duo contraria ignis & aer, vt retundent alia. Esse aerẽ & ignem in mixto.

At quia elemẽta dixerat cõtraria, non Nota. videtur

videtur ponere contrarietatem in substā-tijs: subiungit esse contraria, prout sub-stantia potest substantiæ contrariari: hoc autem est non secundùm substātiæ rōnē, sed secūdū qualitates ipsorū, ac passiones.

Testificari autem videtur ex nutrimento. Tex. 50.

Idem probat a signo.

SECVNDO. idem signo ostendit: vnumquodq; enim simili nutrimento nutritur, nam qualis est viuenti, substantia, tale nutrimentum est: at nutrimentum est multa, i. mixtum ex elementis: ergo ex multis elementis constamus. Minorem ostendit, quia si aliquod nutrimentum esset simplex: maximè esset plantarum: at id non est: quod colligitur ex eo, quod irrigant, tanquam terra non sufficiat sola.

Quoniam autem est nutrimentum quidem materiæ.

Ignis inter elemēta maximè nutritiuus.

INTER elementa ignē maximè nutrire docet: & rationem subdit: quia quod nutritur, est forma in materia comprehēsa: fit enim augmentum, & nutritio secūdum formam, nutrimentum autem succedit, vt materia: ignis maximè similatur formæ, ob id maximè nutrire dicitur: assimilatur autē formæ, quia habet rationem termini, & ad terminum tendit, i. ad locum continentem reliqua elementa, at forma, vt terminus quidam est.

Nota. Nota autem, quòd non est vera nutritio ignis, sed impropria: propria n viuentibus conuenit, vt superius est ostensum.

Concludit igitur, quod mixta ex omnibus elementis constituta sunt, si non formaliter, saltem virtualiter ad mixtionem conuenientibus, vt diximus lib. 1.

QVAESTIO XI.

An detur mixtum ad pondus æquale.

Sensus qō-nis. Duplex æqualitas in

EXplicandus est sensus quæstionis, vt moris est. Scias duplicem posse considerari æqualitatē in qualitatibus hisce, quæ mixtum componūt. Altera est æqualitas graduum inter se, vt sit tantus calor, quanta frigiditas, similiter siccitas, & humiditas: & talis dicitur æqualitas ponderis. Altera est æqualitas proportionis, vt sit talis concentus, & temperies ipsarum, vt sit conueniens formæ tali mixti; & ipsius operationibus, licèt qualitates inter se non sint in gradu æquales: talis dicitur, æqualitas iustitiæ, quia per eam forma habet & consequitur operationes sibi conuenientes, & debitas.

qualitatibus grad^o & proportionis.

Iuxta hanc duplicem qualitatem, & elementorum æqualitatem potest mixtum duplex considerari: alterum, quòd priorem sortiatur æqualitatem, quod dicitur quo ad pondus alterum, quod consequatur posteriorem, quod dicitur æquale ad iustitiam.

Dupliciter potest cōsiderari æqualitas in mixto.

Nunc ergo in præsenti dubitamus: an tale mixtum ad pondus sit possibile.

De quo est quæstio.

Sunt autem argumenta, quibus ipsum esse probari potest.

Primus est: Vbi datur maius & minus, datur æquale: at datur mixtum, cuius calor excedit frigiditatē, & maior est: similiter datur, cuius calor minor est, vt patet, ergo dabitur mixtum, cuius calor æqualis frigiditati est, similiter de alijs ergo dabitur mixtum ad pondus. 1. arg.

Secundo. Vbi est vnum contrariorum, est aliud, vt dicitur 1. Cœli. text 44. & 2. Cœli. text 18. at est mixtum inæquale in pondere, ergo dabitur etiam oppositum, quod est mixtum æquale ad pondus. 2. arg.

Præterea tertio. Si non posset esse mixtum ad pondus esset ex eo, quia qualitates contrariæ non possunt esse æquales in vno subiecto, at possunt esse secundùm duas medietates, quibus completur tota latitudo vnius, vt calor vt quatuor simul cum frigiditate, vt quatuor non ergo repugnat esse mixtum ad pondus. 3 arg.

Quartò. Non est transitus de extremo ad extremum eiusdem rationis, nisi per medium; at mixtum ex minus calido potest peruenire ad magis calidum, quam frigidum, ergo necessario transibit per æquale calidum, & sic dabitur mixtum ad pondus. 4 arg.

Præterea quinto. Si mensuratum est, mensura dēt esse, at mēsura oīum mixtorum inæqualium pōdere est ipsum æquale na- 5 arg.

le nam per ipsum reliqua mensurantur, si ergo ista inæqualia sunt, profectò erit ipsum æquale.

6. Argum. Præterea sextò. Si non est mixtum hoc, vnum contrarium alteri dominaretur, ipsumque excederet, & sic facile, & citò dissolueretur mixtum: quod falsum apparet.

7. Argum. Tandem septimò. Datur æqualia quo ad qualitates ipsas motiuas, puta grauitatem, & leuitatem, vt sit aliquid tantum graue quantum leue; ergo dabitur mixtum etiam æquale quo ad alteratiuas: eadem enim videtur ratio; Probatur antecedens, de oleo, ligno, & alijs, quæ super aquas posita partem intra aquam, partem extra habent: quod videtur indicare, esse æqualis leuitatis, & grauitatis. Hæc sunt argumenta in hac difficultate.

1. Sentētia Galeni. Quatuor existunt & Philosophorū, & Medicorū circa hoc sniæ. Prima est Galeni lib. j. complex. cap. 9. & lib. 2. cap. j. qui non solum existimat dari mixtum æquale ad pondus, sed tunc putat esse in sua optima dispositione: vnde animal perfectissimam habere putat temperiem, cum æqualitatem hanc sortitum est.

Ratio. Galeni. Argumenta ipsius vnum est, sed bonum. Temperies optima est in actu hominis, vt etiam fatetur Aristot. 2 de anima, cap. de odore, qui hominem in hoc sensu animalia cuncta excedere dicit, sed talis temperies est in ponderis æqualitate, ergo illa est optima complexio. Minor probatur, quia si in actu aliqua excederet qualitas, non posset sentire omnes qualitates omnium obiectorum, non enim sentit nisi excedentes qualitates in obiectis vt si tango aliquid, sentio solum quod magis excedit quod si tactus non haberet æqualitatem, vtique non sentiret excessus, imò plantæ, & ossa ob id non sentiunt, sicut dicit Aristote. cap. de tactu, quia hanc æqualitatem non habent.

2. Sentētia Auicennæ. & Auer. Secunda sententia est Auicennæ sen. 1. doctr. 3. cap. 1. & Auerrois. 1. par. cant. tract. 1. cōm. 19 & lib. 2 colliget cap. 12. & 1. Cœli cōm. 7. & 10. Meta cōm. 23. & 4. Metheo. cōm. 10. & in 2. genera. comm. 48. & aliorum Arabum, qui mixtum ad pondus non esse possibile contendunt: & dicit Auicenna, quod in hoc credendum est magis Phisico, quam Medico. Rationes Auerro. hinc inde collectæ sunt tres.

Prima est. In mixtione non potest esse æqualitas ad pōdus ergo nec in mixto. Consequentia est certa; antecedens probatur, quia si qualitates essent plures, nulla ageret in aliam, quia à proportione æquali non est actio nec passio. Hanc rationem habet. 1. Metho. com. 10. 1. Ratio.

Altera est quæ habetur. 2. colliget capite vltimo, quia in singulis mixtis sicut vnica est forma, ita debet esse vnica qualitas dominans, quæ est velut forma, reliquæ vt materia subiectæ: si enim multæ essent æquales, non posset mixtum vnitatem per se habere. 2. Ratio.

Tertia ratio est. 1. Cœli cōm. 7. quia si elementis æqualitas inesset, mixtum esset æqualiter leue & graue hoc autem est impossibile, quia vbicunque poneretur, quiesceret, cum non sit maior ratio, quare potius hoc. l. illo motu moueretur. Hęc est sententia horum Arabum. 3. Ratio.

Tertia sententia est quorundam Medicorum, inter quos videtur esse Hugo Senen. super fem. 1. doct. 3. cap. 1. Hi distinguunt quatuor in animali complexiones. Prima est, quam vocant innatam, naturalem, & primam, & hæc est illa dispositio proxima, secundum quam fuit introducta formam mixti substantialis, & hāc dicunt esse non posse æqualem ad pondus, imò secundum hanc animal est magis frigidum, quam calidum. 3. Sentētia Hugonis. Quatuor cōplexiones in animali.

Altera est, quam influxam vocant. Scito enim, præter qualitates illas naturales quibus forma consistit in materia tanquam proximis dispositionibus, sunt partes animalis aliquæ calefacientes alias, vt cor, sunt etiam infrigidantes, vt cerebrum, aliasque passiones inducentes, & temperies secundum has qualitates, dicitur influxa secundum istam dicunt, animal magis esse calidum, & humidum, quam frigidum. 2.

Tertia est composita ex innata & influxa nam qualitates influxę coniungun tur cum naturalibus, & temperiem totalem faciunt, & secundum istam dicunt esse æquale ad pondus: imò tunc est optimum temperamentū, cū innata cōplexio 3.

reducitur ad æqualitatem pǒderis,ab influxa,talemq; in tactu esse dicunt : & per hoc defendunt Galenum.

4. Quarta complexio est totalis,pnta,aggregatio qualitatum, quæ est in omnibus partibus animalis simul : & hanc dicunt esse æqualē ad pondus. i.in toto animali tantū est caloris,quātū frigiditatis, & aliorum similiter contrariorū, quāuis nō in singulis partibus similiter: quibusdā.n.inest calor magis, quibusdā frigus.

4. sententia Marsilij. Quarta sententia est nominaliū, Marsilij q.15 Alberti Saxo.q.1 t. & aliorum. Hi enim distinguunt qualitates primas in motiuas,quales sunt grauitas, & leuitas:& alteratiuas,quales sunt,quatuor assignatę. Iuxta hoc distinguunt,tripliciter intelligi posse æquale ad pondus: vno modo in omnibus qualitatibus,tam alteratiuis quam motiuis, vt omnes existant æquales, secundo in solis alteratiuis: tertio in solis motiuis.

Tripliciter intelligitur æquale ad pondus.

1. dictum illorum. His propositis dicunt primò, φ esse æquale ad pōdus in omnibus qualitatibus ex alteratiuis & motiuis, est impossibile. Ratio est: quia istæ æqualitates duæ sunt incompassibiles:si enim est ęqualitas motiuarum, necessariò erit inæqualitas alteratiuarum,& è conuerso; quia minor frigiditas facit maiorem grauitatem,quàm facit maior calor leuitatem vnde vt tāta sit leuitas,quāta grauitas,debet esse multo plus caloris: quod patet in ferro candentissimo,vbi plurimus calor minimum leuitatis inducit.

2. dictum. Dicunt secundò, posse esse æquale in solis alteratiuis, Ratio horum est: quia existēti inæquali mixto potest adhibere agens aliquod intendens.l.temittēs qualitates, quæ intensibiles sunt; potest igitur sic ad ponderis æqualitatem trahi.

3. dictum. Dicunt tertiò, quod potest etiam esse æquale in solis motiuis, ob eandem rationem : quia potest applicari intendens .l.temittens, Addunt tamen, quod non propterea illud tale quiescet in quocunque ponatur loco, quod est contra Auerroem. dicunt enim, quod si poneretur in loco ignis,descenderet,quia aqua,aer,terra vincerent, & facerent illud descendere, præsertim quia ignis in tota sua sphæra non resisteret similiter si esset in superiori parte aeris,descenderet quia solus ignis tunc resisteret, non aer per totam suam spheram, eodem modo si in terra esset, ascenderet similiter per aquam,at si esset in cōfinio duorum, scilicet aeris & aquę, quiesceret,quia tūc æquales essent vtriusque resistentiæ.

4. dictum. Dicunt quartò, quod quamuis esset æquales in alteratiuis, esset adhuc corruptibile; & ab extrinseco, vt notum est, & etiam ab intrinseco. Ratio est; quia quamuis qualitates alteratiuæ sint æquales in gradu, non ob id essent æquales in potentia, nam calor eiusdem gradus cum frigiditate actiuior est ipsa: ob id existente æqualitate in gradu, inexisteret inæqualitas in potentijs, & vna alteram vinceret. Hæ sunt sententiæ Philosophorum circa hanc difficultatem.

1. fundamentum. Qualitates elementorum non sunt sufficiens causa formæ mixti. Pro explicatione huius difficultatis sit primum fundamentum; Qualitates elementorū in mixtione conuenientes non sunt sufficiens causa cuiusque formę mixti, sed vltra eas opus est aliqua alia virtute productiua,qualis est virtus seminis in animalibus, & plantis ex semine productis.l.virtus. Solis.l.astris in his quæ citra semen generantur, l.influentia aliqua in alijs mixtis,& cœlorum virtus. Non enim qualitates hæ elementares talis sunt naturæ, vt formas multa perfectio possint attingere: quamuis non nego, posse aliquam saltem formam mixti & ipsorum elementorum attingere, vt diximus superius probabiliter.

Qualitates elemētorum potius sunt dispositiones. Hinc sequitur, quod quamuis respectu elementorum sint virtutes productiuæ; & similiter dispositi: tamen respectu formarum mixtorum potius habent rationem dispositionis, & materiæ, quam virtutis productiuæ.

Nota 1. cum diuersa dispositione sub sit eadem virtus productiua aliquo modo eadem specie forma producitur. Ex his sequuntur aliqua notanda duo ex parte virtutis, duo ex parte qualitatū harum. Primum sequitur,quod cum virtus productiua sit causa inducens formā, potest esse, vt existente aliquantum diuersa qualitatum temperie in diuersis materijs, producatur eadem specie mixti forma, quia est eadem specie virtus productiua, vnde fit quod forma leonis inducatur in materia non eodem modo disposita quantum ad has qualitates, sicut altera in quam inducitur etiam forma

forma leonis; & hoc, quia est eadem virtus productiua in vtraque.

2. Nota. cur multa indiuidua eiusdē speciei nō habeant omnino idē temperamentum.

Sequitur, cur nō omnia indiuidua mixta eiusdē speciei, idem omnino temperamentum habēt, sed aliqua pōt esse diuersitas, dū modo sint ola alia rēperamenta, vt non excedant id, quod speciei debetur.

3. Nota. aliqua forma inducitur cum dispositione, sub qua nō potest multū cōseruari.

Tertium sequitur, ꝙ aliquando forma inducitur cum dispositione, sub qua non potest multū conseruari, nisi accedat alia dispositio. V.g. anima inducitur in embrione, tamen non conseruatur ab illa so lū dispositione; sed virtus productiua superaddit dispositiones ad cōseruandum, ꝙ si illæ dispositiones fuissent causæ, sufficerent conseruare: quod tamen non est.

4. Nota maior dispositio requirit ad producendum quā ad cōseruandū.

Quartum sequitur, ꝙ istæ dispositiones, & qualitates obseruant conditionem dispositionū in hoc, ꝙ maior dispositio est necessaria ad producendum, quā postquam est productum, sit necessaria vt cōseruetur: quod etiam in elementis euenit: nam aqua petit tales qualitates, & tātas, vt fiat: tamen postquam est, pōt esse cum minoribus: vt patet in aqua calidissima: non enim sub tanto calore posset generari: Ita in mixto; aliquando enim via corruptionis multum distemperantur, ita vt sub tali non possent produci.

4. Nota ois forma specifica i productione & conseruatione requirit certam latitudinē dispositionum.

Quintum, quòd quæque forma specifica in productione & conseruatione requirit certam latitudinem dispositionū, ita, vt non possit ipsam trasgredi, quamuis sub ista multipliciter possit se habere. v.g. species leonis habet tantum calorem, quo maior esse non possit sub forma ipsius speciei: & similiter est tantus, vt non minor, quamuis intra hosce gradus multipliciter possit se habere. Idem in alijs qualitatibus, & aliarum formarum temperamentis.

2. fundamētū quatuor in genere sunt temperamenta vel cōplexiones.

Secundū fundamentū sit. O missa ęqualitate ponderis, harū qualitatum tēperies aliæ reducunt ad quatuor in genere. Prima est, in qua abundat calor, & siccitas supra alias: quæ ignea dicitur, & in animalibus cholerica vocatur. Secunda est, in qua abūdat calor, & humidū, & aerea dicitur, in animalibus autem sanguinea. Tertia, in qua excedit frigiditas, & humiditas: quæ est aquea, & dicitur in animalibus flegmatica. Quarta terrea, in qua excedit frigiditas cum siccitate, quæ dicitur in animalibus melancholica.

Aduerte aūt ꝙ quæq; diuiditur in modos innumerabiles; secūdum maiorem l. minorē excessum duarū ad alias, vt si est magis calidū. l. minus; & similiter duarū inter se; vt prima cholerica est multiplex: potest. n. esse æque calida & sicca, aut magis calida, quā sicca, aut magis sicca, quā calida; & vlterius respectu aliarū magis sicca, aut minus, magis calida, aut minus, excedēdo alias duas: idem in quouis alio temperamento: vnde consurgunt innumera temperamenta pro varijs specierum & indiuiduorum mixtorum formis. Nota 1. i vnoquoque hoiē tēperamētorum sūt innumerabiles proportioues.

Sit tertium fundamentum. Proportio qualitatū, quæ in specie est, potest in indiniduo alterius inueniri, sed non eadem ratione, sed vni in tēperata, alteri temperata erit. l. si vtrique intēperata, vni erit magis, alteri minus. v.g. potest calor, qui est in leone, in homine esse, tñ in leone facit temperiem pro tali forma; at in homine faceret febrim, & magnā intemperiem. Præterea, calor qui in homine facit aliquam intemperiem, in leone tantus faceret minorē: vnde fit, vt caloris gradus idē vnū faceret tēperatum, alterum intēperatum: vnum parum calidum, alterum calidissimum in propria specie. 3. Fundamentū pōtest tempetamētum vnius temperiei aliquo modo in alia reperiri.

Imò in vna specie secundū loca diuersa: tanta. n. qualitas hominis vnius climatis faceret tēperatum, alterum intemperatum, vt bene dicit Auicen. fen. 1. doct. 3. Nota 1.

Non igitur inconueniens est, eandem proportionem in diuersis esse etiam speciebus, & facere diuersos effectus. loquor autē de proportione qualitatum ex mixtione consequenti. Nota 2.

Imò puto, ꝙ in eiusdem specie indiuiduis potest eadem proportio qualitatum inueniri. & vtrique esse temperata, & bona; imò de facto inuenitur, quamuis ab alijs causis aliquantulum varietur. Argumentum huius est, quod experimur duo indiuidua ferè in omnibus similia. & in animalibus ipsis. Nota 3.

Sit quartū fundamentum Duplex saltem est in animalibus tēperies. Vna, quæ dr innata, & hæc est illa proxima qualitatum dispositio ad formā, quæ prima cōplexio dicitur, Altera est, quæ formam conseruat, ac operationibus ipsius materiā reddit aptiorē; & hæc influxa dicitur. 4. Fundamentū duplex i animalib. tēperamentum.

1. Causa il lius diuersitatis. Cuius diuersitatis duplex est ratio. Prima est, quia partes animalis sunt etherogeneæ, & dissimiles inter se ad varia munera in ipso corpore obeunda; idcirco nō potuerunt omnes idem prorsus natiuum sortiri temperamentum, sed quædam frigidæ & humidæ valde sunt, vt cerebrum; quædam frigidæ & siccæ, vt ossa, cartilagines, & nerui, licet non æqualiter istæ, quædam humidæ, vt pulmo secundum Galenum: quædam calidæ.

Nota primo, quod aliquę partes animalium agūt in alias. Ex hac diuersitate, consequitur necessatio, vt quę excedit nimis, agat in aliam secundum suum excessum: & sic consequitur ex hoc influxu simul cum qualitate natiua alia temperies in parte: vnde cerebrum natura frigidissimū, at à calore cordis tēperatur, nerui, & cutis sicca, & frigida: at à spiritu, & ab ipso sanguine humectantur, & calefiunt: & in hoc apparet ordo naturæ mirabilis: posuit enim partes in animali, quę intemperatę per seinuicem se ad temperiem reducerent.

2. Causa il lius diuersitatis. Altera causa est: quia animal haberet proprietates, quę non possent simul ex vnica prouenire temperie, est enim forte & durum, ob id est multū terreum: si autem terreum, consequitur siccitas & frigiditas ex cōpositione elementari: at quia motum habet, sensum, augmentationem & vitę opera; indigebat calore multo & humido: ob id natura adiunxit principia vltra mixtionem primam, quę influerēt, atque ita temperarent primam temperiem secundum qualitates primas.

Nota 2. Ex quo fit, quod si prima temperies inspiciatur in animali, ferè tota est sicca, & frigida, vt in inanimatis: quia terrę multum: vt ar si influxa, est calida, & humida magis, & in hoc vita consistit: signum est autem, quod viget frigiditas, vita receden te, similiter & siccitas.

Nota 3. De ætatibus, quinque quæ sunt ætates. Ex quo nota vnum, quòd cum sit mutatio temperamenti in ętatibus, ista mutatio fit præcipue ratione influxę, non autem ratione innatę.

Aetas adolescētiæ diuiditur in par. quatuor. Sunt enim quinq; ętates, vt rectè dicit Fernelius lib. 3. Adolescētia, Iuuentus, Virilis ętas, Senectus, Decrepitudo. in prima abūdat calor, & humidū, in vltima frigiditas, & siccitas. Prima ætas est adolescētia, quia in ea totū fit animalis augmentum: viget. n. humidum prolificās partes, & extensioni faciens aptas, quę durat vsque ad vigesimum quintum annum: diuiditurque in quatuor partes.

Prima infantia. Prima est infantia vsq; ad quartū circiter annū: in qua ętate multū viget calor & humiditas: ob id membra sunt laxa, pedes infirmi, vt nequeat homo ambulare prę nimia humiditate laxatis partibus.

2. Pueritia. Altera est pueritia, vsque ad decimum annum, in qua adhuc viget calor, & humiditas, sed non tanta humiditas, quę paulatim consumitur; ob id iam magis consistere homo, ac progredi, quamuis debiles adhuc sint vires.

3. Pubertas. Tertia est pubertas vsq; ad decimum octauum, si qua minus humidum.

4. Adolescētia propriè. Quarta dicta nomine generis. adolescentia vsq; ad vigesimum quintū, in omnibus calor, & humiditas vigent, semper tamē minor, & minor humiditas, quamuis plus sit in hoc toto tempore humiditatis, quàm siccitatis.

2. Aetas principalis iuuentus. Secunda ętas à vigesimo quinto vsque ad trigesimum quintum, aut quadragesimum dicta florida, seu iuuentus, fortis & agilis, in qua iam incipit vigere siccitas. vt sit calida, & sicca.

3. Virilis. Tertia est vsq; ad quinquagesimum, quę est cōstās ætas, & virilis, & versus mediocritatē qualitatū tēdens, in qua maxime innata cōplexio qualis esset, apparet.

4. Senectus. Quarta vsque ad sexagesimum quintum dicta senectus, in qua fit iam aliqualis conuersio, est enim frigida, & sicca.

Vltima ętas decrepita. Vltima decrepitudo quę siccissima est, & frigidissima: ob id sensus frigidi dicuntur multasq; habent proprietates, ob frigiditatē nimiam, & siccitatē prouenientes. Hę ętates aliquando accelerantur l. tardantur aliquibus de causis. Pręterea non in omnibus animalibus easdem habent annorum periodos; quod non est pręsentis loci amplius discutere.

Nota. 1. Conclu. Temperies innata mixtorū est ęqualis ad pondus. His constitutis, pro quęstionis dilucidatione, sit prima conclusio. Mixtionem innatam esse ęqualem in pondere, seu mixtum, quo ad temperiem primam ex mixtione elementorum insurgentem esse ęquale in pondere vix posse in natura accidere credo.

Ratio. Hanc mihi persuadeo: nā mixta, aut sunt perfecta, aut imperfecta. Si perfecta, quę ex quatuor elementis constant, ferè omnia

omnia fortia sunt & consistentia ob idq; abundant terra; aliter non possent consistere: at cum maiori copia terræ non pôt consistere æqualitas qualitatum: vincit enim terra: ob hoc etiam animalia quantum ad primam cóplexionem sicca sunt & frigida. Si autem imperfecta sunt, quæ ex pluribus, sed non omnibus constant elementis, aut consistentiam habent, aut fluida sunt: & tunc semper vnum elementum in maiori copia est: vnde difficile potest tale ad pondus temperamentum ex prima mixtione insurgere.

2. conclus. aliqđ dat mixtū ad æqualitatem. Secunda conclusio. Secundum complexionem influxam esse aliquid æqualiter mixtum, non est dubium. Hæc ostéditur ex eo, quod non est aliqua qualitas remissa, quæ intendi nō possit: nec intensa, quin remitti possit, existente ergo innata qualitatum inæqualitate, poterit per superuenientem influxam ad temperiem trahi æqualitatem quod inæquale est. Et hoc mihi multū persuadet argumentum Galeni: cutis enim humana nisi haberet æqualitatem, vtique non posset percipere qualitates tangibiles, at talis temperies non est cuti innata, cum sit terrea.

Tertia conclusio. Esse animal quo ad omnes suas partes in çqualitate ponderis, ita, vt in singulç sint çquales in se, fieri non potest.

3. conclu. nō pôt animal omnes partes hére mixta ad çqualitatem. Nota. 1. 1. Ratio. Aduerte, quod partes esse diuersi l. inçqualis temperamenti innati, nō dubium est; tamen modo superaddimus, quòd nec accedente influxa, id fieri potest.

Patet primo; quia impedirentur functiones partium, quæ non cōsistunt cum tale çqualitate, vt cor debet esse calidissimum: aliter non consisteret vita, cerebrū frigidissimum; ossa sicca, & nerui pupilla humida, quod sint natura ad pondera reduceret ista, vtique perirent ipsorum operationes.

2. Experiétia. Indicat etiam hoc experientia, ossa. n. cartilagines, & caro, quamuis animā habeant, non sentiunt, nec possunt sentire, ꝙ si talem possent in sua naturali dispositione admittere temperiem, vtique sentire possunt, non ergo omnes partes aptç sunt ad talem æqualitatem, sed quibus aptus est inesse sensus tactus, vt pelliculç, & cutes, & alia huiusmodi.

4 conclus. Quarta conclusio. Esse temperiem ad pondus in toto animali aggregatiue esse potest, vt v. g. in vno toto animali sit tantum caloris, quantum frigiditatis, similiter aliorum contrariorum duorum, non obstante, quod partes inter se nō habeant talem æqualitatem, nec in hoc discordia est vlla apud Philosophos. certo quidē modo potest animal mixtū ad çqualitatem.

5. conclus. sanitas cōsistit in æqualitate mixtionis & parte sic tempera - ta viget ta ctus. Quinta conclusio. In hac tépérie çquali qualitatum, maxime consistit sanitas totius, & in parte çquali, secundum pondus, maxime inest tactus, & etiam sanitas, vt bene dicit Galenus.

1. Ratio. Hoc probatur de sanitate: nam de sensu procedit argumentum Galeni factum Illa est optima temperies, quç magis distat à qualitatum extremo, magis enim resistit, vt ad extremū non possit trahi, in quó corruptio consistit, at complexio in medio prorsus ac çquali in pondere, distat maxime ab extremis, ergo ista est téperatissima, & optima. Minor patet, si. n. est aliqua excedés qualitas, iam hoc facilius ad extremum trahi pôt, quàm si non excederet, citius enim fit summus calor, qui est vt sex, quàm qui est vt à quatuor.

Obiectio. Dices. Hoc arguméto probatur, quòd melius erit esse calorem, vt vnum, hic. n. magis distat à summo calore.

Solutio. Dico, ꝙ nō valet, nam si esset calor, vt vnum, tunc alternum contrarium, scilicet frigiditas esset prope summum, & sic ex alia parte esset facilius corruptio. Vt ergo omnia simul distent, maxime debet esse in medio. Accedit ad hoc, ꝙ hac ratione nulla qualitas alteram superabit, cum sint çquales, at si vna esset maior, facilius alteram superabit, & ita facilius corrumperetur animal: corpus ergo, quod sic çquale fuerit iuxta quartam cōclusionem, erit in optima dispositione totali.

Idē de parte animalis ostenditur. Similiter pars, quç ita fuerit iuxta secundam conclusionem erit optime secundum sanitatem disposita. vnde Aristoteles Proble. sect. 5. q. 1 r. quç consistunt in çqualitate, facile infirmari dicit, sed facile iterum sanari, quod est optimi temperamenti.

Ad rationes Auer. Rationes autem Auer nullius sunt valoris, nec probat quicquam etiam, nec çquale secundum primam cōclusionem, quòd quamuis non detur, tamen id non probat Auerroes.

Ad 1. Ad primum dico, quod supponit vnū

falsum principium, quòd æquale non potest agere inæquale, vt calidum vt octo in frigidum vt octo.

Aequale gradu potest agere sib. æqua contrariū. Hoc dupliciter est falsum; Primò quia æqualitas in gradu nō facit ęqualitatem in potentia, & actiuitate; actiuior.n.calor, vt octo, quam frigiditas vt octo.

Ad 1. Prȩterea secundò. quāuis esset vtrunq; ęquè potens, adhuc esset mutua pugna, sed non victoria: non.n vnū vinceret alterum, sed vtrunque se ad medium redigeret: vnde calidum agit in ęquè potens frigidum, quia hoc est potentia calidum: similiter frigidum in calidum, quia est potentia frigidum: & hoc non considerauit Auerroes, quod in materia de reactione latè declarauimus.

Ad 2. Ad secundum dico, quod istæ qualitates non sunt passiones mixti formæ, sed dispositiones. ob id vna forma pōt ęquales qualitates dispositiuè habere.

Adde etiam, quòd licet sit ęqualitas in gradu, & inęqualitas in potentia, propterea non debent singulę per se sumi, sed simul omnes, quę vnicam complexionem faciunt.

Ad 3. Ad tertium bene dicit Marsilius, vt diximus supra, quamuis ego credo non posse mixtum peruenire ad talem ęqualitatem moriuarum, quia oporteret, quòd esset magna improportio quantitatis elementorum, quę non posset pati vllam mixti formam.

Ad arg. 1. loco posita. Superest, vt ad argumenta primo proposita respondeamus. Ad primum dico,

Ad 1. ꝙ in simplicibus valet consequentia, si datur maior calor & minor, dabitur ęqualis; at in compositis non valet: non.n. si datur in complexione calor intēsior & remissior, dabitur ęqualis cum contrario, quia hoc impeditur non ob ipsum calorē solum, sed ob naturā & modum mixtionis, cui illud repugnat, Pōt etiam dici, ꝙ datur æquale, sed non in innata complexione, sed secundum influxum: & hoc satis est pro argumento.

Ad 2. Ad secundum dico, quòd non semper si vnum est contrarium, erit alterum, nisi sit verum contrarium, & non habens potius vicem contradictori; Vnde non valet, si plenum, & finitum sunt, quòd sic vacuum, & infinitum sunt, quòd potius contradictoria sunt, idem dico de inęqualii in mixtione, seu complexione innata, & æquali: æquale enim opponitur, vt vacuum & infinitum.

Ad tertium dico, quòd non est repugnantia in illo; possunt enim contraria in æquo gradu medio esse simul: sed repugnantia est, quia non ita possunt elementa conuenire ad mixtionem, vt resultent qualitates inæquali pondere, vt diximus in prima conclusione. Ad 3.

Ad quartum dico, quòd multa æqualia prius existentia possunt fieri inæqualia absque eo, quod iterum fiant ęqualia vnde ante mixtionem fuerunt elementa in suis inæqualibus qualitatibus, sed non erat mixtū: postea accedente pugna, quia vnus fortius agit altero, reducta sunt ad inæqualitatem: & mixtum fuit, absque transitu per æquale, in mixto. Ad 4.

Ad quintum dico, ꝙ est mensura realis, qua realiter mensuramus; & hæc debet esse, si mensuratū est: est etiam mensura rationis, qua consideratione mensuramus, & hæc non oportet, ꝙ sit: nā imaginando oratorem perfectissimum qui non est, mensuramus alios. sic est mixtū ad pondus, mensura non rei, sed considerationis, & doctrinæ. Ad 5.

Ad sextum solutio patet ex his, quę sępe alibi diximus: calor existens adæquate in eodem subiecto cum frigiditate non corrumpit ipsam. aliter.n. idem se calefaceret, sed ab extrinseco debet talis esse corruptio, præsertim cum illa duo sunt dispositio naturalis formæ mixti. Ad 6.

Ad septimum aliqui volunt. oleum, & lignum esse mixta ad pondus secundum leuitatem, & grauitatem. sed mihi non placet, sed hæc esse grauiora multo puto, quàm leuiora: & si sub aquis non consistunt est, quia leuitatē participant aliquā vt ab aqua vinci prorsus non possint: qđ puto prouenire in ligno, ob inclusum aerem in poris: cuius argumēto est vter, qui mergitur aquis cōpressus; at tumens nullo modo. De hoc vide 4. Cœli, capite vlt. Ad 7.

CAPVT NONVM.

Quia verò sunt quædam generabilia. Tex. 51.

Libro primo Gen. tex. 14. causas duas vniuer- De motu

Solis agendū qui est causa efficiens generationis vniuersalis.

vniuersales generationis, & corruptionis ac ipsorum perpetuitatis distinxit; de materia tunc disseruit, quæ vna erat illarū: nunc de motu solis, qui causa est efficiēs vltimo tractat, & merito in hunc reseruauit locum, quia tradiderat, de elementis, quæ causæ communes etiam sunt, licet non omnino vniuersales.

Intentio Arist. agēdum iam principijs, & causis vniuersalibus.

Proponit igitur suam intentionem dicens, quòd cum sint quędam generabilia, & corruptibilia particularia, vt mixta, & plantæ, animalia, & sic etiam generatio eorum, quę sunt in terra, ęquum est, & antequam de hisce & ipsorum generationibus in particulari tractetur, qđ in alijs fiet libris, vt prius in generali cōsiderentur principia cuiusq; generationis. Ratio autem est, quia particularia optimè cognoscuntur, si vniuersalium doctrina præmittatur.

Duæ quæstiones de pricipijs & causis vniuersalibus quot & q̄ sint. Tot esse principia incorruptibiliū corporū, quot corruptibilid.

De principijs autem duo breuiter quęruntur quot sint, & quę ipsa sint.

Sunt igitur & numero æqualia.

Vtranque quęstionem soluere aggreditur, dicens, ꝙ tót sunt principia, & genere eadem in corruptibilibus corporibus, quot in primis, ac sempiternis orbibus cęlestibus: in his enim est materia, est forma, & est tertium principium efficiens I. intelligentia, & his tribus absoluitur motus corporum superiorum, nō enim duo sufficiunt. Ita etiā generatio inferiorum perficitur materia, forma, & tertio. Nota hic egregium locum contra Auer. qui asserit cœlum esse corpus simplex. Aristo. enim eodem modo ponit in corporibus inferioribus & cœlestibus materiā & formā quod optime intellexit Philoponus. qui hoc loco habet hęc verba Dicit quod tot sunt generabilium principia, quot cęlestium & ęternorum, & genere eadē materia. n. vtriusque subiecta, & forma similiter in his & in illis cōsideratur, licet materia, quæ in generabilibus in potētia consideretur, illa vero sit semper actuata &c. hęc Philoponus. Et certe locus Arist. adeò est manifestus, vt nullā aliam expositionem patiatur. Nec valet quod quidam dicunt Arist. dicere in cęlis esse tria principia, s. materiam, & formam, & efficiens, non tamen debere intelligi de esse ipsius cęli, sed de motu. Hoc inquam aperte est falsum, quia motus cœli non potest assignari aliqua materia & forma, quæ sit principium, quæ non etiam sit principiū esse ipsius cęli, nulla enim ratione possunt effugere, quin Arist. hoc loco ponat intrinsecam compositionem materiæ & formę ipsius cęli. Adde, quod si illa materia & forma non esset substantialis, sed accidētalis, falsum esset, quod dicitur in textu, hęc principia inferioribus & superioribus esse eadem genere.

Vt materia igitur generabilibus causa est.

Quænam sit tria principia generationis.

Explicat ista tria in generatione principia, quæ sunt. dicitque eam materiam generabilium, quæ facit ipsa posse esse, & non esse; radix ergo, vnde rei prouenit posse esse, & non esse, est materia generabilium. Cuius ratio est, nam solum sunt generabilia, quæ possunt esse & non esse.

In cuius gratiam diuidit ens in sempiternum & necessarium, & impossibile Necessarium est, quod aliter se habere non contingit, sed, l semper est, quod simpliciter dicitur necessarium vel semper non est, quod dicitur impossibile. Possibile vero est medium, quo modo ad esse, modo ad non esse conuertitur, & huius solum est generatio.

Est ergo materia, quæ rem facit generabilem, & corruptibilem, s. posse esse, & non esse forma vero est rei substantia, & natura, qua rės in specie & certa quiditate constituitur, & à qua rei sumitur definitio.

Oportet autem adesse tertium, quod omnes. Tex. 52.

1. Princ. generationis.

Præter duo assignata, materiam puta & formam opus esse dicit aliquo principio tertio in his generalibus, quod omnes Philosophi somniauerunt. i. aliquo modo attigerunt, sed non exactè, enumerat autem duas sententias Philosophorum.

1. Sentētia Plat.

Prior fuit Platonis, qui in dialogo dicto Phædone inducit Socratem in hanc senten-

sententiam quod non sit alia causa præter ideam; & materiam quæ dicitur susceptiuam, idea ergo, quæ est forma vniuersalis specifica, facit generationem, dũ cum materia coniungitur corruptionem dum ab ea separatur.

Vnde Plato causam formalem putauit simul esse efficientem illiusmet, cuius est forma: & ita dicebat in alijs nam pro singulis speciebus ponebat ideas singulas.

Hi autem ipsam materiam, ab hac enim esse.

1. Sententia Posterior sententia erat illorum qui dicebant materiam esse efficiẽtem causam rei suo motu vnde materia secundũ quod mouet, causa est efficiens rei, cuius est materia, & ad quam se mouet vtranque sententiam reijcit Arist.

Arg. contra Plat. Et primò dupliciter arguit Platonem

1. primo, quod semper esset generatio, & nnnquã corruptio. Patet: quia cum semper sit materia, & forma, quæ etiam est efficiens, semper erit effectus:

2. Secundo, quia per ea quæ sunt in arte philosophari oportet & indagare, quæ sunt in natura at in arte præter formam & materiam est efficiens, vt præter sanitatem & subiectum, est medicus præter scientiam, & scientem est docens, ergo in natura præter formam, & materiã est etiam causa aliqua alia, quæ sit efficiens.

Si autem materiam quis inquiat. Tex. 53.

Comparatio 2. sententiæ cum eã. Platonis. Impugnat secundam sententiam primo tamen eam laudat in hoc, quod Plato posuit causam efficientem, sed ipsam nõ dicebat operari per motum, sed per receptionem l. abiectionem. At isti dicentes materiam esse efficientem, ponebant ipsam mouere: & in hoc bene dicebant: apud omnes enim causa efficiens est, quæ alterat, & transformat & mouet, & talis causa bene dicitur generans.

Arg. contra sententiam. At talem esse materiam putare, error erat, primo, quia materiæ non est, mo-

1. uere, aut agere, sed moueri, & pati.

2. Præterea secundò, experiẽtia; nec enim in arte materia se mouet ad effectum vt lignum ad cathedrã, nec in natura aqua ad animal sed ab alio tertio.

Errant præterea, quia auferunt nobilissimam causam, quæ est natura, & quod quid est hæc autem est forma qui autem efficientem tollit, aufert formam, nam forma vnius, efficiens est alterius.

Amplius autem & potentius. Tex. 54.

Auerroes hic nouam rationem poni contra sententiam præcedentem putat; melius tamen est secundũ Philoponum, & Alexandrum, quod tertiam sententiam aliorum, scilicet Parmenidis impugnet. Iste enim duo accidentia actiua simul cum materia posuit, & ista efficere putabat, scilicet calidũ, & frigidum. Mouebatur ad hoc experientia, nã sensu patet, calorem disgregare, frigiditatem autem congregare, hoc autem agere est. 3. Snia de efficienti generatio nis.

Ex hoc colligitur, quòd isti nõ ponentes formam, nisi solam virtutem nõ constituunt nisi tãtum instrumentum: componuntur ergo res ex calido & frigido, vt ex materia, & fiunt per calidum & frigidum, vt per efficientes virtutes.

Hanc sententiã impugnat primo: quia ignis, cuius est calor, solum ageret, quia virtutem actiuam habet, & nõ pateretur, at ipsum pati experimur, & ab alio aliud ergo principium efficiens est extra rem ipsam ita exponit Philop. Impugnatur hæc sẽtentia.

Amplius vero simile faciunt. Tex. 56.

Impugnat secundo, eandem sententiam. Instrumentum non est sine causa principali, nec absque ipsa operatur non ergo ipsi tantum atribnendi sunt effectus est igitur præter virtus etiam, causa alia principalis effectiua. Per ea, quæ in arte sunt, hoc explicat. Serræ soli non datur serrare sine serrante asciæ leuigare sine leuigante: ita similiter in naturalibus. Iste autem loquitur in naturalibus, ac si quis diceret, In arte sola serra serrat quod est impossibile. Ex quo fit quod concedentes ignem agere, ignorent modum 2. Impugnatur eadem sententia.

modum quo agat, quia solum instrumentum agendi ponunt.

CAPVT DECIMVM.

Nobis autem & vniuersaliter prius dictum est. Tex. 55.

Sola Arist. de efficiente generationis. Supponuntur, olim demõstrata.

SEntentiam suam constituit, repetitis his quæ alibi dicta sunt. Primò enim de causis in communi dictum est 2. Phys. vbi quatuor genera posita sunt causarũ, & multi modi. Præterea secundò, in hoc libro de materia & forma in particulari dictũ est. 2. Præterea tertiò, motum localẽ 3. secundum Aristo. esse perpetuum, probatum ex 2. Physic. & 1. Cœli. Ex his sequitur, generationem naturalem esse perpetuã, stante. n. materia perpetua, & multiplici forma succedente in ipsa, & motu perpetuo, in quo fertur causa vniversalis, scilicet Sol, efficiẽs, per motum. n. accedit vt generet; recedit, vt corruptio fiat. His itaque stantibus perpetua erit mutatio.

Approbat autem aliud, quod dictũ est 8. Physico. localem motum esse primum mutationum. Rationem dat quia; quod est, debet esse causa non entis, potiùs quã non ens causa entis, at quod localiter mouetur, est, quod generatur, non est, ergo potius illud est causa huius quàm hoc illius, & localis motus causa erit & prior generatione, ac alijs mutationibus. De hoc dictum est lib. 8.

Quoniam autem suppositum est. Tex. 56.

Supposita hi, antea dicta quæ modo tractãda proponit.

QVAE supposita sunt paulò antè, cõmunia erant, nec ad hunc librum pertinentia, at quod proprium est, modò explicat, supposito autem secundum Arist. generationem esse perpetuam, quod demõstratum est. & quòd motus localis est efficiens huius perpetuitaris, quia causa vniuersalis mota localiter, perpetuam facit mutationem. Vnum aliud oportet particulariter scite, quomodo si latio & motus iste vnus est, potest generationis, & corruptionis esse causa.

Hæc. n. sunt cõtraria; & cõtrariorũ causæ sunt contrariæ, non. n. ab vno existẽte vno procedunt multa, oportet ergo aut plures motus contrarios facere, aut saltẽ vnum inæqualiter se habentẽ. Cùm autẽ plures motus non possint esse (non. n. circularis circulari cõtrarius est) sequitur, vt ponendus vnus motus habens inæqualitatem, & diuersitatem aliquã, vt sit causa diuersarum & oppositarum mutationũ.

Ideoque non prima latio causa generationis.

Causa efficiens perpetuitatis in generationib. nõ est motus primi mobilis sed motus Solis secundum Zodiacum.

Cùm dixisset, motum habentem inæqualitatem esse causam mutationis, colligit motum primi orbis non esse causam istam, eo ꝙ ille vniformis semper est, erit autem causa ille motus, qui est Solis per Zodiacum, qui dicitur Circulus obliquus, eo quòd diuidit sphæram obliquè, & super polos distantes à polis mundi, vt in sphæræ doctrina ostenditur.

Iste ergo motus est continuus & perpetuus habensq; inæqualitatem, nã Sol motus secundum talem lationẽ modò accedit, modò recedit à locis terræ eisdẽ, & ratione huius accessus, facit generationes, ratione discessus, corruptiones, qui accessus, & recessus ex inclinatione, & obliquitate procedunt, ratione verò perpetui accessus, & recessus prouenit continua, ac perpetua generationum, & corruptionum series.

Per hunc ergo motũ omnia saluantur, nam per ipsius perpetuitatem cõtinua fit mutatio in his. per ipsius diuersitatem, & inæqualitatem, fit diuersitas mutationis eiusdem, modo enim hoc generatur, postea idem corrumpitur. Nota.

Ex inæquali tempore corruptio. Tex. 57.

Tempora generationũ & corruptionũ esse æqualia.

NON solũ generationes, & corruptiones ab hac motus inæqualitate proueniũt; sed quædam in mutationibus hisce æqualitas sumpta ex ipso motu. Nam tẽpus generationum naturalium est æquale tempori corruptionum, quia accessus, in quo generationes fiunt, est æqualis recessui, in quo sunt corruptiones, vtrunq; enim est spatium sex mensium, est. n. accessus à Capricorno vsque ad Cancrum,

rec essus à Cancro vsq; in Capricornum: in accessu sunt Ver. & Aestas, in recessu Autumnus, & hyems.

Nota. Hinc infertur, & tempus & duratio omnium generabilium limitem habet & numerum: ex numero mensuratur sumpto eo numero circunuolutionum istarũ Solis: & etiam habet ordinem: non enim duratio horum vniformis est, sicut nec motus ille, à quo pendet, & quo mensuratur, quamuis non sit æqualis omnium duratio, sed his maior, illis minor.

Apparent autem & secundum sensum. Tex. 58.

Confirmatur experiẽtia equalia esse generationũ & corruptionũ tempora. QVOD dixerat de æqualitate temporis generationis, & corruptionis, nunc experientia ostendit, experimur enim, Sole adueniẽte, fieri in terra generationes animalium, & plantarum, & herbarum: recedente autem corruptionem: & tempus vtrumque æquale esse experimur.

Occurrit obiectioni. At quia posset quis putare, omnia æquale tempus habere generationis & corruptionis; addit. Non ita est: quia hoc impeditur per confusionem, seu commixtionem i. ob varias in materijs dispositiones & variam agentium particularium coniunctionem; quæ faciunt: vt vnum celerius, alterum tardius generetur, & corrumpatur: immo etiam extra tempus corruptionis generetur, & extra tempus corruptionis corrumpatur: vt notum est: & sic deficit ordinatio mutationum ab illa superioris motus ordinatione aliquando: tamen semper hoc est, vt generationes, & corruptiones semper ac continuæ sint ex illius motus perpetuitate, & in hoc non deuiant vnquam.

Hoc autem rationabiliter contingit. Tex. 59.

Causa finalis perpetuitatis generationum. PERPETVAE mutationis cãm materialem in lib. j. posuit. s. materiam; nũc in textibus præcedentibus efficientem. l. Solis motum; in præsenti finalem ostendit, putà, conseruationẽ rerum in esse suo.

Natura enim intẽdit, quod melius est, esse autem melius est, quàm non esse, ob id omnibus intendit esse. Cum autem esse multis modis contingat, vt dictum est, scilicet in Metaph. esse idem numero, esse idem specie, & genere, nec possint omnia conseruare esse in numero; saltem quod possunt conseruant in specie & genere, quod fit per continuam generationẽ: generatio enim est proxima substantiæ, & ipsi esse quia est via in esse.

Causa cur nõ omnia vno modo proueniant. Reddit causam, quare omnia non vno modo permaneãt: dicitque, quia non omnia sunt Deo proxima, cœli enim & intelligentiæ ob proximitatem cum ipso eadem numero perseuerãt: reliqua distant. ob id non potuerunt id obtinere: obtinẽt autem aliquo modo esse semper per generationem perpetuam, & sic quo ad possunt, fiunt proxima substantiæ. Deo, vt Philop. exponit.

Repetit cãm perpetuæ generationis. Repetit causam huius perpetuæ generationis esse motum circularem: hic enim inter locales perpetuò continuè esse potest. Probat autem circulo in esse perpetuitatem; quia etiam aliæ mutationes, si debent perpetuò durare, opus est vt induant rationem circuli. vnde elementorum mutatio perpetua est, quia circularis est, ac mutua: ex vno enim alterum, & ex hoc illud iterum specie fit. Nota, quòd vocat continuum hic id, quod perpetuum & incessabile est.

Simul autem manifestum est ex his. Tex. 60.

Dubium Aristot. Ex hac doctrina dubium soluit quoddam, quod oriri poterat. Dubium est: si continua sit corruptio: & in corruptione elementa separentur. in suumq; tendant vnumquodq; locum; quare cùm infinito tẽpore fuerit ista corruptio, elementa non sunt iam prorsus separata in loca propria, nec amplius generatio vlla mixti fit?

Solutio. Respondet, huius esse duplicem cãm. Altera est, ipsa ex se mutabilia esse: altera, motus iste duplex & inæqualis.

Ac si dicat. Sol extrahit iterum semper elementa à locis proprijs, quia vapores ab aqua, exhalationes à terra trahit, ac ad mixtum copulat, & suo etiam motu resoluit iterum, & ita non sinit elementa ordinata manere in totum, sed partes confundit perpetuò, vt diximus.

Epilogus dictorum de generatione. Ex his epilogat, quæ dicta sunt de generatione: quæ sunt ista; Generationem, & corruptionem esse: quæ harum causæ: quid generabile: quid etiam corruptibile sit. Hæc partim lib. 1. partim in præsenti dicta sunt.

De primo motore, quod non sint plures primi: sed vnus omnium primus.

Quoniam autem necesse est esse aliquod mouens. Tex. 61.

QVIA non motus, causa prima est, sed ipsum mouens, metirò se ad motorem parum conuertit, ipsumq; non vnum, sed plures dicit: non tamen ita plures, qui. n. vnus sit primus omnium, sicut inter orbes vnus etiam est primus.

Illationes aliquas Arist. ex motu colligendi motorem. Facit igitur has consequentias à posteriori. Prima est: Motus est, ergo motor est. Secunda. Motus semper est, ergo motor semper ac perpetuò est. Tertia Motus est perpetuò cótinuus, ergo & motor est vnus immobilis, ingenerabilis, & altetabilis. Loquitur enim de primo motu. Et istæ consequentiæ sunt notæ ex 8. Physi. Quarta est. Huiusmodi motus plures sunt. s. perpetui, & continui, ergo & motores plures sunt perpetui, & immobiles, quamuis omnes sub vno primo omnium sint, vt probatur, 12. Metaph.

Continuum esse motū ex tempore, cõtinuitate colligit. Continuitatem motus ex tẽporis continuitate à posteriori ostendit. Cùm enim tempus sit continuū, & motus pariter erit quia tempus est numerus motus, & non alterius nisi circularis & cælestis, vt dictum est. 4. Physi.

Continuus autem motus. Tex. 62.

Quomodo motus sit continuus. CVM motum continuum dixisset, nūc quomodo continuus sit inquirit, dubitat autem, an sit continuus ex parte subiecti, quod mouetur, an ex parte termini ad quem, in quo mouetur, puta ex parte loci, si est motus ad locum, ex parte qualitatis, si est alteratio.

Nota. Non meminit augmentationis, quia secundum Philop. non est perpetua. Ego credo, id esse potius, quia nō est continua.

Ex parte qualitatis, seu termini ad quē. Respondet, quod ex parte qualitatis non est continuus: quia qualitas suam sortitur continuitatem ab ipso subiecto.

Loquitur autem de motu qualitatis secundum extensionem; hic enim motus est, & proprie ex contrario in contrarium intensio autem non est nisi ex eodem extremo in idem ferè. Nota.

Similiter ex parte loci: potest quidem motus esse continuus, quia locus quantitas est, & non est continuus à mobili.

Sed cùm non omnis localis motus sit perpetuus, nisi circularis, & hic non sit per locum, nec ad locum; non poterit suam continuitatem à loco habere: erit ergo continuus à subiecto vnde quia partes circuli inuicem succedentes continuæ sunt, motum circularem faciunt continuum: motus autem sic continuus à subiecto, à priori facit temporis continuitatem: motus ergo à subiecto, tempus à motu continuitatem habet. Ex parte loci, & subiecti.

QVAESTIO XII.

An motus Solis sit inferiorum mutationum causa.

VT melius, quæ in textu dicta sunt, percipiantur, libet circa ea parum disputare. Est autem primum argumentum. Si Sol moueretur, motu tantum Primi orbis, posset, inferiorum mutationum esse causa ergo non est necessarium illam inæqualitatem motus assignare, quæ ponitur in textu 56. Antecedens probatur quia si non sufficeret, esset propter rationem Aristo. quia idem non facit multa. Sed ille non esset idem; quia talis motus faceret dies, ac noctes, vt notum est, ac Sol per eum accederet, & recederet; die n. accederet, nocte recederet: ergo non est necessarius alius motus præter ipsum. 1. Argum.

Secundo, contra id, quod dicitur, cum Sol est prope, fieri generationes, in recessu verò corruptiones; videtur prorsus oppositum, nam in hyeme fiunt corruptiones, tamen Sol tunc maxime est prope terram, quia est in opposito auge in Vere autem magis distat, quia tendit ad augē, vt manifestum est ex theoria planetarū. 2. Argum.

Tertiò, Aristote. Solis motum per Zodiacum causam ponit mutationum, & perpetuitatis mutationum, ergo superfluus est motus Primi orbis, quia 3. Argum.

nihil confert mutationi, in quam orbes ordinantur. ad id videtur impossibile, nihil enim in his superfluum.

4. arg. Praeterea quartò contra id, quod dicitur esse vnum tempus generationis, alterum corruptionis, videtur hoc falsum. Nam generatio non fit absque corruptione, nec è côtra: quia generatio vnius, est corruptio alterius, & è contra: ergo quodcunque tempus generationis est etiam corruptionis.

5. arg. Praeterea quintò. In hyeme multa generantur, & in vere multa corrumpuntur: ergo non sunt ordinatae illo modo generationes & corruptiones.

6. arg. Praeterea sexto. Si periodus vitae esset limitatus secundum hunc Solis motum, videtur, quod non viuerent, nec durarent res vltra tempus ipsius accessus, & quod omnes omnium periodi essent aequales: quorum vtrunque est falsum.

7. arg. Praeterea septimo. Non videtur, quomodo sit motus causa mutationum harum: nam etiam stante Sole, ignis posset comburere stuppam, & lapis descendere, aliaeque multae fieri mutationes: non ergo motus ille vniuersalis est causa. Haec sunt argumenta ad explicanda magis ea, quae dicit Aristote. pro quibus oportebit aliqua praemittere fundamenta.

1. fundamentum. Motus coelorum est causa harũ mutationum inferiorum. Sit primum fundamentum, motum coelorum esse causam vniuersalem mutationum inferiorum, & elementorum, & mixtorum inanimatorum, plãtarum, & animalium. Dico autem causam vniuersalem: quia non solum Coelum, sed solus motus causa est horum inferiorum: sunt enim causae particulares proximae ipsius effectibus, cum quibus simul coeli operantur effectus.

Nota quare dicatur mot⁹ causa. Aduerte autem, quòd motus dicitur causa, non quia per se producat quicquam, sed quia est vniuersalis quaedam conditio causae: nam Sol, & astra applicata, & lata per motum in situs diuersos operantur, & sic motus est causa, vt docet expresse Aristo. tex. 55. est igitur coelum, seu motus causa illorum, sed non modo eodem.

Dupliciter motus coeli est cã elementi. Elementorum quidem dupliciter est causa. Primo, quia habet virtutem transmutandi & faciendi quodlibet elemẽtum per se: & hoc experientia ostendit. Sol enim suis radijs absque igne, facit ignẽ, & est velut causa particularis huius effectus; & calefaciendo aquam resoluit in aerem: & aliae etiam coelorum virtutes alia possunt mutare elementa.

Altero modo dicitur horum causae, quia coniungit & copulat elementa, & applicat ad pugnam, vt ipsa postea per se producant effectus. V.g. eleuat e terra exhalationes, ab aqua vapores, in aerem, & ignem vt postea coniuncta se muteut: hoc duplici modo dicitur causa elementorum mutationis.

Quomodo hi causa mixtorum inanimatorũ. Mixtorum autem inanimatorum causa est: quia elementa ad mixtionem congregat, & vlterius virtutem productiuam formae mixti infundit: nam elemẽtorum virtutes (vt diximus superius) non possent attingere cuiusque formae mixti productionem, nisi sit superior alia virtus; & haec est à coelo.

Nota. Vnde aliter se habet in productione elementi, aliter in productione mixti ipsum coelum: nam elementum facit aliquando applicando alterum elementum, quod sua postea virtute operatur: at in mixti productione opus est, vt virtutem inducat praeter virtutes elementorum.

Tripliciter etiam est cã viuẽtium. Viuentium autem tripliciter est causa. Primo: quia elementa de nouo congregat, inducitque virtutem sicut in mixto: 1. vt cum animalia generantur in aere: sic enim Sol elemẽta congregauit, virtutemque indidit productiuam animalis.

2. Secundò, non congregat elementa, sed ex mixto facit animal, virtutẽ imprimendo. & sic est causa eorum, quae ex mixtorum putrefactione generantur. 3. Tertiò, non totam imprimit virtutem, sed coadiuuat aliam virtutem, & sic est causa eorum, quae ex semine fiunt: coadiuuat enim virtutem, & calorem naturalem seminis, qui est ferè eiusdem rationis cum coelesti.

Nota. Si igitur est omnium causa coelum, & non solum productiua, sed conseruatiua: non enim consisterent multum inferiora praesertim viuentia, hoc motu & influxu coelorum cessante.

2. Fundamentũ de ratio mixtorum finita est. Sit secundum fundamentum, quod duratio cuiusq; mixti animati, & inanimati finita

finita est, ac certo annorũ.l.dierum.l.horarum numero conclusa: qui numerus periodus dicitur, quasi numerus circunuolutionum: fiunt enim tempora, cęlorum circunuolutione.

1. causa periodi durationis & eius diuersitatis, ex parte rerum.

Huius autem periodi duplex est in vniuersum causa; altera ex parte ipsarum rerum, altera ex parte cœli: Ex parte rerum est complexio qualitatum, & temperies, ex qua consistit: secundum enim diuersitatem complexionum prouenit diuersa duratio, & quia omnes contrarium habent, cui magis, l. minus pro ipsarum varietate resistunt: omnes tandem vincuntur paulatim, donec in corruptionem redigantur.

Nota.

Sunt autem aliæ & aliæ pro diuersitate specierum: & sic sunt variæ periodi specificæ, imò intra vnam speciem sunt variæ complexiones inclusæ sub latitudine illius speciei: & sic sunt variæ indiuiduorum etiam vnius speciei periodi: nec omnia periodum suæ speciei attingunt.

2. causa ex parte cœli.

Altera causa est ex parte cęli, & hæc est virtus in natiuitate rei communis, quæ varia est pro varietate specierum in ipsa materia recepta.

Nota 1.

Imò in materijs vnius speciei variè recipitur pro ipsarum dispositione varia, & sic varias efficit durationes, omnes tamẽ finitas: quia & virtus illa finita est, & debilitatur, cũ sit in materia.

Nota 2. Illæ causæ non afferunt omnimodam necessitatem.

Diuersificatur etiam ista virtus ex parte sua, prout cum alia.l.alia virtute alterius actu coniungitur: & sic non eosdem habet effectus: hæc igitur est duplex causa periodi naturalis.

Nec existimes esse causas necessarias: nam duratio cuiusque à diuina voluntate liberrima pendet. Præterea, multa impedimenta extrinseca accidunt ipsam impedientia præsertim in indiuiduis, quæ ob victum, & ob exercitia, ob multa alia mutant complexionem, nec cursum naturalem permittunt procedere, de quo nos in præsenti tantum agimus: multum etiam pendet periodus animalium, præsertim hominum, vt dicit Philop. ex coniunctione bona seminum matis, & fœminæ, non ob diuersitatem ipsorum aliquan do non fit recta complexio, & ex animæ affectibus corpus transmutatur, vt tristitia nimia, dolore, gaudio, & ex libero præsertim nostro arbitrio multa facimus, & facere possumus, quibus temperies mutatur; & ab Angelis, & à dæmonibus.

3. Fundamentum de periodo durationis in animatis, & cur sit longior quã inanimatorũ. 1. causa.

Sit tertium fundamentum; nam inanimatorum periodus excedit frequenter animalium, & viuentium durationem triplici de causa. Prima, quia animata corrumpuntur ab intrinseco multum, & ab extrinseco ab intrinseco quidem propter influxam complexionem cum enim sit pat tium dissimilitudo multa, & est magna intrinseca pugna, & alteratio. Similiter propter alimenta intus suscepta ad nutritionem, quæ alterant ipsa; non enim sunt similia in principio, & hæc continuò lædunt. Ab extrinseco etiam scilicet à continente, scilicet terra, aere, cęlo, & alijs, à quibus, vt notum est, continuè patiuntur. At inanimata ob homogeneitatem tantum ferè ab extrinseco patiuntur.

2. causa.

Altera causa est, quia animata ab extrinseco continente multum sunt apta pati, non autem inanimata, qualia lapides, metalla, & alia ob resistentiam maiorem, sunt enim dura, & pręterea, quia qualitates magis habent in excessu, quibus resistant.

3. causa.

Tertia est, recta temperies viuentium necessaria. Cum enim viuentia poscant rectiorem temperiem, non possunt conseruari sub magna inordinatione at inanimata habent & possunt esse sub inordinatissima qualitatum temperie, potest enim lapis pati mixtum calorem, & frigiditatem, ob id magis durat, minusque vincitur.

Experimur etiam in ipsis animalibus, quę quo imperfectiora sunt, maiori sub intemperie durant, quam perfectiora. vt animalia, quę viuunt magis abscissis partibus; quamuis ista alijs de causis breuius durent.

4. Fund. in duas partes diuiditur periodus viuentis.

Sit quartum fundamentum. Periodus cuiusque viuentis pręsertim animalis, in duas partes diuiditur, vt notant Philoponus, & Auerroes, & alij, in tempus generationis, quod prius est; & in tempus corruptionis, quod posterius est.

Id dicitur tempus generationis, in quo viuens nascitur, & perficitur: non enim

nascuntur

videtur ponere contrarietatem in substãtijs; subiungit esse contraria, prout substantia potest substantiæ contrariari: hoc autem est non secundùm substãtiæ rõnẽ, sed secũdũ qualitates ipsorũ, ac passiones.

Testificari autem videtur ex nutrimento. Tex. 50.

Idem probat a signo. SECVNDO. idem signo ostendit, vnumquodq; enim simili nutrimento nutritur, nam qualis est viuenti, substantia, tale nutrimentum est: at nutrimentum est multa, i. mixtum ex elementis: ergo ex multis elementis constamus. Minorem ostendit, quia si aliquod nutrimentum esset simplex: maximè esset plantarum: at id non est: quod colligitur ex eo, quod irrigant, tanquam terra non sufficiat sola.

Quoniam autem est nutrimentum quidem materiæ.

Ignis inter elemẽta maximè nutrit. INTER elementa ignẽ maximè nutrire docet: & rationem subdit: quia quod nutritur, est forma in materia comprebẽsa: fit enim augmentum, & nutritio secũdùm formam, nutrimentum autem succedit, vt materia: ignis maximè similatur formæ, ob id maximè nutrire dicitur: assimilatur autẽ formæ, quia habet rationem termini, & ad terminum tendit, i. ad locum continentem reliqua elementa, at forma, vt terminus quidam est.

Nota. Nota autem, quòd non est vera nutritio ignis, sed impropria: propria n viuentibus conuenit, vt superius est ostensum.

Concludit igitur. quod mixta ex omnibus elementis constituta sunt, si non formaliter, saltem virtualiter ad mixtionem conuenientibus, vt diximus lib. 1.

QVAESTIO XI.

An detur mixtum ad pondus æquale.

Sci. sus qõnis. D. p'ex æq. alitas in EXplicandus est sensus quæstionis, vt moris est. Scias duplicem posse considerari æqualitatẽ in qualitatibus hisce, quæ mixtum componũt. Altera est æqualitas gradnum inter se, vt sit tantus calor, quanta frigiditas, similiter siccitas, & humiditas: & talis dicitur æqualitas ponderis. Altera est æqualitas proportionis, vt: sit talis concentus, & temperies ipsarum, vt sit conueniens formæ tali mixti; & ipsius operationibus, licet qualitates inter se non sint in gradu æquales: talis dicitur, æqualitas iustitiæ, quia per eam forma habet & consequitur operationes sibi conuenientes, & debitas. (margin: qualitatibus grad' & proportionis.)

Duplicitér potest cõsiderari æqualitas in mixto. Iuxta hanc duplicem qualitatem, & elementorum æqualitatem potest mixtum duplex considerari: alterum, quod priorem sortiatur æqualitatem, quod dicitur quo ad pondus alterum, quod consequatur posteriorem, quod dicitur æquale ad iustitiam.

De quo est quæstio. Nunc ergo in præsenti dubitamus: an tale mixtum ad pondus sit possibile.

Sunt autem argumenta, quibus ipsum esse probari potest.

1. arg. Primus est: Vbi datur maius & minus, datur æquale: at datur mixtum, cuius calor excedit frigiditate, & maior est: similiter datur, cuius calor minor est, vt patet, ergo dabitur mixtum, cuius calor æqualis frigiditati est, similiter de alijs ergo dabitur mixtum ad pondus.

2. arg. Secundo. Vbi est vnum contrariorum, est aliud, vt dicitur 2. Cœli. text 44. & 12. Cœli. text 18. at est mixtum inæquale in pondere, ergo dabitur etiam oppositum, quod est mixtum æquale ad pondus.

3. arg. Præterea tertio. Si non posset esset mixtum ad pondus esset ex eo, quia qualitates contrariæ non possunt esse æquales in vno subiecto, at possunt esse secundùm duas medietates, quibus completur tota latitudo vnius, vt calor vt quatuor simul cum frigiditate, vt quatuor non ergo repugnat esse mixtum ad pondus.

4. arg. Quarto. Non est transitus de extremo ad extremum eiusdem rationis, nisi, per medium; at mixtum ex minus calido potest peruenire ad magis calidum, quam frigidum, ergo necessario transibit per æquale calidum, & sic dabitur mixtum ad pondus.

5. arg. Præterea quinto. Si mensuratum est, mensura dẽt esse, at mẽsura oĩum mixtorum inæqua ium põdere est ipsum æquale na-

le nam per ipsum reliqua mensurantur, si ergo ista inæqualia sunt, profecto erit ipsum æquale.

6. Argum. Præterea sextò. Si non est mixtum hoc, vnum contrarium alteri dominaretur, ipsumque excederet, & sic facile, & citò dissolueretur mixtum: quod falsum apparet.

7. Argum. Tandem septimò. Dătur æqualia quo ad qualitates ipsas motiuas, puta grauitatem, & leuitatem, vt sit aliquid tantum graue quantum leue; ergo dabitur mixtum etiam æquale quo ad alteratiuas: eadem enim videtur ratio. Probatur antecedens, de oleo, ligno, & alijs, quæ super aquas posita partem intra aquam, partem extra habent: quod videtur indicare, esse æqualis leuitatis, & grauitatis. Hæc sunt argumenta in hac difficultate.

1. Sentẽtia Galeni. Quatuor existunt & Philosophorũ, & Medicorũ circa hoc snĩæ. Prima est Galeni lib. 1. complex. cap. 9. & lib. 2. cap. 1. qui non solum existimat dari mixtum æquale ad pondus, sed tunc putat esse in sua optima dispositione: vnde animal perfectissimam habere putat temperiem, cum æqualitatem hanc sortitum est.

Ratio Galeni. Argumenta ipsius vnum est, sed bonum. Temperies optima est in actu hominis, vt etiam fatetur Aristot. 2. de anima, cap. de odore, qui hominem in hoc sensu animalia cuncta excedere dicit, sed talis temperies est in ponderis æqualitate, ergo illa est optima complexio. Minor probatur, quia si in actu aliqua excederet qualitas, non posset sentire omnes qualitates omnium obiectorum, non enim sentit nisi excedentes qualitates in obiectis vt si tango aliquid, sentio solum quod magis excedit quod si tactus non haberet æqualitatem, vtique non sentiret excessus, imò plantæ, & ossa ob id non sentiunt, sicut dicit Aristote. cap. de tactu, quia hanc æqualitatem non habent.

2. Sentẽtia Auicennę & Auer. Secunda sententia est Auicennæ sen. 1. doctr. 3. cap. 1. & Auerrois. 1. par. cant. tract. 1. cõm. 19 & lib. 2 colliget cap. 22. & 1. Cœli cõm. 7. & 10. Meta cõm. 23. & 4. Metheo. cõm. 10. & in 2. genera. comm. 48. & aliorum Arabum, qui mixtum ad pondus non esse possibile contendunt: & dicit Auicenna, quod in hoc credendum est magis Phisico, quam Medico. Rationes Auerro. hinc inde collectæ sunt tres.

Prima est. In mixtione non potest esse æqualitas ad põdus ergo nec in mixto. Consequentia est certa; antecedens probatur, quia si qualitates essent plures, nulla ageret in aliam, quia à proportione æquali non est actio nec passio. Hanc rationem habet. 1. Metho. com. 10. 1. Ratio.

Altera est quæ habetur. 2. colliget capite vltimo, quia in singulis mixtis sicut vnica est forma, ita debet esse vnica qualitas dominans, quæ est velut forma, reliquæ vt materia subiectæ: si enim multæ essent æquales, non posset mixtum vnitatem per se habere. 2. Ratio.

Tertia ratio est. 1. Cœli cõm. 7. quia si elementis æqualitas inesset, mixtum esset æqualiter leue & graue hoc autem est impossibile, quia vbicunque poneretur, quiesceret, cum non sit maior ratio, quare potius hoc. l. illo motu moueretur. Hęc est sententia horum Arabum. 3. Ratio.

Tertia sententia est quorundam Medicorum, inter quos videtur esse Hugo Sẽnen. super sem. 1. doct. 3. cap. 1. Hi distinguunt quatuor in animali complexiones. Prima est, quam vocant innatam, naturalem, & primam, & hæc est illa dispositio proxima, secundum quam fuit introducta formam mixti substantialis, & hãc dicunt esse non posse æqualem ad pondus, imò secundum hanc animal est magis frigidum, quam calidum. 3. Sentẽtia Hugonis. Quatuor cõplexiones in animali.

Altera est, quam influxam vocant. Scito enim, præter qualitates illas naturales quibus forma consistit in materia tanquam proximis dispositionibus, sunt partes animalis aliquæ calefacientes alias, vt cor, sunt etiam infrigidantes, vt cerebrum, aliasque passiones inducentes, & temperies secundum has qualitates, dicitur influxa secundum istam dicunt, animal magis esse calidum, & humidum, quam frigidum. 2.

Tertia est composita ex innata & influxa nam qualitates influxę coniungũtur cum naturalibus, & temperiem totalem faciunt, & secundum istam dicunt esse æquale ad pondus: imò tunc est optimum temperamentũ, cũ innata cõplexio 3.

reducitur ad æqualitatem pôderis,ab influxa,talemq; in tactu esse dicunt: & per hoc defendunt Galenum.

4. Quarta complexio est totalis,puta,aggregatio qualitatum, quæ est in omnibus partibus animalis simul: & hanc dicunt esse æqualē ad pondus. i.in toto animali tantū est caloris,quātū frigiditatis, & aliorum similiter contrariorū, quāuis nō in singulis partibus similiter: quibusdā.n.inest calor magis, quibusdā frigus.

4. sententia Marsilij. Quarta sententia est nominalis, Marsilij q.15 Alberti Saxo.q.11. & aliorum. Hi enim distinguunt qualitates primas in motiuas,quales sunt grauitas, & leuitas:& alteratiuas,quales sunt,quatuor assignatæ. Iuxta hoc distinguunt,tripliciter intelligi posse æquale ad pondus: vno modo in omnibus qualitatibus,tam alteratiuis quam motiuis, vt omnes existant æquales, secundo in solis alteratiuis, tertio in solis motiuis.

Tripliciter intelligitur æquale ad pondus.

1. dictum illorum. His propositis dicunt primò, quod esse æquale ad pōdus in omnibus qualitatibus ex alteratiuis & motiuis, est impossibile. Ratio est: quia istæ æqualitates duæ sunt incompassibiles: si enim est æqualitas motiuarum, necessariò erit inæqualitas alteratiuarum,& è conuerso; quia minor frigiditas facit maiorem grauitatem,quàm facit maior calor leuitatem vnde vt tāta sit leuitas,quāta grauitas,debet esse multo plus caloris: quod patet in ferro candentissimo,vbi plurimus calor minimum leuitatis inducit.

2. dictum. Dicunt secundò, posse esse æquale in solis alteratiuis, Ratio horum est quia existēti inæquali mixto potest adhibere agens aliquod intendens. I.remittēs qualitates, quæ intensibiles sunt; potest igitur sic ad ponderis æqualitatem trahi.

3. dictum. Dicunt tertiò, quod potest etiam esse æquale in solis motiuis, ob eandem rationem: quia potest applicari intendens I.remittens, Addunt tamen, quod non propterea istud tale quiescet in quocunque ponatur loco, quod est contra Auerroem. dicunt enim, quod si poneretur in loco ignis,descenderet,quia aqua, aer, terra vincerent, & facerent illud descendere, præsertim quia ignis in tota sua sphæra non resisteret similiter si esset in superiori parte aeris,descenderet quia solus ignis tunc resisteret, non aer per totam suam spheram, eodem modo si in terra esset, ascenderet similiter per aquam,at si esset in cōfinio duorum, scilicet aeris & aquę, quiesceret,quia tūc æquales essent vtriusque resistentiæ.

4. dictum. Dicunt quartò, quod quamuis esset æquales in alteratiuis, esset adhuc corruptibile; & ab extrinseco, vt notum est, & etiam ab intrinseco. Ratio est, quia quamuis qualitates alteratiuæ sint æquales in gradu, non ob id essent æquales in potentia, nam calor eiusdem gradus cum frigiditate actiuior est ipsa: ob id existente æqualitate in gradu, inexisteret inæqualitas in potentijs, & vna alteram vinceret. Hæ sunt sententiæ Philosophorum circa hanc difficultatem.

1. fundamentum. Qualitates elementorum non sunt sufficiens causa formæ mixti. Pro explicatione huius difficultatis sit primum fundamentum; Qualitates elementorū in mixtione conuenientes nonī sunt sufficiens causa cuiusque formę mixti, sed vltra eas opus est aliqua alia virtute productiua, qualis est virtus seminis in animalibus, & plantis ex semine productis.I.virtus. Solis.I.astris in his quæ citra semen generantur, I.influentia aliqua in alijs mixtis,& cœlorum virtus. Non enim qualitates hæ elementares talis sunt naturæ, vt formas multa perfectio possint attingere: quamuis non nego, posse aliquam saltem formam mixti & ipsorum elementorum attingere, vt diximus superius probabiliter.

Qualitates elemētorum potius sunt dispositiones. Hinc sequitur, quod quamuis respectu elementorum sint virtutes productiuæ; & similiter dispositi: tamen respectu formarum mixtorum potius habent rationem dispositionis,& materiæ, quam virtutis productiuæ.

Nota cum diuersa dispositione fit eadem virtus productiua aliquo modo eadem specie forma producitur. Ex his sequuntur aliqua notanda duo ex parte virtutis, duo ex parte qualitatū harum. Primum sequitur,quod cum virtus productiua sit causa inducens formā, potest esse, vt existente aliquantum diuersa qualitatum temperie in diuersis materijs, producatur eadem specie mixti forma, quia est eadem specie virtus productiua, vnde fit quod forma leonis inducatur in materia non eodem modo disposita quantum ad has qualitates, sicut altera in quam inducitur etiam forma

forma leonis; & hoc, quia est eadem virtus productiua in vtraque.

2. Nota. cur multa indiuidua eiusdē speciei nō habeant omnino idē temperamentum. Sequitur, cur nō omnia indiuidua mixta eiusdē speciei, idem omnino temperamentum habēt, sed aliqua pōt esse diuersitas, dū modo sint oīa alia tēperamenta, vt non excedant id, quod speciei debetur.

3. Nota. aliqua forma inducitur cum dispositione, sub quā nō potest multū cōseruari. Tertium sequitur, ꝙ aliquando forma inducitur cum dispositione, sub quā non potest multū conseruari, nisi accedat alia dispositio. V.g. anima inducitur in embrione, tamen non conseruatur ab illa solū dispositione; sed virtus productiua superaddit dispositiones ad cōseruandum, ꝙ si illæ dispositiones fuissent causæ, sufficerent conseruare: quod tamen non est.

4. Nota maior dispositio requirit ad producendum quā ad conseruandū. Quartum sequitur, ꝙ istæ dispositiones, & qualitates obseruant conditionem dispositionū in hoc, ꝙ maior dispositio est necessaria ad producendum, quā postquam est productum, sit necessaria vt cōseruetur: quod etiam in elementis euenit: nam aqua petit tales qualitates, & tātas, vt fiat: tamen postquam est, pōt esse cum minoribus: vt patet in aqua calidissima: non enim sub tanto calore posset generari: Ita in mixto; aliquando enim via corruptionis multum distemperantur, ita vt sub tali non possent produci.

4. Nota oīs forma specifica ī productione & conseruatione requirit certam latitudinē dispositionum. Quintum, quòd quæque forma specifica in productione & conseruatione requirit certam latitudinem dispositionū, ita, vt non possit ipsam trasgredi, quamuis sub ista multipliciter possit se habere. v.g. species leonis habet tantum calorem, quo maior esse non possit sub forma ipsius speciei: & similiter est tantus, vt non minor, quamuis intra hosce gradus multipliciter possit se habere. Idem in alijs qualitatibus, & aliarum formarum temperamentis.

2. fundamētū quatuor in genere sunt temperamenta vel cōplexiones. Secundū fundamentū sit. Omissa ęqualitate ponderis, harū qualitatum tēperies aliæ reducunt ad quatuor in genere. Prima est, in qua abundat calor, & siccitas supra alias: quæ ignea dicitur, & in animalibus cholerica vocatur. Secunda est, in qua abūdat calor, & humidū, & aerea dicitur, in animalibus autem sanguineas. Tertia, in qua excedit frigiditas, & humiditas: quæ est aquea, & dicitur in animalibus flegmatica. Quarta terrea, in qua excedit frigiditas cum siccitate, quæ dicitur in animalibus melaucholica.

Nota 1. ī vnoquoque horū tēperamētorum sūt innumerabiles proportiones. Aduerte aūt ꝙ quæq; diuiditur in modos innumerabiles; secūdum maiorem l. minorē excessum duarū ad alias, vt si est magis calidū. l. minus; & similiter duarū inter se; vt prima cholerica est multiplex: potest. n. esse æque calida & sicca, aut magis calida, quā sicca, aut magis sicca, quā calida; & vlterius respectu aliarū magis sicca, aut minus, magis calida, aut minus, excedēdo alias duas: idem in quouis alio temperamento: vnde consurgunt innumera temperamenta pro varijs specierum & indiuiduorum mixtorum formis.

3. Fundamentū pōtest tempetamētum vnius tem per. ei aliquo modo in alio reperiri. Sit tertium fundamentum. Proportio qualitatū, quæ in specie est, potest in indiuiduo alterius inueniri, sed non eadem ratione, sed vni in tēperata, alteri temperata erit. l. si vtrique intēperata, vni erit magis, alteri minus. v.g. potest calor, qui est in leone, in homine esse, tū in leone facit temperiem pro tali forma; at in homine faceret febrim, & magnā intemperiem. Præterea, calor qui in homine facit aliquam intemperiem, in leone tantus faceret minorē: vnde fit, vt caloris gradus idē vnū faceret tēpetatum, alterum intēperatum: vnum parum calidum, alterum calidissimum in propria specie.

Imò in vna specie secundū loca diuersa: tanta. n. qualitas hominis vnius climatis faceret tēperatum, alterum intemperatum, vt bene dicit Auicen. fen. 1. doct. 3. Nota 1.

Non igitur inconueniens est, eandem proportionem in diuersis esse etiam speciebus, & facere diuersos effectus. loquor autē de proportione qualitatum ex mixtione consequenti. Nota 2.

Imò puto, ꝙ in eiusdem specie indiuiduis potest eadem proportio qualitatum inueniri. & vtrique esse temperata, & bona; imò de facto inuenitur, quamuis ab alijs causis aliquantulum varietur. Argumentum huius est, quod experimur duo indiuidua ferè in omnibus similia. & in animalibus ipsis. Nota 3.

4. Fundamētū duplex ī animalib. tēperamentum. Sit quartū fundamentum Duplex saltem est in animalibus tēperies. Vna, quæ dr̄ innata, & hæc est illa proxima qualitatum dispositio ad formā, quæ prima cō plexio dicitur. Altera est, quæ formam conseruat, ac operationibus ipsius materiā reddit aptiorē; & hæc influxa dicitur.

1. Causa il lius diuersitatis. Cuius diuersitatis duplex est ratio. Prima est, quia partes animalis sunt etherogeneæ, & dissimiles inter se ad varia munera in ipso corpore obeunda; idcirco nō potuerunt omnes idem prorsus natiuum sortiri temperamentum, sed quædam frigidæ & humidæ valde sunt, vt cerebrum: quædam frigidæ & siccæ, vt ossa, cartilagines, & nerui, licet non æqualiter istæ, quædam humidæ, vt pulmo secundum Galenum: quædam calidæ.

Nota primo, quod aliquę partes animalium agūt in alias. Ex hac diuersitate, consequitur necessatio, vt quę excedit nimis, agat in aliam secundum suum excessum: & sic consequitur ex hoc influxu simul cum qualitate natiua alia temperies in parte: vnde cerebrum natura frigidissimū, at à calore cordis tēperatur, nerui, & cutis sicca, & frigida: at à spiritu, & ab ipso sanguine humectantur, & calefiunt: & in hoc apparet ordo naturæ mirabilis: posuit enim partes in animali, quę intemperatę per seinuicem se ad temperiem reducerent.

2. Causa il lius diuersitatis. Altera causa est: quia animal haberet proprietates, quę non possent simul ex vnica prouenire temperie, est enim forte & durum, ob id est multū terreum: si autem terreum, consequitur siccitas & frigiditas ex cōpositione elementari: at quia motum habet, sensum, augmentationem & vitę opera; indigebat calore multo & humido: ob id natura adiunxit principia vltra mixtionem primam, quę influerēt, atque ita temperarent primam temperiem secundum qualitates primas.

Nota 2. Ex quo fit, quod si prima temperies inspiciatur in animali, ferè tota est sicca, & frigida, vt in inanimatis: quia terrę multum: vt at si influxa, est calida, & humida magis, & in hoc vita consistit: signum est autem, quod viget frigiditas, vita recedente, similiter & siccitas.

Nota 3. De ætatibus, quinque quæ sunt ætates. Ex quo nota vnum, quòd cum sit mutatio temperamenti in ętatibus, ista mutatio fit præcipue ratione influxę, non autem ratione innatę.

Aetas adolescētiæ diuiditur in par. quatuor. Sunt enim quinq; ętates, vt rectè dicit Fernelius lib. 3. Adolescētia, Iuuentus, Virilis ętas, Senectus, Decrepitudo. in prima abūdat calor, & humidū, in vltima frigiditas, & siccitas. Prima ætas est adolescētia, quia in ea totū fit animalis augmentum: viget. n. humidum prolificās partes, & extensioni faciens aptas, quę durat vsque ad vigesimum quintum annum: diuiditurque in quatuor partes.

Prima infantia. Prima est infantia vsq; ad quartū circiter annū: in qua ętate multū viget calor & humiditas: ob id membra sunt laxa, pedes infirmi, vt nequeat homo ambulare prę nimia humiditate laxatis partibus.

2. Pueritia. Altera est pueritia, vsque ad decimum annum, in qua adhuc viget calor, & humiditas, sed non tanta humiditas, quę paulatim consumitur; ob id iam magis consistere homo, ac progredi, quamuis debiles adhuc sint vires.

3. Pubertas. Tertia est pubertas vsq; ad decimum octauum, si qua minus humidum.

4. Adolescētia propric. Quarta dicta nomine generis. s. adolescentia vsq; ad vigesimum quintū, in omnibus calor, & humiditas vigent, semper tamē minor, & minor humiditas, quamuis plus sit in hoc toto tempore humiditatis, quàm siccitatis.

2. Aetas principalis iuuentus. Secunda ętas à vigesimo quinto vsque ad trigesimum quintum, aut quadragesimum dicta florida, seu iuuentus, fortis & agilis, in qua iam incipit vigere siccitas. vt sit calida, & sicca.

3. Virilis. Tertia est vsq; ad quinquagesimum, quę est cōstās ætas, & virilis, & versus mediocritatē qualitatū tēdens, in qua maxime iuuata cōplexio qualis esset, apparet.

4. Senectus. Quarta vsque ad sexagesimum quintum dicta senectus, in qua fit iam aliqualis conuersio, est enim frigida, & sicca.

Vltima ętas decrepita. Vltima decrepitudo quę siccissima est, & frigidissima: ob id sensus frigidi dicuntur multasq; habent proprietates, ob frigiditatē nimiam, & siccitatē prouenientes. Hę ętates aliquando accelerantur l. tardantur aliquibus de causis. Prȩterea non in omnibus animalibus eosdem habent annorum periodos; quod non est prȩsentis loci amplius discutere.

Nota. His constitutis, pro quȩstionis dilucidatione, sit prima conclusio. Mixtionem innatam esse ȩqualem in pondere, seu mixtum, quo ad temperiem primam ex mixtione elementorum insurgentem esse ȩquale in pondere vix posse in natura accidere credo.

1. Conclu. Temperies innata mixtorū est ȩqualis ad pondus.

Ratio. Hanc mihi persuadeo: nā mixta, aut sunt perfecta, aut imperfecta. Si perfecta, quę ex quatuor elementis constant, ferè omnia

omnia fortia sunt & consistentia ob idq; abundant terra; aliter non possent consistere: at cum maiori copia terræ non pôt consistere æqualitas qualitatum: vincit enim terra:ob hoc etiam animalia quantum ad primam cõplexionem sicca sunt & frigida. Si autem imperfecta sunt, quæ ex pluribus, sed non omnibus constant elementis, aut consistentiam habent, aut fluida sunt:& tunc semper vnum elementum in maiori copia est: vnde difficile potest tale ad pondus temperamentum ex prima mixtione insurgere.

2. conclus. aliqd dari mixtũ ad æqualitatem. Secunda conclusio. Secundum complexionem influxam esse aliquid æqualiter mixtum, non est dubium, Hæc ostẽditur ex eo, quod non est aliqua qualitas remissa, quæ intendi nõ possit: nec intensa, quin remitti possit, existente ergo innata qualitatum inæqualitate, poterit per superuenientem influxam ad temperiem trahi æqualitatem quod inæquale est. Et hoc mihi multũ persuadet argumentum Galeni: cutis enim humana nisi haberet æqualitatem, vtique non posset percipere qualitates tangibiles, at talis temperies non est cuti innata, cum sit terrea.

Tertia conclusio. Esse animal quo ad omnes suas partes in ęqualitate ponderis, ita, vt in singulę sint ęquales in se, fieri non potest.

3. conclu. nõ pôt animal omnes partes hẽre mixta ad ęqualitatem. Aduerte, quod partes esse diuersi l. inęqualis temperamenti innati, nõ dubium est; tamen modo superaddimus, quòd nec accedente influxa, id fieri potest.

Nota. 1. Ratio. Patet primo; quia impedirentur functiones partium, quæ non cõsistunt cum tale ęqualitate, vt cor debet esse calidissimum: aliter non consisteret vita, cerebrũ frigidissimum; ossa sicca, & nerui pupilla humida, quod sint natura ad pondera reduceret ista, vtique perirent ipsorum operationes.

2. Experiẽtia. Indicat etiam hoc experientia, ossa. n. cartilagines, & caro, quamuis animã habeant, non sentiunt, nec possunt sentire, ꝙ si talem possent in sua naturali dispositione admittere temperiem, vtique sentire possunt, non ergo omnes partes aptę sunt ad talem æqualitatem, sed quibus aptus est inesse sensus tactus, vt pelliculę, & cutes, & alia huiusmodi.

4 conclus. Quarta conclusio. Esse temperiem ad pondus in toto animali aggregatiue esse potest, vt v. g. in vno toto animali sit tantum caloris, quantum frigiditatis, similiter aliorum contrariorum duorum, non obstante, quod partes inter se nõ habeant talem æqualitatem, nec in hoc discordia est vlla apud Philosophos. certo quodã modo potest animal mixtũ ad ęqualitatem.

5. conclus. sanitas cõsistit in æqualitate mixtionis & parte sic tempera - ta viget tactus. Quinta conclusio. In hac tẽperie ęquali qualitatum, maxime consistit sanitas totius, & in parte ęquali, secundum pondus, maxime inest tactus, & etiam sanitas, vt bene dicit Galenus.

1. Ratio. Hoc probatur de sanitate: nam de sensu procedit argumentum Galeni factum Illa est optima temperies, quę magis distat à qualitatum extremo, magis enim resistit, vt ad extremũ non possit trahi, in quo corruptio consistit, at complexio in medio prorsus ac ęquali in pondere, distat maxime ab extremis, ergo ista est tẽperatissima, & optima. Minor patet, si. n. est aliqua excedẽs qualitas, iam hoc facilius ad extremum trahi pôt, quàm si non excederet, citius enim fit summus calor, qui est vt sex, quàm qui est vt à quatuor.

Obiectio. Dices. Hoc argumẽto probatur, quòd melius erit esse calorem, vt vnum, hic. n. magis distat à summo calore. Solutio. Dico, ꝙ nõ valet, nam si esset calor, vt vnum, tunc alterum contrarium, scilicet frigiditas esset prope summum, & sic ex alia parte esset facilius corruptio. Vt ergo omnia simul distent, maxime debet esse in medio. Accedit ad hoc, ꝙ hac ratione nulla qualitas alteram superabit, cum sint ęquales, at si vna esset maior, facilius alteram superabit, & ita facilius corrumperetur animal: corpus ergo, quod sic ęquale fuerit iuxta quartam cõclusionem, erit in optima dispositione totali.

Idẽ de parte animalis ostenditur. Similiter pars, quę ita fuerit iuxta secundam conclusionem erit optime secundum sanitatem disposita. vnde Aristote. Proble. sect. 5. q. 1 t. quę consistunt in ęqualitate, facile infirmari dicit, sed facile iterum sanari, quod est optimi temperamenti.

Ad rationes Auer. Rationes autem Auer. nullius sunt valoris, nec probat quicquam etiam, nec ęquale secundum primam cõclusionem, quòd quamuis non detur, tamen id non probat Auerroes.

Ad 1. Ad primum dico, quod supponit vnũ falsum

falsum principium, quòd æquale non potest agere inæquale, vt calidum vt octo in frigidum vt octo.

Aequale gradu potest agere sib. æqua contrariū. Hoc dupliciter est falsum; Primò: quia æqualitas in gradu nō facit æqualitatem in potentia, & actiuitate; actiuior.n.calor, vt octo, quam frigiditas vt octo.

Ad 1. Preterea secundò. quāuis esset vtrunq; æquè potens, adhuc esset mutua pugna, sed non victoria: non.n. vnū vinceret alterum, sed vtrunque se ad medium redigeret: vnde calidum agit in æquè potens frigidum, quia hoc est potentia calidum: similiter frigidum in calidum, quia est potentia frigidum: & hoc non considerauit Auerroes, quod in materia de reactione latè declarauimus.

Ad 2. Ad secundum dico, quod istæ qualitates non sunt passiones mixti formæ, sed dispositiones. ob id vna forma pōt æquales qualitates dispositiuè habere.

Adde etiam, quòd licet sit æqualitas in gradu, & inæqualitas in potentia, propterea non debent singulæ per se sumi, sed simul omnes, quæ vnicam complexionem faciunt.

Ad 3. Ad tertium bene dicit Marsilius, vt diximus supra, quamuis ego credo non posse mixtum peruenire ad talem æqualitatem motiuatum, quia oporteret, quòd esset magna improportio quantitatis elementorum, quæ non posset pati vllam mixti formam.

Ad arg. 1. loco posita. Superest, vt ad argumenta primo proposita respondeamus. Ad primum dico, quod in simplicibus valet consequentia, si datur maior calor & minor, dabitur æqualis; at in compositis non valet: non.n.

Ad 1. si datur in complexione calor intēsior & remissior, dabitur æqualis cum contrario, quia hoc impeditur non ob ipsum calorē solum, sed ob naturā & modum mixtionis, cui illud repugnat. Pōt etiam dici, quod datur æquale, sed non in innata complexione, sed secundum influxam: & hoc satis est pro argumento.

Ad 2. Ad secundum dico, quòd non semper si vnum est contrarium, erit alterum, nisi sit verum contrarium, & non habens potius vicem contradictori; Vnde non valet, si plenum, & finitum sunt, quòd sic vacuum, & infinitum sunt, quòd potius contradictoria sunt, idem dico de inæqualì in mixtione, seu complexione innata, & æquali: æquale enim opponitur, vt vacuum & infinitum.

Ad tertium dico, quòd non est repugnantia in illo; possunt enim contraria in æquo gradu medio esse simul: sed repugnantia est, quia non ita possunt elementa conuenire ad mixtionem, vt resultent qualitates inæquali pondere, vt diximus in prima conclusione. Ad 3.

Ad quartum dico, quòd multa æqualia prius existentia possunt fieri inæqualia absque eo, quod iterum fiant æqualia vnde ante mixtionem fuerunt elementa in suis inæqualibus qualitatibus, sed non erat mixtū: postea accedente pugna, quia vnus fortius agit altero, reducta sunt ad inæqualitatem: & mixtum fuit, absque transitu per æquale, in mixto. Ad 4.

Ad quintum dico, quod est mensura realis, qua realiter mensuramus; & hæc debet esse, si mensuratū est: est etiam mensura rationis, qua consideratione mensuramus, & hæc non oportet, quod sit: nā imaginando oratorem perfectissimum qui non est, mensuramus alios. sic est mixtū ad pondus, mensura non rei, sed considerationis, & doctrinæ. Ad 5.

Ad sextum solutio patet ex his, quæ sæpe alibi diximus: calor existens adæquate in eodem subiecto cum frigiditate non corrumpit ipsam. aliter. n. idem se calefaceret, sed ab extrinseco debet talis esse corruptio, præsertim cum illa duo sunt dispositio naturalis formæ mixti. Ad 6.

Ad septimum aliqui volunt. oleum, & lignum esse mixta ad pondus secundum leuitatem, & grauitatem. sed mihi non placet, sed hæc esse grauiora multo puto, quàm leuiora: & si sub aquis non consistunt est, quia leuitatē participant aliquā vt ab aqua vinci protsus non possint: qd puto prouenire in ligno, ob inclusum aerem in poris: cuius argumēto est vter, qui mergitur aquis cōpressus; at tumens nullo modo. De hoc vide 4. Cœli, capite vlt. Ad 7.

CAPVT NONVM.

Quia verò sunt quædam generabilia. Tex. 51.

Libro primo Gen. tex. 14. causas duas vniuer- De motu

Solis agendū qui est causa efficiens generationis vniuersalis. vniuersales generationis, & corruptionis ac ipsorum perpetuitatis distinxit; de materia tunc disseruit, quæ vna erat illarū: nunc de motu solis, qui causa est efficiēs vltimo tractat, & merito in hunc reseruauit locum, quia tradiderat, de elementis, quæ causæ communes etiam sunt, licet non omnino vniuersales.

Intendio Arist. agendum iam principijs, & causis vniuersalibus. Proponit igitur suam intentionem dicens, quòd cum sint quędam generabilia, & corruptibilia particularia, vt mixta, & plantæ, animalia, & sic etiam generatio eorum, quę sunt in terra, ęquum est, & antequam de hisce & ipsorum generationibus in particulari tractetur, qđ in alijs fiet libris, vt prius in generali cōsiderentur principia cuiusq; generationis. Ratio autem est, quia particularia optimè cognoscuntur, si vniuersalium doctrina præmittatur.

Duæ quæstiones de pricipijs & causis vniuersalibus quot & q̄ sint Tot esse principia incorruptibiliū corporū, quot corruptibiliū. De principijs autem duo breuiter quęruntur quot sint, & quę ipsa sint.

Sunt igitur & numero æqualia.

Vtranque quęstionem soluere aggreditur, dicens, ꝙ tót sunt principia, & genere eadem in corruptibilibus corporibus, quot in primis, ac sempiternis orbibus cęlestibus: in his enim est materia, est forma, & est tertium principium efficiens I. intelligentia, & his tribus absoluitur motus corporum superiorum, nō enim duo sufficiunt. Ita etiā generatio inferiorum perficitur materia, forma, & tertio. Nota hic egregium locum contra Auer. qui asserit cœlum esse corpus simplex. Aristo. enim eodem modo ponit in corporibus inferioribus & cœlestibus materiā & formā quod optime intellexit Philoponus. qui hoc loco habet hęc verba Dicit quod tot sunt generabilium principia, quot cęlestium & ęternorum, & genere eadē materia. n. vtriusque subiecta, & forma similiter in his & in illis cōsideratur, licet materia, quæ in generabilibus in potētia consideretur, illa vero sit semper actuata &c. hęc Philoponus. Et certe locus Arist. adeò est manifestus, vt nullā aliam expositionem patiatur. Nec valet quod quidam dicunt Arist. dicere in cęlis esse tria principia, s. materiam, & formam, & efficiens, non tamen debere intelligi de esse ipsius cęli, sed de motu. Hoc inquam aperte est falsum, quia motus cœli non potest assignari aliqua materia & forma, quæ sit principium, quæ non etiam sit principiū esse ipsius cęli, nulla enim ratione possunt effugere, quin Arist hoc loco ponat intrinsecam compositionem materiæ & formę ipsius cęli. Adde, quod si illa materia & forma non esset substantialis, sed accidētalis, falsum esset, quod dicitur in textu, hęc principia inferioribus & superioribus esse eadem genere.

Vt materia igitur generabilibus causa est.

Quænam sint tria principia generationis. Explicat ista tria in generatione principia, quæ sunt dicitque eam materiam generabilium, quæ facit ipsa posse esse, & non esse; radix ergo, vnde rei prouenit posse esse, & non esse, est materia generabilium. Cuius ratio est, nam solum sunt generabilia, quæ possunt esse & non esse.

In cuius gratiam diuidit ens in sempiternum & necessarium, & impossibile Necessarium est, quod aliter se habere non contingit, sed, I semper est, quod simpliciter dicitur necessarium vel semper non est, quod dicitur impossibile. Possibile vero est medium, quo modo ad esse, modo ad non esse conuertitur, & huius solum est generatio.

Est ergo materia, quæ rem facit generabilem, & corruptibilem. s. posse esse, & non esse forma vero est rei substantia, & natura, qua rés in specie & certa quiditate constituitur, & à qua rei sumitur definitio.

Oportet autem adesse tertium, quod omnes. Tex. 52.

I. Princi. generationis. Præter duo assignata, materiam puta & formam opus esse dicit aliquo principio tertio in his generalibus, quod omnes Philosophi somniauerunt i. aliquo modo attigerunt, sed non exactè, enumerat autem duas sententias Philosophorum.

I. Sententia Plat. Prior fuit Platonis, qui in dialogo dicto Phædone inducit Socratem in hanc senten-

sententiam quod non sit alia causa præter ideam; & materiam quæ dicitur susceptiuam, idea ergo, quæ est forma vniuersalis specifica, facit generationem, dũ cum materia coniungitur corruptionem dum ab ea separatur.

Vnde Plato causam formalem putanit simul esse efficientem illiusmet, cuius est forma: & ita dicebat in alijs nam pro singulis speciebus ponebat ideas singulas.

Hi autem ipsam materiam, ab hac enim esse.

2. Sententia Posterior sententia erat illorum qui dicebant materiam esse efficiẽtem causam rei suo motu vnde materia secundũ quod mouet, causa est efficiens rei, cuius est materia, & ad quam se mouet vtranque sententiam reijcit Arist.

Arg. contra Plat. Et primò dupliciter arguit Platonem

1. primo, quod semper esset generatio, & nunquã corruptio. Patet: quia cum semper sit materia, & forma, quæ etiam est efficiens, semper erit effectus.

2. Secundo, quia per ea quæ sunt in arte philosophari oportet & indagare, quæ sunt in natura ar in arte præter formam & materiam est efficiens, vt præter sanitatem & subiectum, est medicus præter scientiam, & scientem est docens, ergo in natura præter formam, & materiã est etiam causa aliqua alia, quæ sit efficiens.

Si autem materiam quis inquiat. Tex. 53.

Comparatio 2. sententiæ cum eã. Platonis. Impugnat secundam sententiam primo tamen eam laudat in hoc, quod Plato posuit causam efficientem, sed ipsam nõ dicebat operari per motum, sed per receptionem l. abiectionem. At isti dicentes materiam esse efficientem, ponebant ipsam mouere: & in hoc bene dicebant: apud omnes enim causa efficiens est, quæ alterat, & transformat & mouet, & talis causa bene dicitur generans.

Arg. contra sententiam. At talem esse materiam putare, error erat, primo, quia materiæ non est, mo-

1. nere, aut agere, sed moueri, & pati.

2. Præterea secundò, experiẽtia; nec enim in arte materia se mouet ad effectum vt lignum ad cathedrã, nec in natura aqua ad animal sed ab alio tertio.

Errant præterea, quia auferunt nobilissimam causam, quæ est natura, & quod quid est hæc autem est forma qui autem efficientem tollit, aufert formam, nam forma vnius, efficiens est alterius.

Amplius autem & potentius. Tex. 54.

Auerroes hic nouam rationem poni contra sententiam præcedentem putat; melius tamen est secundũ Philoponum, & Alexandrum, quod tertiam sententiam aliorum, scilicet Parmenidis impugnet. Iste enim duo accidentia actiua simul cum materia posuit, & ista efficere putabat, scilicet calidũ, & frigidum. Mouebatur ad hoc experientia, nã sensu patet, calorem disgregare, frigiditatem autem congregare, hoc autem agere est. 3. Snía de efficienti generatione.

Ex hoc colligitur, quòd isti nõ ponentes formam, nisi solam virtutem nõ constituunt nisi tãtum instrumentum: componuntur ergo res ex calido & frigido, vt ex materia, & fiunt per calidum & frigidum, vt per efficientes virtutes.

Hanc sententiã impugnat primo: quia ignis, cuius est calor, solum ageret, quia virtutem actiuam habet, & nõ pateretur, at ipsum pati experimur, & ab alio aliud ergo principium efficiens est extra rem ipsam ita exponit Philop. Impugnatur hæc sententia.

Amplius vero simile faciunt. Tex. 56.

Impugnat secundo, eandem sententiam. Instrumentum non est sine causa principali, nec absque ipsa operatur non ergo ipsi tantum atribuendi sunt effectus est igitur præter virtus etiam, causa alia principalis effectiua. Per ea, quæ in arte sunt, hoc explicat. Serræ soli non datur serrare sine serrante asciæ leuigate sine leuigante: ita similiter in naturalibus. Iste autem loquitur in naturalibus, ac si quis diceret, In arte sola serra serrat quod est impossibile. Ex quo fit quod concedentes ignem agere, ignorent modum 2. Impugnatio eiusdem sententia.

modum quo agat, quia solum instrumentum agendi ponunt.

CAPVT DECIMVM.

Nobis autem & vniuersaliter prius dictum est. Tex. 55.

Sola Arist. de efficiente generationis. Sup ponuntur, olim demõstrata.

SEntentiam suam constituit, repetitis his quæ alibi dicta sunt. Primò enim de causis in communi dictum est 2. Phys. vbi quatuor genera posita sunt causarũ, & multi modi. Præterea secundò, in hoc libro de materia & forma in particulari dictũ est. Prætetea tertiò, motum localẽ secundum Aristo. esse perpetuum, probatum ex 2. Physic. & 1. Cœli. Ex his sequitur, generationem naturalem esse perpetuã, stante.n. materia perpetua, & multiplici forma succedente in ipsa, & motu perpetuo, in quo fertur causa vniuersalis, scilicet Sol, efficiẽs, per motum.n. accedit, vt generet; recedit, vt corruptio fiat. His itaque stantibus perpetua erit mutatio.

2. 3.

Approbat autem aliud, quod dictũ est 8. Physico. localem motum esse primum mutationum. Rationem dat quia; quod est, debet esse causa non entis, potiùs quã non ens causa entis, at quod localiter mouetur, est, quod generatur, non est, ergo potius illud est causa huius quàm hoc illius, & localis motus causa erit & prior generatione, ac alijs mutationibus. De hoc dictum est lib. 8.

Quoniam autem suppositum est. Tex. 56.

Suppositis hi. antea dictis quæ modo tradẽda propõnse.

QVAE supposita sunt paulò antè, cõmunia erant, nec ad hunc librum pertinentia, at quod proprium est, modò expli cat, supposito autem secundum Arist. generationem esse perpetuam, quod demõstratum est. & quòd motus localis est efficiens huius perpetuitatis, quia causa vniuersalis mota localiter, perpetuam facit mutationem. Vnum aliud oportet particulariter scire, quomodo si latio & motus iste vnus est, potest generationis, & corruptionis esse causa.

Hæc.n. sunt cõtraria; & cõtrariorũ causæ sunt contrariæ, non.n. ab vno existẽte vno procedunt multa, oportet ergo aut plures motus contrarios facere, aut saltẽ vnum inæqualiter se habentẽ. Cùm autẽ plures motus non possint esse (non.n. circularis circulari cõtrarius est) sequitur, vt ponendus vnus motus habens inæqualitatem, & diuersitatem aliquã, vt sit causa diuersarum & oppositarum mutationũ.

Ideoque non prima latio causa generationis.

Causa efficiens perpetuitatis in generationib. nõ est motus primi mobilis sed motus Solis secundum Zodiacum.

Cùm dixisset, motum habentem inæqualitatem esse causam mutationis, colligit motum primi orbis non esse causam istam, eo quòd ille vniformis semper est, erit autem causa ille motus, qui est Solis per Zodiacum, qui dicitur Circulus obliquus, eo quòd diuidit sphæram obliquè, & super polos distantes à polis mundi, vt in sphæræ doctrina ostenditur.

Iste ergo motus est continuus & perpetuus habensq; inequalitatem, nã Sol motus secundum talem lationẽ modò accedit, modò recedit à locis terræ eisdẽ, & ratione huius accessus, facit generationes, ratione discessũs, corruptiones, qui accessus, & recessus ex inclinatione, & obliquitate procedunt, ratione verò perpetui accessus, & recessus prouenit continua, ac perpetua generationum, & corruptionum series.

Per hunc ergo motũ omnia saluantur, nam per ipsius perpetuitatem cõtinua fit mutatio in his. per ipsius diuersitatem, & inæqualitatem, fit diuersitas mutationis eiusdem, modo enim hoc generatur, postea idem corrumpitur. Nota.

Ex inæquali tempore corruptio. Tex. 57.

Tempora generationũ & corruptionũ esse æqualia.

NON solũ generationes, & corruptiones ab hac motus inæqualitate proueniũt; sed quædam in mutationibus hisce æqualitas sumpta ex ipso motu. Nam tẽpus generationum naturalium est æquale tempori corruptionum, quia accessus, in quo generationes fiunt, est æqualis recessui, in quo sunt corruptiones, vtrunq; enim est spatium sex mensium, est.n. accessus à Capricorno vsque ad Cancrum,

tec effus à Cancro vſq; in Capricornum: in acceſſu ſunt Ver. & Aeſtas, in receſſu Autumnus,& hyems.

Nota. Hinc infertur,& tempus & duratio omnium generabilium limitem habet & numerum: ex numero menſuratur ſumpto eo numero circunuolutionum iſtarū Solis:& etiam habet ordinem: non enim duratio horum vniformis eſt, ſicut nec motus ille,à quo pendet,& quo menſuratur, quamuis non ſit æqualis omnium duratio,ſed his maior,illis minor.

Apparent autem & ſecundum ſenſum. Tex. 58.

Confirmatur experiētia æqualia eſſe generationū & corruptionū tempora. QVOD dixerat de æqualitate temporis generationis,& corruptionis, nunc experientia oſtendit, experimur enim, Sole aduenięte, fieri in terra generationes animalium, & plantarum, & herbarum recedente autem corruptionem: & tempus vtrumque æquale eſſe experimur.

Occurrit obiectioni. At quia poſſet quis putare, omnia æquale tempus habere generationis & corruptionis; addit. Non ita eſt:quia hoc impeditur per confuſionem, ſeu commixtionem i.ob varias in materijs diſpoſitiones & variam agentium particularium coniunctionem: quæ faciunt: vt vnum celerius,alterum tardius generetur,& corrumpatur: immo etiam extra tempus corruptionis generetur, & extra tempus corruptionis corrumpatur: vt notum eſt: & ſic deficit ordinatio mutationum ab illa ſuperioris motus ordinatione aliquando: tamen ſemper hoc eſt, vt generationes,& corruptiones ſemper ac continuæ ſint ex illius motus perpetuitate, & in hoc non deuiant vnquam.

Hoc autem rationabiliter contingit. Tex. 59.

Cauſa finalis perpetuitatis generationum. PERPETVAE mutationis cām materialem in lib.j.poſuit.ſ.materiam; nūc in textibus præcedentibus efficientem. I. Solis motum; in præſenti finalem oſtendit,putá,conſeruationē rerum in eſſe ſuo.

Natura enim intēdit, quod melius eſt, eſſe autem melius eſt, quàm non eſſe, ob id omnibus intendit eſſe. Cum autem eſſe multis modis contingat,vt dictum eſt, ſcilicet in Metaph. eſſe idem numero,eſſe idem ſpecie, & genere, nec poſſint omnia conſeruare eſſe in numero; ſaltem quod poſſunt conſeruant in ſpecie & genere,qđ fit per continuam generationē:generatio enim eſt proxima ſubſtantiæ, & ipſi eſſe quia eſt via in eſſe.

Reddit cauſam, quare omnia non vno modo permaneāt:dicitque,quia non omnia ſunt Deo proxima, cęli enim & intelligentiæ ob proximitatem eum ipſo eadem numero perſeuerāt: reliqua diſtant. ob id non potuerunt id obtinere: obtinēt autem aliquo modo eſſe ſemper per generationem perpetuam, & ſic quo ad poſſunt, fiunt proxima ſubſtantiæ.I Deo, vt Philop.exponit. Cauſa cur nō omnia vno modo proueniant.

Repetit cauſam huius perpetuæ generationis eſſe motum circularem: hic enim inter locales perpetuò continuè eſſe poteſt. Probat autem circulo in eſſe perpetuitatem; quia etiam aliæ mutationes, ſi debent perpetuò durare, opus eſt vt induant rationem circuli. vnde elementorum mutatio perpetua eſt, quia circularis eſt, ac mutua: ex vno enim alterum,& ex hoc illud iterum ſpecie fit. Nota,quòd vocat continuum hic id,quod perpetuum & inceſſabile eſt. Repetit cām perpetuæ generationis.

Simul autem manifeſtum eſt ex his. Tex. 60.

Ex hac doctrina dubium ſoluit quoddam,quod oriri poterat. Dubium eſt: ſi continua ſit corruptio: & in corruptione elementa ſeparentur. in ſuumq; tendant vnumquodq; locum; quare cùm infinito tēpore fuerit iſta corruptio,elementa non ſunt iam prorſus ſeparata in loca propria, nec amplius generatio vlla mixti fit? Dubium Ariſtot.

Reſpondet, huius eſſe duplicem cām. Altera eſt, ipſa ex ſe mutabilia eſſe: altera,motus iſte duplex & inæqualis. Solutio.

Ac ſi dicat. Sol extrahit iterum ſemper elementa à locis proprijs,quia vapores ab aqua, exhalationes à terra trahit, ac ad mixtum copulat, & ſuo etiam motu reſoluit iterum, & ita non ſinit elementa ordinata manere in totum, ſed partes confundit perpetuò, vt diximus.

Ex

Epilogus dictorum de generatione.

Ex his epilogat, quæ dicta sunt de generatione: quæ sunt ista; Generationem, & corruptionem esse: quæ harum causæ: quid generabile: quid etiam corruptibile sit. Hæc partim lib. 1. partim in præsenti dicta sunt.

De primo motore, quod non sint plures primi: sed vnus omnium primus.

Quoniam autem necesse est esse aliquod mouens. Tex. 61.

QVIA non motus, causa prima est, sed ipsum mouens, meritò se ad motorem parùm conuertit, ipsumq; non vnum, sed plures dicit: non tamen ita plures, qui.n. vnus sit primus omnium, sicut inter orbes vnus etiam est primus.

Illationes aliquas Arist. ex motu colligendi motorem.

Facit igitur has consequentias à posteriori. Prima est: Motus est, ergo motor est. Secunda. Motus semper est, ergo motor semper ac perpetuò est. Tertia Motus est perpetuò cótinuus, ergo & motor est vnus immobilis, ingenerabilis, & alterabilis. Loquitur enim de primo motu. Et istæ consequentiæ sunt notæ ex 8. Physi. Quarta est. Huiusmodi motus plures sunt. s. perpetui, & continui, ergo & motores plures sunt perpetui, & immobiles, quamuis omnes sub vno primo omnium sint, vt probatur, 12. Metaph.

Continuum esse motum ex temporis continuitate colligit.

Continuitatem motus ex téporis continuitate à posteriori ostendit. Cùm enim tempus sit continuū, & motus pariter erit quia tempus est numerus motus, & non alterius nisi circularis & cœlestis, vt dictum est. 4. Physi.

Continuus autem motus. Tex. 62.

Quomodo motus sit continuus.

CVM motum continuum dixisset, nūc quomodo continuus sit inquirit, dubitat autem, an sit continuus ex parte subiecti, quod mouetur, an ex parte termini ad quem, in quo mouetur, puta ex parte loci, si est motus ad locum, ex parte qualitatis, si est alteratio.

Nota. Ex parte qualitatis, seu termini ad quē.

Non meminit augmentationis, quia secundum Philop. non est perpetua. Ego credo, id esse potius, quia nō est continua. Respondet, quod ex parte qualitatis non est continuus: quia qualitas suam sortitur continuitatem ab ipso subiecto.

Loquitur autem de motu qualitatis secundum extensionem; hic enim motus est, & proprie ex contrario in contrarium intensio autem non est nisi ex eodem extremo in idem ferè. Nota.

Similiter ex parte loci: potest quidem motus esse continuus, quia locus quantitas est, & non est continuus à mobili.

Ex parte loci, & subiecti.

Sed cùm non omnis localis motus sit perpetuus, nisi circularis, & hic non sit per locum, nec ad locum; non poterit suam continuitatem à loco habere: erit ergo continuus à subiecto vnde quia partes circuli inuicem succedentes continuæ sunt, motum circularem faciunt continuum: motus autem sic continuus à subiecto, à priori facit temporis continuitatem: motus ergo à subiecto, tempus à motu continuitatem habet.

QVAESTIO XII.

An motus Solis sit inferiorum mutationum causa.

VT melius, quæ in textu dicta sunt, percipiantur, libet circa ea parum disputare. Est autem primum argumentum. Si Sol moueretur, motu tantum Primi orbis, posset, inferiorum mutationum esse causa ergo non est necessarium illam inæqualitatem motus assignare, quæ ponitur in textu 56. Antecedens probatur quia si non sufficeret, esset propter rationem Aristo. quia idem non facit multa. Sed ille non esset idem; quia talis motus faceret dies, ac noctes, vt notum est, ac Sol per eum accederet, & recederet; die n. accederet, nocte recederet: ergo non est necessarius alius motus præter ipsum. 1. Argum.

Secundo, contra id, quod dicitur, cum Sol est prope, fieri generationes, in recessu verò corruptiones; videtur prorsus oppositum, nam in hyeme fiunt corruptiones, tamen Sol tunc maxime est prope terram, quia est in opposito auge in Vere autem magis distat, quia tendit ad augē, vt manifestum est ex theoria planetarū. 2. Argum.

Tertiò, Aristote. Solis motum per Zodiacum causam ponit mutationum, & perpetuitatis mutationum, ergo superfluus est motus Primi orbis, quia 3. Argum.

 nihil

finita est, ac certo annorũ. l. dierum. l. horarum numero conclusa: qui numerus periodus dicitur, quasi numerus circunuolutionum: fiunt enim tempora, cęlorum circunuolutione.

1. causa periodi durationis & eius diuersitatis, hęc parte rerum.

Huius autem periodi duplex est in vniuersum causa; altera ex parte ipsarum rerum, altera ex parte cœli: Ex parte rerum est complexio qualitatum, & temperies, ex qua consistit: secundum enim diuersitatem complexionum prouenit diuersa duratio, & quia omnes contrarium habent, cui magis, l. minus pro ipsarum varietate resistunt: omnes tandem vincuntur paulatim, donec in corruptionem redigantur.

Nota. Sunt autem aliæ & aliæ pro diuersitate specierum: & sic sunt variæ periodi specificæ, imò intra vnam speciem sunt variæ complexiones inclusæ sub latitudine illius speciei: & sic sunt variæ indiuiduorum etiam vnius speciei periodi: nec omnia periodum suæ speciei attingunt.

2. causa ex parte cœli. Altera causa est ex parte cęli, & hæc est virtus in natiuitate rei communis, quæ varia est pro varietate specierum in ipsa materia recepta.

Nota 1. Imò in materijs vnius speciei variè recipitur pro ipsarum dispositione varia, & sic varias efficit durationes, omnes tamē finitas: quia & virtus illa finita est, & debilitatur, cum sit in materia.

Nota 2. Illæ causæ non afferunt omnimodam necessitatem. Diuersificatur etiam ista virtus ex parte sua, prout cum alia. l. alia virtute alterius actu coniungitur: & sic non eosdem habet effectus: hæc igitur est duplex causa periodi naturalis.

Nec existimes esse causas necessarias: nam duratio cuiusque à diuina voluntate liberrima pendet. Prætetea, multa impedimenta extrinseca accidunt ipsam impedientia præsertim in indiuiduis, quæ ob victum, & ob exercitia, ob multa alia mutant complexionem, nec cursum naturalem permittunt procedere, de quo nos in præsenti tantum agimus: multum etiam pendet periodus animalium, præsertim hominum, vt dicit Philop. ex coniunctione bona seminum maris. & fœminæ, non ob diuersitatem ipsorum aliquando non fit recta complexio, & ex animæ affectibus corpus transmutatur, vt tristitia nimia, dolore, gaudio, & ex libero præsertim nostro arbitrio multa facimus, & facere possumus, quibus temperies mutatur; & ab Angelis, & à dæmonibus.

3. Fundamento de periodo durationis in animatis esse diuter longiorē quā animatorũ. 1. causa. Sit tertium fundamentum; quam inanimatorum periodus excedit frequenter animalium, & viuentium durationem triplici de causa. Prima, quia animata corrumpuntur ab intrinseco multum, & ab extrinseco ab intrinseco quidem propter influxam complexionem cum enim sit par tium dissimilitudo multa, & est magna intrinseca pugna, & alteratio. Similiter propter alimenta intus suscepta ad nutritionem, quæ alterant ipsa; non enim sunt similia in principio. & hæc continuò lædunt. Ab extrinseco etiam scilicet à continente, scilicet terra, aere, cęlo, & alijs, à quibus, vt notum est, continuè patiuntur. At inanimata ob homogeneitatem tantum ferè ab extrinseco patiuntur.

2. causa. Altera causa est, quia animata ab extrinseco continente multum sunt apta pati, non autem inanimata, qualia lapides, metalla, & alia ob resistentiam maiorem; sunt enim dura, & pręterea, quia qualitates magis habent in excessu, quibus resistant.

3. causa. Tertia est, recta temperies viuentium necessaria. Cum enim viuentia poscant rectiorem temperiem, non possunt conseruari sub magna inordinatione at inanimata habent & possunt esse sub inordinatissima qualitatum temperie, potest enim lapis pati mixtum calorem, & frigiditatem, ob id magis durat, minusque vincitur.

Experimur etiam in ipsis animalibus, quę quo imperfectiora sunt, maiori sub intemperie durant, quam perfectiora. vt animalia, quę viuunt magis abscissis partibus, quamuis ista alijs de causis breuius durent.

4. Fund. in duas partes diuiditur periodus viuentis. Sit quartum fundamentum. Periodus cuiusque viuentis pręsertim animalis, in duas partes diuiditur, vt notant Philoponus, & Auerroes, & alij, in tempus generationis, quod prius est; & in tempus corruptionis, quod posterius est.

Id dicitur tempus generationis, in quo viuens nascitur, & perficitur: non enim nascuntur

nascuntur perfecta, sed temporis successu per augmentum ad suam perfectionem veniunt, & in ea quiescunt per aliquod tempus: & hoc totum tempus, scilicet, profectionis & status, dicitur generationis: tempus verò corruptionis est post statum vsque ad mortem: incipit enim tunc homo. l. animal declinare à perfectione.

Tēpus generationis est tātum quantum corruptionis.

Dicunt igitur hi Philosophi, quod tempus generationis est tantum, quantū corruptionis secundum tēperiem specificam, remoto quouis accidente extrinseco, & violento, vel seruato naturæ cursu. Hoc autem proportionaliter in qualibet specie intelligendum est: dimidium enim illius est generationis, dimidium corruptionis; vt in homine vsque ad trigesimum quintum est generatio, vsque ad septuagesimum corruptio, quamuis aliquando parum excedatur.

Cur illud tēpus vocetur generationis.

Attende autem, quod dicitur tempus generationis, quamuis enim fiat corruptio aliqua, & alteratio continua in animali, tamen quia magis acquirit, quam deperdat, vt in augmento. l. non minus acquirit, quam deperdat, vt in statu.

Not. circa Aristo. intelligētiā.

Ex hoc fundamēto glossant illud Arist. tex. 57. s. esse æquale tempus generationis, & corruptionis: quamuis crediderim, non esse hunc sensum, sed quod in motu Solis est æqualis pars pro generationibus viuentium in plurimum; s. accessus: est etiam pars æqualis. s. recessus, pro corruptionibus eorumdem. l. quia corrumpantur. l. quia cesset ab ipsis generationibus: cessationis etiam tempus etiam dici potest corruptionis.

1. Conclu. Sol est vniuersalis & pcipua cā mutationum inferiorum.

His prædictis fundamentis, quibus melius ista elucidantur, sit prima conclusio. Sol est vniuersalis, & præcipua causa mutationum inferiorum.

Dico præcipuam; quia non est negandum, alia influere astra, & cęlum: at præcipuè, & maximè inter omnia Sol influit. Dico etiam vniuersalē esse causam; quia non solus operatur semper quin causæ etiam particulares concurriant, præsertim in generatione viuentium ex semine productorum.

2. Conclu. Sol est vniuersalis & pcipua cā periodi vi uentium.

Secunda conclusio. Sol est præcipua & vniuersalis causa periodi, & durationis viuētium: vt enim est causa esse, ita est causa durationis: à quo enim vnum, & alterum procedit aliquo modo.

Dico autem esse vniuersalem causam, quia etiam conuenit particularis. s. complexio, & victus, & alia, quæ aliquando abbreuiant durationem, quæ erat ex parte cęli; aliquando etiam prolongant, sed non vt excedat vltimam speciei periodum.

Nota.

In quo apparet error illorum, qui vitam immortalem, aut extra modum longam quibusdam confectionibus promittunt, hæc enim sunt contra veram philosophiam, non enim modò potest iam ita bene reparari humidum, vt fiat tanta vitæ prolongatio vltra propriam periodum.

3. Conclu. quō generatio & corruptio sint perpetuæ in Aristot.

Tertia conclusio. Generatio, & corruptio secundùm Arist. sunt perpetuæ, non ad hunc sensum, vt aliqua particularis generatio, seu corruptio duret in perpetuum hoc enim fieri non potest, sed ad sensum quòd generatio, & corruptio non deficiat in cōmuni; sicut dicimus, semper esse homines, non hos determinatè. l. illos, sed confusè hos. l. illos.

Ad 1.

Ad argumenta igitur oportet respondere. Ad primum non negamus, Solem motum solum motu Primi orbis inducere aliquas generationes, & corruptiones, & aliquam inęqualitatem haberet; tamen non hoc esset, nisi in illis mundi partibus, quæ illi supponuntur, & propterea non faceret quamcunque mutationem, sed v. g. in æquinoctiali omnia adurerentur, in polis seu partibus à Sole maximè semper distantibus omnia essent congelata, & frigidissima, cum ad eas partes nunquam accederet, nec ab æquinoctiali discederet. At Aristot. loquitur de vniuersis terræ partibus, in quibus nulla esset mutatio, quia Sol nunquam illas attingeret, nisi moueretur circulo obliquo, vt patet ex sphæra.

Ad 2.

Ad secundum dico, illud esse verum, si enim accessus sit minor distantia à terra, tunc minus distat tempore hyemis, sed Aristote. vocat accessum propinquitatem ad Zenit capitis nostri, & sic magis prope est in Verē, licèt in recta distantia longius distat: at magis tunc agit ob directionem: fortius enim agens calefacit directum distans, quam ad latus prope præ-

pè, præsertim cùm ad latus careat reflexione radiorum per idem spacium, & impediantur præterea radij Solis directi per vapores, & exhalationes multas circa superficiem terræ lateraliter oppositas, non ita autem cum est in Zenit capitis.

Ad 3. Ad tertium Alexander voluit, motum primi orbis dare perpetuitatem mutationibus; at Solis motum dare varietatem, puta, generationes, ac corruptiones.

Reijcitur 1. Solutio. Sed hoc est contra Aristo expressè, vbi in textu vtrumque tribuit illi motui Solis, vt bene explicat Philop.

2. Solut. verior. Nota cur requiratur motus annuus & diurnus. Dico igitur, quod non est superfluus, nam motu Solis est simul coniungendus cum motu diurno, aliter enim non possent cõseruari res, nam destruerentur cuncta si Sol tantum abesset à Zenit nostro, & hoc patet ex Aristo qui dixit esse tempus generationis accessum, qui fit in vere, at iste accessus non fit, nisi coniunctio motu primi orbis, per quem fiunt dies, & noctes. Et obserua hoc pro intelligentia textus.

Ad 4. Ad quartum solutio est facilis. Concesso antecedenti, negatur cõsequentia, quia generationes vocat productiones nobiliorum substantiarum, vt viuentium, & aliorum, horum autem corruptiones,

Ad 5. Ad quintum non negat id Arist. vt explicuimus in textu, sed in plurimum generationes in accessu fiunt, præsertim eorum, quæ non ducuntur ratione, & sic experimur tunc pullulare plantas, & alia esse ad generationem aptiora, sed maiori ex parte cessant in recessu.

Ad 6. Ad sextum dico, quod non sola causa periodi est Sol, sed etiam sunt aliæ ex parte materiæ, vnde non fit æqualis periodus omnium, nec correspondet periodus vnico Solis accessui, sed multi etiam ex parte Solis, & cęli; non est eadem periodus, vt diximus.

Sed dicitur suo accessu, & recessu facere periodum, quia virtus communicata inferioribus, quæ finita erat, succedẽtibus & labentibus Solis circumuolutionibus, tandem Solis virtute certo tempore consumatur, & postea consumatur.

Ad 7. Ad septimum non nego, etiam si Sol, & cęli starent, aliquos posse motus exerceri, & aliquas mutationes, nec mihi potuerunt satisfacere, qui oppositũ negant. Apparet etiam hoc tẽpore Iosue, vbi stante Sole per tres horas, illi præliati sunt, nec hoc est contra Arist.

Verum est quod non possent res multum consistere, præsertim viuentia, sed destituta Solis calore mairi ex parte destruerentur, ac elementa vtiq; manerent, & posset ipsorum mutatio esse.

Imò quędam aliæ etiam generationes, nam adhuc non aufferretur influxus cęlestis, cum astra adessent, de hoc tamen alibi dicemus.

Vnum tamen est aduertendum, quod Sol non eodem modo dicitur causa generationis, & corruptionis, generationis enim est causa positiua, quia virtutem influit, at corruptionis est priuatiua sicut absentia nautę in naui, ipso enim recedente, insurgunt contraria corrumpentia, quæ ipsius præsentia.l. non erant, l. si erant, debilitate vincere non poterant, vt patet de frigore & humiditate extra modum, quæ Sole recedente, surgentes multum nocent viuentium vitæ. — Not. Sol nõ eodẽ modo est causa generat. & corrup.

CAPVT VNDECIMVM.

Quoniam autem in his continuè, Tex. 63.

Dixerat Arist. generationem esse perpetuam, ac cõtinuam ita, vt vna post alteram non deficiat, nec deficere possit.

Meritò posset quis dubitare, cũ sit necessaria ista generationis series, an alicuius in particulari generatio sit necessaria, an omnes sint cõtingentes ita, vt singulę possint non fieri.

Hoc igitur est quod dubitat in pręsenti textu, proponitq; dicens, Cùm continuitas in mutatione quęcunque sit, siue generatio, siue alteratio, aut denique mutatio, debeat esse secundum cõsequentiam, vt vnum post alterum generetur; dubitatur, an alicuius generatio sit necessaria, an omnes contingentes, vt singulę per se sumptę possint non esse. Hęc est igitur quęstio. — Soluit dubiũ an omnes gñatio nes sint cõtingentes, an sit aliqua necessaria.

Quod enim quædam manifestum est. Tex. 64.

Esse aliquas generationes necessarias — Esse ali-

quæ generationes ois non necessarias. fariam, vt non possint non fieri, docet, idque dupliciter probat. Primum argumentum sumitur ex vi vocabuli apud Græcos. Quod enim futurum est, duplici vocabulo explicatur Græcè, sicut etiã apud Latinos, Latini enim habent hæc duo, Futurum, & Erit, dicimus enim, Dies crastina erit, & lectio crastina futura est. Ita etiam duplex verbum Græcum τὸ μέλλον, quod sonat, Futurum; & τὸ ἔσται, quod sonat erit.

1. Ratio.

Discrimen dicit Arist. inesse, quòd verbum Erit ponimus ad explicanda, quæ necessariò euenirent, at Futurum, ad ea, quæ contingenter, vnde dicimus, Ambulatio futura est, quia potest non esse, at non dicimus, Erit. quamuis Latinè non obseruetur discrimen. Cùm igitur vocabula hanc significent distinctionem ex vsu communi, videtur, aliquid necessarium fieri.

Dicit igitur in textu, quædam necessariò fieri, indicant statim, ipsa verba, Erit & Futurum, quæ propter hoc distincta sunt, vt diximus.

Omnino autem quoniam contingit.
Tex. 65.66.

2. Ratio. SECVNDO idem probat, & facit tale argumentum, in his duobus textibus, qui quidem non sunt separãdi. Generatio est via in esse, ergo sicut se habent esse, ita etiam ipsorum generationes, at sunt duo esse, quoddam quod necessariò euenit, vt quòd Sol sit in Ariete, quòd sit talis, l. talis orbis circulatio, quoddam quod venit contingenter, ergo & generationes similiter, & mutationes aliquæ venient necessariò, aliquæ contingenter, vt mutatio Solis in Arietem post Pisces necessaria est, & huiusmodi alia.

Nota circa literæ explicationem. Auerte ergo literæ explicationem. Dicit, quædam sunt contingentia, vt possint esse, & non esse, & sic horum generatio erit contingens. Sed dubium est, an omnia sint contingentia. Respondet, aliqua ex necessitate esse, vt quòd sint Solis circulationes. Concludit, quòd etiam generatio horum erit necessaria, quia eadem est ratio ipsius esse & generationis.

Si igitur quod prius necesse est.
Tex. 67.

OSTENSVRVS in particulari quomodo inueniatur necessarium in generationibus ipsarum substantiarum corruptibilium, dubium prius proponit, & soluit, quod ad id attinet, vt dicemus. Quõ inueniatur necessariũ in generationibus sub stãdarum corruptibilium.

Dubium igitur est, an sicut prius in generatione consequitur necessariò ex posteriori in generatione, ita etiam ex priori ipso colligatur posterius. V.g. sequitur necessariò, si domus est, fundamenta fuerunt facta, & si fundamenta sunt, lutum fuerunt, & lapides, hæc enim priora sunt, illa posteriora. valebit ne, lapides sunt, ergo fundamenta erunt, fundamẽta sunt, ergo domus erit? Dubium.

Hoc est dubium, cui ipse respondet, dicitq;. Quando posterius est necessarium in se, vt fiat, tunc ex priori colligetur posterius, vt si esset necessarium, domus esse, nunc valet, Domus erit, si fundamenta sunt, sed tunc non colligitur necessariò ex virtute priori, sed quia in se necessarium est, vt fiat. In talibus igitur, in quibus est posterius necessarium, est consequentia mutua, vt ab vno ad alterum valeat, licèt differenter; quia prius ex posteriori simpliciter colligitur, ex priori verò posterius, cum hoc necessarium est, vt fiat. Dicetur postea, cui vsui sit hoc dubium propositum.

Si igitur in infinitum tendat.
Tex. 68.

OSTENDIT, quomodo in generationibus sit necessarium. Vt autem hoc intelligatur melius, oportebit intentum Aristo & quæ dicit, prius explicare. Intendit igitur docere, quo modo generationes aliquorum necessariò eueniant seu potius omnium, & quo modo contingenter. Quõ aliquæ generationes eueniãt necessariò, aliquæ cõtingenter.

Aduerte autem, quòd generationes circulariter proueniunt ita, vt quod modò euenit, & generatur, antè fuerit, & similiter post erit, & hoc perpetuò, quia perpetua est generatio, non tamen quod fit modò, fuit idem numero. l. erit post, sed specie, vnde si modo generatur Petrus, Quæ sit circularis generatio.

dicitur

dicitur fuisse, quia homo fuit ante ipsum, & post etiam erit: & talis generatio dicitur circularis, quia per eam regreditur quodammodo, quod corrumpitur, & præfuit quod fit. Si tu igitur consideras, inuenies, quod quæ in circulo sic generantur, necessaria sunt simpliciter in specie, quia fuerunt, erunt, & sunt.

Nota 1. Loquor autem secundum Aristo. qui mundũ falsò putauit æternum: ob id autem licebit à priori ad posterius argumẽtari, vt homo est, ergo homo erit, & generabitur: & hoc quia necessarium est, hominem esse in natura, & ad hoc vtile fuit dubium propositum.

Generatio est necessaria in specie, sed contingens in indiuiduo. Quamuis igitur singularium generationum, i. illorum non sit necessaria, in communi tamen sumpta, necessaria est, & in hoc consistit doctrina ista: singulæ enim per se generationes contingentes sunt: at confusè, & vniuersaliter sumptæ, sunt necessariæ, & hoc, quia est circularis generatio, in qua regredi necessarium est, quod fuit in specie quidẽ, quod si nõ esset generatio circularis, i. nihil regreditur nec in specie sed omnino noua generarentur: quam generationem vocat rectam: tunc posteriora non essent necessaria; & sic omnia contingentia essent.

Nota 2. Nota autem, ꝙ non est opus quod statim post vnum immediate oriatur alterum illius speciei: sed sat est aliquando. Hæc sunt, quæ in hoc difficili textu continentur paulatim literam explicemus.

Explicatio literæ. Generatio nem non esse infinitam. Proponit igitur, quod si generatio esset infinita inferius. i. in rectum, nec esset circularis, vt dictum est, tunc nullius generatio esset absolute necessaria, imò nec ex suppositione. Probat, ꝙ non esset necessaria ex suppositione: nã alterũ postea pro-

1. Ratio. babit. Demus illud de quo dicetur, Hoc erit, si prius fuerit, sic argumentor. Ante illud sunt infinita, quæ debent ꝑcedere vt suppositũ est: ergo nõ erit illud necessariò ex suppositione: nã necessariũ ex suppositione pẽdet ex priori, & primo, at in infinito non est primum: nõ ergo eueniet necessario, ex suppositione, cum non detur primum, quod debet esse prius.

At vero neq; in terminũ habentibus.

Probat secundò, quod nec in finitis secundum rectum, in quibus potest quidem esse necessariũ ex suppositione, at necessarium simpliciter non erit, & eadẽ est probatio per infinita recta generatione.

2. Ratio. Detur igitur id, quod necessarium dicitur esse, sit v. g. domus, quæ posito fundamento, dicitur, necessario futura esse: si domus est necessaria simpliciter, semper erit, posito fundamento aliter enim erit contingens non esse; & sic aliquid, quod potest non esse, erit necessarium, quod falsum est. Conuertuntur enim necessariũ, & non posse non esse, & sempiternum: si igitur necessario generabitur domus semper ex fundamento posito generabitur: at nõ ita fit quia in indiuiduo notum est, non esse necessarium si igitur nunquam generabitur amplius, nec fuit generata in specie quia supponimus, non esse circularem generationem non poterit esse necessaria vllo modo, quamuis ponantur iterum fundamenta: aliter enim contingeret circulus, quem supponimus non esse.

Si igitur alicuius ex necessitate simpliciter.

Si aliqua gñatio futura est necessaria, opus est esse circularem generationẽ. Concludit, quod si generatio futura est necessaria alicuius, opus est, per circulum generationis procedere, vt expositum est. Iterum autem facit argumentum. I. potius, quæ dicta sunt, ad formam argumẽti reducit, sic. Generationes, aut habent terminum ita, vt finiantur, aut non: & si

Argumẽtũ Arist. non, & aut procedunt in rectum, aut in circulum. Non est dicendũ, terminum habere, cum sint perpetuæ erunt ergo infinitæ. I. in recto. I. in circulo, sed in infinitũ rectæ non procedent, quia sic non dabitur aliquid necessarium, nec versus futurum nec versus præteritum ob rationẽ factum at oportet, necessarium aliquo modo dari, & principium, cũ sit perpetua: erit ergo in circulo. Concludit ergo in circulo erit cõuersa consequentia à priori ad posterius, & econtra quia singula in specie fuerunt, sunt, & erunt necessariò: sic in circulo dabitur necessarium simpliciter, & econtra si necessarium est simpliciter, in generationibus. dabitur id in circulo, vt expositum est, & hæc est expositio huius textus.

Hæc itaque rationabiliter. Tex. 69.

Alia ratio ad ostendendū circulū generationū. Generationes circulo procedere, alia ratione probat præter eam, quam ex necessitate, & perpetuitate sumpsit. Ratio autem à principio & causa sumitur, nam causa generationum etiam circularis, puta cœlorum motus.

Dicit igitur, meritò generationes circulariter procedere, quia circularis motus, qualis est cœli alibi probatus est solus esse continuò perpetuus: quod si iste circularis est, rationabiliter, quotquot mutationes, & motus perpetui ab isto proueniunt, vt etiam circulares sint.

Nam si corpus, quod circulariter mouetur, aliquid mouet, id etiam circulariter mouebitur. Vt orbis circulariter motus mouet Solem. Sol vtique circulariter mouebitur.

Vlterius. Sol circulariter motus facit tempus, tempus vtique circulariter procedet secundum annos, dies, & menses, & reliqua similia enim succedunt, semper tempora.

Præterea, tempora circulariter procedunt, ergo etiam generationes, quæ ab ipsis mensurantur, & pendent.

Quare ergo hæc quidem. Tex. 70.

Idem docetur experientia. Explicat etiam experiētia, circularem esse generationem in aliquibus, vt nubes ex aqua, & aqua ex nube, & hoc iterum.

Dubiū an in animalib⁹ fit circularis regressus. At in animalibus est quidem regressus sed non rursus & immediate sicut in illis vt ex societate est Plato, & ex hoc alius ob id videtur generatio horum esse in rectum, & sic non necessaria, non enim à priori valet ad posterius at non est in rectum, quamuis appareat.

Suppositio. Ad cuius solutionem sumit hoc, an regressus fiat secundum idem numero, ita vt corruptum & mutatum idem numero redeat.

Solutio. Soluit dicens, quod in substantijs perpetuis idem numero redit vt Sol idem numero redit ad Arietem & hoc, quia non mutatur in substantiam, sed localiter mouetur, & qualis est mutatio, sic est reditus, mobilis, quia enim non mutatur substantia redit eadem. At incorruptibilibus substantijs, quæ sic sunt, vt possint non esse impossibile est post corruptionem eadem numero redire, sed specie solum.

Ex quo habes solutionem, quod animalia, & elementa etiam regrediuntur in species, quamuis elementa secundum nomen videantur, redire numero at perpetuorum circulus qui potissimus est, & huius inferioris circuli secundum generatio nes causa, & principium, non in specie solum, sed in numero idem est. Et hic est finis textus Aristotelis.

QVÆSTIO XIII.

An corruptum naturaliter idem numero reparari possit.

Sensus quæstionis notus est, petimus enim an aqua ignis, leo, calor, aliquid horum semel corrupta, possint ab aliquo naturali agente iterum produci eadem numero prorsus. Videtur autem id posse fieri. Primo positis eisdem numero causis idem numero produci debet effectus, sed postquam aliquid est corruptū, iterum possunt eodem numero poni causæ, ergo & idem reducitur effectus. Minor patet si igni apponatur manus & calefiat, postea calor destruatur separata manu, quod si reponatur esse eadem manus, est idem prorsus ignis, ergo idem numero restituetur calor. 1. argum.

Secundò, materia, & agens sunt in tanta potentia corrupto effectu, in quanta erant ante ipsum, ergo potest idem effectus reparari. Consequentia est certa: si enim materia est in potentia ad formam corruptam & ignis etiam seu agens in potentia actiua, ergo effectus reduci potest ad actum. Antecedens vero patet, nam aliter minoraretur potentia agentis, & materiæ quo plures effectus producuntur quod videtur falsum. 2. argum.

Tertio sit calor per diem vnum nō interruptus constat, quod vespere, & mane idem erit ergo si destruatur meridie, & iterū vespere producatur, erit idē, nihil enim interruptio facere videtur ad diuersificandos calores, qui & mane, & vesperi sunt. 3. Argum.

Præterea

4 Argum. Præterea quartò. Accidens indiuiduatur à ſubiecto; at corrupto accidenti manet idem ſubiectum, in quod poteſt tale accidens induci: ergo erit idem numero cum corrupto.

1. Sñia quę attribuit Plat. In hac difficultate ſunt quatuor ſententiæ. Prima eſt Platonis: hic enim exiſtimauit, poſſe idem numero redire poſt corruptionem, imò de facto rediturum. Dicebat enim, quod abſoluto motu octauæ ſphæræ, redibunt cuncta iterũ, ſicut erant ante, & ſic redibunt eadem tempora, & ijdem homines, & res, & operationes; durat autem iſte motus 36. millibus annorum, vel ſecundùm veriorem 40000. annorum, quod tempus vocabat annum maximum, quo finito, dicebat reditura omnia, quia eædem rediturae erant cauſæ. An vero hæc ſit ſententia Platonis, nõ omnino eſt conſtitutum, imò Iamblicus non admittit hoc in Platone, & alij multi, de quo vide Marſil. Fic. lib. 17. de theologia Platonis.

2. Sentẽtia Marſilij. Alia fuit ſententia in oppoſito extremo Marſil. q 20. & aliorum, qui redire eadem, quæ corrupta ſunt, ſimpliciter dixerunt eſſe impoſſibile, ita vt de potentia abſoluta Dei fieri nõ poſſit. Dicunt enim quòd homo redire poterit, quia anima non eſt corrupta: quæ autem corrumpuntur, nequeunt vlla potentia redire.

1. Ratio. Ratio prima eſt, quia non poteſt redire eadem res, niſi idem motus & tempus reparentur, at hæc non ſunt reparabilia; ergo nec res. Probatur minor, quia ſi tempus idem poſſet repeti, ſequitur, quòd vno anno ſolo poſſet mundus perpetuo durare, imo vna hora ſola, q̃a poſſet Deus illam ſemper reducere: illud autem videtur impoſſibile.

2. Ratio. Ratio altera eſt: quia ſequitur, quod poſſet idem exiſtens iterum reproducere, quod eſt impoſſibile Probatur ſequela: quia ſi poteſt, quod ſemel fuit, reproducere; poſſet reproducere illud, ſiue exiſtat, ſiue non.

3. Sentẽtia Ricardi. Tertia ſententia eſt Ricardi, 4 Sen. d. 43. q. 1. ar. 3. quam ſequitur Scotus 4. ſen. d. 43. q. 3. dicunt, ꝙ viribus naturalibus poteſt idem agens reparare eundem numero, effectum, vt in accidentibus, & elementis & mixtis, non tamen in omnibus, & dicit Scotus, quod non videt, quomòdo iſtud ſit impoſſibile.

4. Sentẽtia D. Tho. Quarta ſententia eſt S. Thomæ, quodlibet. 4. q 5. & alibi ſæpe, & Aegidij theoremi 1. quod Deus poteſt omnia permanentia corrupta reducere, id tamen impoſſibile eſt cuicunque agenti naturali virtute propria: & eſt hæc communis ſententia. Vt autem breuiter, quid mihi in hoc probabilius videatur, aperiam, ſit prima concluſio.

1. Conclu. Platonis ſẽtentia eſt contra fidem. Sentẽtia quæ tribuitur Platoni: eſt impia, & contra rationem naturalem. Dico primo, eſſe impiam. quia eſt expreſſe contra fidem noſtram, quam reijcit Auguſtinus 12. de Ciui. c. 13. ſunt autem loca Scripturæ cõtra hanc 1. ad Theſſalonicen. 4. Semper cum Dño erimus, & ad Rom. 6. Chriſtus reſurgens, iã non moritur. Pſal. 11. Tu Domine ſeruabis nos, & cuſtodies nos à generatione hac in æternum, & Apocalip. Non erit vltra tempus.

Eſt contra rationem naturalẽ. 1. Ratio. His tamen omiſſis, eſt etiam contra rationem naturalem; primo, quia aufert libertatem hominis, dum dicit, quod redibunt ijdem homines, patres, & filij, & alia quæ abſque neceſſitate eſſe non poſſunt. Quis enim prohibebit, quo minus in altero anno maximo iſte non mutet ſtatũ, niſi ponatur neceſſitas.

2. Ratio. Præterea, quia aufert hominum beatitudinem, quæcunq; ſit illa, dum dicit, animas redituras ad corpora. Sũt etiam multa alia, & manifeſta impoſſibilia.

3. Ratio. Sed hoc eſt maxime notandum, quòd poſt illum annum maximum, quamuis redibit ad principium ipſa ſphæra, non tamen orbes alij redibunt ad idem punctũ, in quo erant, cum incępit octauæ motus prior; & ſic non redibunt eædem cauſæ. In hoc autem multum deceptus fuit Plato, cuius errorem Aſtrologi certiſſimis computationibus computauerũt, nec tamen etiam ſi redirent omnes, ob id effectus eſſent idem numero, deeſſent n. cauſæ particulares inferiores à quibus etiam pendet vnitas numeralis effectuũ. de hoc habes multa apud Græcos interpretes. 1. de aĩa 41. & 1. de cęlo. tex. 12. & 1. Met. c 3 primæ ſum. vbi ait Ariſt. eaſdem opiniones ad nos infinities reuerti: ſed hæc fuſius examinare non eſt huius loci.

2. conclus. Secunda conclusio. Sententia Scoti probabilis videtur. ſ. quod aliquod corruptũ possit idem numero reparari, quia profectò non apparet ita facilè quare id repugnet: nam non videtur alia repugnantia, nisi quia fuit: hoc autẽ nihil est, quia dum res non sit, siue fuerit, siue non, videtur posse produci. nam tantum distat ab esse cum fuerit producta, & corrupta, & etiam cum non fuerit producta.

3. conclus. Sit tamen conclusio tertia. Multò probabilior, ac tenenda magis sententia opposita, quòd viribus naturæ nullo modo possit corruptum reparari. Ratio aũt vna est præcipua. (Ratio potissima.) Motus est idẽ re cum termino, sed motus non potest idem numero naturaliter reparari, ergo nec res: consequentia est euidẽs, & maior certa, minor probatur. Motus hic dependet ab hoc tẽpore, vt dicit Arist. 1. Physi. tex. 34. at tempus non potest naturaliter idem reparari aliter enim præteritum esset præsens, ergo nec motus, nec actio; & consequenter nec terminus.

Nota. Attende autem in quo decipitur Marsilius in suo argumento, ꝙ Deus cum non agat per motum, & mutationem, potest reparare eandem rem sine tẽpore, & motu: imò verè potest etiam reparare ipsum motum & tempus, si velit: omnis creatura cum per motum agat, nõ potest idem reproducere, nisi eundẽ repetat motum: si enim alio operatur, iam alia erit res, & terminus: & per hoc soluitur argumentum Marsilij, quo contendit, id esse simpliciter impossibile. (Ad 1. Rationẽ Marsilij.)

Argumentum etiam alterum nullum est, quia est de ratione productionis, quòd terminus non sit, ob id, quod est, reproduci non potest, nisi amittat esse, quod per productionem accipiat. Superest ad argumenta priora respondere.

Ad primum dicitur, quod non sat est ponere idem agens, & subiectũ, sine causas easdem, sed ponenda est eadem actio, quæ poni non potest absque eodem tempore, vt producatur idem numero effectus, vnde ex eisdem causis, absolutè loquendo sequitur semper idem effectus spe cie quidem, non numero. (Ad arg. in ratio facta. Ad 1.)

Ad secundum dico, quòd verum est, ꝙ qualis erat potentia, sic manet, tamen potentia materiæ, & agentis est specifica, & indeterminata, & infinita syncathegorematice, i. ad non tot, quin plura, ob id nõ dicitur minorata, aliter esse minorata effectibus manentibus, cum iterum produci nequeant. (Ad 2.)

Ad tertium solutio est nota, cum. n. sit interruptio illa, calor perdit suum esse: quod tamen non perdit, si non interrumpatur: aliud autem est conseruari idem esse, aliud est reproduci: hoc enim est impossibile naturaliter. (Ad 3.)

Ad quartum dico, quòd illa vnitas à subiecto est extrinseca secundum quam accidentia diuersi generis existentia in vno subiecto vnum numero dicuntur; at loquimur nos de vnitate intrinseca, quæ sequitur entitatem rei, & sic plura sunt, quę insunt, & secundum hanc corruptum nequit reproduci. (Ad 4.)

Et satis sint ista de hac difficultate modo, ac proinde de tota enarratione in Libros de Generatione. Sit Laus Deo, Opt. Max. qui perduxit nos ad finem.

Finis Librorum de Generatione, & Corruptione.

VENETIIS, Apud Iuntas. M D XC.

bianco — nero
freddo — caldo
secco — humido
molle — duro
piano — nero